

Engeri z'obuyiyya mu nsoma ya Baibuli

HARVESTIME INTERNATIONAL INSTITUTE.

Olusoma luno luli kitundu ku “**Harvestime International Institute,**” ng’enteekateeka egenderera okuyamba abakkiriza okufuna amakungula g’omwoyo agatuukiridde.

Omulamwa omukulu mu kutendekebwa kuno kwe kusomesa ekyo Yesu kyeyasomesa, ekyaaleetera abavubi, abawooza n’abalala okufuuka abakristaayo ab’omugaso, abaatambula amawanga n’enjiri nga boolesa amaanyi.

Ekitabo kino ssomo ery’etongodde ku ago agasomesebwa, okuseeseetula abakkiriza okuviira ddala ku kwetaba nga bayita mu busigire, okw’ekubisaamu, okwetegeka n’okwekuhjaanya okutuuka ku kiruubirirwa eky’okubuulira enjiri.

© Harvestime international institute

<http://www.harvestime.org>

EBIRI MU KITABO

Enkozesa y'ekitabo.....	4
Ebyandikoleddwa abasomera mu bibinja.....	5
Ennyanjula y'olusoma.....	6
Ebigendererwa by'olusoma.....	8

EKITUNDU EKISOOKA: ESSOMO LY'OKUSOMA

1. Okwanjula Baibuli.....	9
2. Ebitabo bya Baibuli.....	22
3. Enzivuunula za Baibuli.....	43

EKITUNDU EKYOKUBIRI: OKWETEGERERA OKUSOMA

4. Nga Tonnatandika.....	48
5. Ebikozesebwa mu Kuyiga Baibuli.....	59
6. Ennono z'okuvvuunula.....	70
7. Ensibuko ya Baibuli.....	76
8. Okulambika, Okulamba, N'okukuba ebipande.....	93

EKITUNDU EKYOKUSATU: OBUYIYA MU NSOMA YA BAIBULI

9. Okuyiga Baibuli okuyita mu Baibuli.....	101
10. Okuyiga Baibuli okw'okwewaayo.....	116
11. Okusoma Ekitabo.....	126
12. Okusoma Essuula.....	133
13. Okusoma Ekitundu.....	144
14. Okusoma Ennyiriri.....	157
15. Okusoma Ebigambo.....	164
16. Okuyiga Baibuli ku mutwe.....	176
17. Okusoma ku bulamu bw'omuntu.....	182

18. Enkola y'Eby'eddiini.....	191
19. Okusoma Ebitontome bya Baibuli.....	206
20. Okusoma Obunnabbi bwa Baibuli.....	215
21. Enkola y'Ekika.....	232
Okujuliza.....	242
Eby'okuddamu ku bibuuzo by'okwegezaamu.....	245

ENKOZESA Y'EKITABO KINO.

(Ensengeka y'ekitabo)

Buli ssomo lirimu bino:

Ebigendererwa: Bino by'oba osuubira okutuukako oluvannyuma lw'okusoma essuula. Bisomeemu nga tonnatandika ssomo.

Olunnyiriri olukulu: Luno olunnyiriri luba luteeka essira ku kintu ekikulu ekiri mu ssuula, osaana olukwate.

Ebiri mu ssuula: Soma ekitundu weeyambise Bayibuli ojulize ebyo ebitateereddwa mu kitabo kino.

Okwegezaamu: Funa omulimu gw'okwegezaamu oluvannyuma lw'okusoma essuula. Gezaako okuddamu ebibuuzo nga teweyambisa Bayibuli yo yadde ekitabo kino. Bw'omaliriza okwegezaamu, genda ozuule ebiddibwamu ku ebyo ebikuwereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino.

Okweyongerayo okusoma: Ekitundu kino kija kukuyamba okweyongera okusoma ekigambo kya Katonda, okulongoosa engeri gy'osoma n'okugiisa ebyo by'osomye mu bulamu bwo ne mubuweereza.

Ebigezo ebyakamalirizo: Bwoba nga weetabye mu lusoma luno, waweebwayo ebigezo eby'akamalirizo, era ku nkomerero y'olusoma luno oteekeddwa okubikola byonna bw'omala obikomyewo ku mutendera omulala okusuumuusibwa ku ddaala nga bwe kirina okuba.

EBINTU EBIRALA EBYETAAGIBWA.

Weetaaga Bayibuli eya King James version.

EBYANDIKOLEDDWA ABASOMERA MU BIBINJA.

OLUTUULA OLUSOOKA.

Okuggulawo: Mugguleewo na kusaba olwo mweyanjule. Funa ebyetagisa era owandiike abayizi.

Tegeka ebinaagoberewanga mu kibinja: Funayo anaakubiriza entuula ezo, obudde, ekifo, n'ennaku zokutuulirangako.

Okutendereza n'okusinza: Mwanirize okubeerawo kw'omwoyo omutukuvu mu musomo gwammwe.

Gabira abayizi ebitabo: Banjulire omutwe gw'ekitabo, ensengeka yaakyo n'ebigenderewa by'olusoma nga bwe kiba kirambikiddwa mu miko egisooka mu kitabo.

Tegeka omulimu ogusooka: Abayizi bajja kusoma essuula eziba zibaweereddwa era batwale ebyokwegezaamu nga tebanaddamu kutuula mulundi guddako. Obungi bw'essuula ez'okusoma mu buli lutuula bujja kusinziira ku buwanvu bwazo, ebirmu, n'obusobozi bw'ekibinja kyo.

OLUTUULA OLWOKUBIRI N'EZIDDIRIRA.

Okuggulawo: Musabe, yaniriza era owandiise abayizi abapya bonna era obagabire n'ebitabo. Abaliwo beewandiise. Mweweeyo akaseera k'okutendereza n'okusinza.

Okwejjukanya: Mubufunze bajjukize ku bye mwayigako mu lutuula olwayita.

Essomo: Nnyonyola buli kitundu ekiri mu ssuula, nga weyambisa emitwe egiri mu nnukuta z'ekyapa enkwafu nga bw'olambika. Buuza abalina ebibuuzo oba ensonga yonna ku bisomeseddwa. Giisa ebisomeseddwa mu bulamu bwabwe n'obuwereza.

Okwegezaamu: Yita mu byokwegezaamu ebyaggwa. (**Weetegereze;** Bw'oba nga toyagala bayizi kulaba biddibwamu biri mu kitabo, empapula kwe biri osobola okuzijjamu mu kitabo).

Okweyongera okusoma: Bino bisobola okukolebwa omuntu kinoomu oba ng'ekibinja.

Ebibuuzo ebyakamalirizo: Bwe kiba ng'ekibinja kyo kiri kitundu ku lusoma luno, era ofuna ebigezo ebyakamalirizo ku lusoma luno lwenyini. Fulumiza buli muyizi omulimu ogugwe era otwale obuvunanyizibwaku bigezo ebyo okutuuka ku nkomerero y'olusoma.

ENNYANJULA Y'OLUSOMA

Nabbi Yokaana Omubatiza mu ndagaano empya yali amanyiddwa nga "eddoboosi erikaabira mu ddungu" nga bwalangirira Ekigambo kya Katonda. Obubaka bwe bwali bupya, bwa maanyi, era nga bukwatagana n'ebiyetaago by'omwoyo mu biseera bye.

Abantu bangi leero bafuuse eddoboosi ly'amazima ag'ebiy'omwoyo ge bawulira okuva mu bantu ababeetoolodde. Si ddooboosi Katonda mw'ayinza okuyita okubikkula obubaka bwe, wabula ddooboosi lyokka ery'ekyo kyebawulira okuva mu balala. Balinga bannabbi Katonda be yagambako, "ababba ebigambo byange buli muntu ku munne." (Yeremiya 23:30).

Okusobola okwogera ebigambo bya Katonda olina okusooka okumanya Katonda by'ayogedde. Ekigendererwa ky'omusomo guno kwe kukusobozesa okutegeera Ekigambo kya Katonda. Ojja kwetaaga ekitabo kino kyokka, Baibuli, n'okulungamizibwa kw'Omwoyo Omutukuvu okuyiga "Obuyiia mu nsoma ya Baibuli."

Enkola y'engeri entegeke ey'okutuukirizaamu ekintu. Enteekateeka entegeke. Enkola z'Okuyiga Baibuli ziba nteekateeka entegeke ez'okuyiga Ekigambo kya Katonda ekiwandiikiddwa. Ekigambo "Okuyiia" kitegeeza "okubeera n'obusobozi okufulumya ekyo ekipya." Omusomo guno gukuyigiriza engeri y'okuyiga Ekigambo kya Katonda ggwe kennyini. Tojja kwesigama ku kunoonyereza kw'abalala kubanga ojja kusobola okuyiia engeri gy'osomamu Baibuli nga kwesigamiziddwa ku kuyiga kwo okw'Ekigambo kya Katonda ekiwandiikiddwa.

Bw'oyiga enkola entuufu ey'okuyiga Baibuli ojja kufuuka eddoboosi Katonda mw'ayinza okuyita okwogera Amazima ge eri ensi erumwa enjala mu by'omwoyo. Tojja kuddamu kuba ddooboosi lyokka ery'ebyo by'owulira okuva mu balala.

"Engeri z'obuyiia mu nsoma ya Baibuli" eyanjula Baibuli ng'Ekigambo ekiwandiikiddwa ekya Katonda omu ow'amazima. Kinnyonnyola ebyawuliddwa Baibuli, enkyusa, enzivvunula, n'entaputa. Ekisooka, omusomo gukulungamya okuzuula Baibuli ky'eyigiriza ku yo, olwo enkola ez'obuyiia ne zinnyonnyolwa, n'oweewba omukisa okukozesa buli nkola eyogewako.

Omusomo era gunnyonnyola engeri y'okulambika, okuwandiika ebiwandiiko ebisomesebwa, okulamba ku Baibuli yo okusobola okwanguyirwa okugikozesa, era n'okukendeeza ku bitundu ebiwanvu okutuuka ku bipande ebyangungu. Omusomo gukulambika okutuuka ku kutaputa okutuufu n'okussa mu nkola Ekigambo kya Katonda. Kitunuulira Omusomesa asinga bonna, Omwoyo Omutukuvu. Bw'ogoberera ebiragiro ebyanjuddwa, ojja kulaba obulamu obw'omwoyo obupya, obw'obuyiia nga bukulukuta munda mu ggwe.

Tewali nkola ya kuyiga Baibuli eyinza kudda mu kifo ky'obuweereza obw'okuyigiriza obw'Omwoyo Omutukuvu. Ge maanyi g'omwoyo agayingiza enkola n'amaanyi ag'obuyiia. Ayogera mu kaama mu mwoyo gw'omuntu amazima g'Ekigambo kya Katonda ng'aleetawo okutambula kw'obulamu obw'omwoyo obupya.

Okusoma enkola si nkomerero ku bwakyo. Si kye kiruubirirwa ekisembayo. Enkola zino zikusobozesa okutuukiriza ekigendererwa eky'okuyiga Ekigambo kya Katonda. Tekimala kuyiga nkola zino. Olina okukozesa by'oyiga okuyiga Ekigambo kya Katonda n'okussa mu nkola amazima gaakyo mu bulamu bwo ne mu buweereza.

Wadde oyinza okumaliriza eby'okuyiga ebiri mu kitabo kino, naye oba tomaliriza ddala omusomo guno. Okuyiga kwo ku Kigambo kya Katonda tekusobola kumalirizibwa kubanga amazima gaakyo ag'ebymwoyo mangi tosobola kugamalayo.

EBIGENDERERWA BY'OLUSOMA

Bw'omaliriza omusomo guno ojja kuba osobola:

- Okunnyonnyola ensibuko ya Baibuli.
- Okunnyonnyola ensengeka ya Baibuli mu ndagaano, enjawulo, n'ebitabo.
- Okufunza ebyafaayo ebikulu n'ensengeka y'ebiseera bya Baibuli.
- Okunnyonnyola obumu nobugazi bwa Baibuli.
- Okunnyonnyola engeri enkyusa za Baibuli ez'enjawulo gye zaakulaakulanyizibwamu.
- Okukozesa amateeka okutaputa obulungi Baibuli.
- Okufunza ekyo Baibuli ky'eyigiriza ku yo.
- Okuzuula ebyetaagisa okusooka mu kuyiga Baibuli.
- Okukola okulambika, ebipande, ebifunze, n'obubonero bw'ebiwandiiko okukuyamba okukuuma ebirimu.
- Okukozesa enkola zo ez'obuyiira mu kusoma ekigambo kya Katonda.
- Okukozesa ebikozesebwa mu kuyiga Baibuli.

ESSUULA ESOOKA: OKWANJULA KWA BAIBULI.

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno, onooba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunnyonnyola ekigambo "Baibuli"
- Okunnyonnyola ekigambo "Ekyawandiikibwa"
- Okunnyonnyola ensibuko ya Baibuli.
- Okuzuula obukulu bwa Baibuli obw'amaanyi.
- Okuzuula endagaano enkadde n'empya ng'ebitundu ebikulu ebiri mu Baibuli.
- Okulaga ebitundu by'ebitabo by'endagaano enkadde ebina.
- Okulaga ebitundu by'ebitabo by'endagaano empya ebina.
- Okunnyonnyola amakulu g'ebigambo, "Obumu n'obugazi bwa Baibuli."
- Okuzuula omuntu eyeetoolorerwako okubikkulirwa kw'endagaano zombi.

ENNYIRIRI OLUKULU:

Ebyawandiikibwa Ebitukuvu byonna, Katonda ye yabirunjamya nga biwandiikibwa, era bigasa mu kuyigiriza, mu kunenya, mu kulunjamya ne mu kubuuliranga omuntu abe omutuukirivu.

Omuntu wa Katonda alyoke abe ng'atuukiridde, ng'alina byonna ebyetaagibwa okukola buli mulimu omulungi.(2 Timoseewo 3:16-17)

ENNYANJULA:

Essuula eno eyanjula Baibuli nga ky'ekigambo kya Katonda Omu ow'amazima. Ekigambo "Baibuli" kitegeeza "Ebitabo." Baibuli kitabo kimu omuli ebitabo ebirala nkaaga mu mukaaga (66).

Ekigambo "Ekyawandiikibwa," nakyo kikozesebwa okutegeeza ekigambo kya Katonda. Ekigambo kino kiva mu ky'oluladini ekitegeeza "Okuwandiika." Ekigambo "Ekyawandiikibwa" eky'oluzungu bwe kiwandiikibwa nga kitandika n'ennukuta "S" kitegeeza nti byawandiikibwa ebitukuvu ebya Katonda omutuufu Omu Yekka. Ekigambo Baibuli tekikozesebwa wantu wonna mu Baibuli. Kigambo ekyalondebwa abantu okukola ng'omutwe gw'ebigambo bya Katonda byonna.

ENSIBUKO YA BAIBULI.

Baibuli ky'ekigambo kya Katonda mu buwandiike. Katonda yaluhhamya ebigambo by'omu Baibuli era n'akozesa kumpi abasajja amakumi ana ab'enjawulo okusobola okuwandiika ebigambo bye. Abasajja

bano bawaandikira okusukka emyaka Lukumi mu bitaano (1500). Enkolagana etuukiridde wakati wabawandiisi bano ekakasiza ddala nti bonna baali balungamizibwa omuwandiisi omu. Omuwandiisi oyo ye Katonda.

Abamu ku bawandiisi baawandiikira ddala ebigambo bya Katonda buteerevu nga bwe yayogera:

Twala omuzingo gw'empapula oguwandiikeko ebigambo byonna bye njogedde naawe ebikwata ku Isirayiri... (Yeremiya 36:2)

Abawandiisi abalala baawandiika ku ebyo bye baali bayiseemu oba Katonda bye yababikkulira ku biribeerawo mu maaso.

Kale wandiika ebyo by'olabye ebiriwo n'ebyo ebinaatera okubaawo oluvannyuma lw'ebyo ebiriwo. (Okubikkulirwa 1:19)

Abawandiisi bonna baawandiika olw'okuluhhamizibwa kwa Katonda mu bubaka bwe kigambo kye gye tuli.

OBUKULU BWA BAIBULI:

Baibuli nga yo eraga obukulu bwayo;

Ebyawandiikibwa Ebitukuvu byonna, Katonda ye yabirunnamya nga biwandiikibwa, era bigasa mu kuyigiriza, mu kunenya, mu kulunnamya ne mu kubuuliranga omuntu abe omutuukirivu

Omuntu wa Katonda alyoke abe ng'atuukiridde, ng'alina byonna ebyetaagibwa okukola buli mulimu omulungi. (2 Timoseewo 3:16-17)

Ebyawandiikibwa birina kukozezebwa okuyigiriza, okunenya, okuluhhamya, n'okusomesa mu butuukirivu. Bija kukuyamba okweyisa obulungi n'okukuyamba okukolera Katonda.

EBITUNDU EBIKULU.

Baibuli egabanyizibwamu ebintu ebikulu bibiri: Endagaano enkadde n'endagaano Empya.

Ekigambo "endagaano" kitegeeza "akalagaane." Akalagaane ebeera ndagaano. Endagaano enkadde eraga okulagaana kwa Katonda n'omuntu okwasooka. Endagaano Empya eraga okulagaana kwa Katonda okuyita mu mwana we, Yesu Kristo.

Kintu ki okwetooloolera endagaano zino zombi? Zombi zagenderera kuzzaawo nkolagana ennungi wakati w'omuntu omwonoonyi ne Katonda. Katonda yateekawo etteeka nti ekibi kijja kusonyiyibwa lwa kuyiwa musaayi;

...era awatali kuyiwa musaayi tewabaawo kusonyiyibwa. (Abaebbulaniya 9:22)

Mu ndagaano ya Katonda eragibwa mu ndagaano enkadde, saddaaka z'omusaayi gw'ensolo zaawebwayo omuntu okufuna okusonyiyibwa ebibi. Kano kaali kabonero akaali kalaga ssaddaaka

y'omusaayi gwa Yesu Kristo akaali ak'endagaano ya Katonda empya. Okuyita mu bulamu, okufa n'okuzuukira kwa Yesu, ssaddaaka y'ekibi esembayo yakolebwa;

Kristo yajja nga Kabona asinga obukulu ow'ebintu ebirungi ebyali bigenda okujja. Yayingira mu weema esinga obukulu n'okutuukirira, etaakolebwa na mikono gya bantu, etali ya mu nsi muno.

Teyayingira na musaayi gwa mbuzi wadde ogw'ente ennume, naye yayingira mu Watukuvu w'Awatukuvu omulundi gumu gwokka n'omusaayi gwe; bw'atyo ye yennyini n'atufunira obulokozi obutaggwaawo.

Obanga omusaayi gw'embuzi, n'ente ennume, n'evvu ly'ente enduusi, bimansirwa ku abo abalina ebibi, ne bibatukuza mu mubiri;

Omusaayi gwa Kristo ataliiko kamogo, eyeewaayo ye yennyini eri Katonda olw'Omwoyo ataggwaawo, tegulisinga nnyo okutukuza emyoyo gyaffe okuva mu bikolwa ebifu tulyoke tuweereze Katonda omulamu?

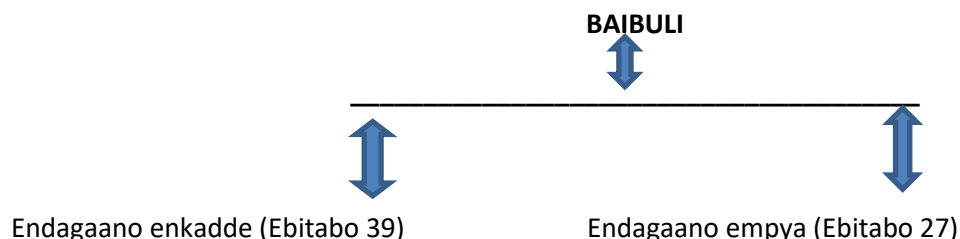
Noolwekyo Kristo ye mutabaganya mu ndagaano empya, okufa bwe kwabaawo olw'okununulibwa okuva mu byonoono eby'omu ndagaano eyasooka, abo abaayitibwa ab'obusika obutaggwaawo balyoke baweebwe ekisuubizo. (Abaebbulaniya 9:11-15)

Endagaano zombi Kigambo kya Katonda era tulina kuzisoma zombi okusobola okutegeera obubaka bwa Katonda. Ebigambo endagaano "Empya n'enkadde" bikozebwa okulaga enjawulo wakati w'endagaano ya Katonda n'omuntu nga Yesu Kristo tannafa n'oluvannyuma ng'amaze okufa. Tetulina kwesamba ndagaano enkadde lwakuba nti eyitibwa "nkadde"

EBITUNDU EBIRALA.

Baibuli eyongera n'egabanyizibwamu ebitabo nkaaga mu mukaaga (66). Endagaano enkadde erinamu ebitabo amakumi asatu mu mwenda (39). Endagaano empya yo n'ebaamu n'ebitabo amakumi abiri mu musanvu (27). Buli kitabo kigabanyiziddwamu essuula n'ennyirri. Newaakubadde buli ekiri mu bitabo ebyo kigambo kya Katonda, okwawulamu kw'essuula n'ennyiriri kwakolebwa omuntu okwanguyiza omulimu gw'okulamba ebitundu. Kyandibadde kizibu nnyo okuzuula ebitundu ebimu singa ebitabo byonna byali kiba kimu.

Kino ky'ekifaananyi ekyangu ekiraga ebitundu bya Baibuli:

OBUMU BWA BAIBULI.

Bwe twogera ku bumu bwa Baibuli, tuba tutegeeza ebintu bibiri:

EKISOOKA: BAIBULI ERI BUMU MU BIGIRIMU.

Wadde nga Baibuli yawandiikibwa abawandiisi bangi okumala emyaka egiwera, temuli bubaka bukontana. Omuwandiisi omu takontana na mulala. Baibuli erimu ebintu ebikulu ebinnyonyolwako bikumi na bikumi (Ebintu ebikulu ebinnyonyolwako by'ebyo ebiwa omwagaanya gw'endowooza ez'enjawulo singa byogerwa). Kyokka ng'abawandiisi baba baabyogerako mu Baibuli mu ngeri enzikkakkamu okuva mu kitabo ky'oluberyeberye n'okutuukira ddala ku ksembayo eky'okubikkulirwa. Kino kyali kisoboka bulungi kubanga waaliwo omuwandiisi omu nga ye Katonda. Abawandiisi baawandiikanga ebyo bye yabalungamyangako. N'olwensonga eno, ebiri mu Baibuli biri bumu.

EKYOKUBIRI: OMULAMWA GWA BAIBULI YONNA GULI GUMU.

Abantu abamu balowooza nti Baibuli gwe mugatte gw'ebitabo enkaaga mu omukaaga eby'obubaka obw'enjawulo. Tukimanyi nti Baibuli etambulira ku mulamwa omukulu gumu. Okuva ku ntandikwa okutuuka ku nkomerero, Baibuli eraga ekigendererwa kya Katonda ekikulu ekifunziddwa mu kitabo kya Abaefeeso:

Yatubikkulira ekyama eky'okwagala kwe, ng'okusiima kwe bwe kuli kwe yateekerateekera mu Kristo.

Olwo ekiseera ekituufu bwe kirituuka, Katonda alikola byonna bye yateekateeka, n'ateeka ebintu byonna awamu wansi wa Kristo, ebiri mu ggulu n'ebiri ku nsi.

Era mu ye mwe twaweerwa obusika ne twawulibwa ng'enteekateeka bw'eri ey'oyo akola ebintu byonna okusenziira ku magezi ag'okwagala kwe. (Abaefeeso 1:9-11)

Baibuli eraga ekyama ky'enteekateeka ya Katonda ng'omulamwa omukulu ogugatta Baibuli. Kwe kulaga Yesu Kristo ng'omulokozi w'omuntu omwonoonyi. Yesu yannyonyola engeri endagaano enkadde gye yali emwogerako.

N'abagamba nti, "Nabategeeza nga nkyali nammwe nti ebintu byonna ebyampandiikibwako mu mateeka ga Musa, ne mu bya bannabbi, ne mu Zabbuli, byali biteekwa okutuukirira. (Lukka 24:44)

Olw'enjawulo eno, Yesu yeeyongerayo;

N'alyoka asumulula emitima gyabwe, ne bategeera ebyawandiikibwa. (Lukka 24:45)

Kisumuluzo ki Yesu kye yabawa okutegeera ebyawandiikibwa? Ekituufu kiri nti Ye gwe bitunuulidde;

N'abagamba nti, "Kyawandiikibwa dda nnyo nti Kristo kimugwanira okubonaabona, n'okufa era ku lunaku olwokusatu azuukire mu bafu.

Era mu linnya lye Enjiri ey'okwenenya n'okusonyiyibwa ebibi eribuulirwa amawanga gonna okutandikira mu Yerusalemi. Muli bajulirwa b'ebyo. (Lukka 24:46-48)

Endagaano zombi empya n'enkadde zoogera ku Yesu. Endagaano enkadde erangirira okujja kwe atte yo empya eyogera ku byaliwo ng'azze. Kino kigattira Baibuli ku mulamwa omukulu gumu. Abantu abaalindirira Yesu ab'endagaano enkadde baalokolebwa mu bibi byabwe olw'okukkiriza kwe baalina mu kisuubizo kya Katonda. Buli addayo n'akitunuulira nga kyatuukirizibwa mu Yesu Kristo naye alokolebwa mu ngeri y'emu. Olw'okukkiriza, kyatuukirizibwa nga Katonda bwe yasuubiza.

OBUGAZI BWA BAIBULI.

Bwe twogera ku "bugazi" bwa Baibuli tuba tutegeeza nti Baibuli ejjudde ebintu bingi nnyo. Eraga engeri ez'enjawulo Katonda zeyakwatangamu abantu n'engeri ez'enjawulo abantu zebaddangamu gy'ali.

Baibuli ewandiikibwa mu mbeera ez'enjawulo. Ebintu ebimu biraga essanyu atte ebirala n'ebiraga ennaku. Baibuli erimu ebika by'ebiwandiiko bingi. Mulimu ebyafaayo, ebitontome, obunnabbi, ebbaluwa, okuzuula engero, ebyamagero n'emboozzi ez'omukwano. Olw'ebintu bingi ebigerimu, ky'eva eyawulibwamu ebibinja by'ebitabo.

EBYAWULIBWA MU NDAGAANO ENKADDE.

Ebitabo eby'endagaano enkadde byawulibwamu ebibinja ebikulu bina; amateeka, ebyafaayo, ebitontome, n'obunnabbi.

EBITABO BY'AMATEEKA:

Ebitabo by'amateeka biri bitaano. Era gano g'emannya gaabyo;

- Oluberyeberye
- Okuva
- Ebyabaleevi
- Okubala
- Ekyamateeka.

Ebitabo bino byoleka okutondebwa kw'omuntu n'ensi nga Katonda ye yabitonda n'ebyaafaayo by'omuntu eyasooka. Biraga engeri Katonda gye yayimusa eggwanga lya Isirayiri ng'abantu be yalina okukozesa okweraga eri amawanga g'ensi.

Ebitabo bino biraga amateeka ga Katonda. Agasinga okumanyibwa g'emateeka Ekkumi (Okuva 20:3-17), etteeka ekkulu mu gonna (Ekyamateeka 6:5), ate eriddako ne liba mu (Ebyabaleevi 19:18)

Bikkula Baibuli yo olambe ebitabo by'amateeka ebiri mu ndagaano enkadde. Lamba ennyiriri ssati ezikulagiddwa mu kiba kiwedde era ozisome. Bino by'ebyokulabirako by'amateeka ga Katonda agalagibwa mu bitabo bino.

EBITABO BY'EBYAFAYO:

Mu ndagaano enkadde, mulimu ebitabo kkumi na bibiri ebiraga ebyafaayo, amanya gaabyo ge;

- Yoswa
- Ekyabalamuzi
- Luusi.
- 1 ne 2 Samwiri
- 1 ne 2 Bassekabaka
- 1 ne 2 Eby'omumirembe
- Ezera
- Nekemiya
- Eseza.

Lamba ebitabo bino mu Baibuli yo. Bisangibwa oluvannyuma lw'ekitabo ky'amateeka. Ebitabo by'ebyafaayo biraga ebyafaayo by'abantu ba Katonda aba Isirayiri okumalira ddala emyaka Lukumi. Mu buntu, tebiraga buli kyaliwo, naye biraga ebyaliwo ebikulu era biraga n'ebiva mu kugoberera oba obutagoberera mateeka ga Katonda.

EBITABO BY'EBITONTOME.

Waliyo ebitabo omuli ebitontome bitaano, bino bye;

- Yobu
- Zabuli
- Engero
- Omubuulizi
- Oluyimba.

Bino by'ebitabo by'okusinza kw'abantu ba Katonda aba Isirayiri. Bikyakozebwa mu kusinza kw'abakkiriza n'olwaleero. Gendako mu zabuli 23 ogisome. Kino ky'ekimu kuky'okulabirako ky'ekitontome ky'okusinza ekirungi ekiri mu bitabo bino.

EBITABO BY'OBUNNABBI.

Ebitabo by'obunnabbi mu ndagaano enkadde, byawulwamu ebibinja bibiri ebiyitibwa Ebitabo by'obunnabbi obwamaanyi n'obutono. Kino tekitegeeza nti bannabbi ab'amaanyi nti bamuwendo munene nnyo ku bannabbi abatono. Emitwe gino giraga bulazi nti bannabbi ab'amaanyi baawandiika ebitabo ebiwanvu ku bya bannabbi abatono. Mu ndagaano enkadde mulimu ebitabo by'obwannabbi kkumi na musanvu. Amannya g'ebitabo bino eby'obwannabbi ge;

Bannabbi ab'amaanyi:

- Isaaya
- Yeremiya
- Okukungubaga
- Ezeekyeri.

- Danyeri

Bannabbi abatono:

- Koseya
- Yoweeri
- Amosi
- Obadiya
- Yona
- Mikka
- Nakkumu
- Kaabakuuku
- Zefaniya
- Kagayi
- Zaakaliya
- Malaki.

Ebitabo bino birimu obubaka bw'obwannabbi bwa Katonda eri abantu be ku ebyo ebiribaawo. Obwannabbi obusinga bumaze okutuukirira, naye obumu bwakutuukirizibwa gye bujja. Ebitabo bino eby'obwannabi bisange mu Baibuli yo. By'ebitabo ebisembayo mu ndagaano enkadde.

ENGABANYA Y'ENDAGAANO EMPYA.

Endagaano empya nayo eyawuliddwamu ebintu bina: Enjiri, Ebyafaayo, Ebbaluwa, obunnabbi.

EBY'ENJIRI:

Ebitabo by'enjiri biri bina, era bye:

- Matayo
- Makko
- Lukka
- Yokaana.

Ebitabo bino bitubuulira ku bulamu, okufa n'okuzuukira kwa Yesu. Obukulu bwabyo kwe kukulembera osobole okukkiriza nti Yesu ye Kristo, omwana wa Katonda. Laba mu njiri nga bw'eri mu Baibuli, osome ekitabo kya Yokaana 20:31, ekiraga kino.

EKITABO KY'EYAFAYO.

Mu ndagaano empya mulimu ekitabo ky'ebyafaayo kimu kyokka, Ekitabo kya Ebikolwa by'abatume. Ekitabo kino kitubuulira ku ngeri ekkansa eyasooka bwe yatandika n'engeri omulimu gwa Kristo ogw'okubuulira enjiri eri ensi yonna gye gwatuukirizibwamu. Ekitabo kino kirambe mu Baibuli yo.

EBBALUWA:

Mu ndagaano empya mulimu ebbaluwa amakumi abiri mu emu. Era gano ge mannya gaazo;

- Abaruumi
- 1 ne 2 Abakolinso
- Abaggalatiya
- Abaefeeso
- Abafiripi
- Abakolosaayi
- 1 ne 2 Abasessaloniika
- 1 ne 2 Timoseewo
- Tito
- Filemoonni
- Abaebbulaniya
- Yakobo
- 1 ne 2 Peetero
- 1, 2, ne 3 Yokaana
- Yuda.

Ebbaluwa zino zaawandiikibwa eri abakkiriza, era obukulu bwazo kwali kubaluhhamya mu bulamu bwabwe era n’okubayamba okukola ebiragiro bya Yesu. Abaruumi 12, kyakulabirako kirungi ku byeziyigiriza, genda awali essuula eno mu Baibuli yo era ogisome. Ebbaluwa era oluusi ziyitibwa “Obubaka obuwandiike” ekitegeeza ebbaluwa.

OBUNNABBI:

Okubikkulirwa ky’ekitabo kyokka eky’obunnabbi ekiri mu ndagaano empya. Kyogera ku buwanguzi bwa Yesu n’abantu be obw’okunkomerero. Obukulu bwakyo kwe kukuzzaamu amaanyi ng’omukristaayo okusigala nga weekumidde mu bulamu buno okutuusa essaawa envannyuma. Obubaka bwamwo bufunziddwa mu okubikkulirwa 2:10

OKWEGEZAAMU:

1. Wandika ennyiriri enkulu ng'ozigya mu mutwe gwo.

.....
.....
.....

2. Ekigambo Baibuli kitegeeza ki?

.....
.....
.....

3. Ekigambo "Ebyawandiikibwa" kitegeeza ki?

.....
.....
.....

4. Ebitundu ebiri mu Baibuli ebikulu bye biri wa?

.....
.....
.....

5. Mu Baibuli mulimu ebitabo bimeka?

.....

6. Wa ebibinja ebikulu bina ebyawulibwamu ebitabo by'endagaano enkadde.

.....
.....
.....

7. Wa ebibinja ebikulu bina ebyawulibwamu ebitabo by'endagaano empya.

.....
.....
.....

8. Ekigambo "endagaano" kitegeeza ki?

.....
.....
.....

9. Obukulu bwa Baibuli obw'emirundi ena bwe buli wa? Laga ebikakasa kuky'owadde okuva mu Baibuli.

.....
.....
.....

10. Ekigambo "obumu bwa Baibuli" kitegeeza ki?

.....
.....
.....

11. "Obugazi bwa Baibuli" kitegeeza ki?

.....
.....
.....

12. Soma ebikuweereddwa wammanga, buli awali ekituufu teekawo 'T' ku ntandikwa ate bwe kiba kikyamu kozesa "F" mu mabanga agalekeddawo.

- (a) _____ Baibuli ky'ekigambo ekiwandiike ekya Katonda omu omutuufu
- (b) _____ Wadde nga Katonda ye yaluhhanya Baibuli, yakozesa abantu ab'enjawulo okugiwandiika.
- (c) _____ Olw'okubanga waliwo abawandiisi ab'enjawulo, Baibuli erimu ebintu bingi ebikontana.
- (d) _____ Tewali mulamwa gugatta Baibuli, wabula kuhhaanyizo lya bitabo eby'enjawulo eby'ogera ku bintu ebitali bimu.
- (e) _____ Bannabbi ab'amaanyi ab'endagaano enkadde bamuwendo nnyo ku abo bannabbi abatono.

13. Muntu ki atambulizibwako endagaano enkadde n'empya? Wa ekikakasa ku ky'ozeemu okuva mu Baibuli

..... Ekikakasa .....

(Ebidibwamu bikuweereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA.

Ebikulaggiddwa ku mukko oguddako bijja ku kuyamba okuyiga ku bitundu bya Baibuli. Salamu ebitundu nga bwe birambiddwa n'akasaze obiteeke mu Baibuli nga bw'olamba. Bw'oba ng'olina obuzibu mu kuzuula ebifo mw'olambira, weeyambise akatundu akalaga ebiri mu Baibuli akali ku ntandikwa yaayo kakulaga engeri ebitabo gye byegoberegana mu Baibuli. Era kakulage n'ennamba y'omuko okuli ekitabo ekyo.

ENDAGAANO ENKADDE.

- Teeka akalamba akasooka ku ntandikwa y'ekitabo ky'oluberyeberye
- Teeka akalamba akookubiri ku ntandikwa y'ekitabo kya Yoswa.
- Teeka akalamba akookusatu ku ntandikwa y'ekitabo kya Yobu.
- Teeka akalamba akookuna ku ntandikwa y'ekitabo kya Isaaya..

ENDAGAANO EMPYA:

- Teeka akalamba akookutaano ku ntandikwa y'ekitabo kya Matayo
- Teeka akalamba akoomukaaga ku ntandikwa y'ekitabo kya Ebikolwa by'Abatume
- Teeka akalamba akoomusanvu ku ntandikwa y'ekitabo ky'Abaruumi.
- Teeka akalamba akoomunaana ku ntandikwa y'ekitabo ky'Okubikkulirwa.

Awo nno omaze okulamba ebitundu bya Baibuli. Weeyongere okukozesa obulambe buno okutuusa ng'osobola okwezuulira ebitundu bino mu mutwe gwe.

ENDAGAANO ENKADDE	ENDAGAANO ENKADDE	ENDAGAANO ENKADDE
AMATEEKA (1)	(EBYAFAAYO 1)	(EBITONTOME 1)
Oluberyeberye	Yoswa	Yobu
Okuva	Ekyabalamuzi	Zabuli
Ebyabaleevi	Luusi	Engero
Okubala	1 Samwiri	Omubuulizi
Ekyamateeka	2 Samwiri	Oluyimba.
	1 Bassekabaka	
	2 Bassekabaka	
	1 Ebyomumirembe	
	2 Ebyomumirembe	

Ezera

Nekemiya

Eseza

BANNABBI B'ENDAGAANO ENKADDE (4)

BANNABBI AB'AMAANYI

- Isaaya
- Yeremiya.
- Okukungubaga
- Ezeekyeri
- Danyeri.

BANNABBI ABATONO:

- Koseya
- Yoweeri
- Amosi
- Obadiya
- Yona
- Mikka
- Nakkumu
- Kaabakuuku
- Zaakaliya
- Kagayi
- Malaki

ENDAGAANO EMPYA ENJIRI (5)	ENDAAGANO EMPYA EBYAFAYO (6)	EBBALUWA Z'ENDAGAANO EMPYA EMPYA (7)
Matayo	Ebikolwa by'Abatume	Abaruumi
Makko		1 Abakolinso
Lukka		2 Abakolinso
Yokaana		Abaggalatiya
		Abaefeeso

Abafiripi
Abakolosaayi
1 Abasessaloniika
2 Abasessaloniika
1 Timoseewo
2 Timoseewo
Tito
Filemoon
Abaebbulaniya
Yakobo
1 Peetero
2 Peetero
1 Yokaana
2 Yokaana
3 Yokaana
Yuda

ENDAGAANO EMPYA:

OBUNNABBI (8)

- Okubikkulirwa.

ESSUULA EYOOKUBIRI:

EBITABO BYA BAIBULI:

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno, onooba osobola;

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okuzuula omuwendo gw'ebitabo ebiri mu ndagaano enkadde.
- Okuzuula omuwendo gw'ebitabo ebiri mu ndagaano empya.
- Okunyonnyola lwaki kyetaagisa okuba n'enteekateeka ennuhhamu ey'okusoma Baibuli.
- Okuwa ebyandikoleddwa Ebina okusobola okusoma Baibuli obulungi.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

**Okukaaba kwange kutuuke gy'oli, Ayi Mukama, ompe okutegeera ng'ekigambo kyo bwe kiri.
(Zabuli 119:169)**

ENNYANJULA.

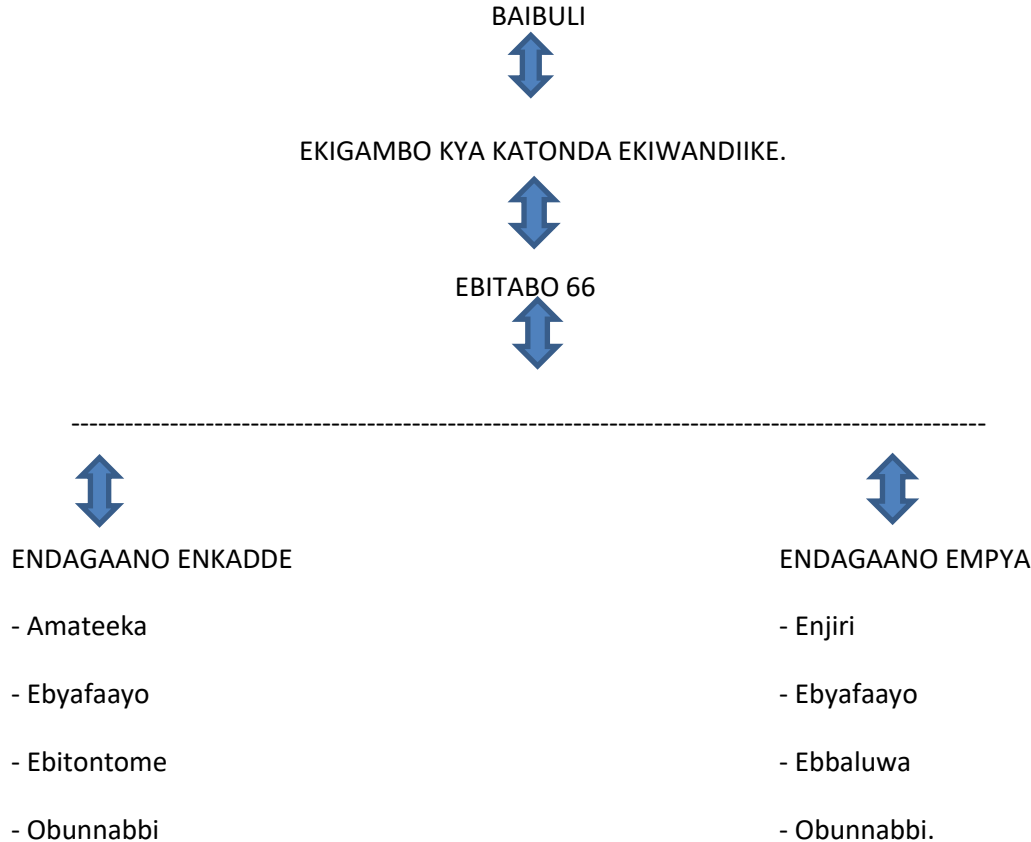
Mu ssuula ewedde oyize nti Baibuli ky'ekigambo kya Katonda ekiwandiike, era oyize nti mulimu ebitundu ebikulu bibiri; endagaano Empya, n'endagaano Enkadde. Oyize ne kubitundu ebyayawulibwa mu bitabo eby'endagaano enkadde;

- Amateeka
- Ebyafaayo
- Ebitontone
- Obunnabbi

Era oyize ne ku bitundu ebigabanyizibwa mu bitabo eby'endagaano empya;

- Enjiri
- Ebyafaayo
- Ebbaluwa
- Obunnabbi

Ekipande kino kifunziza byonna bye waakayiga bye waakayiga ku Baibuli.

Essuula eno erimu ebifunziddwa ku buli bitabo enkaaga mu mukaaga ebiri mu Baibuli ebikola ebitundu ebikulu byombi mu ndagaano enkadde n'endagaano empya. Ekuwa ennyanjula ku buli kiri mu ndagaano zombi. Ebyandikoleddwa okusoma obulungi Baibuli bina nabyo bikuweereddwa era ojja kufuna enteekateeka ennuhhamu ku ngeri y'okutandika okusoma ekigambo kya Katonda.

EBITABO BY'ENDAGAANO ENKADDE

(EBITABO 39)

EBITABO BY'AMATEEKA:

Oluberyeberye: Kitulaga entandikwa y'ensi, omuntu, Ssabbiiti, obufumbo, ekibi, Ssaddaaka, amawanga, obufuzi, n'abasajja ba Katonda abakulu nga Ibulayimu, Isaaka, Yakobo, ne Yosefu.

Okuva: Kitulaga engeri Isirayiri gye yafuuka eggwanga erikulemberwa Musa. Isirayiri eggibwa mu buddu bw'Emissiri era ne bagenda ku lusozi Sinaayi Katonda gye yaweera amateeka.

Ebyabaleevi: Kino kyali kitabo kya kusinza kw'aba Yisirayiri. Kitulaga ebiragiro ebidda eri abakulembeze b'eddiini era kinnyonnyola engeri omuntu omwonoonyi gy'atuukiriramu Katonda omutuukirivu.

Kyefaanaanyiriza n'okudda kwa Yesu Kristo ng'omwana gw'endiga ya Katonda oguggyawo ebibi by'ensi yonna.

Okubala: Kiraga emyaka gya Isirayiri amakumi ana (40), gye baamala mu ddungu oluvannyuma lw'obutagondera Katonda. Omutwe gw'ekitabo guva mu bulambe bwa mirundi ebiri (Okubala abantu) okwaliwo nga bali mu lugendo.

Ekyamateeka: Kiraga ennaku za Musa envannyuma ne kyongerera n'okwekenneenya amateeka agali mu Okuva ne Ebyabaleevi.

EBITABO BY'EBYAFAAYO:

Yoswa: Kirambulula engeri Yoswa eyadda mu bigere bya Musa, bwe yakulembera abantu ba Isirayiri eri ensi ensuubize ey'e Kanaani. Kiraga entalo ezaaliwo n'engeri ettaka gye lyagabanyizibwa eri abantu.

Ekyabalamuzi: Yisirayiri yeefulira Katonda oluvannyuma lw'okufa kwa Yoswa. Ekitabo kiraga embooji ennakuwaza eyookudihhana ensobi zaabwe era n'abalamuzi Katonda be yabateerawo okusobola okubanunula mu mikono gy'abalabe baabwe.

Luusi: Embooji ya Luusi eyali omukazi eyava mu bannamawanga b'eggwanga lya Mowaabu, asalawo okuweereza Katonda wa Isirayiri. Yafuuka jjajja wa Daudi omukyaka eyasooka.

1 Samwiri: Ekitabo kino kyetooloolera ku bantu basatu, Samwiri eyali omulamuzi wa Isirayiri eyasembayo, Saulo Kabaka wa Isirayiri eyasooka, ne Daudi eyasikira Saulo nga Kabaka.

2 Samwiri: Emyaka 40 egy'obufuzi bwa Kabaka Daudi bw'ekitiibwa bulagibwa mu kitabo kino.

1 Bassekabaka: Obufuzi bwa Kabaka Sulemaani ne bakabaka abaali mu bwakabaka obweyawuddemu okuyita ku mulembe gwa Akabu mu mambuka, ne Yekosofaati mu maserengeta be bantu abakulu mu kitabo kino

2 Bassekabaka: Okugwira ddala okwa Isirayiri ate Yuda najjukirwa by'ebiri mu kitabo kino. Abantu ba Katonda baagwa mu kibi eky'amaanyi.

1 Ebyomumirembe: Obufuzi bwa Daudi n'enteekateeka ey'okuzimba Yeekaalu biragibwa wano. Ebiro by'ekitabo kino by'ebimu n'ebya 2 Samwiri.

2 Ebyomumirembe: Ekitabo kyongerera ku byafaayo bya Yisirayiri okuyita mu bufuzi bwa Sulemaani nga kitunuulidde nnyo obwakabaka obw'ekyemmanga. Kikomekkereza n'ekiragiyo kya Siira ekyawa omugagga okudda kw'abantu okuva e Babulooni eri Yeerusaleemi.

Ezera: Okudda kw'Abayudaaya okuva mu buwambe bw'eBabulooni kulambululwa.

Yeremiya: Okuddamu okuzimba ebisenge bya Yeruselemi wansi w'okuluhhamizibwa kwa Nekemiya, kujjukirwa mu kitabo kino. Omulimu guno gwali gwatandikibwa emyaka nga kkumi n'ena oluvannyuma lwa Ezera okudda n'abantu.

Eseza: Katonda okununula Abayudaaya ng'ayita mu Eseza ne Moluddekaayi ky'ekiragibwa ekikulu mu kitabo kino.

EBITABO BY'EBITONTOME:

Yobu: Ekitabo kino kirimu mbooji ya Yobu, omusajja eyaliwo mu biro bya Ibulayimu. Omulamwa omukulu guli mu kibuzo ekigamba nti, "Iwaki abantu abatuukirivu babonaabona?"

Zabuli: Kitabo kya ssaala wamu n'okutendereza okwa Baibuli.

Omubuulizi: Kinnyonnyola obutaliimu bw'obulamu obutaliimu Katonda.

Oluylimba: Okwemoola kwa Sulemaani ne mukyala we omugole Omusulamu. Embooji ekiikiridde okwagala kwa Katonda eri Isirayiri n'okwa Kristo eri Ekkanisa.

EBITABO BY'OBUNNABBI.

Ebitabo ebisinga ku bino byawandiikibwa ng'eggwanga lya Isirayiri lye yawuddemu obwakabaka bwa mirundi ebiri, Isirayiri ne Yuda.

Isaaya: Alabula ku kulamulwa okujja eri Yuda olw'ekibi kyabwe eri Katonda.

Yeremiya: Kyawandiikibwa mu biseera by'okuggwa kwa Yuda. Yabagamba ku kulamulwa okujja era n'abakuutira okuwaayo obuyinza eri Nebukadduneeza.

Okukungubaga: Yeremiya okukungubaga (Embeera y'okulaga ennaku), olw'okwonoonebwa kwa Yerusalemu abo ab'e Babulooni.

Ezeekyeri: Asooka kulabula ku kwonoonebwa kwa Yerusalemi era n'alagula nti eriddizibwawo mu dda.

Danyeri: Nabbi Danyeri yawambibwa n'atwalibwa e Babulooni mu biro by'okuzingibwa kwa Yuda. Ekitabo kino kituwa okusomesebwa ku byafaayo wamu n'obunnabbi ebituyamba okutegeera obunnabbi bwa Baibuli.

Koseya: Omulamwa gw'ekitabo kino bwe butakkiriza bwa Isirayiri, ebibonerezo byabwe, n'okuzizibwawo okuva eri Katonda.

Yoweeri: Ayogera ku bizibu ebyali birangirira okulamulwa okulijja.

Amosi: Mu kiseera ky'okugaggawala mu bintu ebikalu naye ng'empisa zisiwuuka, Amosi yalabula Isirayiri n'amawanga agagiriraanye ku kulamulwa kwa Katonda olw'ebibi byabwe.

Obadiya: Kulamulwa kwa Katonda eri Edomu, eggwanga eryonoonyi eryali mu maserengeta g'ennyanja.

Yona: Embooji ya nnabbi Yonna eyabuulira ku kwenenya mu Nineva, ekibuga ky'ettwale lya Bwasuuli. Ekitabo kiraga okwagala kwa Katonda n'enteekateeka y'okwenenya eri bannamawanga.

Mikka: Obwannabbi obulala ku lw'ekibi kya Isirayiri. Yalagula ku kifo Yesu mw'alizaalirwa emyaka lusavu (700) nga tekinnabaawo.

Nakkumu: Ayogera ku kusaanyawo kwa Nineva ekyali kirekeddwa emyaka nga kikumi mu ataano nga Yona kyajje abuulire.

Kaabakuuku: Alaga enteekateeka ya Katonda ey'okubonereza eggwanga eryonoonyi nga kikolebwa eggwanga erisingako okuba eryonoonyi. Asomesa nti, "Abatukuvu bajja kuba balamu olw'okukkiriza."

Zefaniya: Okulamulwa n'okuddizibwawo kwa Yuda.

Kaggayi: Akuutira AbaYudaaya okuddamu okuzimba Yeekaalu oluvannyuma lw'okulwawo okwamala emyaka ekikumi n'etaano okwaleetebwa olutalo lw'omulabe waabwe.

Zaakaliya: Ayogera kubakuutira kuzimba Yeekaalu era n'okuddamu okusalawo okwewaayo mu mwoyo. Alagula ne ku kujja kwa Yesu Kristo okusooka n'okwokubiri.

Malaki: Abalabula ku bufunda bw'omwoyo n'alagula ne kukujja kwa Yokaana Omubatiza wamu n'okwa Yesu.

EBITABO BY'ENDAGAANO EMPYA:

(Ebitabo 27)

EBITABO EBY'ENJIRI:

Ebitabo ebina ebityibwa eby'enjiri biraga okuzaalibwa, obulamu, obuweereza, okusomesa, okufa n'okuzuukira kwa Yesu Kristo. Ennambika ya buli kitabo ya njawulo.

Matayo: Kikakasa nti Yesu Kristo ye Mukama era yasindikibwa eri Abayudaaya.

Makko: Kikakasa nti Yesu Kristo yali muweereza wa Katonda era yali yasindikibwa eri ab'e Rooma.

Lukka: Kiraga Yesu Kristo ng'omwana w'omuntu, omuntu atuukiridde era omulokozi w'abantu abatatuukiridde.

Yokaana: Kiraga Yesu mu kifo kye nga omwana wa Katonda.

EKITABO KY'EBYAFAYO:

Ebikolwa by'Abatume: Ekitabo kyokka eky'endagaano empya ekiraga engeri obukristaayo gye kwasooka okukulamu okuva mu biseera Kristo bye yaddiramu mu ggulu, okuyita mu kusibibwa kwa Paulo e Rooma. Ekitabo kiraga emyaka nga amakumi asatu mu asatu (33) era essira kiritadde ku mulimu ogwa Mwoyo Mutukuvu.

EBBALUWA:

Abaruumi: Kiraga enjiri ekwata ku kulokoka olw'okukkiriza kyokka.

1 Abakolinso: Kyawandiikibwa kutereeza nsobi ezaali mu Kkanisa y'abakristaayo.

2 Abakolino: Kyogera ku buweereza bw'enjiri obutuufu, obuwanika n'obuyinza bwa Paulo ng'omutume.

Abaggalatiya: Kikwata ku nsobi y'okugattika amateeka n'okukkiriza. Omulamwa guli kutuukirizibwa lwa kukkiriza kwokka.

Abafeeso: Kizzaamu abakkiriza amaanyi okusenziira ku bifo bye balimu mu Kristo.

Abafiripi: Essira liteereddwa ku ssanyu eriri mu bulamu bw'obukristaayo.

Abakolosaayi: Kifuddeyo nnyo k njigiriza enkyamu eraga nti Yesu teyali mwana wa Katonda. Ekitabo era kyogera nti Yesu ye mutwe gw'ekkanisa.

1 Abasessaloniika: Okubuulira ku bulamu bw'ekikristaayo n'okudda kwa Yesu.

2 Abasessaloniika: Ebiragiro ebirala ku kudda kwa Mukama waffe Yesu n'engeri okumanya kino gye kiyinza okukyusa obulamu bw'omuntu obw'abulijjo.

1 Timoseewo: Kiraga enjigiriza ey'omuggundu, obukulembeze bw'ekkanisa obutegekeddwa obulungi, n'ennono z'okuluhhamya ekkansa mu myaka egirijja.

2 Timoseewo: Kinnyonnyola ku muweereza wa Yesu Kristo omutuufu. Era kirabula ne kukeewa kw'omwoyo okwali kumaze okutandika. Kiraga nti ekigambo y'engeri y'okutereezaamu ensobi zonna.

Tito: Ebbaluwa ya Paulo eri Tito omuweereza wa Katonda eyali omuto ku bizinga bye Kuleete. Enjigiriza n'obulamu obw'obwa Katonda bulagibwa.

Filemooni: Paulo yeegayirira olw'okudda kw'omuddu w'omukristaayo omugagga. Kiraga okwegayirira kwa Yesu ku lw'abakkiriza abaaliko mu buddu olw'ekibi.

Abaebbulaniya: Kinnyonnyola ku bussukulumu bw'obukristaayo ku Buyudaaya. Kiraga Yesu nga Kabona asingira ddala era omutabaganya wa Katonda n'omuntu.

Yakobo; Kisomesa nti okukkiriza okutuufu kulagibwa na bikolwa, wadde ng'obulokozi bwa kukkiriza kwokka.

1 Peetero: Ebbaluwa y'okugumya n'okuzzaamu abakkiriza amaanyi, n'okusinga abo abafuna okutulugunyizibwa abo abali ebweru w'ekkanisa abatali bakkiriza.

2 Peetero: Kirabula kukulumbibwa kw'omwoyo okw'omunda. Okugeza, abasomesa abakyamu abaali bayingidde ekkansa.

1 Yokaana: Kyawandiikibwa kumalawo ebigambibwa nti Kristo si mwana wa Katonda n'omuntu. Ekitabo kinogaanya ku kukuhaana n'okwagalana ng'abakkiriza era kikakasa abakkiriza abatuufu nti baliba n'obulamu obutaggwaawo.

2 Yokaana: Kirabula ku kubikirira enjigiriza enkyamu era nekiraga nti amazima galina kukuumbwa na Kwagala.

3 Yokaana: Kirabula ku kibi ky'okugaana okukuhjaana n'abo ababa bakkiriza amazima.

Yuda: Kulabula okulala ku njigiriza enkyamu. Omulamwa gwe gumu n'oguli mu 2 Peetero.

EKITABO KY'OBUNNABBI.

Okubikkulirwa: Ekitabo kino kyogera ku biribaawo ku nkomerero y'ensi. Kyogera ku bintu ebyaliwo, ebiriwo, n'ebiribaawo nga bwe biri mu nteekateeka ya Katonda (Okubikkulirwa 1:19)

OKUSOMA BAIBULI OBULUNGI.

Mu Lusoma luno ojja kuyiga bingi ebikwata ku ngeri y'okutegeera n'okutaputa Baibuli. Era ojja kuyiga obukodyo bw'okusoma Baibuli. Naye omutendera ogusooka okutegeera Baibuli kwe kutandikirawo okugisoma. Okukuyambako osobole okusoma ekigambo kya Katonda, tukuwaddeyo enteekateeka z'okusoma ez'enjawulo. Muno mulimu enteekateeka y'abo ey'abaatandikawo edda okusoma ekigambo kya Katonda;

ESOOKA: Bino ebina byewandikoze okusobola okusoma Baibuli obulungi:

1. SOMA BULI LUNAKU:

Naye asanyukira okugondera amateeka ga Mukama,era mu mateeka ago mw'alowooleza emisana n'ekiro. (Zabuli 1:2)

Katonda yakola omubiri gwo okuba nga oguwa emmere buli lunaku gubeere mulamu bulungi. Mu ngeri y'emu, omwoyo gwo gulina okuliisibwa ekigambo kya Katonda buli lunaku bw'oba oyagala obeere mulamu bulungi mu mwoyo:

...Kyawandiikibwa nti, 'Omuntu taabenga mulamu lwa mmere yokka. (Lukka 4:4)

2. SOMA NG'OLONDOBAMU:

Tandika okusoma "amata" g'ekigambo kya Katonda. Gano g'emazima amangu ag'ekigambo kya Katonda.

Abantu bangi baligoberera empisa zaabwe ez'obukaba ne bavumaganyisa ekkubo ery'amazima. (1 Peetero 2:2)

Oluvannyuma ojja kukula obeere ng'osobola okulya "ennyama" y'ekigambo kya Katonda. Kino kitegeeza nti ojja kuba ng'osobola okutegeera ebisomesebwa ebigumuko ebiri mu Baibuli.

Kubanga omuntu bw'aba ng'akyanywa mata, aba akyali mwana muto. Aba tannategeera kigambo kikwata ku by'obutuukirivu.

**Naye emmere enkalubo ya bakulu, abeeyigirizza okwawulanga ekirungi n'ekibi.
(Abaebbulaniya 5:13-14)**

Nabanywesa mata so si mmere enkalubo, kubanga mwali temunnagisobola. Naye era ne kaakano temunnagisobola. (1 Abakolinso 3:2)

3. SOMA NGA BW'OSABA:

Ezera yali amaliridde mu mutima gwe okusoma n'okukuuma Eteeka Iya Mukama, era n'okuyigirizanga amateeka n'ebiragiro byalyo mu Isirayiri. (Ezera 7:10)

Nga tonnatandika kusoma, saba Katonda era omusabe akuyambe otegeere obubaka bwakuwadde okuyita mu kigambo kye. Essaala yo leka ebeere ng'eya Daudi gye yasaba.

Ozibule amaaso gange, nsobole okulabaeb'ekitalo ebiri mu mateeka go. (Zabuli 119:18)

4. BEERA N'ENKOLA EY'OKUSOMA ENNUNGAMU:

Abantu abamu tebategeera kigambo kya Katonda kubanga tebalina nteekateeka nnuhhamu ya kusoma Kigambo kya Katonda. Basoma essuula wano na wali ne balemererwa okumanya engeri y'okuzigatta. Kino kiringa okusoma emiko egimu mu kitabo ekikwata ku ddagala n'otandika okweteerawo enzijanjabo yo.

Baibuli etugamba "okunoonya" ebyawandiikibwa (Yokaana 5:39). Kino kitegeeza okubisoma n'obwegendereza. Baibuli eringa ekitabo ekikozesebwa mu somero. Oteekwa okugisoma mu ngeri ennungi okusobola okutegeera ebirimu. Londako kimu ku nteekateeka zino otandike okusoma Baibuli buli lunaku.

EYABATANDIKA.

Bw'oba nga tosomanga ku Baibuli, tandikira ku kitabo kya Yokaana ekiri mu ndagaano empya. Ekitabo kino kyawandiikibwa omu ku bayigirizwa ba Yesu Kristo ayitibwa Yokaana. Anyumya ku mbooji ya Yesu mu ngeri ennyangu ennyo okuba ng'etegeerekeka. Soma essuula ya Yokaana emu buli lunaku nga bwe zisengekeddwa mu Baibuli yo. Kozesa ekipande kino okwekebera buli ssuula gy'oba omaze okusoma.

Enjiri ya Yokaana:

_____1	_____5	_____9	_____13	_____17
_____2	_____6	_____10	_____14	_____18
_____3	_____7	_____11	_____15	_____19
_____4	_____8	_____12	_____16	_____20

ENTEKATEEKA ENNYIMPI.

Enteekateeka y’okusoma Baibuli ennyimpi ekuweebwa okufuna okumanya okukulu mu Baibuli. Nga ebeera yakulondobamu ennyiriri. Soma ebitundu ebikuweereddwa ng’obigoberera nga bwe biri. Kozesa ekipande kino wammanga okulaba ekitundu ky’omaze okusoma.

ENDAGAANO EMPYA:

_____Yokaana	_____1 Abassesaloniika	_____Abaefeeso
_____Makko	_____1 Abakolinso	_____2 Timoseewo
_____Lukka	_____Abafiripi	_____1 Yokaana
_____Ebikolwa	_____Abaruumi	_____1 Peetero
_____Abaruumi	_____Filemoonii	_____Okubikkulirwa 1-5; 19:6-22:21

ENDAGAANO ENKADDE:

_____Oluberyeberye	_____Amosi
_____Okuva 1-20	_____Isaaya 1-12
_____Okubala 10:11-21:35	_____Yeremiya 1-25; 39-33
_____Ekyamateeka 1-11	_____Ruth
_____Yoswa1-12; 22-24	_____Yona
_____Ekyabalamuzi 1-3	_____Zabuli 1-23
_____1 Samwiri 1-3, 9-10, 13, 15-18, 31	_____Yobu 1-14, 38-42
_____2 Samwiri 1	_____Engero 1-9
_____1 Kings 1-11	_____Daniel 1-6
_____Nekkemiya.	

ENTEKATEEKA EMPANVU:

Enteekateeka y’okusoma eno ezingira wamu Baibuli mu ngeri empanvu ko okusinga ku eyo ennyimpi, naye temalaayo Baibuli yonna.

ENDAGAANO EMPYA:

_____Makko	_____Abafiripi
_____Matayo	_____Abaefeeso

___ Yokaana	___ 2 Timoseewo
___ Lukka	___ Tito
___ Ebikolwa	___ 1 Timoseewo
___ 1 Abassesaloniika	___ 1 Peetero
___ 1 Abakolinso	___ Abaebbulaniya
___ 2 Abakolinso	___ Yakobo
___ Abaggalatiya	___ 1 Yokaana
___ Abaruumi	___ 2 Yokaana
___ Filemoonii	___ 3 Yokaana
___ Abakolosaayi.	___ Yuda
___ 2 Peetero	___ Okubikkulirwa 1-5 ne 19:6-22:21

ENDAGAANO ENKADDE:

___ Oluberyeberye	___ Yeremiya 1-25 ne 30-33
___ Okuva 1-24	___ Nakkumu
___ Ebyabaleevi 1-6:7	___ Kaabakuuku
___ Okubala 10:11-21:35	___ Ezekyeeri 1-24 ne 33-39
___ Ekyamateeka 1-11 ne 27-34	___ Obadiya
___ Yoswa 1-12 ne 22-24	___ Okukungubaga
___ Ekyabalamuzi 1-16	___ Isaaya 40-66
___ 1 Samwiri	___ Zekaliya 1-8
___ 2 Samwiri	___ Malaki
___ 1 Bassekabaka	___ Yoweeri
___ 2 Bassekabaka	___ Luusi
___ 1 Ebyomumirembe	___ Yona
___ 2 Ebyomumirembe	___ Zabuli

___Ezera
___Nekkemiya
___Amosi
___Koseya
___Mikka
___Isaaya 1-12
___Zeffaniya

___Yobu
___Engero 1-9
___Oluyimba
___Omubuulizi
___Eseza
___Danyeri

ENTEKATEEKA ENNAMBA:

Enteekateeka eno ekuyisa mu Baibuli yonna mu mwaka gumu:

Omwezi ogusooka.	Omwezi ogw'okubiri.
___1 Oluberyeberye 1-2	___1 Okuva 14-17
___2 Oluberyeberye 3-5	___2 Okuva 18-20
___3 Oluberyeberye 6-9	___3 Okuva 21-24
___4 Oluberyeberye 10-11	___4 Okuva 25-27
___5 Oluberyeberye 12-15	___5 Okuva 28-31
___6 Oluberyeberye 16-19	___6 Okuva 32-34
___7 Oluberyeberye 20-22	___7 Okuva 35-37
___8 Oluberyeberye 23-26	___8 Okuva 38-40
___9 Oluberyeberye 27-29	___9 Ebyabaleevi 1-4
___10 Oluberyeberye 30-32	___10 Ebyabaleevi 5-7
___11 Oluberyeberye 33-36	___11 Ebyabaleevi 8-10
___12 Oluberyeberye 37-39	___12 Ebyabaleevi 11-13
___13 Oluberyeberye 40-42	___13 Ebyabaleevi 14-16
___14 Oluberyeberye 43-46	___14 Ebyabaleevi 17-19
___15 Oluberyeberye 47-50	___15 Ebyabaleevi 20-23

- ___16 Yobu 1-4
- ___17 Yobu 5-7
- ___18 Yobu 8-10
- ___19 Yobu 11-13
- ___20 Yobu 14-17
- ___21 Yobu 18-20
- ___22 Yobu 21-24
- ___23 Yobu 25-27
- ___24 Yobu 28-31
- ___25 Yobu 32-34
- ___26 Yobu 35-37
- ___27 Yobu 38-42
- ___28 Okuva 1-4
- ___29 Okuva 5-7
- ___30 Okuva 8-10
- ___31 Okuva 11-13

Omwezi ogw'okusatu.

- ___1 Ekyamateeka 4-6
- ___2 Ekyamateeka 7-9
- ___3 Ekyamateeka 10-12
- ___4 Ekyamateeka 13-16
- ___5 Ekyamateeka 17-19
- ___6 Ekyamateeka 20-22
- ___7 Ekyamateeka 23-25
- ___8 Ekyamateeka 26-28

- ___16 Ebyabaleevi 24-27
- ___17 Okubala 1-3
- ___18 Okubala 4-6
- ___19 Okubala 7-10
- ___20 Okubala 11-14
- ___21 Okubala 15-17
- ___22 Okubala 18-20
- ___23 Okubala 21-24
- ___24 Okubala 25-27
- ___25 Okubala 28-30
- ___26 Okubala 31-33
- ___27 Okubala 34-36
- ___28 Ekyamateeka 1-3

Omwezi ogw'okuna.

- ___1 1 Samwiri 21-24
- ___2 1 Samwiri 25-28
- ___3 1 Samwiri 29-31
- ___4 2 Samwiri 1-4
- ___5 2 Samwiri 5-8
- ___6 2 Samwiri 9-12
- ___7 2 Samwiri 13-15
- ___8 2 Samwiri 16-18

___9 Ekyamateeka 29-31
___10 Ekyamateeka 32-34
___11 Yoswa 1-3
___12 Yoswa 4-6
___13 Yoswa 7-9
___14 Yoswa 10-12
___15 Yoswa 13-16
___16 Yoswa 16-18
___17 Yoswa 19-21
___18 Yoswa 22-24
___19 Ekyabalamuzi 1-4
___20 Ekyabalamuzi 5-8
___21 Ekyabalamuzi 9-12
___22 Ekyabalamuzi 13-15
___23 Ekyabalamuzi 16-18
___24 Ekyabalamuzi 19-21
___25 Luusi 1-4
___26 1 Samwiri 1-3
___27 1 Samwiri 4-7
___28 1 Samwiri 8-10
___29 1 Samwiri 11-13
___30 1 Samwiri 14-16
___31 1 Samwiri 17-20

Omwezi ogw'okutaano.

___9 2 Samwiri 19-21
___10 2 Samwiri 22-24
___11 Zabuli 1-3
___12 Zabuli 4-6
___13 Zabuli 7-9
___14 Zabuli 10-12
___15 Zabuli 13-15
___16 Zabuli 16-18
___17 Zabuli 19-21
___18 Zabuli 22-24
___19 Zabuli 25-27
___20 Zabuli 28-30
___21 Zabuli 31-33
___22 Zabuli 34-36
___23 Zabuli 37-39
___24 Zabuli 40-42
___25 Zabuli 43-45
___26 Zabuli 46-48
___27 Zabuli 49-51
___28 Zabuli 52-54
___29 Zabuli 55-57
___30 Zabuli 58-60

Omwezi ogwomukaaga.

___1	Zabuli 61-63	___1	Engero 1-3
___2	Zabuli 64-66	___2	Engero 4-7
___3	Zabuli 67-69	___3	Engero 8-11
___4	Zabuli 70-72	___4	Engero 12-14
___5	Zabuli 73-75	___5	Engero 15-18
___6	Zabuli 76-78	___6	Engero19-21
___7	Zabuli 79-81	___7	Engero 22-24
___8	Zabuli 82-84	___8	Engero 25-28
___9	Zabuli 85-87	___9	Engero 29-31
___10	Zabuli 88-90	___10	Omubuulizi 1-3
___11	Zabuli 91-93	___11	Omubuulizi 4-6
___12	Zabuli 94-96	___12	Omubuulizi 7-9
___13	Zabuli 97-99	___13	Omubuulizi 10-12
___14	Zabuli 100-102	___14	Oluyimba 1-4
___15	Zabuli 103-105	___15	Oluyimba 5-8
___16	Zabuli 106-108	___16	1 Bassekabaka 5-7
___17	Zabuli 109-111	___17	1 Bassekabaka 8-10
___18	Zabuli 112-114	___18	1 Bassekabaka 11-13
___19	Zabuli 115-118	___19	1 Bassekabaka 14-16
___20	Zabuli 119	___20	1 Bassekabaka 17-19
___21	Zabuli 120-123	___21	1 Bassekabaka 20-22
___22	Zabuli 124-126	___22	2 Bassekabaka 1-3
___23	Zabuli 127-129	___23	2 Bassekabaka 4-6
___24	Zabuli 130-132	___24	2 Bassekabaka 7-10
___25	Zabuli 133-135	___25	2 Bassekabaka 11-14:20

___26 Zabuli 136-138
___27 Zabuli 139-141
___28 Zabuli 142-144
___29 Zabuli 145-147
___30 Zabuli 148-150
___311 Bassekabaka 1-4

Omwezi ogwomusanvu.

___1 2 Bassekabaka 15-17
___2 Koseya 1-4
___3 Koseya 5-7
___4 Koseya 8-10
___5 Koseya 11-14
___6 2 Bassekabaka 18-19
___7 Isaaya 1-3
___8 Isaaya 4-6
___9 Isaaya 7-9
___10 Isaaya 10-12
___11 Isaaya 13-15
___12 Isaaya 16-18
___13 Isaaya 19-21
___14 Isaaya 22-24
___15 Isaaya 25-27
___16 Isaaya 28-30
___17 Isaaya 31-33
___18 Isaaya 34-36

___26 Yoweeri 1-3
___27 2 Bassekabaka 14:21-25; Yona 1-4
___28 2 Bassekabaka 14:26-29; Amosi 1-3
___29 Amosi 4-6
___30 Amosi 7-9

Omwezi ogwomunaana.

___1 2 Bassekabaka 20-21
___2 Zeffaniya 1-3
___3 Kaabakuuku 1-3
___4 2 Bassekabaka 22-25
___5 Obadiya/Yeremiya 1-2
___6 Yeremiya 3-5
___7 Yeremiya 6-8
___8 Yeremiya 9-12
___9 Yeremiya 13-16
___10 Yeremiya 17-20
___11 Yeremiya 21-23
___12 Yeremiya 24-26
___13 Yeremiya 27-29
___14 Yeremiya 30-32
___15 Yeremiya 33-36
___16 Yeremiya 37-39
___17 Yeremiya 40-42
___18 Yeremiya 43-46

____19 Isaaya 37-39

____20 Isaaya 40-42

____21 Isaaya 43-45

____22 Isaaya 46-48

____23 Isaaya 49-51

____24 Isaaya 52-54

____25 Isaaya 55-57

____26 Isaaya 58-60

____27 Isaaya 61-63

____28 Isaaya 64-66

____29 Mikka 1-4

____30 Mikka 5-7

____31 Nakkumu 1-3.

Omwezi ogw'omwenda.

____1 2 Ebyomumirembe 4-6

____2 2 Ebyomumirembe 7-9

____3 2 Ebyomumirembe 10-13

____4 2 Ebyomumirembe 14-16

____5 2 Ebyomumirembe 17-19

____6 2 Ebyomumirembe 20-22

____7 2 Ebyomumirembe 23-25

____8 2 Ebyomumirembe 26-29

____9 2 Ebyomumirembe 30-32

____10 2 Ebyomumirembe 33-36

____11 Ezeekyeri 1-3

____19 Yeremiya 47-49

____20 Yeremiya 50-52

____21 Okukungubaga 1-5

____22 1 Ebyomumirembe 1-3

____23 1 Ebyomumirembe 4-6

____24 1 Ebyomumirembe 7-9

____25 1 Ebyomumirembe 10-13

____26 1 Ebyomumirembe 14-16

____27 1 Ebyomumirembe 17-19

____28 1 Ebyomumirembe 20-23

____29 1 Ebyomumirembe 24-26

____30 1 Ebyomumirembe 27-29

____31 2 Ebyomumirembe 1-3.

Omwezi ogw'ekkumi

____1 Eseza 4-7

____2 Eseza 8-10

____3 Ezera 1-4

____4 Kaggayi 1-2/Zakaliya 1-2

____5 Zakaliya 1-2

____6 Zakaliya 3-6

____7 Zakaliya 7-10

____8 Ezera 5-7

____9 Ezera 8-10

____10 Nekkemiya 1-3

____11 Nekkemiya 4-6

____12 Ezeekyeri 4-7
____13 Ezeekyeri 8-11
____14 Ezeekyeri 12-14
____15 Ezeekyeri 15-18
____16 Ezeekyeri 19-21
____17 Ezeekyeri 22-24
____18 Ezeekyeri 25-27
____19 Ezeekyeri 28-30
____20 Ezeekyeri 31-33
____21 Ezeekyeri 34-36
____22 Ezeekyeri 37-39
____23 Ezeekyeri 40-42
____24 Ezeekyeri 43-45
____25 Ezeekyeri 46-48
____26 Danyeri 1-3
____27 Danyeri 4-6
____28 Danyeri 7-9
____29 Danyeri 10-12
____30 Ezeza 1-3

Omwezi ogw'ekkumi n'ogumu.

____1 Lukka 14-17
____2 Lukka 18-21
____3 Lukka 22-24

____12 Nekkemiya 7-9
____13 Nekkemiya 10-13
____14 Malaki 1-4
____15 Matayo 1-4
____16 Matayo 5-7
____17 Matayo 8-11
____18 Matayo 12-15
____19 Matayo 16-19
____20 Matayo 20-22
____21 Matayo 23-25
____22 Matayo 26-28
____23 Makko 1-3
____24 Makko 4-6
____25 Makko 7-10
____26 Makko 11-13
____27 Makko 14-16
____28 Lukka 1-3
____29 Lukka 4-6
____30 Lukka 7-9
____31 Lukka 10-13

Omwezi ogw'ekkumi n'ebiri

____1 Abaruumi 5-8
____2 Abaruumi 9-11
____3 Abaruumi 12-16

___ 4	Yokaana 1-3	___ 4	Ebikolwa 20:3-22
___ 5	Yokaana 4-6	___ 5	Ebikolwa 23-25
___ 6	Yokaana 7-10	___ 6	Ebikolwa 26-28
___ 7	Yokaana 11-13	___ 7	Abafeeso 1-3
___ 8	Yokaana 14-17	___ 8	Abafeeso 4-6
___ 9	Yokaana 18-21	___ 9	Abafiripi 1-4
___ 10	Ebikolwa 1-2	___ 10	Abakolosaayi 1-4
___ 11	Ebikolwa 3-5	___ 11	Abaebbulaniya 1-4
___ 12	Ebikolwa 6-9	___ 12	Abaebbulaniya 5-7
___ 13	Ebikolwa 10-12	___ 13	Abaebbulaniya 8-10
___ 14	Ebikolwa 13-14	___ 14	Abaebbulaniya 11-13
___ 15	Yakobo 1-2	___ 15	Filemoon/ 1 Peetero 1-2
___ 16	Yakobo 3-5	___ 16	1 Peetero 3-5
___ 17	Abaggalatiya 1-3	___ 17	2 Peetero 1-3
___ 18	Abaggalatiya 4-6	___ 18	1 Timoseewo 1-3
___ 19	Ebikolwa 15-18:11	___ 19	1 Timoseewo 4-6
___ 20	1 Abassesaloniika 1-5	___ 20	Tito 1-3
___ 21	2 Abassesaloniika 1-3	___ 21	2 Timoseewo 1-4
___ 22	1 Abakolinso 1-4	___ 22	1 Yokaana, Ebikolwa 18:12-19:20
___ 23	1 Yokaana 3-5	___ 23	1 Abakolinso 5-8
___ 24	2 Yokaana, 3 Yokaana	___ 24	1 Abakolinso 9-12
___ 25	Okubikkulirwa 1-3, Yuda	___ 25	1 Abakolinso 13-16
___ 26	Okubikkulirwa 4-6	___ 26	Ebikolwa 19:11-20:1, 2 Abakolinso 1-3
___ 27	Okubikkulirwa 7-9	___ 27	2 Abakolinso 4-6
___ 28	Okubikkulirwa 10-12	___ 28	2 Abakolinso 7-9

___29 Okubikkulirwa 13-15

___30 Okubikkulirwa 16-18

___31 Okubikkulirwa 19-22

___29 2 Abakolinso 10-13

___30 Ebikolwa 20:2/Abaruumi 1-4

OKWEGEZAAMU:

1. Wandika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....
.....

2. Mu ndagaano enkadde mulimu ebitabo bimeka?

.....
.....

3. Mu ndagaano empya mulimu ebitabo bimeka?

.....
.....

4. Lwaki kyamugaso n'okuba n'enteekateeka ennungamu ey'okusoma Baibuli?

.....
.....
.....

5. Bintu ki ebina byewandikoze okusobola okusoma Baibuli obulungi?

.....
.....
.....
.....

(Ebiddibwamu bikuweereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA:

- Ddamu osome buli kitabo kya Baibuli ekikuweereddwa mu ssuula eno
- Wandika erinnya lya buli kitabo kya Baibuli wansi.
- Ku buli linnya lya kitabo, funza obubaka obukirimu mu bigambo bisatu oba bina.
- Ebikuweereddwa ebibiri wammanga byakulabirako by'oyinza okugoberera.

(Ng'ofunza obubaka mu ngeri eno, ojja kusobola okufuna okumanya kw'ebyo ebiri mu Baibuli)

Erinnya ly'ekitabo

Ebikirimu:

Oluberyeberye

Ekitabo ky'entandikwa.

Okuva

Okuva e Missiri.

ESSUULA EYOOKUSATU.

ENZIVVUNNULA ZA BAIBULI.

EBIGENDEREWA:

Bw'omaliriza essuula eno, onooba osobola;

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okumenya ennimi ssatu Baibuli mweyawandikibwa.
- Okunnyonyola ekigambo "Enzivvunnula"
- Okunnyonyola enjawulo eri wakati w'okukyusa n'ebitapute ebya Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Mukama yalangirira;ne babunyisa ekigambo kye; baali bangi ne boogera nti. (Zabuli 68:11)

ENNYANJULA.

Essuula eno eraga ennimi Baibuli mwe yasooka okuwandiikibwa era n'ennyonyola engeri ebyawandiikibwa gye bizzo nga bikyusibwa mu nnimi endala. Ojja kuyiga enjawulo eri wakati w'okukyusa n'okutaputa Baibuli. Eby'okulabirako okuva mu Baibuli eby'enjawulo bikuweereddwa.

ENNIMI ESSATU.

Baibuli yasooka kuwandiikibwa mu nnimi ssatu. Ekitundu ekisinga obunene mu ndagaano enkadde kyawandiikibwa mu lw'Ebbulaniya okugyako ebitundu mu bitabo bya Danyeri ne Nekemiya ebyawandiikibwa mu lulimi lw'Aramayika. Endagaano empya yawandiikibwa mu Luyonaani. Tewali Baibuli yonna kuzaasooka okuwandiikibwa ekjaliwo kati. Ebitabo ebiriwo ebirungiko by'ebyo ebyakukusibwa mu biri ebyasooka. Ebika ebyogerwako bye bikyusiddwa eby'enjawulo okuva mu byasooka. Okuva edda nedda abantu baakiraba nga Baibuli esaanye ekyusibwe mu nnimi ez'enjawulo buli muntu asobole okugisoma mu lulimi lwe.

Teri kika kya Baibuli kyetongodde kubanga teri nnimi bbiri zisobola kuba nga zifaanagana. Ebimu ku bigambo ebikozesebwa mu Baibuli tebiri wadde mu lulimi olulala. Okugeza waliyo eggwanga ly'Abayindi mu Ecuador, Amerika Eyamaserengeta abayitibwa Abayindi ba Auca. Abaminsani lwe basooka okubasisinkana, abayindi bano baali tebamanyi kusoma na kuwandiika. Mu lulimi lwabwe temwali bigambo bino; "Okuwandiika oba ekitaboo." Abayindi be Auca baalina enkola y'okulamba ebintu byabwe n'obubonero. Olw'okuba tebaalina bigambo mu lulimi lwabwe bo, baagiyita "Obulambe bwa Katonda" kye baagituuma kiraga nti ekyo kya Katonda. Kino ky'ekimu kuby'okulabirako by'obuzibu obuyinza okusisinkanibwa mu kukyusa Baibuli okugiteeka mu nnimi endala.

EBIKYUSIDDWA N'EBITAPUTIDDWA.

Waliyo enzivvunula za Baibuli za mirundi mingi. Ekigambo “Enzivvunnula” kitegeeza Baibuli eyawandiikibwa mu nnimi endala ku ezo ekigambo kya Katonda mwe kyasooka okuwandiikibwa. Waliyo ebika by'enzivvunnula ya Baibuli bya mirundi ebiri.

OKUKYUSA:

Kwe kuleeta ebigambo ebyali mu Luyonaani, olw'Ebbulaniya n'olu Aramayika mu ngeri yennyini mu lulimi olulala. Kikuwa ebigambo ebyamakulu agafaanana n'ekikyusiddwa. Era ebigambo ebirala biteekebwamu wekiba kyetaagisa wokka okusobozesa omusomi okutegeera amakulu gaakyo.

EKITAPUTIDDWA:

Ekitaputiddwa tekigenderera kukyusa kigambo ku lw'ekigambo. Kikyusa ndowooza. Ekitaputiddwa kibeera kuddamu makulu g'ekikulagiddwa mu kitundu. Ebitapute biba byangu bya kusoma n'okutegeera kubanga biwandiikibwa mu lulimi n'ebigambo ebiba bimanyikiddwa, naye biba si biri byennyini ebiraga ekigamba kya Katonda nga kikyusiddwa mu lulimi.

Ekitundu “Eky'okwongera okusoma” eky'essuula eno kikuwa eby'okulabirako ebyenjawulo ku bikyusiddwa eby'olungereza osobole okufuna enjawulo. Bino byakulabirako birungi ebikyusiddwa n'ebitapute.

OKULONDA BAIBULI Y'OKUYIGIRAMU.

Kulw'olusoma luno wamu n'okuyiga ebiri mu Baibuli, tukuwa amagezi okozese ekika kya Baibuli ekiyitibwa, “King James Version,” giyite “Enzivvunnula ya Kabaka Yakobo,” Waliwo ensonga nnyingi ezitukozesa bwetuti;

ESOOKA:

Baibuli eya 'King James Version' nnungi era yakyusibwa bulungi nnyo okuba ng'esomesebwa. Ekika ekitaputiddwa kiba tekirina kigambo ku kigambo nga bwe biragibwa mu byawandiikibwa.

EYOOKUBIRI:

Waliyo ebiyambako mu kusoma bingi mu kika kino ekya “King James Version.” Mulimu ebijuliza bingi ebigambo ebisinga mwebisobola okusangibwa, enkuluze, n'ebinyonyola ebisangibwa mu.

EYOOKUSATU:

Baibuli ya “King James Version” ekyusiddwa mu nnimi nnyingi nnyo okusinga ku bika ebirala. Olw'okubanga essomero lya “Harvestime International Institute” ligenze mu nsi ez'enjawulo, twalondawo ekika kya Baibuli kuba kikyusiddwa mu nnimi ez'enjawulo. Kikulu nnyo okubeera ne Baibuli mu lulimi lwo oluzaaliranwa kubanga mw'olwooleza era mw'osinga okutegeerera.

Bw'oba nga tolina Baibuli eya "King James Version," wandiikira "America Society, Akasanduuko ka Posita (5601), grand central station. Bo balina Baibuli ennamba omuli ennimi ezikozeseddwa mu kukyusa Baibuli eno eya "King James." Bwe wesanga nga Baibuli ya "King James" teriyo mu lulimi lwo oluzaaliranwa, wandikiira ebibiina bino wammanga; "United Bible Societies, Bible House, Akasanduuko ka Posita 755, Stuttgart Germany." Birina ebyawandiikibwa eby'ensi yonna ebiraga ennimi zonna mu nsi yonna, waakiri kimu ku bitabo ebyo byafulumizibwa dda.

Bw'osoma oluzungu naye ng'olina ebigambo bitono, ojja kuba ng'osinga kwetaaga eyitibwa, "Bible in Basic English." Eno ye Baibuli eyawandiikibwa mu Luzungu olwangungu olulimu ebigambo ebimanyikiddwa ennyo nga Lukumi (1000), ng'erina endagaano enkadde n'empya. Bw'oba oyagala kumanya ebisingawo ku eno, wandikiira "Cambridge University Press, New York ne USA.

EZAATEEKEBWA MU NNUKUTA EMYUUFU.

Ebika bya Baibuli bingi bijjira mu kiyitibwa "Ebika eby'ennukuta emyuufu." Mu Baibuli bwe ziti, ebigambo bya Yesu biragibwa mu bwino omumyufu. Ebitundu ebisigadde mu Baibuli bweziti biragibwa mu bwino omuddugavu.

Bwe kiba ng'ekika kya Baibuli bw'eti eya "King James" gye kiri mu lulimi lwo, tukukubiriza ogifune. Ekyo Yesu kyeyasomesa "Harvestime International Institute" ky'esinga okuteekako essira era ebeera mu nnukuta zino emmyufu ekakasa bulungi bye yasomesa.

EKIFUNZE:

Ekipande kino wammanga kifunza ebika bya Baibuli bwe byafunibwa;

Baibuli

Yaluhjhamizibwa Katonda

Yabikkulirwa abasajja abatukuvu abawandiika ebigambo bya Katonda mu Luyonaani, olw'Ebbulaniya ne

Aramayika.

Yavvuunulwa mu nnimi ez'enjawulo omwava...

Ebikyusiddwa eby'enjawulo n'ebitaputiddwa munzivvunula ebya Baibuli.

OKWEGEZAAMU:

1. Wandika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....
.....

2. Ekigambo “Enzivvunnula” kitegeeza ki?

.....
.....
.....

3. Njawulo ki eri wakati wa “ekikyusiddwa n’ekitaputiddwa” ng’enzivvunnula za Baibuli?

.....
.....
.....

4. Nzivvunnula ki eya Baibuli ekozesebwa mu lusoma luno?

.....
.....
.....

5. Lwaki tewali Baibuli ekyusiddwa mu ngeri eggayo buli kimu?

.....
.....
.....

6. Nnimi ki essatu Baibuli mwe yasooka okuwandiikibwa?

.....
.....
.....
.....

(Ebidibwamu bikuwereddwa ku nkomerero y’ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA.

Tulonze ekitundu ekya Yokaana 3:16, okulaga enjawulo eri wakati w'enzivunnula za Baibuli. Enzivvunnula ezikulagiddwa wammanga ze z'olungereza ezimanyikiddwa ennyo.

"King James." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ensi n'awaayo omwana we yekka nti buli amukkiriza talizikirira naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"New King James." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ensi n'awaayo Omwana we yekka, nti buli amukkiriza talizikirira naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"Revised Standard Version." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ensi, n'awaayo Omwana we yekka, nti buli amukkiriza talizikirira naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"Living Bible." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ennyo ensi, n'awaayo Omwana we yekka nti buli yenna amukkiriza tajja kuzikirira naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"New American Standard Bible." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ensi, n'awaayo Omwana we omu yekka, nti buli amukkiriza talizikirira, naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"New English Bible." Katonda bwe yayagala ennyo ensi, n'awaayo omwana we omu yekka, nti buli amukkirizaamu taafe naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"Amplified Version." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ennyo ensi era mukwagala okungi n'atonera ensi era n'agiwa omwana omu yekka (ow'enjawulo), nti buli amukkiriza (amwesiga, amunywererako, amweteekako), tajja kuzikirira (okusaanyizibwawo, okubula), naye abeere n'obulamu obutaggwaawo (obw'olubeerera)

"Phillips." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ennyo ensi, n'awaayo Omwana Omu yekka, nti buli amukkiriza talibula, naye alibeera n'obulamu obutaggwaawo.

"Wurst." Mu ngeri eyo Katonda bwe yayagala ennyo ensi, mu mwana we omu yekka ow'enjawulo gwe yalina, n'amuwaayo, nti buli amuteekamu obwesige talizikirira naye abeere n'obulamu obutaggwaawo.

"Moffat." Bw'atyo Katonda bwe yayagala ennyo ensi, nawaayo omwana we omu yekka, nti buli muntu amukkiriza abe n'obulamu obutaggwaawo, talizikirira.

EKITUNDU EKYOKUBIRI: OKWETEGERERA OKUSOMA

ESSUULA EY'OKUNA

NGA TONNATANDIKA

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri lukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okuzuula ebyetaagisa okusobola okuyiga Baibuli obulungi.
- Okuzuula engeri bbiri Katonda gye yawa okuyiga ekigambo kye.
- Okumanya obuweereza bw'okuyigiriza obw'Omwoyo Omutukuvu.
- Okunyonnyola enjawulo eriwo wakati w'amata n'ennyama mu kigambo kya Katonda.
- Okuwa emitendera esatu egy'okusenguka okuva mu mata okudda ku nnyama y'ekigambo kya Katonda.
- Okuwandiika ebiteeso bisatu eby'okukola mu kuyiga Ekigambo kya Katonda.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Oyo owa Katonda awulira ebigambo bya Katonda: kale temubiwulira kubanga temuli ba Katonda. (Yokaana 8:47)

ENNYANJULA

Abantu bangi bagezaako okutandika okuyiga Bayibuli mu ngeri y'emu gye bayiga ekitabo ekirala kyonna. Bafuna Bayibuli, nebatandika okugisoma. Naye emirundi mingi okusoma kwabwe tekumala bbanga ddene. Basanga obuzibu okutegeere bye basoma. Tebamanyi ngeri Bayibuli gy'ekwataganamu n'obulamu obwa bulijjo era bayinza n'okulowooza nti kitabo kizibu ennyo. Bayibuli ennyonnyola nti abantu baba batono abasobola okutegeera Ekigambo kya Katonda. Abantu balemererwa mu kuyiga Baibuli olw'okuba tebeetegese mu by'omwoyo okuyiga Ekigambo kya Katonda.

Baibuli eringa oluggi oluyingira mu maaso ga Katonda. Emabega w'oluggi olwo waliwo ebinene eby'obugagga eby'omwoyo. Naye olina okuba n'ekisumuluzo okusumulula oluggi oba si ekyo tojja kusobola kuyingira onoonyereze eby'obugagga bino. Bayibuli eraga engeri y'okutegeera Ekigambo kya Katonda. Etuwa ekisumuluzo eky'okusumulula oluggi lw'okutegeera okw'omwoyo.

EBYETAAGISA OKUSOMA BAYIBULI

Ekyetaagisa kintu ky'olina okukola nga tonnaba kukola kintu kirala. Baibuli ky'Ekigambo kya Katonda. Tekiringa kitabo kirala kyonna era tosobola kukisoma nga bw'okola ebitabo ebirala. Waliwo ebyetaagisa--ebintu by'olina okukola nga tonnatandika--bw'oba oyagala okutegeera ebintu eby'ebuziba eby'omwoyo ebya Katonda.

Bwoba oyagala okutegeera Baibuli olina okusooka okumanya Omuwandiisi wa Baibuli. Yesu yagamba nti:

Oyo owa Katonda awulira ebigambo bya Katonda: kale temubiulira kubanga temuli ba Katonda. (Yokaana 8:47)

Tosobola kutegeera bigambo bya Katonda nga tomanyi Katonda. Otuuka otya okumanya Katonda?

Yesu yagamba Nikodemo eyali omukulembeze w'eddiini mu ggwanga lya Isirayiri nti:

Ddala ddala nkugamba nti Omuntu bw'atazaalibwa omulundi ogw'okubiri tayinza kulaba bwakabaka bwa Katonda. (Yokaana 3:3)

Omuntu ayinza okuba nga yasoma, yayiga, wa byabuwangwa, era nga wa ddiini, naye nga ebyawandiikibwa tabitegeera:

Nikodemo yabuuzza Yesu nti, "Ebintu bino biyinza bitya?" Yali tategeera Yesu kye yali ategeeza.

Yesu n'addamu n'agamba nti:

Oli mukulu mu Isiraeri, so tomanyi bino? (Yokaana 3:10)

Nikodemo yali mukulembeze wa ddiini mu Isiraeri, naye yali tamanyi ku kuzaalibwa omulundi ogw'okubiri, yabuuzizza...

Omusajja ayinza atya okuzaalibwa ng'akaddiye? asobola okuyingira omulundi ogw'okubiri mu olubuto lwa maama we, n'azaalibwa? (Yokaana 3:4)

Yesu yannyonnyola Nikodemo nti okuzaalibwa okuggya kwe yali ayogerako kwali kuzaalibwa mu by'omwoyo. Obumanyirivu bunobw'okuzaalibwa obuggya bujja okuyita mu kukkiriza mu Yesu Kristo. Olina okwatula nti oli mwonoonyi. Olina okukkiriza nti Yesu yafiirira ebibi byo, okusaba okusonyiyibwa ebibi byo, n'okumukkiriza ng'Omulozi wo ow'obuntu.

Omuntu atanazaalibwa mulundi ogw'okubiri tayinza kufuna mazima agali mu bigambo bya Katonda:

Naye omuntu obuntu takkiriza bintu bya Mwoyo wa Katonda: kubanga biba busirusiru gy'ali; era tayinza kubamanya, kubanga bitegeerebwa mwoyo. (1 Abakkolinso 2:14)

Omusajja atalokolebwa ayinza okwegomba Baibuli olw'obulungi bw'ebiwandiiko n'omuwendo gwayo. Ayinza okusoma byafaayo oba mu eby'obutonde mu yo. Naye amazima ag'eby'omwoyo agali mu Kigambo kya Katonda gajja kusigala nga gakwekeddwa okutuusa lwalifuna okusonyiyibwa ekibi:

Kubanga okubuulira kw'omusaalaba kwa busirusiru eri abo abazikirira; naye eri ffe abalokoka ge maanyi ga Katonda. (1 Abakkolinso 1:18)

ENTEGEKA YA KATONDA

Okuva lw'okkiriza Yesu ng'Omulokozi wo n'ozaalibwa obuggya mu mwoyo, ebirowoozo bijja kutandika okutegeera amazima ag'eb'omwoyo agali mu Kigambo kya Katonda. Nga omwana eyaakazaalibwa mu ensi ey'obutonde yeetaaga okuliisa okw'omubiri okuva mu mmere, omuntu azaalibwa omulundi ogw'okubiri mu by'omwoyo yeetaaga okuliisa emmere. Emmere yaabwe ey'okukula n'okukulaakulana kuno okw'omwoyo kye Kigambo kya Katonda. Waliwo engeri bbiri Katonda z'akuwadde okukuyamba okuyiga Ekigambo kye:

ABASOMESA:

Katonda alonda abakkiriza abamu ng'abakulembeze mu Kkanisa. Ekimu ku bifo eby'enjawulo eby'obukulembeze kye ky'okubeera omusomesa w'Ekigambo kya Katonda:

Era Katonda yateeka abamu mu kkanisa, okusooka abatume, ne bannabbi; ekyokusatu abasomesa (1 Abakkolinso 12:28)

Era yawa abatume abamu; n'abamu bannabbi; n'abamu, ababuulizi b'enjiri; ne abamu, abasumba, n'abasomesa; Olw'okutuukirizibwa kw'abatukuvu, olw'omulimu gw'obuweereza, olw'okuzimba Omubiri gwa Kristo;

Okutuusa ffenna lwetujsa mu bumu obw'okukkiriza, n'okumanya Omwana wa Katonda, eri omuntu atuukiridde, okutuuka ku kipimo bw'obujjuvu bwa Kristo. (Abaefeso 4:11-13)

Katonda atekawo abasomesa okunnyonyola Ekigambo kya Katonda n'okukulungamya okutuuka ku bukulu mu by'omwoyo.

OMUSOMESA OW'ENJAWULO:

Katonda alina ekkubo eryokubiri gy'oyinza okuyiga Ekigambo kye. Akulagira okukisoma ggwe kennyini:

Soma okweraga nti osiimibwa Katonda, omukozi ateetaaga kubeera na nsonyi, nga weekumira mu kkubo ery'obubaka obw'amazima. (2 Timoseewo 2:15)

Katonda ataddewo Omusomesa ow'enjawulo akuyambe ng'oyiga Ekigambo kye. Yesu bwe yali ali ku nsi Ye kennyini yayigiriza abagoberezi be amazima ga Katonda. Naye Yesu yakimanya nti oluvannyuma Okufa kwe n'okuzuukira kwe agenda kuddayo mu Ggulu kale yagamba abagoberezi be nti a

Omusomesa ow'enjawulo agenda kusindikibwa okubayamba okutegeera Ekigambo kya Katonda. Omusomesa oyo ye Mwoyo Mutukuvu:

Naye omubeezi, ye Mwoyo Omutukuvu, Kitange gw'alituma mu linnya lyange, Alibayigiriza byonna, n'okubajjukiza, byonna bye mbagambye. (Yokaana14:26)

Naye Ye, Omwoyo w'amazima bw'alijja, ajja kukulungamya mu byonna amazima; kubanga tajja kwogera ku Ye; naye buli ky'anaawulira, ekyo kyanaayogera era ajja kubalaga ebigenda okujja. (Yokaana 16:13)

Okujja kw'Omwoyo Omutukuvu okuwandiikiddwa mu Bikolwa by'Abatume essuula 2. Soma essuula eno mu Baibuli yo. Katonda ayagala olabe okujjuza kuno kwe kumu okw'Omwoyo Omutukuvu. Okuyita mu Mwoyo Omutukuvu ofuna obusobozi obw'enjawulo okuva eri Katonda okutegeera Ekigambo kye:

Naye okufukibwako amafuta kwe mwafuna okuva gy'ali kubeera mu mmwe, era temwetaaga muntu yenna okubayigiriza; Wabula Mwoyo Mutukuvu y'abayigiriza buli kimu, era w'amazima si wa bulimba, kale mubeerenga mu ye nga bwe yabayigiriza. (1 Yokaana 2:27)

Omwoyo Omutukuvu maanyi ga kutonda. Omwoyo wa Katonda gwe gwafuuwa mu muntu omukka gw'obulamu (Olubereberye 2:7). Omwoyo oyo yennyini gwe yazuukiza Yesu mu bafu. (Abaruumi 8:11). Twagamba mu nnyanjula y'omusomo guno nti okuyiia kwe kufulumya ekintu ekipyaa. Okuyigiriza kw'Omwoyo Omutukuvu kuleeta okutambula okupya okw'okutegeera okw'omwoyo. Omwoyo Omutukuvu afuula Baibuli empya, era ekwatagana n'obulamu bwo.

EKIGAMBO KYA KATONDA: AMATA N'ENNYAMA

Waliwo emitendera ebiri egy'ebuziba obw'omwoyo mu Kigambo kya Katonda. Bino tubiyita omutendera gw'amata, n'omutendera gw'ennyama. "Amata" g'Ekigambo kya Katonda gategeeza amazima amangu n'omwana g'asobola okutegeera, nga enteekateeka y'obulokozi. "Ennyama" y'Ekigambo kya Katonda kitegeeza amazima g'omwoyo amazito agatali mangu nnyo okutegeera.

Abantu abamu bafunye Yesu ng'Omulozi waabwe era ne bajjula Omwoyo Omutukuvu, naye tebakuze mu kutegeera kwabwe okw'Ekigambo kya Katonda. Bakyalya ku mata g'Ekigambo.

Mu nsi ey'obutonde tewali kikyamu ku mata eri omwana eyaakazaalibwa. Bwe kityo bwe kiri ne mu ensi ey'eb'omwoyo. Bw'osooka okuzaalibwa omulundi ogw'okubiri olina okwegomba amata g'Ekigambo kya Katonda:

Ng'abaana abakazaalibwa, mwegombe amata amalungi ag'ekigambo, mulyoke mukule. (1 Peetero 2:2)

Naye watuuka ekiseera mu nsi ey'obutonde ng'omwana alina okutandika okulya emmere enkalu bw'aba ayagala okukula mu mubiri. Kino kituufu ne mu nsi ey'eb'omwoyo. Waliwo ekiseera ky'olina okusenguka okuva ku mata g'Ekigambo kya Katonda okutuuka ku nnyama:

Kubanga buli akozesa amata tamanyi kigambo kya butuukirivu; aba akyalibwa mwana muto.

Naye emmere ey'amaanyi eba ya abo abakuze, n'abo abatuuse ensonga n'okukozesa obusimu bwabwe obukozesebwa okutegeera ekirungi n'ekibi. (Abaebbulaniya 5:13-14)

Pawulo yagamba nti ekiseera bwe kyatuuka abakiriza okuva ku mata ag'omwoyo bagende ku nnyama, abamu baali tebanatuusa:

Newankubadde nga kaakano mwandibadde musobola okuyigiriza abalala, kyetaaga okuddamu okubayigiriza ebintu ebya bulijjo eby'amazima ebikwata ku kigambo kya Katonda. Mwetaaga mata so si mmere enkalubo ey'abakulu (Abaebbulaniya 5:12)

Lwaki kino kyali bwe kityo? Lwaki abakkiriza abamu bagenda mu buziba mu Kigambo kya Katonda ate abalala tebafuna okusukka okutegeera kwa Baibuli okw'okungulu? Lwaki abantu abamu bulijjo balumwa enjala "ey'ebintu by'ebuziba" mu Kigambo kya Katonda mu kifo ky'okubifuna? Pawulo yawandiika nti:

Nange ab'oluganda, saasobola kwogera nammwe nga ab'omwoyo, wabula ng'ab'omubiri, ng'abaana abawere mu Kristo. Nabawa mata so si nnyama; kubanga mwali temunagisobola, era n'okutuusa kati temunagisobola. Kubanga mukyali ba mubiri: kubanga mu mmwe mulimu obuggya n'okuyomba; n'enjawukana, temuli ba mubiri, nga mutambulira ng'abantu? (1 Abakkolinso 3:1-3)

Tebaasobola kuva mu mata ne bagenda ku nnyama kubanga baali Bakristaayo ab'omubiri. Kino kitegeeza nti baali tebakuze mu by'omwoyo. Baali balina obuggya, enkaayana, enjawukana, n'ebibi ebirala mu bulamu bwabwe. Omukristaayo ow'omubiri, tajja kusobola kutegeera mazima ga buziba agali mu Kigambo kya Katonda. Ajja kusigala ku mata okutuusa lw'aneenya era n'akula ekimala mu by'omwoyo n'asobola okugaaya ennyama.

Kwe kwagala kwa Katonda okuva mu mata n'odda ku nnyama y'Ekigambo kye. Eno y'engeri yokwongera okumanya kwo ku Kigambo kya Katonda:

Ani gw'anaayigiriza okumanya? Era ani alitegezebwa enjigiriza? Oyo avudde ku mata era avudde ku mabeere. (Isaaya 28:9)

Kikulu okuva ku mata n'odda ku nnyama kubanga ku bakkiriza abakuze mu by'omwoyo nti Katonda bafukako Omwoyo we:

Ani gw'anaayigiriza okumanya? era ani gw'anaategeera enjigiriza? Oyo avudde ku mata era avudde ku mabeere.

Kubanga kola okole, kola okole ekiragiro kiteekwa okuba ku kiragiro, ekiragiro ku kiragiro; wano katono, ate awo katono;

Kubanga n'emimwa emigenyi n'olulimi olulala ajja kwogera n'abantu bano.

Oyo gwe yagamba nti Kino kye kiwummulo kye muyinza okuwummuza abakooye; era kino kye kiwummuza: naye ne batawulira. (Isaaya 28:9-12)

Katonda yayagala okuwa abantu be omukisa n'okuyiwa Omwoyo Omutukuvu. Yali ayagala okubazuukiza n'okubawa ekiwummulo eky'omwoyo, naye ne batasobola kuyingira kubanga baali tebawulidde bigambo bye. Tebaasobola kweyongerayo ku nnyama ya mwoyo kubanga tebaava ku mata g'Ekigambo.

ENGERI Y'OKUVA KU AMATA OKUDDA MU NNYAMA

Kati, ekibuuzo ekinene kiri nti, Omukristaayo eyaakazaalibwa agenda atya okuva mu mata n'adda nnyama y'Ekigambo kya Katonda?

YAAYANIRA AMATA:

Okusooka, olina okwegomba amata g'Ekigambo. Olina okufuna okutegeera ku bintu ebikulu emisingi gy'Ekigambo kya Katonda:

Ng'abaana abaakazaalibwa, mwegombe amata amalungi ag'ekigambo, mulyoke mukule. (1 Peetero 2:2)

Tosobola kutandika na nnyama ya mwoyo. Olina okusooka okwegomba nakuyiga amata ag'omwoyo.

GONDERA EKIGAMBO KYA KATONDA:

Guno gwe mutendera ogusinga obukulu. Abakristaayo ab'omubiri tebagondera bye bayiga mu mata ga kigambo kya Katonda, kale tebasobola kukula ku nnyama. Bayibuli eyigiriza nti tekimala kuwulira Ekigambo. Olina okuba omuwulize. Olina okufuuka "omukozi" w'Ekigambo so si omuwulize kyokka:

Naye mmwe mubeere bakozi ba kigambo, so si abawulizi bokka, nga mwelimbimba. (Yakobo 1:22)

Okweyongera mu kutegeera okw'eb'omwoyo kujja mu kufumiitiriza n'okugondera ekigambo kya Katonda. Eno y'engeri gye tuva mu mata ne tudda ku nnyama. Dawudi yawandiika nti:

Olw'ebiragiro byo onfudde ow'amagezi okusinga abalabe bange...Nnina okutegeera okusinga abasomesa bange bonna: kubanga ekigambo kyo kwe kwekufumiitiriza kwange.

Ntegeera okusinga ab'edda, kubanga nkwata ebiragiro byo...Okuyita mu biragiro byo nfunu okutegeera: Noolwekyo nkyawa buli kkubo ery'obulimba... (Ebitundu bya Zabbuli 119:99-104)

Olw'okuba Dawudi yakuuma ebiragiro bya Katonda era nga yali omukozi w'Ekigambo, okutegeera kwe kweyongera. Katonda tajja kukutwala ku bibikkulirwa okwebuziba bw'oba totadde mu nkola ku by'oyize mu mata g'Ekigambo.

NOONYA ENNYAMA:

Mu nsi ey'obutonde, okugaaya ennyama kyetaagisa okufuba ennyo mu mubiri okusinga okunywa amata. Kye kimu kituufu mu nsi ey'eb'omwoyo. Okuzuula ennyama y'Ekigambo kya Katonda kyetaagisa okufuba ennyo mu by'omwoyo okusinga okubeera ku mata g'Ekigambo. Engero essuula 2 eraga engeri y'okunoonya ennyama:

Mwana wange, bw'onookkiriza ebigambo byange, n'okweka ebiragiro byange mu ggwe;

Bw'otyo n'ossa okutu kwo eri amagezi, n'ossa omutima gwo okutegeera;

Weewaawo, bw'okaaba ng'oyagala okumanya, n'oyimusa eddoboosi lyo olw'okutegeera;

Bw'omunoonya nga ffeeza, n'omunoonya ng'eby'obugagga ebikwekeddwa;

Olwo n'otegeera okutya Mukama n'ofuna okumanya kwa Katonda. (Engero 2:1-5)

Zino ze mitendera gy'okuzuula n'okutegeera okumanya kwa Katonda:

1. Funa ebigambo byange: Olina okuba nga osomesebwa.
2. Kweka ebiragiro byange mu ggwe: Olina okukkiriza Ekigambo n'okukigatta mu obulamu n'omwoyo. Togezaako kukyusa Kigambo kukwatagana na mbeera gy'olimu.
3. Ssaayo omwoyo eri amagezi: Ddala wuliriza Katonda by'akugamba ng'ayita mu kigambo kye. Okuwuliriza kyetaagisa enkyukakyuka mu bulamu we kiragiddwa.
4. Teeka omutima gwo mu kutegeera: Weenyigire mu kutegeera (okuvvuunula) Ekigambo.
5. Munoonye nga ffeeza era omunoonye ng'eby'obugagga ebikwekeddwa: Singa omuntu akugamba nti waaliwo eky'obugagga ekikwekeddwa mu bintu by'olina, wandikoze ki? Wanditandise okusima. Ggwe yandikoze okunoonya okutegekeddwa okutuusa lw'ozuula eky'obugagga ekyo. Kyandifuuse a ekintu ekikulu mu bulamu bwo.

Bw'ofuula Ekigambo kya Katonda ekikulu n'otandika okunoonya amagezi ge, oja kukizuula. Naye kiteekwa okufuuka ekintu ekikulu mu bulamu. Olina okukisoma n'essanyu n'okwewaayo ng'olinga anoonya eky'obugagga.

Bw`ogoberera ebiragiro bino n`onoonya ennyama y`Ekigambo kya Katonda, bino bye bivaamu:

1. Awo olitegeera okutya Mukama: Olunyiriri 5
2. Oja kufuna okumanya Katonda: Olunyiriri 5
3. Oja kutegeera obutuukirivu, n'okusala omusango, n'obwenkanya; weewaawo buli kubo eddungi : Olunyiriri 9
4. Kijja kusanyusa emmeeme yo: (Oja kufuna okumatizibwa) Olunyiriri 10
5. Okutegeera kujja kukukuuma: Obugezi bwe busobozi bw'okusalawo obulungi era n'okusalawo. Olunyiriri 11
6. Okutegeera kujja kukukuuma: Olunyiriri 11
7. Mulinunulibwa okuva mu bibi byonna: Olunyiriri 12

EBIMU KU BITEESO BY'OKUKOLA

Wano waliwo amagezi amalungi ag'okuyiga Baibuli.

TEEKAWO AKASEERA AK'ENJAWULO:

Teekewo ekiseera eky'enjawulo buli lunaku lw'onoosoma. Obudde bw'olonda bujja kusinziira ku enteekateeka y'omuntu ku bubwe oba obumwanguyira. Abamu baagala nnyo okusoma ku makya ennyo. Abamu ekiseera kyabwe ekisinga obulungi kiba mu kiro ennyo ng'abantu mu maka gaabwe bawummudde. Ka kibeere kiseera ki ky'olonze, kiteekewo ng'ekiseera kya bulijjo ne Katonda okuyiga Ekigambo kye.

LONDA EKIFO EKY'ENJAWULO:

Londa ekifo ekitaliimu maloboosi na kutaataaganyizibwa. Kakasa nti olina amataala amalungi okukusobozesa okusoma nga tozibuwalirwa. Bwe kiba kisoboka, londa ekifo w'osobolaoku leka ebintu byo eby'okuyiga, nga, Baibuli, ekkalaamu, empapula, n'ebitabo byonna eby'okuyiga Baibuli by'oyinza okuba nabyo. Mu ngeri eno tolina kumala biseera buli lunaku ng'okung'aanya ebintu bino nga tonnatandika kusoma.

TANDIKA MU NGERI EY'ENJAWULO:

Buli kiseera ky'okuyiga kitandike n'okusaba. Saba Katonda akuggulewo okutegeera kwo osobole okufuna Ekigambo kye. Omuwandiisi wa Zabbuli Dawudi yasaba nti:

Okukaaba kwange kusemberere mu maaso go, Ayi Mukama; mpa okutegeera okusinziira ku kigambo kyo. (Zabuli 119:169)

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo

.....
.....

2. Lwaki abantu bangi bwe batandika okuyiga Bayibuli balemererwa?

.....
.....

3. Ekigambo "ekyetaago" kitegeeza ki?

.....
.....

4. Kiki ekikulu ekyetaagisa okusobola okutegeera Baibuli?

.....
.....

5. Wandiiika engeri bbiri Katonda z'akuwadde okuyiga ekigambo kye.

.....
.....

6. Omusomesa omukulu eyatumibwa Katonda nga Yesu amaze okudda mu Ggulu yali ani?

.....
.....

7. "Amata " g'Ekigambo kya Katonda kitegeeza ki?

.....
.....

8. "Ennyama" y'ekigambo kya Katonda kitegeeza ki?

.....
.....

9. Wandiiika emitendera esatu egitambuza omukkiriza okuva mu mata n'adda mu nnyama y'ekigambo kya Katonda:

.....
.....

10. Wandiiika amagezi asatu ag'omugaso mu kuyiga Baibuli agaayogerwako mu ssuula eno:

.....
.....
.....

(Ebyokuddamu biweereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA

1. Kyukira 1 Abakkolinso 3:1-3 mu Baibuli yo. Wandiiika ebigambo bisatu Pawulo bye yakozesa okunyonnyola Abakristaayo ab'omubiri.

---

2. Okuva mu Engero 2: 1-5, wandiiika emitendera etaano egyaweebwa okunoonya ennyama y'ekigambo kya Katonda.

---

3. Soma Engero 2:5-12. Wandiiika ebintu musanvu ebiva mu kuzozesa emitendera gino mu kuyiga Ekigambo kya Katonda.

ESSUULA EY'OKUTAANO

EBIKOZESEBWA MU KUYIGA BAYIBULI

EBIGENDERERWA:

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika ennyiriri enkulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunnyonyola enkozesa ssatu ez'ekikwatagana.
- Okukozesa ekikwatagana
- Okukozesa enkuluze ya Baibuli.
- Okukozesa ekitabo ky'okuyiga ebigambo bya Baibuli.
- Okukozesa ekitabo ekisomesebwa ku mutwe.
- Okukozesa encyclopaedia ya Baibuli.
- Okukozesa ennyonyola ya Baibuli.
- Okukozesa Mmaapu ya Baibuli.
- Okukozesa akatabo ka Baibuli.

ENNYIRIRI ENKULU:

Olw'ebiragiro byo onfudde ow'amagezi okusinga abalabe bange, kubanga ge ganungamya bulijjo.

Nnina okutegeera okusinga abasomesa bange bonna: kubanga ekigambo kyo kwe kwefumiitiriza kwange.

Ntegeera okusinga abakadde, kubanga nkвата ebiragiro byo. (Zabuli 119:98-100)

ENNYANJULA

Abakugu mu Bayibuli bawandiise ebitabo eby'enjawulo ebiyamba mu kuyiga Bayibuli. Essuula eno anyonyola engeri y'okukozesaamu ebikozesebwa bino eby'okuyiga Baibuli. Tekyetaagisa kuba na bitabo bino eby'enjawulo okusobola okuyiga Baibuli. Tofaayo bw'oba tosobola oba tolina busobozi kuBifuna. Omusomo guno gukuyigiriza engeri y'okuyiga Bayibuli ggwe kennyini. Ekikwetaagisa okuba nakyo ye Baibuli.

Bw'oba tolina bikozebwa bino mu kiseera kino, kikulu gy'oli okumanya nti ebikozesebwa mu kusoma Baibuli gy'ebiri. Eno y'ensonga lwaki tussaamu essuula eno ekwata ku bikozebwa mu kuyiga Baibuli.

Bw'oba olina okufuna ebikozesebwa mu kuyiga Baibuli, twagala omanyere engeri y'okubikozesaamu kubanga bijja kukuyamba. Waliwo engeri eziwerako z'oyinza okufunamu ebitabo ng'ebyo. Mpozzi osobola okubifuna ng'obigula mu dduuka ly'ebitabo ery'Ekikristaayo oba okuva eri oyo azifulumya. Bw'oba tosobola gula ebitabo bino, osobola okubyebola. Bw'oba obeera okumpi n'ettendekero ly'Abakristaayo erya Baibuli, oyinza okusobola okukozesa etterekero lyabwe ery'ebitabo. Oboolyawo omuweereza mukwano gwo Omukristaayo abeera okumpi naawe alina ebimu ku bitabo bino asobola okukuleka n'obikozesa.

Ebikozesebwa mu kuyiga Baibuli bikulu, naye tebisobola kudda mu kifo ky'okuyiga Baibuli yennyini. Ggwe olina okukozesa ebikozesebwa bino nga omaze okukola okusoma kwo ku Kigambo. Okwebuuza ku kitabo kya Baibuli eky'okusoma nga tonnaba kuyiga Bayibuli yennyini kikwata ku birowoozo byo n'ebigambo by'omuntu nga tonnasoma bigambo bya Katonda. Abo abaawandiika ennyonyola za Baibuli n'ebirala ebikozesebwa mu kuyiga baafuna ebintu byabwe mu ngeri omuyizi yenna gy'ayinza okubifunamu: Okuva mu Bayibuli yennyini.

Tekyetaagisa kwesigama ku kunoonyereza kw'abalala. Singa toline bikozesebwa mu kuyiga Baibuli, toggwaamu ssuubi. Munda mu ggwe mwemuli amaanyi ag'Omwoyo Omutukuvu. Ye muntu ow'enjawulo omusomesa eyatumibwa Katonda ajja kukulungama mu mazima gona. Yasinga ebikozesebwa byonna eby'okuyiga Baibuli ebiweereddwa abantu. Ebikozesebwa bino bwe bibaawo, yiga okubikozesa okwongera ku kusoma kwo okw'Ekigambo kya Katonda, naye tobyesigama ko nnyo. Weesigame ku kubikkulirwa okw'Omwoyo Omutukuvu.

EKIKWATAGANA (CONCORDANCE)

Ekikwatagana kya Baibuli kituwa olukalala lw'ebigambo ebikulu mu Baibuli mu nnyiriri n'ennukuta mu mbeera ey'amangu eya buli kigambo. Bw'oba olina ssente ntono okusobola okugula ebkozesebwa, ekikwatagana kino kye kisinga obukulu mu kuyiga Baibuli.

Ebikwatagana ebirungi ebibiri bye:

Ekitabo ekiyitibwa: *"The Analytical Concordance to the Bible ekyawandiikibwa Robert Young ekyafulumizibwa Kkampuni efulumya ebitabo eya Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, U.S.A."*

Ekitabo ekiyitibwa: *"Exhaustive Concordance of the Bible ekyawandiikibwa James Strong ekyafulumizibwa Abingdon Press, Nashville, Tennessee, U.S.A."* (Strong's ekozesebwa mu kunoonyereza kuno wammanga okunyonnyola enkozesa y'ekiwandiiko ekikwatagana.)

Ekikwatagana kiyamba mu ngeri ssatu:

1. Okuzuula Ebijuliziddwa Byonna Ku Kigambo:

Okugeza bw'oba oyagala okusoma ku bamalayika osobola okunoonya ebigambo "malayika" ne "bamalayika" mu kiwandiiko ekikwatagana. Ojja kusanga olukalala olujjuvu olwa buli kifo ebigambo bino we bikozesebwa mu Baibuli. Kino kijja kukusobozesa okunoonya buli kiwandiiko ekikwata ku nsonga eyo. Osobola n'okutunula waggulu w'amannya g'abantu aboogerwako mu Bayibuli era

n'okusomesa ebikwata ku bulamu bw'abantu nga bakozesa ebiwandiiko ebikwatagana. Okugeza, singa onoonya erinnya "Musa" liwandiika byonna ebya Baibuli ebimukwatako.

Buli kigambo kyogerwako kikiikirira ennujuta esooka ey'ekigambo ekyo. Ng'ekyokulabirako, tunuulira olukalala lw'ekigambo "Eyazaalibwa:"

EYAZAALIBWA:

<i>b Seesi yalina emyaka ebikumi munaana</i>	<i>Lb 5:4</i>	<i>3205</i>
<i>b wa kitaawo, ye</i>	<i>Lev 18:11</i>	<i>4138</i>
<i>nnina b bo bwo</i>	<i>Num 11:12</i>	<i>3205</i>
<i>Abaana abali b ku bo</i>	<i>Ma 23:8</i>	<i>3205</i>
<i>n'oluvannyuma abaana b'omubiri gwe b</i>	<i>Balamu 8:30</i>	<i>3318</i>
<i>oba alina b amatondo g'omusulo</i>	<i>Job 38:28</i>	<i>3205</i>
<i>leero nnina b ggwe</i>	<i>Zab2:7</i>	<i>3205</i>
<i>omutima gwo, Alina b nze bino</i>	<i>Is 49:21</i>	<i>3205</i>
<i>kubanga balina b abaana ab'enjawulo</i>	<i>Kos 5:7</i>	<i>3205</i>
<i>nga ku b yekka eya Kitaffe</i>	<i>Yok 1:13</i>	<i>3439</i>
<i>omwana b yekka, ali mu</i>	<i>Yok 1:18</i>	<i>3439</i>
<i>nti yawaayo omwana we omu yekka</i>	<i>Jn 3:16</i>	<i>3439</i>
<i>erinnya ly'omwana wa Katonda omu yekka</i>	<i>Jn 3:18</i>	<i>3439</i>
<i>Omwana wange, leero nkufunidde</i>	<i>Ebikolwa 13:33</i>	<i>1080</i>

Ekigambo "Eyazaalibwa" kiragibwa ne "b" esooka mu buli kiwandiiko ekiwandiikiddwa. Erinnya ly'ekitabo kya Baibuli liwandiikibwako kitundu mu kifo ky'okuwandiika erinnya lya buli kitabo.

2. Okuzuula Ekiwandiiko Ekimu:

Oboolyawo ojjukira ekigambo kimu oba bibiri byokka okuva mu lunyiriri lwa Baibuli era ng'oyagala okusanga olunyiriri olwo mu Bayibuli. Kozesa ebigambo by'ojjukira okuzuula ekiwandiiko. Okugeza bw'oba ojjukira. ekigambo "eyazaalibwa" okuva mu lunyiriri "Kubanga Katonda yayagala nnyo ensi n'awaayo Omwana we omu yekka," osobola okunoonya ekigambo "Eyazaalibwa" mu kikwatagana. Eyo ojja kusangayo byonna ebijuliziddwa okutuuka ku "eyazalibwa" bwe kiwandiikiddwa. Genda wansi ku lukalala okutuusa lw'onoofuna olunyiriri lw'onoonya ..."Katonda bwatyo bwe yayagala ensi gye yawaayo

Omwana we omu yekka.” Ng’okozesa ekikwatagana kyo, wazudde nti olunyiriri luno lusangibwa mu Yokaana 3:16. Kati osobola okusanga olunyiriri olwo mu Baibuli yo.

3. Okuzuula Amakulu G'Ekigambo:

Ku nkomerero ya buli lukalala wansi w’ekigambo mu kikwatagana ojja kusanga ennamba. Mu mugongo wa w’ekikwatagana waliwo nkuluze bbiri. Enkuluze emu eri mu Lwebbulaniya, olulimi endagaano enkadde gye yawandiikibwamu. Enkuluze endala eri mu Luyonaani, olulimi endagaano empya mwe yawandiikibwa. Teweetaaga kumanya Lwebbulaniya oba Luyonaani okusobola okukozesa enkuluze z’ebitabo bino. Kozesa ennamba eri ku nkomerero y’olukalala mu kiwandiiko ekikwatagana:

Yo 3:16 nti yawa omwana we omu yekka b. . . 3439

Noonya ennamba mu nkuluze y’Olwebbulaniya bwe kiba kigambo ekikozesebwa mu ndagaano enkadde. Noonya ennamba mu nkuluze y’Oluyonaani bwe kiba kigambo ekikozesebwa mu Ndagaano Empya. Tuli mu kusoma ekigambo "eyazaalibwa" nga bwe kikozesebwa mu Yokaana 3:16. Okuva bwe kiri nti kigambo kya Ndagaano. Tujja kunoonya ennamba 3439 mu nkuluze y’Oluyonaani. Eno y’engeri olukalala mu Luyonaani gy’elimu:

(1)	(2)	(3)	(4)
3439	Hoyoyevhs	monogenes,	mon-og-en-ace;

(5)	(6)
-----	-----

okuva mu 3441 ne 1096; omwana omu yekka, i.e., omwana eyazaalibwa yekka.

Ennamba eziri mu bbukomera ( ) tezirabika mu nkuluze. Bino biweereddwa nnukuta mu binnyonyolwa ku bino wammanga:

- 1) Eno y’ennamba gy’osangamu ekigambo ky’Oluyonaani.
- 2) Kino kye kigambo ekyawandiikibwa mu Luyonaani.
- 3) Kino kiraga engeri ekigambo gye kyatulwamu mu Luyonaani.
- 4) Kino kiraga engabanya y’ekigambo mu nnyiriri (ebitundu) ne we wabaawo ennukuta (okuggumiza) kiteekebwa nga oyogera ekigambo mu Luyonaani.
- 5) Kino kiwa ennamba z’ebigambo "ekikolo" eby’ekigambo "abazaalibwa.” Bino bye bigambo eby’olubereberye ekigambo "abazaalibwa" mwe kyava. (Osobola okutunulira bino waggulu mu nkuluze y’Oluyonaani nayo bw’oba oyagala. Zitunuulire waggulu nga bayita mu ennamba).
- 6) Kino kiwa amakulu g’ekigambo "abazaalibwa."

Bw'ototegeera makulu ga kigambo mu Baibuli enkola eno ey'okuyiga ebigambo ejja kukuyamba. Ebisingawo ku kusoma ebigambo ojja kubiyiga oluvannyuma mu musomo guno.

ENKULUZE YA BAYIBULI

Enkuluze ya Baibuli ewandiika ebigambo ebiri mu Bayibuli mu nsengeka y'ennukuta era n'ennyonyola amakulu ga buli kigambo. Enkuluze ya Baibuli si y'emu ne nkuluze y'ebigambo eya bulijjo. Enkuluze eya bulijjo ewa amakulu g'ebigambo nga bwe bikozesebwa kati. Enkuluze ya Baibuli etuwa ennyonyola z'Ebigambo bya Baibuli nga bwe byakozesebwa mu mbeera y'Ebyawandiikibwa eyasooka. Wano waliwo olukalala lw'ekyokulabirako okuva mu nkuluze ya Baibuli:

BEARD (berd), nga Abaasia balina akabonero k'ekitiibwa ky'obusajja okwawukana ku Bamisiri, aba ebiseera ebisinga yamwese omutwe ne mu maaso. Ng'akabonero k'okukungubaga, kyali kya mpisa okugisikambula

oba okugisalako. Abaisiraeri baali bagaaniddwa okusenya enkoona z'ebirevu, oboolyawo

kubanga kyatwalibwanga ng'akabonero k'abakaafiiri (Lev. 19:27). Okuwaliriza omusajja okusalako ebibye

ekirevu kyali kya kumuleetera kivve ekiswaza (II Sam. 10:4) .

Wammanga ze nkuluze za Baibuli ezisembewwa:

Enkuluze ya Baibuli eya Unger yawandiikibwa Merrill Unger. Yafulumiziddwa ekitongole kya Moody Press, Chicago, 2019.

Illinois, U.S.A., mu ssaza ly'e Amerika.

Zondervan Pictorial Bible Dictionary yawandiikibwa Merrill C. Tenney eyafulumizibwa

Ekitongole ekifulumya ebitabo ekya Zondervan, Grand Rapids, Michigan, U.S.A.

EBITABO EBYOKUSOMESA EBIGAMBO

Ebitabo ebisomesa ebigambo bisukka ku nkuluze ya Baibuli enkulu mu kunnyonyola ebigambo ebikozesebwa mu Baibuli. Ziwa ekigambo ky'Oluyoanaani oba eky'Olwebbulaniya n'amakulu ag'enjawulo agaweewwa ekigambo kye kimu. Ekigambo ekitabo ky'okusoma era kiwa ebijuliziddwa mu kigambo ekikozesebwa. Wano waliwo ekyokulabirako okuva mu ekitabo ky'okusoma ebigambo:

EMBAZI: Okuva ku AXINE, embazzi, kin okutuuka ku agumi, okutuuka

break, kisangibwa mu Matayo 3:10 ne Lukka 3:9

Olukalala luno lulaga Ekigambo ky'Oluyonaani, lugamba nti kikwatagana n'ekigambo ekirala ("agumi"), lunnyonyola amakulu g'ekigambo, era lutegeeza ekigambo we kikozezebwa mu Baibuli.

Ebitabo bino wammanga eby'okuyiga ebigambo bye bisembebwa:

Enkuluze Ennyonyola Ebigambo by'Endagaano Empya n'Ennyonyola

Enkuluze y'ebigambo by'Endagaano Enkadde, byombi bya W.E. Vine eyafulumizibwa Fleming H.

Kkampuni ya Revell, Old Tappan, New Jersey, U.S.A.

ENCYCLOPAEDIA YA BAYIBULI

Encyclopedia ya Baibuli era ewandiika emitwe n'ebigambo eby'enjawulo ebya Baibuli mu nsengeka y'ennukuta era nezinyonyolwa. Naye kiwa okukubaganya ebirowoozo okunene okusinga ku nkuluze.

Kino ky'ekyokulabirako okuva mu Encycopaedia ya Baibuli:

EYAZAALIBWA Beb. Yalad (Lev. 18:11; Yobu 38:28; Zabbuli 2:7;

nebirala bingi.); Gk. Yennao (Ebikolwa 13:33; Abebbulaniya 1:5; 5:5).; NEB era

"sired), "fuuka kitaawo," etc. Mu RSV ekigambo kino kibeerawo

okusinga ku kikulwa kya Katonda mu kufuula Kristo Omwana we: "Ggwe wange

omwana omulenzi; leero nkuzadde" (Zabuli 2:7), ekijuliziddwa mu Bikolwa by'Abatume

13:33 nga ayogera ku kuzuukira kwe (Bar 1:4). Kye kimu

ekitundu kijuliziddwa mu Beb 1:5 ng'ekikakasa ekitiibwa kya Kristo eky'obuzaale,

okusukkuluma ku bamalayika mu ngeri nti "erinnya ly'afunye lye

ebisinga obulungi okusinga ebyabwe," okugeza., erinnya ly'omwana; era nate

(5:5) eky'okuwa Kristo ekitiibwa ky'obwakabona W'ofiisi.

Bino wammanga bye bisembebwa bya Encyclopedia ya Baibuli:

Wycliffe Bible Encyclopedia eyawandiikibwa C.F. Pfeiffer, V.F., era nga bano. Vos, ne John Rea, ne banne; ebifulumiziddwa

ekyawandiikibwa Moody Press, Chicago, Illinois, U.S.A.

Ekitabo ekiyitibwa Zondervan Pictorial Encyclopedia, (emizingo etaano) ekyafulumizibwa Zondervan

Ekitongole ekifulumya ebitabo, Grand Rapids, Michigan, U.S.A.

ENNYONNYOLA YA BAYIBULI

Ennyonyola kye kitabo ekiwa endowooza ezikwata ku Byawandiikibwa mu Baibuli. Eyogera ku Baibuli essuula ku ssuula n’olunyiriri ku lunyiriri. Okunnyonyola kiyamba mu kunnyonyola ebitundu ebizibu okutegeera. Naye jjukira: Bino biba birowoozo by’omuntu omu ku kiki ebyawandiikibwa kyebitegeza. Ebinyonyola ndowooza za muntu zokka. Eno y’ensonga lwaki kikulu okweyigira Bayibuli n’otosigama ku bigambo by’abalala.

Waliwo ennyonyola za Baibuli nnyingi ez’enjawulo. Ebimu ku binnyonyola bibaamu omuzingo gumu nga ekwata ku Baibuli yonna. Ebinyonyola ebirala biwaayo ekitabo kimu eky’ebiteeso ku buli kitabo kya Baibuli. Ebisembewwa by’okunnyonyola Baibuli:

Ennyonyola ya Baibuli eya Wycliff eyawandiikibwa Charles F. Pfeiffer ne Everett F. Harrison ekyafulumizibwa mu lupapula lwa Moody Press, Chicago, Illinois, U.S.A.

Ekitabo kya Matthew Henry ekiyitibwa Commentary of the Whole Bible ekyafulumizibwa Zondervan Ekitongole ekifulumya ebitabo, Grand Rapids, Michigan, U.S.A.

MMAAPU YA BAYIBULI

Maapu ya Baibuli oba eky’obutonde, erimu maapu n’amawulire agakwata ku nsi za Baibuli. Kikuyamba okuzuula era otegeere embeera n’ebintu ebiri mu Baibuli mwe byali. Mmaapu zino wammanga ze zisembewwa:

Ekiwandiko kya Baibuli ekikwatagana ne Gazetter ekyafulumizibwa Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, mu Amerika.

Ekitabo kya Hammond ekiyitibwa Atlas of the Bible Lands ekyawandiikibwa Harry T. Frank ekyafulumizibwa Scripture

Ekitongole ky’amawulire, Wheaton, Illinois, U.S.A.

Oxford Bible Atlas eyawandiikibwa Herbert G. May eyafulumizibwa Oxford University Press, New York, New York, mu Amerika.

Ekitabo ekiyitibwa Macmillan Bible Atlas ekyafulumizibwa kkampuni ya Macmillan Publishing Company, New

York, New York, mu Amerika.

EBITABO EKISOMESEBWA KU MUTWE

Ekitabo ekisomesebwa ku mutwe kye kitabo ekisengeka Baibuli wansi w'olukalala lw'emitwe emikulu era ne kiwa ennyiriri emitwe gino mwe giteesebwako. Wano waliwo ekyokulabirako okuva mu kitabo ekisomesebwa ku mutwe:

GIDEON. Okuyitibwa kwa malayika, Balamuzi. 6:11,14. Okwekwasa kwe, Omulamuzi. 6:15.

Ebisubizo bya Mukama eri, Balamuzi. 6:16. Malayika akakasa omulanga eri, mu kyamagero, .

Omulamuzi. 6:21-24. Asaanyaawo ekyoto kya Baali, n'azimbira Mukama ekimu, Omulamuzi.

6:25-27. Ebigezo by'okusaba kwe, Balamuzi. 6:36-40. Akulembera eggye okulwanyisa n'okuwangula

aba Midiyaani, Balamuzi. 6:33-35; 7; 8:4-12. Abaefuliyamu babogolera, olw'obutayita

beegatta ku kaweeefube w'okulwanyisa Abamidiyaani, Balam. 8:1-3. Okwesasuzza

ye kennyini ku bantu b'e Sukkosji, Abalamuzi. 8:14-17. Isiraeri ayagala nnyo okumukola

kabaka, agaana, Balamuzi. 8:22-23. Akola efodi efuuka omutego

aba Isiraeri, Balam. 8:24-27. Yalina abaana ab'obulenzi nsanvu, Balamuzi. 8:30. Okufa kwa, Omulamuzi

8:32; Okukkiriza kwa, Beb. 11:32

Bino wammanga bye bitabo ebisembewwa ebikwata ku mutwe:

Ekitabo kya Nave ekiyitibwa Topical Bible kirimu emitwe 20,000 nga girimu ebigambo 100,000 ebijuliziddwa mu Baibuli. Kyawandiikibwa Orville J. Nave era n'efulumizibwa Guardian Press, Grand Rapids, Michigan, mu Amerika, mu ggwanga lya U.S.A.

Zondervan Topical Bible ewandiika emitwe 21,000 nga girimu Ebyawandiikibwa ebisukka mu 100,000 ebwandiiiko ebifulumiziddwa ekitongole ekifulumya ebitabo ekya Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, U.S.A.

OBUTABO BWA BAYIBULI

Akatabo ka Baibuli katera okuba nga ka muzingo gumu akali mu bufunze ku bikwata ku Baibuli ebirondeddwamu. Kalimu maapu n'ebipande, ennyinnyonyola, ebikwata ku biseera bya Baibuli, n'obufunze ebikwata ku bitabo bya Baibuli. Ekitabo kya Baibuli kiraga ebikwata ku Baibuli mu bulambalamba.

Bino wammanga bwe butabo bwa Baibuli obusembebwaw:

Ekitabo kya Unger ekya Baibuli, Moody Press, Chicago, Illinois, U.S.A.

Ekitabo kya Eerdman Eri Baibuli, Eerdmans Publishing Company, GrandRapids, Michigan, mu Amerika.

OMUTIMBAGANO

Ku abo abamanyi kompyuta era abalina yintaneeti, kikozezebwa kirungi mu kuyiga Baibuli. Bingi ku bikozezebwa mu kusoma ebyogeddwako mu ssuula eno kati osobola okubifuna ng'oyita ku Mutimbagano. Teekamu ebigambo ebikulu "Ebikozezebwa mu kuyiga Baibuli" oba "Eby'okuyiga Baibuli." Oyinza n'okuyingiza omutwe gw'ekintu ekiyamba mu kusoma ky'onoonya. Okugeza, "Nave's Topical Bible" ejja kikuzuulira.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika nnyiriri enkulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....
.

2. Nkozesa ki essatu enkulu eza ekikwatagana?

.....
.....

3. Laba ebigambo ebiri mu lukalala olusooka, olwo laba ennyonyola eziri mu lukalala lw'okubiri. Wandiiika ennamba ennyonyola esinga okunnyonyola ekigambo ku kifo ekitaliimu kintu kyonna mu maaso gaakyo.

Olukalala Olumu

Olukalala Bbiri

___ Ekitabo ky'okusoma eky'omutwe.

1. Ewa endowooza ku Baibuli, olunyiriri ku lunyiriri, essuula okusenziira ku ssuula.

___ Enkuluze ya Baibuli.

2. Nga nkuluze eya bulijjo, naye ng'ennyonyola ebigambo nga bwe biriekozesebwa mu Baibuli okusinga webiri mu kiseera kino.

___ Encyclopedia ya Baibuli.

3. Awa maapu n'amawulire agakwata ku mbeera y'ensi wa Baibuli.

___ Okunnyonyola.

4. Ewandiika emitwe gya Baibuli n'ebyawandiikibwa ebigijuliza.

___ Mmaap ya Baibuli.
ya Bayibuli

5. Ewa ennyonyola ku bigambo mu bujjuvu okusinga enkuluze

___ Ebitabo ebisoma ebigambo.

6. Ewa ebikwata ku Baibuli mu bulambalamba: Ensibuko, ebyafaayo, n'ebirala.

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu manua eno)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Bw'oba olina ebikozesebwa mu kuyiga Bayibuli, maliriza ebigezo bino wammanga:

1. Kozesa ekikwatagana okuzuula olunyiriri luno wammanga. Jjuzaamu olunyiriri era owandiike Ebijuliziddwa mu Baibuli:

“Kubanga waliwo abantu abamu abayingira nga basensera abaawandikirwa edda omusango guno _____”

Okujuliza: _____

2. Kozesa ebigambo ebikwatagana, nkuluze ya Baibuli, n'ekitabo ekisomesa ebigambo okuyiga ekigambo

"Obukaba." Funza amakulu gaakyo:

_____
_____

3. Noonya Yuda 1:4 mu nnyonyola ya Baibuli olabe ebigambo ebikolebwa ku nsonga y'olunyiriri luno. Funza by'oyiga:

_____
_____

ESSUULA EY'OMUKAAGA

ENNONO Z'OKUVVUUNULA

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunyonnyola kye kitegeeza "Okuyigirizanga obulungi" Ekigambo ky'amazima.
- Okulaga amateeka mukaaga ag'okutaputa Baibuli obulungi.
- Okunyonnyola buli emu ku mateeka gano omukaaga.
- Okunyonnyola okulungamizibwa mu bigambo n'okulungamizibwa mu bujuvu.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Fubanga okweraga ng'osiimibwa Katonda, ng'oli mukozi akola ebitakuswaza, era yigirizanga bulungi ekigambo eky'amazima. (2 Timoseewo 2:15)

ENNYANJULA

Ddamu osome olunyiriri olukulu. "Okuyigiriza obulungi" nga bwe kikozezebwa wano kiggiddwa mu mateeka g'oku ssaddaaka mu ndagaano enkadde era kitegeeza "okusala obutereevu." Mu ndagaano enkadde, omuntu bwe yaleeta ssaddaaka olw'ekibi, ensolo eyo yagabanyizibwamu ebitundu bisatu. Ekitundu ekimu kyaweebwa Katonda. Ekitundu ekirala kyaweebwa oyo eyaleeta ekiweebwayo. Ekitundu eky'okusatu kyagenda eri kabona. Okuva ku kino ekigambo "okuyigiriza obulungi" kitegeeza "okuwa buli omu ekyo," ekikye."

Mu kuyiga Baibuli kikulu okuyigiriza obulungi Ekigambo kya Katonda. Kino kitegeeza nti olina okutegeera ebyogerwa eri ani. Era olina okutaputa n'okussa mu nkola amakulu mu butuufu.

Waliwo ebibinja ebikulu bisatu Ekigambo bye kyeyogerako. Bino biwandiikiddwa mu 1 Abakkolinso 10:32:

Temwesittazanga Bayudaaya , newaakubadde Abayonaani, wadde ekibiina ky'abakkiriza Katonda mu Kristo. (1 Abakkolinso 10:32)

Ebyawandiikibwa byonna byatuweebwa, naye ennyiriri zonna tezitunuulidde ffe. Ekyokulabirako, Katonda yagamba Nuuva okuzimba eryato. Embooji ewandiikiddwa ng'ekyokulabirako mw'olina okuyiga amazima g'ebynomwoyo naye tekitegeeza nti olina okuzimba eryato. Ebimu mu Bayibuli

bitunuulidde Bayudaaya. Ebitundu ebimu bitunuulira bannamawanga (amawanga amalala agatali Bayudaaya). Ebitundu ebirala bitunuuliddwa Ekkanisa (abo bonna abakkiriza abatuufu mu Yesu Kristo).

Okusobola okufuna amakulu amatuufu okuva mu Baibuli olina okuyiga okugigabanyaamu obulungi. Ekigambo "okutaputa" ekitegeeza okuwa ekintu amakulu amatuufu. Olina okuyiga engeri y'okutuuka ku makulu amatuufu aga buli Kyawandiikibwa. Yesu yagamba abakulembeze b'eddiini mu kiseera kye:

...Mukyamy, nga temumanyi Byawandiikibwa wadde amaanyi ga Katonda. (Matayo 22:29)

Ensobi mu by'omwoyo eva mu butamanya Kigambo kya Katonda. Waliwo emisingi egimu gy'olina goberera okusobola okutaputa obulungi Baibuli. Waliwo amateeka mukaaga amakulu agakwata ku kuvvuunula Baibuli ebiyamba "okugabanya mu butuufu" Ekigambo kya Katonda.

Etteeka ly'obuyinza obw'obwakatonda. Etteeka ly'obuyinza obw'obwakatonda litegeeza nti tukkiriza Baibuli ng'obuyinza obusembayo. Tukkiriza nti Baibuli yonna yalunjamizibwa Katonda, okuva mu Olubereberye okutuuka Okubikkulirwa (2 Timoseewo 3:16; 2 Peetero 1:19-21). Waliwo ebika bibiri eby'enjawulo eby'okulungamizibwa: Okulungamizibwa mu bigambo n'okulungamizibwa mu bujjuvu. Okulungamizibwa mu bigambo tutegeeza nti buli kigambo mu byawandiikibwa byalunjamizibwa Katonda. Okulungamizibwa mu bujjuvu tutegeeza okulungamizibwa mubujjuvu okw'Ebyawandiikibwa okuwukana ku kulunjamizibwa okw'ekitundu. Buli kitundu kya Baibuli kyalunjamizibwa. Bwetukkiriza enfuga y'obuyinza obw'obwakatonda, olwo tewali kukontana wakati wa Baibuli n'ebyaafaayo oba sayansi. Bwe wabaawo okusika omuguwa okulabika kiba kiva ku kuba nti tulemeddwa okutegeera ssaayansi oba

ebyaafaayo oba si ekyo okumanya kwa ssaayansi okuliwo kati si kutuufu. Enkaayana bwe zirabika, Bayibuli etwalibwa ng'obuyinza obusembayo kubanga kye Kigambo kya Katonda ekyalunjamizibwa Katonda. Edda, bwe wabaawo enkaayana ezirabika wakati wa Baibuli n'ebyaafaayo oba ssaayansi, okunonyereza okwakolebwa oluvannyuma kwakakasa nti Bayibuli ntuufu. Ebintu by'ayitamu oba endowooza z'omuntu ku bubwe zirina okutunuulirwa mu biragiro by'obuyinza bw'Ekigambo. Singa omuntu agamba ekintu ekikontana ku Baibuli, Ekigambo kilina okuba n'obuyinza obujjuvu.

Etteeka ly'okutaputa obutereevu. Okuvvuunula Baibuli obutereevu kitegeeza okukkiriza nti etegeeza kyennyini kye kyogera. Baibuli bulijjo jivuunule butereevu okuggyako ng'ensonga eziri mu kitundu ekyo zitegeeza kirala. Bayibuli bw'egamba nti Isirayiri yasomoka omugga Yoludaani ku ttaka ekikalu, kikkirize butereevu. Baibuli bw'eyogera ku bbugwe wa Yeriko okugwa, kikkirize nga bwe kiwandiikiddwa Omwoyo Omutukuvu. Baibuli erimu "ebika" eby'enjawulo. Abantu, ebifo oba ebibaddewo, .ate nga byo ku byabyo bikiikirira ebyo ebigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso. Obubonero nabwo bukozesebwa mu Baibuli, ngabukiikirira amakulu agagatta ku makulu aga bulijjo. Okugeza, mu Makko 14:22 omwenge gukozesebwa ng'akabonero k'omusaayi gwa Mukama waffe Yesu Kristo. Yesu yateranga okukozesa engero bwe yayigiriza. Olugero ye mbooji eyogerwa n'ekigendererwa eky'okulaga a amazima ag'omwoyo. Buli Yesu lwe yakozesa olugero lwateekebwanga mu Baibuli. Bwe kiba nga tekigamba nti lwali lugero olwo embooji erina okukkirizibwa butereevu.

Etteeka ly'okulwooza kubuli kirimu. Buli lunyiriri lwa Baibuli lulina okusomebwa mu nsonga zaalwo, ekitegeeza nti lusaana okusomebwa nga lukwatagana n'ennyiriri ezilukulembwa n'ezigoberera, awamu ne mu nkolagana ya Baibuli yonna. Enjigiriza n'ebibiina bingi eby'obulimba bitondeddawo kubanga ennyiriri oba ebitundu by'ennyiriri byaggyibwa mu nsonga zaabyo. Okusobola okuyiga olunyiriri mu mbeera yalwo, noonya eby'okuddamu ku bibuuzo bino wammanga:

-Ani ayogera oba awandiika? Wadde nga Baibuli yonna Kigambo kya Katonda, abasajja ab'enjawulo baali ekozesebwa mu kugiwandiika n'okukyogera.

-Kiki ekigambibwa? Funza ensonga enkulu ez'ebyo ebyogera omwozezi oba omuwandiisi.

-Kyogerwa eri ani? Isiraeri? Amawanga g'Abamawanga? Ekkanisa? Omuntu yennyini oba omuntu ssekinnoomu?

-Lwaki kyayogera? Kigendererwa ki ekiri mu kitundu? Bayibuli yennyini eraga ebigendererwa ku bitabo ebimu n'ebitundu ebimu (Yokaana 20:30-31). Ku bitundu ebirala eby'Ebyawandiikibwa ensonga y'okuwandiika tekirambikiddwa bulungi nnyo. Olina okwekenneenya ennyo ensonga eziriwo okusobola okuzuula lwaki obubaka obwo bwakwatibwa.

-Kyogerwa ddi? Ebiseera n'embeera z'ebyawandiikibwa ebimu bijja kukuyamba okutegeera amakulu.

Okuvvuunula Ekyawandiikibwa mu mbeera yaakyo kiyamba okunnyonnyola amakulu g'ekitundu ekyo. Okutwala olunyiriri olutali mu nsonga luyinza okuvaamu okutegeera okutali kutuufu. Ebiseera ebisinga embeera y'Ekyawandiikibwa mu

Baibuli etuwa enzivuunula. Ekyokulabirako ekirungi ku kino ye lugero lw'omusizi mu Matayo 13:1-9. Bw'ogenda mu maaso n'okusoma ensonga eziriwo, olugero luno lutaputibwa mu nnyiriri 18-23. Ebiseera ebisinga Baibuli eba y'evvuunula. Eno y'ensonga lwaki okulwooza ku buli kirimu kikulu nnyo. Ebitundu ebizibu ennyo bitera okutaputibwa okusenziira ku bitundu ebirala.

Etteeka ly'okusooka okwogera. Etteeka ly'okusooka okwogera liri bwe liti: Omulundi ogusooka ekigambo, ekisoko, ekintu, oba ekintu ekjaliwo bwekyogerwako mu Baibuli, kiwa ekisumuluzo ky'amakulu gaakyo awalala wonna okutuukawo. Okugeza, mu Olubereberye 3 waliwo okusooka okwogerwako ku bikoola by'ettiini. Wano, Adamu yakozesa ettiini okugezaako okubikka ekibi kye n'obwereere bwe ng'akozesa okufuba kwe. Ebikoola by'omutiini byogera ku kwefuula omutuukirivu, okugaana eddagala lya Katonda eriwonya ekibi, n'okugezaako okwewa obutuukirivu mu maaso ga Katonda. Gano ge makulu g'ebikoola by'ettiini buli we byogerwako oluvannyuma mu Baibuli. Okugeza, omulundi ogusembayo ebikoola by'ettiini lwe byogerwako Yesu mu Matayo 21 ne Makko 11 ne 13. Wano tusangayo omutiini nga guliko ebikoola naye nga tegulina bibala. Yesu yakikolimira ne kikala. Okutegeera ekikolwa kino twetaaga okujjukira etteeka ly'okusooka okwogerwako tuddeyo mu Olubereberye 3. Ebikoola bikiikirira omuntu okugaana eddagala lya Katonda n'okugezaako kwefuula omutuukirivu okwewa obutuukirivu. Omutiini era gwali gukiikirira eggwanga lya Isiraeri eryeyita abatuukirivu eryali ligaanye Yesu.

Etteeka ly'okuddinjana. Ekintu bwe kiddibwamu mu Byawandiikibwa, kitegeeza nti amazima ago makulu era getaaga okuddibwamu. Yokaana 3 eraga etteeka lino ery'okuddinjana. Yesu ategeeza Nikodemo obwetaavu bw'okuzaalibwa obuggya era n'abiddinjana emirundi esatu mu nnyiriri 3,5, ne 7. Buli Baibuli lw'eddinjana, Omwoyo Omutukuvu aba agamba nti "Sooka wekeneeny kino."

Etteeka ly'okubikkulirwa okukunjaanyizibwa. Etteeka lino mu butuufu lyogerwako mu Baibuli:

Okusooka mukimanye nga buli bunnabbi obuli mu byawandiikibwa, tewali ayinza kubunyonnyola ku bubwe yekka. Kubanga bannabbi tebaayogeranga byabwe ku bwabwe, wabula baategezanga ebyo Katonda bye yabalagiranga nga Mwoyo Mutukuvu bwe yabibawanga. (2 Peetero 1:20- 21)

Baibuli ya Schofield ewa enkyusa eno:

"Tewali bunnabbi bwa byawandiikibwa butaputaku bwabwo; Kwe kugamba, tebawuddwa ku byonna Ekigambo kya Katonda kye buwadde awalala."

Etteeka ly'okubikkulirwa okukunjaanyizibwa lye lino: Amazima amajjuvu ag'Ekigambo kya Katonda ku nsonga yonna tegalina kunjaanyiziddwa okuva mu kitundu ekyesudde. Okubikkulirwa okw'okukunjaanyizibwa (okw'omugatte) okwa Baibuli kwonna kutegeeza ebikwata ku mazima agalina okulowoozebwo. Eno y'ensonga lwaki eyitibwa etteeka "Ly'okukungaanya" okubikkulirwa. Tosobola kwesigama ku njigiriza yo, ky'okikiriza, oba enzikiriza yo ku nnyiriri entono ezeetongodde ezikwata ku ssomo. Olina okusigala ng'osoma okutuusa ng'okutaputa kwo kukwatagana n'ekintu kyonna eky'Ebyawandiikibwa.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Kitegeeza ki "okuyigiriza obulungi" Ekigambo ky'amazima?

.....
.....

3. Okulungamizibwa kwa Baibuli "mu bigambo" kitegeeza ki?

.....
.....

4. Okulungamizibwa kwa Baibuli mu bujuvu kitegeeza k?

.....
.....

5. Wandiiika buli tteeka ly'okutaputa eryayogerwako mu ssuula eno. Oluvannyuma lwa buli tteeka nnyonnyola mu bufunze kye litegeeza:

Etteeka 1 ..... Kye litegeeza .....

Etteeka 2 .....Kye litegeeza .....

Etteeka 3 .....Kye litegeeza .....

Etteeka 4.....Kye kitegeeza .....

Etteeka 5 .....Kye kitegeeza .....

Etteeka 6 .....Kye kitegeeza .....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Waliwo ebitundu ebiwerako mu Baibuli ebikakasa okulungamizibwa kw'ekigambo Katonda. Laba buli kyawandiikibwa mu Baibuli okifunze:

Ebyawandiikibwa

Mu bufunze

Abebbulaniya 1:1

---

1 Abasessaloniika 2:13

---

2 Timoseewo 3:16

---

1 Abakkolinso 14:37

---

1 Abakkolinso 2:7-13

---

1 Abakkolinso 11:23

Abaggalatiya 1:11, 12, 16, 20

Abeefeso 3:1-10

---

1 Peetero 1:10, 11, 21

---

2 Peetero 3:16

ESSUULA EY'OMUSANVU

ENSIBUKO YA BAYIBULI

EBIGENDERERWA:

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okuzuula ebiseera ebikulu eby'ebyafaayo ebya Baibuli.
- Okunnyonnyola obulamu obwa bulijjo mu biseera bya Baibuli.
- Okunnyonnyola eby'okuzuula eby'edda mu Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Okuva edda nayiga bye walagira, ne mmanya nti wabiteekawo nga bya mirembe gyonna (Zabuli 119:152)

ENNYANJULA

Buli kitundu kya Baibuli kyaliwo mu kiseera ekigere mu byafaayo ne mu mbeera y'obuwangwa. Okutegeera obulungi ekitundu kitera okukwatagana n'ensonga zino. Essuula eno etuwa mu bufunze ebyafaayo bya Baibuli era n'ennyonnyola ebikwata ku bulamu obwa bulijjo mu nnaku za Baibuli.

EBYAFAYO BYA BAIBULI

Ebyafaayo ebikwata ku nsengeka y'ebiseera biraga ddi ekintu lwe kyaliwo mu biseera eby'emabega. "Ensengeka y'ebiseera" kitegeeza ensengeka y'ebintu. Ebyafaayo ebikwata ku nsengeka y'ebiseera bisengeka ebibaddewo mu biseera eby'emabega mu nsengeka entuufu.

Mu nsi ezisinga obungi okuwandiika ebiseera kwawulwamu ebiseera bibiri ebikulu. Ebiseera bino ebibiri biragiddwa mu kukozeza ennukuta ezisooka oluvannyuma lw'omuwendu gw'omwaka:

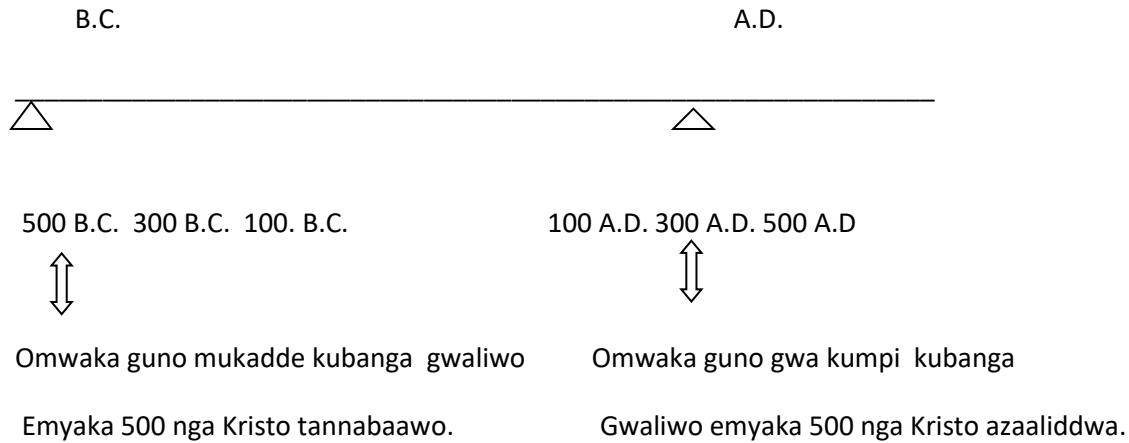
B.C. Ennamba eziteekeddwako ennukuta zino ezisooka zitegeeza nti waliwo ekintu ekjaliwo nga Kristo tannazaalibwa

A.D. Ennamba eziteekeddwako ennukuta zino ezisooka zitegeeza nti ekintu ekjaliwo oluvannyuma lwa Kristo okuzaalibwa.

Bwe tugamba nti ekintu kyaliwo mu mwaka gwa 250 B.C, kitegeeza nti kyaliwo emyaka 250 nga Kristo tannabaawo.

Bwe tugamba nti ekintu kyaliwo mu mwaka gwa 700 A.D., kitegeeza nti kyaliwo nga wayise emyaka 700 nga Kristo azaaliddwa. Nga ennamba erina B.C, oluvannyuma lwayo, omuwendo gye gukoma okuba omunene, omwaka gyegukoma okuba omukadde. Ennamba bw'eba erina A.D, oluvannyuma lwayo, omuwendo omunene guba gulaga nti omwaka gwa kumpi nnyo

Ekipande kino kijja kukuyamba okutegeera kino:

Waliwo engeri eziwerako gye tusobola okumanya ebyafaayo by'ebiseera ebyaliwo mu Bayibuli mu nsengeka y'ebiseera:

1. Baibuli yennyini eraga ennaku z'omwezi ebimu webyaliwo.
2. Ebiwandiiko ebyasooka ebya bannabyafaayo biwa ennaku.
3. Okuyita mu by'okuzuula eby'edda, nga kino kwe kusoma ebintu eby'edda. Ye ssaayansi amanyisa ebiseera eby'emabega okuva mu kunoonyereza ku bisigalira ebyaliwo mu biseera ebyo. Ebikwata ku Baibuli eby'okuzuula eby'edda kwe kusoma ku bisigalira ebisangibwa mu nsi za Baibuli.

EBYAFAYO EBYA BAYIBULI EBY'ENJAWULO

Ebyafaayo bya Baibuli mu nsengeka y'ebiseera bisinga byawulwamu ebiseera ebikulu kkumi na bibiri. Ekipande Ekimu kiraga ebiseera ebikulu eby'ensengeka y'ebiseera bya Baibuli. Laba Ekyokubiri ku kipande. Kiraga ebiseera 12 eby'ebyafaayo bya Baibuli nga bitandikira ku "Kutondebwa okutuuka to lbulayimu" ne bifundikira ne Okusaasaana okw'Enjiri."

Ennyiriri Emu n'Essatu ziraga ddi ebitabo bya Baibuli lwe byawandiikibwa. Weetegerenze nti wakati w'Endagaano enkadde n'empya waaliwo ekiseera eky'emyaka 400 nga tewali bitabo byawandiikibwa. Weetegerenze ensengeka eno ey'ebiseera ng'oyiga Bayibuli. Kijja kukuyamba okumanya ddi bino webyaliwo:

Ekipande ekisooka: Ebyafaayo Bya Baibuli Mu Nsengeka y'Ebiseera

Emu	Bbiri	Ssatu
OLUBERYEBERYE.	1. Okutondebwa okutuuka Ibulayimu	
	2. Ibulayimu okutuuka Musa	
OKUVA		
EBYABALEEVI.	3. Okuvaayo	
OKUBALA.		
EKYAMATEEKA		
YOSWA.	4. Okuwamba	
ABAALAMUZI.	5. Abalamuzi	
LUUSI		
	6. Obwakabaka	YOBU
		ZABBULI
		ENGERO
		OMUBUULIZI
		OLUYIMBA LWA SOLOMONI
1 SAMWIRI		ISAAYA
2 SAMWIRI		YEREMIYA
		OKUKUNGUBAGA
1 BASSEKABAKA		EZEKYERI
2 BASSEKABAKA		DANYERI
		KOSEYA
		YOWERI
		AMOSI

1 EBY'OMUMIREMBE. 7. Obwakabaka obw'emirundi ebiri OBADIYA

2 EBY'OMUMIREMBE. 8. Yuda yekka YONA

MIKKA

NAKKUMU

KABAKUUKU

9. Obuwambe ZEFANIYA

EZRA

NEKEMIYA KAGAYI

MALAKI. 10. Okuzzaawo ZAKARIYA

Wakati w'Endagaano

MATAYO.

MAKKO. 11. Obulamu bwa Kristo

LUKA

YOKAANA

ABARUUMI

1 NE 2 ABAKOLINSO

ABAGALATIYA

ABAEFEESO

ABAFIRIPI

ABAKOLOSAAYI

1 NE 2 ABASESALONIKA

EBIKOLWA. 12. Okubunyisa Enjiri 1 NE 2 TIMOSEWO

FILEMONI

TITO

ABAEBULANIYA

YAKOBO

1 NE 2 PETEERO

1, 1, NE 3 YOKAANA

YUDA

OKUBIKULIRWA

Kati soma ennyonyola y'ebintu ebikulu ebyagwawo mu biseera bino 12 eby'ebyaafaayo bya Baibuli:

1. Okutondebwa okutuuka ku Ibulayimu (Okuva mu kutondebwa okutuuka mu mwaka gwa 2000 B.C.):

Okutondebwa kw'ensi yonna, okugwa kw'omuntu mu kibi, Kayini okutta Abeeri, Nuuwa n'amataba, n'Omunaala gwa Baberi bye bimu ku bintu ebikulu ebyaliiwo mu Bayibuli mu kiseera kino.

2. Ibulayimu okutuuka ku Musa (2000-1500 B.C.):

Ekiseera kino kitwala emyaka nga 500. Ebintu ebyatuuka ku muntu omu, Ibulayimu, ne bazzukulu be basinga okutunuulirwa mu kiseera kino. Mu Ibulayimu Katonda yazuukiza eggwanga lya Isiraeri mwe yayitira okwagala okwebikkulira amawanga g'ensi. Ekiseera kino kizingiramu embooji za Isaaka, mutabani wa Ibulayimu, ne mutabani wa Isaaka, Yakobo. Ekiseera kino kituuka ku ntikko nga embooji ya Yusufu, mutabani wa Yakobo, eyatundibwa mu buddu e Misiri n'afuuka omufuzi omukulu. Yakobo era oluvannyuma ab'omu maka ge ne beegatta ku Yusufu mu Misiri.

3. Okuva (1500-1460 B.C.E):

Wakati w'okukomekerezza Olubereberye n'Okuva emyaka nga 100 gyayitawo. Amaka ga Yakobo geeyongera obungi ne gafuuka eggwanga lya Isiraeri mu kiseera kino. Abamisiri baafuna okutya olw'Abaisiraeri okweyongera amangu bwe batyo ne babafuula abaddu. Musa yali yasituka era wansi w'obukulembeze bwe Abayisirayiri ne bava e Misiri mu ngeri ey'ekyamagero. Oluvannyuma okumala omwaka mulamba ku lusozi Sinai, baataayaaya okumala emyaka 40 mu ddungu. Ekiseera kino kiggalawo n'okufa kwa Musa n'obukulembeze bwa Isirayiri okutwalibwa omusajja ayitibwa Yoswa.

4. Okuwamba Kanani (1460-1450 B.C.):

Mu kiseera kino Yoswa yakulembere Isiraeri okuyingira e Kanani okulya ensi Katonda gye yali abasuubizza. Abantu b'omu kitundu kino abatatyta Katonda bwe baawangulwa mu by'amagye, ettaka lyagabanyizibwamu Ebika bya Isiraeri 12. Ekiseera kino eky'emyaka 10 kiwandiikiddwa mu kitabo kya Yoswa.

5. Abalamuzi (1450-1102 B.C.E):

Kino kyali kiseera Katonda mwe yayimusa abalamuzi okufuga abantu ba Isiraeri. Kiba kizikiza ekiseera mu mbooji ya Isiraeri nga bwe kyali ekiseera eky'okulemererwa mu by'omwoyo. Ekiseera kino kyamala emyaka 348

6. Obwakabaka (1102-982 B.C.):

Samwiri, omulamuzi wa Isiraeri eyasembayo, yatandikawo Obwakabaka bwa Isiraeri era n'afukako Sawulo amafuta okuba kabaka. Bakabaka basatu, Sawulo, Dawudi, ne Sulemaani buli omu yafugira emyaka nga 40. Mu kiseera kino eggwanga lya Isiraeri baatuuka ku kitiibwa ekisingayo obukulu mu byafaayo byabwe. Gavumenti yanyewezebwa nnyo era Ensalo za Yisirayiri zagaziwa. Embooji y'ekiseera kino, awamu n'ebiseera ebisatu ebiddako, biwandiikiddwa mu 1 ne 2 Samwiri, 1 ne 2 Bassekabaka, ne 1 ne 2 Ebyomumirembe. Ekiseera ky'obwakabaka kyamala emyaka 120 olwo obwakabaka ne bugabanyizibwamu.

7. Obwakabaka Obw'emirundi ebiri (982-722 B.C.):

Omwana wa Sulemaani omubi, Lekobowaamu, bwe yajja ku ntebe, ebika by'omu Bukiikakkono ne bijeema. Baatandikawo obwakabaka bwa Isiraeri obw'enjawulo. Obwakabaka mu bukiikaddyo bwamanyibwa nga Obwakabaka bwa Yuda. Okumala emyaka nga 259 Isiraeri yagabanyizibwamu obwakabaka buno obwemirundi ebiri.

8. Yuda yokka (722-587 B.C.):

Isiraeri, Obwakabaka obw'Obukiikakkono, bwawambibwa Abasuuli mu 722 B.C. Abantu batwalibwa mu buwambe mu Bwasuli. Oluvannyuma lw'okugwa kwa Isiraeri, Obwakabaka bwa Yuda obw'omu bukiikaddyo bwamala emyaka 135. Bakabaka ba Yuda baali balaze obwesigwa obusingawo eri Katonda era abantu baali tebayingidde buziba mu ekibi.

9. Obuwambe (587-538 B.C.):

Wadde nga bannabbi baalabula, Yuda yatuuka ekiseera ne yeeyongera mu kibi okutuusa Katonda lwe yabaleka ne bawangulwa Nebukadduneeza ne batwalibwa mu buwambe e Babulooni. Ekibuga Yerusalemi kyazikirizibwa n'abantu ba Katonda, emyaka ebikumi bitaano emabega abaali basomoka mu ngeri ey'ekyamagero Omugga Yoludaani, kati baali batambula nga basibiddwa enjegere.

10. Okuzzaawo (538-391 B.C.):

Kabaka ayitibwa Kuulo bwe yafuuka omukulembeze w'e Babulooni, yakkiriza abantu ba Katonda bakomewo ne baddamu okuzimba Yerusalemi ne yeekaalu yaabwe ey'okusinzizaamu. Zerubbaberi yakulembera ekibinja ekya baddayo okuddamu okwenyweza mu nsi ensuubize. Ebiwandiiko by'ekiseera kino bisangibwa mu ebitabo bya Ezera, Nekkemiya ne Ezeza. Ekiseera kino eky'okuzzaawo kyamala emyaka 147.

Wakati w'Endagaano (391-5 B.C.E.)

Endagaano Enkadde eggalawo n’okuddamu okuteekebwawo kw’abantu ba Katonda, Isirayiri, mu Kanani. Awo wajja ekiseera eky’emyaka nga 400 wakati w’Endagaano Enkadde n’Empya. Tewaaliwo bitabo bya Bayibuli byonna byawandiikibwa mu kiseera kino kale amawulire agakwata ku kiseera ekyo gava mu biwandiiko eby’ensi.

Mu kiseera kino Palesitina yafugibwa Abaperusi (536-333 B.C.), Abayonaani (333-323 B.C.) Abamisiri (323-204 B.C.), Abasuuli (204-165 B.C.), Abamakabeya (165-63 B.C.), ne Rooma (63 B.C okuyita mu kiseera kya Kristo).

11. Obulamu bwa Kristo (5 B.C. okutuuka mu 28 A.D):

Oluvannyuma lw’emyaka 400, Yokaana Omubatiza yazuukizibwa Katonda okuteekateeka ekkubo ery’okujja kwa Yesu Kristo. Yesu yali wa kubeera Mulokozi w’abantu aboononyi. Ekisuubizo ky’enteekateeka eno ey’obulokozi bwasooka kukolebwa mu lusuku Adeni omuntu bwe yasooka okwonoono (Olubereberye 3:15). Yesu yazaalibwa omuwala embeerera mu ngeri ey’ekyamagero, ne yeeyoleka eri Isirayiri nga Masiya, n’agaanibwa, yakomererwa olw’ebibi by’abantu bonna, n’azuukizibwa olw’amaanyi ga Katonda. Matayo, Makko, Lukka ne Yokaana bawandiika ekiseera kino eky’emyaka 33.

12. Okusaasaana Kw’Enjiri (28-100 A.D):

Ekiseera kino kikwata ku bibaddewo oluvannyuma lwa Kristo okudda mu Ggulu oluvannyuma lw’okuzuukira kwe. Kiri ewandiika okusaasaana kw’Enjiri okuva e Yerusalemi okutuuka mu Buyudaaya, Samaliya, ne mu nsi yonna.

Ekipande eky'okubiri: Abalamuzi ba Isiraeri

Endagaano Enkadde eyogera ku bintu bingi ebyaliwo nga Isiraeri efugibwa Abalamuzi. Abalamuzi baafuganga nga Isiraeri tennafuna bakabaka. Embooji z'abalamuzi ziwandiikiddwa mu kitabo kya Abalamuzi. Kozesa ekipande kino okukuyamba okuzuula ebyaliwo mu kiseera ky'abalamuzi:

Abalamuzi ba Isirayiri

Erinnya	Okujuliza	Emyaka B.C	Obungi bw'emyaka
Osunieri	3:7-11	1400-1360	40
Ekudi	3:12-31	1360-1280	80
Samugaali	3:12-31	1280	1
Debora	4-5	1280-1240	40
Gidiyooni	6-8:33	1240-1200	40
Abimeleki	9	1200-1197	3
Toola	10:1-2	1197-1174	23
Yayiri	10:3-5	1174-1152	22
Yefusa	10:6-12	1152-1146	6
Ibuzan	10:6-12	1146-1138	8
Eroni	10:6-12	1138-1128	10
Abudooni	10:6-12	1128-1121	7
Samson	13-16	1121-1101	20

Ekipande Ekyokusatu: Bakabaka Ba Isiraeri Ne Yuda

Ebintu bingi eby'omu Ndagaano Enkadde byogerwako ng'ebyaliwo mu biseera by'obufuzi obw'enjawulo obwa bakabaka ba Isiraeri ne Yuda. Ekipande kino kijja kukuyamba okumanya olunaku lw'ebintu bino:

Bakabaka Ba Isirayiri:

Erinnya Iya Kabaka.	Emyaka gy'obufuzi.	Emyaka nga Kristo tannajja.	Okujuliza.
Yerobowamu	22	976-954	1 Bassekabaka 11:26-14:20
Nadabu	2	954-953	1 Bassekabaka 15:25-28
Baasa	24	953-930	1 Bassekabaka 15:27-16-7
Era	2	930-929	1 Bassekabaka 16:6-14
Zimuri	Ennaku musanvu	929	1 Bassekabaka 16:9-20
Omuri	12	929-918	1 Bassekabaka 16:15-28
Akabu	21	918-898	1 Bassekabaka 16:28-22:40
Akaziya	1	898-897	1 Bassekabaka 22:40, 2 Ba 1:18
Yekolaamu	11	897-885	2 Bassekabaka 3:1-9:25
Yeku	28	885-857	2 Bassekabaka 9:1-10:36
Yekoyakaazi	16	857-841	2 Bassekabaka 13:1-9
Yekoyashi (Yowa)	16	841-825	2 Bassekabaka 13:10-14:16
Yerobowamu 11	40	825-773	2 Bassekabaka 14:23-29
Zakaliya	½	773-772	2 Bassekabaka 14:29-15:12
Saluumu	Omwezi gumu	772	2 Bassekabaka 15:10-15
Menayemu	10	772-762	2 Bassekabaka 15:14-22
Pekakiya	2	726-760	2 Bassekabaka 15:22-26
Peka	20	760-730	2 Bassekabaka 15:27-31

Koseya	9	730-721	2 Bassekabaka 15:30-17:6
--------	---	---------	--------------------------

Bakabaka Ba Yuda:

Erinnya Iya Kabaka Emyaka gy'obufuzi Emyaka nga Kristo tannajja Okujuliza.

Rekobowamu	17	976-959	1 Bassekabaka 11:42-14:31
Abiyamu	3	959-996	1 Bassekabaka 14:31-15:8
Asa	41	956-915	1 Bassekabaka 15:8-24
Yekosofati	25	915-893	1 Bassekabaka 22:41-50
Yekoramu	8	893-886	2 Bassekabaka 8:16-24
Akaziya	1	886-885	2 Bassekabaka 8:24-9:29
Asaliya	6	885-879	2 Bassekabaka 11:1-20
Yowaasi	40	879-840	2 Bassekabaka 11:1-12:21
Amaziya	29	840-811	2 Bassekabaka 14:1-20
Azariya (Uzziya)	52	811-759	2 Bassekabaka 15:1-7
Yosamu	18	759-743	2 Bassekabaka 15:32-38
Akazi	19	743-727	2 Bassekabaka 16:1-20
Kezekiya	29	727-698	2 Bassekabaka 18:1-20:21
Manase	55	698-643	2 Bassekabaka 21:1-18
Amoni	2	643-640	2 Bassekabaka 21:19-26
Yosiya	31	640-609	2 Bassekabaka 22:1-23:30
Yekokazi	Emyezi essatu	609	2 Bassekabaka 23:31-33
Yekoyakimu	11	609-597	2 Bassekabaka 23:34-24:5
Yekoyakini	Emyezi essatu	597	2 Bassekabaka 24:6-16
Zedekiya	11	597-586	2 Bassekabaka 24:17-25:30

Ekipande eky'okuna: Bannabbi b'endagaano enkadde

Okuva bwe kiri nti ebisinga obungi mu Ndagaano Enkadde bitabo bya bunnabbi, kikulu okumanya ddi bannabbi webalaguliranga. Kozesa ekipande kino okumanya ebyaliwo mu biseera bya bannabbi.

Erinnya Lya Nabbi	Yalagulwa eri..	Ebiseera
Yona.	Bwassuuri.	Nga tebannawangangusibwa (800-650)
Nakkumu.	Bwassuuri.	Nga tebannawangangusibwa (800-650)
Obadiya	Edomu	Nga tebannawangangusibwa (800)
Koseya	Isiraeri	Nga tebannawangangusibwa (750)
Amosi	Isiraeri	Nga tebannawangangusibwa (750)
Isaaya/Yeremiya	Yuda	Nga tebannawangangusibwa (800-606)
Yeremiya/Okukungubaga	Yuda	Nga tebannawangangusibwa (800-606)
Yoweeri	Yuda	Nga tebannawangangusibwa (800-606)
Mikka	Yuda	Nga tebannawangangusibwa (800-606)
Kaabakuuku	Yuda	Nga tebannawangangusibwa (800-606)
Zeffaniya	Yuda	Nga tebannawangangusibwa (800-606)
Ezeekyeri	Yuda	Mu Buwanganguse (606-536)
Danyeri	Yuda	Mu Buwanganguse (606-536)
Kaggayi	Yuda	Oluvannyuma lw'Obuwanganguse (536-400)
Zekkaliya	Yuda	Oluvannyuma lw'Obuwanganguse (536-400)
Malaki	Yuda	Oluvannyuma lw'Obuwanganguse (536-400)

OBULAMU MU BISEERA BYA BAYIBULI

Bayibuli, bannabyafaayo, n'okunoonyereza ku by'okuzuula eby'edda biwadde amawulire agakwata ku bulamu obwa bulijjo abantu ba Isiraeri mu biseera bya Baibuli. Nga ekiseera tekinnatuuka okuggenda e

Misiri, abantu ba Isiraeri baali babeera mu weema. Baatambulatambula n'ebisibo byabwe nga banoonya amalundiro amapya n'amazzi.

Oluvannyuma lw'okusenguka okuva e Misiri n'emyaka egy'okutambula mu ddungu, Isirayiri yasenga mu nsi ye Kanani. Okuva olwo obulamu bw'abantu ba bulijjo bwagoberera enkola eyakyuka kitono mu myaka gyonna.

Abasajja abalimi baakoleranga mu nnimiro oba mu mulimu gw'emikono ogw'oku kyalo ate ng'abakazi n'abaana bebakuuma amaka. Okulima n'okulunda byombi byali mirimu mikulu. Waaliwo envuba ezimu n'emirimu gy'emikono egy'engeri zonna egy'oku kyalo omuli okubajja, okubumba, n'okukola amaliba.

Amazzi gaali ga bbula okuva ettaka bwe lyali eryokya era nga kalu omwaka ogusinga obungi. Amazzi gaasimbuddwa okuva mu luzzi lw'ekyalo mu bulobo n'amaliba g'embuzi. Kino kyali kifo kikulu eky'okubeera n'abantu eri abakazi.

Abantu baayambalanga engoye empanvu okusobola okubeera ennyogovu. Ebikozesebwa mu kkanzu eno byasalibwawo obugagga. Abagagga baali basobola okwetuusaako olugoye olwa langi ezimasamasa. Ebiseera ebisinga engoye zaalaganga omulimu gw'omuntu. Okugeza, bakabona baayambalanga engoye ez'enjawulo ate n'abasomesa (omukulembeze w'eddiini wa Yisirayiri) yayambalanga ekyambalo ekya bbululu. Engatto zaakolebwanga mu nsolo z'amaliba g'ente nga ziriko obuguwa obw'amaliba ng'esibiddwa ku kisambi.

Obufumbo bwategekebwa bazadde era nga tewaaliwo nnyo kutabula bantu wakati w'abavubuka. Olw'okuba omugole yali kyabugagga, yalina okusasulwa n'omuwendo gw'omugole. Obulamu bw'awaka wakati mu maka.

Mu biseera by'Endagaano Enkadde tewaaliwo ssomero lya baana ba bantu ba bulijjo. Baasomesebwa bakugu mu ddiini nga bazadde baabwe. Mu kiseera kya Yesu, obuyigirize bw'omuwala bwali bukyaali buvunaanyizibwa bwa maama. Abalenzi baagenda mu ssomero erimu mu kkuŋŋaaniro okuva ku myaka mukaaga okudda waggulu. Endagaano enkadde kye kitabo kye baakozesanga okuyiga ebyafaayo, obutonde bwensi yaabwe, ebiwandiiko, n'amateeka. Abayizi ab'enjawulo baasindikibwa e Yerusalemi okuyigiriza Rabbi. Buli mulenzi naye yalina okuyiga omulimu gw'obusuubuzi. Omulenzi bwe yaweza emyaka 13, yafuuka "omulenzi wa mateeka." Kino kyali kitegeza nti yali atwalibwa ng'omusajja.

Okufa mu bantu ba Isiraeri kwali kwetaagisa emikolo egy'amaanyi egy'okukungubaga. Oluusi abakungubazi abakugu bapangisibwa. Mu biseera by'Endagaano Empya emibiri gyafukibwako amafuta era nga bazingiddwa mu ngoye ez'enjawulo ez'entaana. Abantu abaavu baaziikibwa mu ntaana oba mu mpuku eza bulijjo, kyokka nga abagagga baalina entaana ezisimbiddwa mu mayinja era nga zisiddwako akabonero k'olupapajjo lw'olwazi.

Tewaaliwo njawukana wakati w'amateeka g'obwannannyini n'ag'eddiini mu Isirayiri. Omulyango gw'ekibuga oba ekyalo kyali kifo ebizibu we baasalirwa omusango mu butongole. Kkooti esinga obukulu mu biseera by'Endagaano Empya yali Lukiiko Olukulu olwalimu abasajja 70 abaali bakuŋŋaanira mu

yeekaalu. Abakulu b'Abaruumi, abaali bafuga Isiraeri mu biseera by'Endagaano Empya, bakkiriza Abaisiraeri okuyita mu buli kibonerezo mu mateeka gaabwe okuggyako ekibonerezo ky'okufa.

Obulamu bwa Isiraeri obw'eddiini kwasooka kukwata ku weema n'oluvannyuma yeekaalu mu Yersaalemi. Ebiragiro by'eddiini eby'omu Ndagaano Enkadde byaddukanyizibwanga bakabona n'Abaleevi. Olunaku lw'eddiini olusinga obunene mu mwaka lwali lunaku lwa Kutangirira. Ku lunaku luno kabona asinga obukulu n'ayingira ekisenge eky'omunda ennyo mu yeekaalu okutangirira ebibi bye n'ebibi by'abantu.

Embaga endala mwalimu Embaga ey'Okuyitako, nga eno yali ngeri ya kujjukira ngeri Isiraeri gye yava e Misiri. Embaga ya Pentekooti ye yali entandikwa y'amakungula era embaga ya Weema bwe yali embaga y'amakungula. Embaga ya Pulimu yajjukiza Eseza okununula Isiraeri, n'embaga ya amakondeere ye yatandika omwaka omuggya.

Wakati w'enkomerero y'Endagaano Enkadde n'entandikwa y'Endagaano Empya okusinzira okwa bulijjo kwakuyika okuva mu yeekaalu enkulu okugenda mu kkuŋŋaaniro ly'omu kitundu. Enkola eno yatandika mu nnaku nga Isiraeri yali mu buwambe nga mu Yersaalemi temuli yeekaalu. Abasajja bokka be beetaba nnyo mu okusaba mu kkuŋŋaaniro. Abakazi n'abaana baatuula mu kitundu eky'enjawulo. Enkola y'obuweereza mwalimu okwogera ku nzikiriza, okusaba, n'okusoma okuva mu mateeka ne bannabbi. Kino kyaliwo oluvannyuma ne wabaawo okubuulira n'ekiseera abantu ne basobola okubuuzza omuweereza ebibuuzo.

Ebyawandiikibwa by'Endagaano Enkadde byawandiikibwa ku mizingo emitukuvu bakakensa b'amateeka bokka gye bayinza okuggula. Buli lwe kyasobokanga okukyalira yeekaalu e Yersaalemi eyali ezzeemu okuzimbibwa. Yeekaalu eno yali efaananako ne yeekaalu ya Sulemaani eyasooka mu biseera by'Endagaano Enkadde naye nga nnene nnyo.

Embooji ya Baibuli eteekabwa ku mugongo guno ogw'amaka ag'ennono n'obulamu bw'omu byalo obwakola okumala ebyasa bingi. Era kyateekabwa ku mugongo gw'obwakabaka obwali bulwana okwetooloola Isirayiri n'obuyinza bw'Obwakabaka bwa Rooma. Rooma yali egaziye okufuga abantu ba Isiraeri mu kiseera kya Yesu.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Kwanaganya: Ku buli kiseera mu lukalala olusooka, funa ennyonyola esinga okugikwatagana mu Lukalala olw'okubiri era owandiike ennukuta ku kifo ekitaliimu mu maaso g'ekiseera ky'ennyonyola.

Olukalala Olusooka:

EbiseeraOlukalala Lw'okubiri

___ Okutondebwa okutuuka ku Ibulayimu. a. Ebikolwa by'Abatume n'Ebbaluwa byogera ku mbooji eno.

___ Ibulayimu ku Musa.

b. Matayo, Makko, Lukka, ne Yokaana banyumya embooji eno.

___ Okuva.

c. Okununulibwa kwa Isiraeri okuva e Misiri kwaliwo.

___ Okuwamba.

d. Isiraeri yawamba Ensi Ensuubize mu kiseera ekiseera kino.

___ Abamulamuzi.

e. Kino kyali kiseera kya kibi kinene Katonda mwe yayimusa abalamuzi okununula Isiraeri.

___ Obwakabaka.

f. Isiraeri yawawulwamu obwakabaka bubiri mu kiseera kino.

___ Obwakabaka obw'emirundi ebiri.

g. Ekiseera Sawulo, Dawudi, ne Sulemaani mwe baafuga nga bakabaka.

___ Yuda Yekka.

h. Isiraeri ne Yuda baali mu buddu mu kiseera kino.

___ Okuwangangusibwa. ekiseera kino.

i. Yersaalemi ne yeekaalu byaddamu okuzimbibwa mu

___ Okuzzaawo.

j. Yuda bwe bwakabaka bwokka.

___ Obulamu bwa Kristo.

k. Emboozi za Nuuwa, Kayini, Abbeeri, n’Omunaala gwa Baberi
kyaliwo mu kiseera kino.

___ Okubunyisa Enjiri.

l. Ibulayimu, Isaaka, Yakobo, ne Yusufu be baali bakulu
mu kiseera kino.

3. Ebyafaayo oba ensengeka y’ebiseera etegeeza .....kyaliwo.

4. Eby’okuzuula eby’edda mu Baibuli kye ki?

.....
.....
.....
.....

(Eby’okuddamu biweereddwa ku nkomerero y’essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

1. Bw'oba oyagala nnyo naddala ensengeka y'ebiseera bya Baibuli funa Baibuli Empya ey'Ebiseera efulumiziddwa ekitongole kya World Bible Publishers. Bayibuli ekwata ku nsengeka y'ebiseera ya King James etegekeddwa okusenziira ku nsengeka y'ebiseera. Kino kitegeeza nti mu kifo ky'okusengekebwa ebitabo (Olubereberye okutuuka mu Okubikkulirwa) essuula n'ennyiriri byanjuddwa mu nsengeka y'ebiseera nti ebintu byaliwo emabega oba bijja kubaawo mu biseera by'omumaaso.

Ebirimu mu kitabo ky'Olubereberye okutuuka mu Kubikkulirwa bitegekeddwa mu Baibuli ey'Ekiseera wansi w'ebitundu ebikulu kkumi na bibiri:

Enkulaakulana y'Ensi eyasooka

Okukulaakulanya Yisirayiri Nga Ekika

Okukulaakulanya Yisirayiri Ng'Eggwanga

Enkulaakulana ya Yisirayiri ne Nga Obwakabaka

Okugabanyaamu Yisirayiri mu Bwakabaka obw'emirundi ebiri

Okuwonawo kwa Isiraeri mu Bwakabaka obw'Obugwanjuba

Okuwangangusibwa kwa Yisirayiri mu Babulooni

Okuzzaawo Yisirayiri ng'Eggwanga

Okukuuma Isirayiri mu kiseera ky'Endagaano (kino kye kiseera wakati w'okuwandiika endagaano enkadde n'endagaano empya)

Okutongoza Obwakabaka bwa Katonda ku Nsi

-Okugenda mu maaso kw'Obwakabaka bwa Katonda ku Nsi

-Okumalirizibwa kw'Obwakabaka bwa Katonda ku Nsi

The Narrated Bible eyafulumizibwa aba *Harvest House Publishers, Eugene, Oregon*, nayo nungi okukozesa mu kusoma Baibuli mu nsengeka y'ebiseera. Ekitabo kino tekiwa Bayibuli byennyini byekiwandiika, naye kiwa ebikwata ku Baibuli mu nsengeka y'ebiseera n'ennyonyola ennyimpimpi (okunnyonyola) ku buli kiwandiiko ekijuliziddwa.

2. Bw'oba oyagala okumanya eby'okuzuula eby'edda mu Baibuli, ebitabo bino wammanga bye biteesebwa:

Entandikwa Mu Biblical Archaeology ekyawandiikibwa *Howard Vos* ekyafulumizibwa *Moody Press, Chicago, Illinois, mu Amerika*.

Eby'okuzuula eby'edda mu nsi za Baibuli ekyawandiikibwa *Howard Vos* ekyafulumizibwa *Moody Press, Chicago, 1999. Illinois, U.S.A., mu ssaza ly'e Amerika*.

ESSUULA EY'OMUNAANA

OKULAMBIKA, OKULAMBA, N'OKUKOLA EBIPANDE

EBIGENDERERWA:

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri lukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okukozesa enkola y'okulamba Baibuli.
- Okukola okulambika.
- Okukola ekipande ekifunza.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Bye walagira bituufu emirembe gyonna: Mpa okutegeera, era ndiba mulamu. (Zabuli 119:144)

ENNYANJULA

Okukulaakulanya obukugu obw'emirundi esatu obukulu kijja kukuyamba mu nkola yo yonna ey'okuyiga Baibuli. Obukugu buno bwe okulambika, okulamba, n'okukola ebipande. Gy'emisomo mu ssuula eno

OKULAMBA

Okulamba ngeri ya kuggumiza bitundu bya Baibuli ebikulu. Okulamba kikukwanguyira okufuna ennyiriri ezikwata ku nsonga ezitali zimu. Okulamba ku Baibuli yo ossaako akabonero ku nnyiriri ezirondeddwa. Bw'oba olina langi ez'enjawulo ez'ekkalaamu osobola okussaako langi ku layini yo. Bw'oba tolina langi z'ekalaamu, osobola okukozesa obubonero mu mabali ng'okozesa ennyiriri enkulu.

Kozesa langi oba obubonero buno wammanga:

Emmyufu: Ku nnyiriri ezikwata ku bulokozi. Emmyufu ekiikirira omusaayi gwa Yesu. Era oyzina okukozesa akabonero k'omusaalaba ku nnyiriri ezikwata ku bulokozi.

Kiragala: Eno ye langi y'ebintu ebikula. Kozesa langi eno okussa wansi ennyiriri ezikwata ku by'okukula mu mwoyo. Oyinza n'okukozesa ekimuli okukiikirira okukula.

Bbululu: Eno ye langi y'eggulu. Kozesa langi eno okussaako akabonero ku nnyiriri ezikwata ku kujja kwa Yesu Kristo okw'okubiri, Yersaalemi Omuggya, n'Eggulu. Bw'oba okozesa obubonero, kozesa engule okussaako akabonero ku nnyiriri eziri ku mabbali ga Baibuli yo. Engule ekiikirira Obwakabaka obw'omu Ggulu.

Kitaka: Ennimitiro y'enjaano eyeetegese okukungula eba ya langi ya kitaka. Yesu yakozesa ekyokulabirako ky'amakungula ng'ayogera ku kubuulira enjiri. Kozesa langi ya kitaka okussaako akabonero ku nnyiriri ezikwata ku kubuulira enjiri. Osobola okukozesezza akabonero (#) nga kano kabonero akakiikirira ekigambo ky'ennamba. Kikozese okukujjukiza omuwendo omunene ogw'abantu abatannawulira bubaka bwa Njiri.

Osobola okulonda langi endala okussaako akabonero ku nnyiriri ku nsonga endala enkulu: Kakobe, pinka, kyenvu, ekiddugavu, n'ebirala.

Osobola n'okukozesa obubonero obw'enjawulo gwe kennyini obuwe amakulu.

OKULAMBIKA

Okulambika y'engeri y'okusengeka ebiwandiiko by'okusoma. Eteeka amawulire mu ngeri y'obufunze okukozesebwa mu buweereza n'okusoma mu biseera eby'omu maaso. Okulambika yeegamiziddwa ku mulamwa ogulondeddwa. Omulamwa guno gwe gufuuka omutwe gw'ekirambikibwa ekitera okulaga ensonga y'okusoma.

Oluvannyuma lw'okuzuula ensonga y'okusoma, ekiddako kwe kuzuula ensonga enkulu ezitegeeza ekintu ekikwata ku nsonga eyo. Ekiddako z'ensonga entonotono. Entandikwa "ntonotono" kitegeeza nti bijja wansi wa, oba kyogera ekintu ku nsonga enkulu.

Waliwo engeri nnyingi ez'okulambika. Tulonze emu ekozesa ennamba ez'enjawulo eziyitibwa Ennamba z'Abaruumi ez'ensonga enkulu. Bw'oba tomanyi namba za Rooma (Roman numerals), olukalala lukuweereddwa mu kitundu "Okwonger Okusoma" mu ssuula eno.

Ensonga entonotono (sub-points) ku nsengeka ziragiddwa n'ennukuta ennene ez'ennukuta. Bwe wabaawo ensonga endala wansi wa bino, ziragiddwa n'ennamba eza bulijjo. Soma ekyokulabirako kino wammanga ekifunza engeri y'okukolamu okulambika:

Omutwe guteereddwa wano.

- 1) Kano ke kalooma ak'ensonga esooka.
  - A. Eno y'ennukuta ekozesebwa mu nsonga entonotono ezeekuusa ku nkulu.
    - I. Singa wabeerawo ensonga entonotono eyeekuusa ku nkulu, weeyambise nnamba (1) okugiramba.
    - II. Bwe waba nga tewali nsonga ndala yonna yeefaanaanyiriza eno n'eri mu A, weeyongere okuziteeka mu Burooma.

- B. Oyinza okuba ng'okyalina ensonga enkulu endala eziwera, sigala nga weeyambisa ennukuta zino ez'olungereza nga ziri mu nnukuta ennene. Zino zonna ziteekwa okuba nga zeekuusa ku nsonga enkulu.
- 2) Okuleeta ensonga endala, weeyambise akalooma akalala.
  - A. Awo zzaako obusonga obutonotono mu ngeri y'emu.

Ng'ekyokulabirako ky'okugaziya ebimenyebwa ebikulu ebiri mu kitabo ky'olusoma luno, tukuleetedde Abaruumi 12:1-2. Sooka osome ennyiriri zino;

Noolwekyo abooluganda mbeegayirira olw'okusaasira kwa Katonda, muwengayo emibiri gyammwe nga ssaddaaka ennamu entukuvu esanyusa Katonda, kwe kuweereza kwammwe okw'omwoyo.

So temwefaanaanyirizanga ba mirembe gino, naye mukyusibwe olw'okudda obuggya mu birowoozo byammwe okukakasibwa okusiimibwa kwa Katonda, okusanyusa era okw'amazima. (Abaruumi 12:1-2).

Kino ky'ekimenyeddwawa okuva mu nnyiriri ezo;

Emitendera gy'okuzuula okwagala kwa Katonda.

- I. Muwengayo emibiri gyammwe nga ssaddaaka ennamu:
  - A. Entukuvu.
  - B. Esanyusa Katonda.
- II. Temwefaanaanyiriza ba mirembe gino:
  - A. Mukyusibwe olw'okudda obuggya.
    - i. Tukyusibwe nga tuzza buggya ebiroowo byaffe.
- III. Emitendera gino gijja kutuyamba okufuna n'okukakasa okwagala kwa Katonda kuno;
  - A. Obulungi.
  - B. Okusiimibwa.
  - C. Okusanyusa okw'amazima

Osobola okulaba engeri ekimenyeddwawa kino gye kifunzizaamu emitendera egy'okwagala kwa Katonda egiri mu Abaruumi 12:1-2

OKUKOLA EKIPANDE

Enkola endala ey'okusengeka ebikozesebwa mu kusoma kwe kuyita mu kukola ekipande. Ojja kuweebwa ebipande ebiberako by'olina okumaliriza mu kiseera ky'omusomo guno okukuyamba okukulaakulanya obukugu buno. Okukola ekipande kikulu kubanga kikuyamba okulaba mu birowoozo ebyo by'osomye. Ekipande kifunza ekyo ky'oyiga ne kikuyamba okukijjukira.

Waliwo engeri bbiri enkulu ez'okukuba ekipande:

ENGERI Y'OBUKIIKA:

Kuba ekipande kyo mu bukiika ku lupapula. Kuba layini okubuna olupapula era ozibike nga enjawulo nnyingi nga bwe kyetaagisa mu kusoma kwo okwetongodde. Ekipande ky'obukiika kirungi okukozesa mu kitabo okusoma. Ekyokulabirako kyakyo osobola okukisanga mu Ssuula ey'Ekkumi n'emu.

ENGERI Y'OBUSIMBA:

Ekika ky'ekipande kino kikubiddwa mu busimba ku lupapula. Ekibokisi kikubibwa era enjawukana zikolebwa munda mu kyo. Ebipande by'obusimba bye bisinga ku bintu ebimpi ebikozesebwa.

Kino ky'ekyokulabirako ky'ekipande eky'obusimba ku Yakobo 1:26-27.

Sooka osome ekitundu kino:

Omuntu yenna bwe yerowooza nga wa ddiini, naye n'atafuga lulimi lwe, aba yerimba, n'eddiini ye teriiko ky'egasa.

Eddiini entuufu etaliiko bbala mu maaso ga Katonda Kitaffe, y'eyo ey'omuntu alabirira bamulekwa ne bannamwandu era nga yeekuuma ensi gy'alimu ereme kumuletako bbala. (Yakobo 1:26-27)

Kati soma ekipande kino:

OKUGEZESEBWA KW'EDDIINI

Ennyonnyola y'Omuntu	Okugezesebwa	Ebivaamu	Eddiini
Yerowooza nga wa ddiini	obutafuga lulimi	Yerimba	Tegasa
Okwekuuma ensi kumuleetako bbala	Alabirira bamulekwa yekuuma	Taliiko bbala Mu maaso ga Katonda	Mutukuvu talina kamogo

OKWEGEZAAMU

1. Wandika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Kiyamu ki mu nsengeka y'okulambika kuno wammanga?

.....
.....

OMUTWE

- I. Eno y'ensonga enkulu esooka.
  - A. Eno nsonga ntono ekwata ku nsonga enkulu.
  - B. Eno y'ensonga enkulu eyookubiri.
3. Nkola ki enkulu ebbiri ez'okukola ekipande?
4. Kitegeeza ki "Okulamba" nga bwe kikwatagana n'okuyiga Baibuli?

.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

1. Soma Yakobo 3:2-6 mu Baibuli yo. Jjuzaamu enteekateeka eno wammanga:

OLULIMI LW'OMUNTU

I. Omuntu yenna atasobya mu kwogera: (laba olunyiriri 2)

A.

B.

II. Ebyokulabirako by'amaanyi g'ebintu ebitonotono:

A. Ekitundu ekiri mu kamwa k'embalaasi kikozezebwa mu mirimu ebiri: (laba olunyiriri 3)

1.

2.

B. Omugoba w'emmeeri: (olunyiriri 4)

1.

C. Akaliro akatono: (olunyiriri 5)

1.

III. Olulimi nakyo kitono naye nga: (olunyiriri 5-6)

A. Yeewaanira ku bintu ebinene.

B. Ye nsi ey'obutali butuukirivu.

C.

D.

E.

2. Kati jjuzaamu ekipande kino wammanga ekikwata ku kitundu kya Yakobo 3:2-6:

OLULIMI:

OKUKWANAGANYA

Eky'okulabirako

Ebivaamu

Ekyuma mu kamwa k'embalasi

Okufuga omubiri gwonna

Akaliro akatono

Olulimi lw'omuntu

3. Ekipande kino wammanga eky'ennamba z'Oru Rooma kya kukozezebwa mu kutondawo ensengeka okusenziira ku kulambika okuweereddwa mu ssuula eno:

Ennamba.

Ey'olu Rooma.

1

I

2

II

3

III

4

IV

5

V

6

VI

7

VII

9

IX

10

X

11

XI

12

XII

13	XIII
14	XIV
15	XV
16	XVI
17	XVII
18	XVIII
19	XIX
20	XX
30	XXX
40	XL
50	L
60	LX
70	LXX
80	LXXX
90	XC
100	C

Goberera eky'okulabirako ky'ekimu (I, II, III), 32 ejja kuba XXXII

EKITUNDU EKYOKUSATU: OBUYIYA MU NSOMA YA BAIBULI

ESSUULA EY'OMWENDA

OKUYIGA BAYIBULI OKUYITA MU BAYIBULI

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okuzuula obubonero bw'ekigambo kya Katonda ebikozesebwa mu Baibuli.
- Okusoma ekigambo kya Katonda ng'okozesa Bayibuli.
- Okuzuula ensibuko y'Ekigambo.
- Okwawula wakati w'amata n'ennyama y'Ekigambo.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Zibula amaaso gange, ndabe ebyewuunyisa mu mateeka go. (Zabuli 119:18)

ENNYANJULA

Emu ku ngeri esinga obulungi ey'okutandika okuyiga Baibuli kwe kumanya Bayibuli ky'eyeyogerako. Gw'emulamwa omukulu ogw'essuula eno. Mu ssomo lino ojja kuyiga ku bubonero obuli mu Kigambo kya Katonda era ensonga entongole ezikwata ku Kigambo kya Katonda ezibikkuliddwa mu Baibuli yennyini.

Mu misomo gya Institute egisinga bwe tujuliza Ebyawandiikibwa tubiwandiika mu nsonga z'essomo. Kino kikolebwa okukuwonya okumala obudde obungi mu kunoonya ebyawandiikibwa. Naye tetuwandiika nnyiriri mu ssomo lino olw'ensonga ez'enjawulo. Ekimu ku bigendererwa by'essomo lino kwe kukumanyisa enkozesa ya Baibuli yo, n'olwekyo tuwandiise ebijuliziddwa byokka. Bw'oba oyiga essomo, noonya buli kiwandiiko ekikwata ku ssomo lya Baibuli.

Bw'oba tomanyi kifo bitabo we biri mu Baibuli, tunuulira mu maaso ga Baibuli yo. Bayibuli eszisinga zirina "Ebiri mu Kitabo" eraga ennamba y'olupapula ekitabo we kitandikira. Bw'osanga ennamba y'olupapula ewandiikiddwa ku kitabo, ojja kuba ku ssuula emu ey'ekitabo ekyo. Olwo laba waggulu essuula entuufu n'ennamba y'olunyiriri:

Zabbuli
△

Erinnya ly'ekitabo

119:
△

Ennamba Y'essuula

89
△

Ennamba Y'olunyiriri

ENSIBUKO Y'EKIGAMBO

Ensibuko ya Baibuli ye Katonda yennyini. Soma Zabbuli 68:11 . Kino kikakasa nti Katonda y'ensibuko y'Ekigambo. 1 Abasessaloniika 2:13 ennyonnyola nti Bayibuli Kigambo kya Katonda era nti ensibuko yaakyo si muntu. Yesu bwe yayogera mu buweereza bwe ku nsi, yakiraga bulungi nti ensibuko y'ebigambo bye yali Katonda. Laba Yokaana 14:10 ne 24; 17:8 ne 14; ne 3:34.

EBYAFAYO BY'EKIGAMBO

Baibuli eraga bingi ebikwata ku byafaayo byayo, ng'eddamu ebibuuzo nga "Bbanga ki Ekigambo lyekibaddewo?" ne "Ani yasooka okuwandiika ebigambo bya Katonda?" Soma Abebbulaniya 11:3. Olunyiriri luno eraga nti ensi mwe tubeera yafunibwa (yatondebwa) Ekigambo kya Katonda. Soma Olubereberye essuula esooka mu Baibuli yo enyumya emboozu y'okutondebwa era kino ojja kukisanga nga kituufu. Katonda butereevu yayogera ensi okubaawo. Ebisingawo ku kino osobola okusoma mu 2 Peetero 3:5-7. Abebbulaniya 1:3 egamba nti agenda mu maaso n'okuwanirira ensi n'ebintu byonna olw'Ekigambo ky'amaanyi ge. Zabbuli 33:6 egamba nti eggulu lyakolebwa kigambo kya Katonda.

Katonda wa lubeerera. Talina ntandikwa na nkomerero. Okuva Katonda bw'atayawukana ku Kigambo kye (Ye kigambo), olwo Ekigambo tekirina ntandikwa era tekirina nkomerero. Okufaanako Katonda, Ekigambo kye kibaddewo bulijjo. Soma Okuva 20:1-17 mu Baibuli yo. Kino kye kiwandiiko ekisooka ekya Katonda ekyalungamya omuntu (Musa) okuwandiika Ebigambo Bye.

Soma Yokaana essuula esooka mu Baibuli yo. Weetegereze nnyo ennyiriri 15 ne 14. Ekitundu kino kyogera ku Yesu nga Ekigambo. Kibikkula nti Ekigambo (Yesu) yali ne Katonda era yali Katonda mu lubereberye. Kikakasa engeri Katonda n'Ekigambo kye gye baatonda ensi.

Yesu bulijjo abaddewo ne Kitaffe, naye mu lunyiriri 14 kyogera ku ngeri Ekigambo (Yesu) gye yafuuka omubiri n'ajja okubeera ku nsi mu kifaananyi ky'omuntu. Ennyiriri 11-12 ziwandiika engeri gye yagaanibwamu abantu bennyini naye engeri abo abamusembeza gye bayinza okufuuka abaana ba Katonda.

EBITABO, EMIZINGO, N'AMAYINJA

Ekigambo kya Katonda kyawandiikibwa mu ngeri nnyingi okumala emyaka gyonna. Kyawandiikibwa Musa ku mayinja (Okuva 20:1-17) ne ku mayinja amanene Isiraeri bwe yayingira mu Nsi Ensuubize (Ekyamateeka 27:1-8).

Ekigambo kya Katonda kyawandiikibwa mu kitabo (Ekyamateeka 31:24-26) ne ku mizingo (Yeremiya36:2). Omuzingo lupapula luwanvu nga ku buli nkomerero kuliko ebisiba eby'embaawo

(ebizingulula). Bw'oba osoma oba ng'owandiika ku muzingo otandikira ku nkomerero emu n'osumulula olupapula nga bw'ogenda mu maaso.

Katonda yatuuka n'okulungamya ennyimba mu Kigambo kye. Laba Ekyamateeka 31:19-22. Dawudi yawandiika Ekigambo kya Katonda mu enkola y'ebitontome eyatera okuyimbibwa. Ekitabo kya Zabbuli kye kitabo ky'okusinza n'ennyimba za Baibuli.

OKULUNGAMIZIBWA KWA BAYIBULI

Ekimu ku bintu ebikulu Baibuli by'ebikkula ku yo kwe kuba nti kitabo kyalungamizibwa Katonda. Okuyita mu kulungamizibwa kw'Omwoyo Omutukuvu, Katonda yayogera n'abasajja abatukuvu okuwandiika obubaka bwe.

Tunuulira 2 Timoseewo 3:16-17 mu Baibuli yo. Ennyiriri zino zikakasa nti Ekigambo kya Katonda kyalungamizibwa. Era biraga nti bigasa mu bintu bina ebikulu mu bulamu bw'Ekikristaayo:

-Okuyigiriza

-Olw'okunenya

-Okulungamya

-Okubuulira mu butuukirivu

Ennyiriri zino bye bigendererwa ebikulu ebiri mu Kigambo kya Katonda. Bino bivaamu omuntu wa Katonda okubeera ng'atuukiridde (akula) era nga etegekeddwa bulungi (azimbiddwa) kulw'emirimu gyonna emirungi.

EKIGAMBO KYA LUBEERERA

Mu nsi ey'obutonde ebitabo bingi bikola okumala akaseera katono. Ekyokulabirako, ekitabo ku nkola z'obujjanjabi kiyinza okuba nga kituufu okumala emyaka mitono. Nga eddagala erisingako oba enkola ezisingako obulungi eza obujjanjabi zikolebwa ekitabo tekikyakola.

Ekigambo kya Katonda kya lubeerera era kikola mu biseera byonna. Kikwatagana mu biseera eby'emabega, kikwatagana mu biseera ebiriwo, era kijja kuba kikwatagana mu biseera eby'omu maaso (laba Zabbuli 119:89).

Soma 1 Peetero 1:23. Olunyiriri luno lulaga nti Ekigambo kya Katonda tekikoma ku kubeerawo emirembe gyonna, naye era kiramu lubeerera. Katonda w'ali era bulijjo abadde. Tuweereza Katonda omulamu. Katonda tayawukana ku Kigambo kye. Olw'okuba Katonda mulamu, Ekigambo kye kiramu era kikwatagana n'ebiseera byonna. Soma Isaaya 40:8. Olunyiriri luno lukakasa nti Ekigambo kya Katonda kijja kuyimirira (okubeerawo) emirembe gyonna. Tekijja kusaanawo ng'ebintu by'olaba ebikwetoolodde mu nsi ey'obutonde.

ENGABANYA EBBIRI ENKULU

Bayibuli eyogera ku ngabanya ebbiri enkulu eziri mu Kigambo kya Katonda. Waliwo amata g'Ekigambo n'ennyama y'Ekigambo. Amata g'Ekigambo mazima ga musingi agategeerekeka amangu. Ennyama y'Ekigambo y'enjigiriza enzito ez'Ekigambo kya Katonda ezireeta okukula mu by'omwoyo. Osobola okusoma ku bino mu Abebbulaniya 5:13-14 ne 1 Peetero 2:2.

EBIGENDERERWA BY'EKIGAMBO

Katonda yawa Ekigambo kye okutuukiriza ebigendererwa ebitongole. Ekigendererwa kye kiruubirirwa oba ekigendererwa. Okusenziira ku Baibuli, ebimu ku bigendererwa bino bye bino wammanga:

-Kireeta okukkiriza mu bubaka bw'Enjiri: Ebikolwa 4:4

-Kitukuza: Yokaana 15:3; Abeefeso 5:26

-Kireeta obulamu obutaggwaawo, bwe tuwulira ne tubukkiriza: Yokaana 5:24

-Gwe musingi gw'omusango ogw'olubeerera: Yokaana 12:48

-Kikozesebwa okugoba emyoyo emibi: Matayo 8:16; Lukka 4:36

-Kigobererwa obubonero obw'ekyamagero era kimatiza abantu n'amazima g'Enjiri: Makko 16:20

-Kiwa okukakasa obulokozi: 1 Yokaana 1:2-6

-Kireeta obumanyirivu bw'abazaalibwa omulundi ogw'okubiri: 1 Peetero 1:23; Zabbuli 119:41

-Kiwa obujulizi ku mazima g'Enjiri: 1 Yokaana 5:7

-Kitukuza omukkiriza: 1 Timoseewo 4:5

-Kiwa essubi: Zabbuli 130:5; 119:49, 81

-Kireeta okuwona: Zabbuli 107:20

-Kikukuuma okuva mu kkubo ly'omubi: Zabbuli 17:4

-Gwe mwoyo n'obulamu: Yokaana 6:63

-Kireeta essanyu n'okusanyuka: Yeremiya 15:16

-kyongera okukkiriza: Abaruumi 10:17

-Kibudaabuda: 1 Abasessaloniika 4:18, Zabbuli 119:50,52

-Mmere ey'omwoyo: 1 Timoseewo 4:6

- Kireeta essaala okuddibwamu: Yokaana 15:7
- Kye kisumuluzo ky'obuwanguzi: Yoswa 1:8
- Kituwa emikisa, bwe tukiwulira ne tukikuuma: Lukka 11:28
- Kye kyakulwanyisa mu kiseera ky'okukemebwa: Matayo 4
- Kikyusa emmeeme: Zabbuli 19:7
- Kifuwa amagezi: Zabbuli 19:7
- Kitangaaza: Zabbuli 19:8

- Kirabula: Zabbuli 19:11
- Kireeta empeera nnene: Zabbuli 19:11
- Kireetera okutuuka mu Ggulu: Okubikkulirwa 22:14
- Kireetera omukisa gw'okutambulira mu butuukirivu: Zabbuli 119:1-3
- Akufuula ow'amagezi okusinga abalabe bo, abasomesa, n'ab'edda: Zabbuli 119:98-104
- Kizuukusa: Zabbuli 119:25
- Kinyweza: Zabbuli 119:28
- Gwe musingi gw'okusaasira kwe: Zabbuli 119:58
- Kireeta essanyu: Zabbuli 119:92
- Kiwa okutegeera okwangu: Zabbuli 119:130,104,169
- Kinunula: Zabbuli 119:170

EKIGAMBO SI KIFU

Nga bwe tulabye, waliwo ebigendererwa bingi eby'Ekigambo kya Katonda. Bayibuli eyigiriza nti Ekigambo kijja okutuukiriza ebigendererwa byakyo. Soma Isaaya 55:11 . Wano Katonda agamba nti Ekigambo kye tekiddira bwereere ekitegeeza nti Katonda tasuubiza bwereere. By'ayogera bijja kubaawo. Buli kigambo kya Baibuli kyawandiikibwa n'ekigendererwa era ekigendererwa ekyo kijja kutuukirizibwa.

OBUBONERO BW'EKIGAMBO

Baibuli ekozesa obubonero bungi obw'enjawulo okunyonnyola Ekigambo kya Katonda. Akabonero kintu ekyo ekikiikirira ekintu ekirala. Okugeza buli mmunyeenye eri mu bendera ya Amerika eya

America ekiikirira emu ku masaza 50 agakola eggwanga eryo. Emmunyeenye kabonero ka Ssaza. Wammanga bwe bubonero obukozesebwa mu Baibuli okunnyonyola Ekigambo kya Katonda. Tunuulira buli lunyiriri era olusome mu Baibuli yo:

Endabirwamu: Yakobo 1:23-27

Bw'otunula mu ndabirwamu mu nsi ey'obutonde, eraga ekifaananyi kyo eky'omubiri. Bw'otunuulira Ekigambo kya Katonda, okufaanako endabirwamu, Baibuli eraga embeera yo eya nnamaddala ey'omwoyo.

Ebbensani: Abaefeso 5:26-27

Ebbensani kye kigambo kya Baibuli ekitegeeza ekibya ekikwata amazzi agakozesebwa okulongoosa. Amazzi g'Ekigambo kya Katonda kikutukuza mu mwoyo.

Ettaala: Zabuli 119:105

Ekitangaala: Zabuli 119:105,130; Engero 6:23

Ettaala n'ekitangaala byombi biwa okulungamizibwa. Bikusobozesa okulaba mu nzikiza. Ekigambo kya Katonda kikuwa okulungamizibwa okw'omwoyo era n'ekikuyamba okuzuula ekkubo lyo okuva mu kizikiza ky'ekibi.

Enkuba: Isaaya 55:10-11

Amazzi: Abaefeso 5:26

Enkuba n'amazzi byombi bizzaamu amaanyi. Ekigambo kya Katonda kigeraageranyizibwa ku nkuba n'amazzi kubanga kikuzzaamu amaanyi mu by'omwoyo.

Emmere: Yeremiya 15:16; 1 Peetero 2:1-2; 1 Abakkolinso 3:1-2; Abebbulaniya 5:12-14

Endya: Abaebbulaniya 5:12

Baibuli egeraageranyizibwa ku mmere ejjawo enjala ey'obutonde kubanga ejjawo enjala y'omwoyo. Ng'emmere bw'ereetera okukula mu mubiri, ne Baibuli ereetera okukula mu by'omwoyo. Ebitundu ebimu ku Baibuli biyitibwa amata g'Ekigambo kubanga kyangu okutegeera. Ebitundu ebirala biyitibwa ennyama y'Ekigambo kubanga ebitundu bizibu okutegeera. Katonda ayagala ggwe okugenda mu maaso okuva ku mata okutuuka ku nnyama y'Ekigambo kye. Okuyiga engeri y'okuyiga Bayibuli kijja kukuyamba okutuukiriza ekigendererwa kino.

Omuliro: Yeremiya 23:29; 20:9

Mu nsi ey'obutonde omuliro gukozesebwa okulongoosa ebyuma eby'omuwendo. Omuliro gwokya obucaafu bwonna. Ekigambo kya Katonda kikola ng'omuliro mu bulamu bwo obw'omwoyo okwokya ebirowoozo, ebigambo, n'ebikolwa ebitali birongoofu.

Ennyondo: Yeremiya 23:29

Ennyondo esobola okumenya olwazi mu bitundutundu. Ekigambo kya Katonda kisobola okutwala emitima egyakakanyavu ekibi, nekigimenya, era nekigifuula emigonvu mu mikono gya Katonda.

Akambe: Abaebbulaniya 4:12

Akambe kiba kiso ekisongovu abasawo kye bakozesa okulongoosebwa okuwonya obulwadde. Ekigambo kya Katonda kikola okulongoosa mu by'omwoyo. Kitereeza obulwadde obw'omwoyo. Kiggyawo obutakula mu by'omwoyo n'obulwadde okuva mu bulamu bwo.

Ekitala: Abaefeso 6:17

Ekitala mu nsi ey'obutonde kyakulwanyisa. Ekigambo kya Katonda kye kitala kyo eky'omwoyo. Ky'eky'okulwanyisa ekikozesebwa okulwanyisa omulabe wo ow'omwoyo, Sitaani.

Eddagala: Zabuli 119:25

Ng'eddagala mu nsi ey'obutonde bwe liwonya endwadde z'omubiri, Ekigambo kya Katonda kikola ng'eddagala okuwonya obulwadde obw'omwoyo.

Ensigo: Matayo 13:1-23; Makko 4:1-20; Lukka 8:4-15; 1 Peetero 1:23; Yakobo 1:18

Ekigambo kya Katonda kiringa ensigo. Bwe kinaasimbibwa mu mutima gwo--bwe kinaafuna ettaka eddungiri—kijja kukula era kireetere ebibala eby'omwoyo mu bulamu bwo.

Omubisi gw'enjuki: Zabuli 19:10

Omubisi gw'enjuki guwooma nnyo mu nsi ey'obutonde. Ekigambo kya Katonda kigeraageranyizibwa ku mubisi gw'enjuki kubanga kiwooma mu by'omwoyo. Okusoma Ekigambo kya Katonda kireeta obuwoomi obw'omwoyo mu bulamu bwo.

Zaabu: Zabuli 19:9-10

Mu nsi ey'obutonde, zaabu kye kimu ku byuma ebisinga okuba eby'omuwendo. Bayibuli egeraageranyizibwa ku zaabu olw'omugaso gwayo ogw'omwoyo.

ENNYINNYONNYOLA Y'EKIGAMBO

Ng'oggyeeko obubonero buno, Bayibuli eraga engeri endala ezikwata ku Kigambo kya Katonda.

-Omwoyo gw'Obulamu: Yokaana 6:63

-Ebigambo by'obulamu obutaggwaawo: Yokaana 6:68

-Eky'omuwendo: 1 Samwiri 3:1

- Ekirongoofu: Engero 30:5; Zabbuli 12:6; 19:7; 119:140
- Amazima n'obutebenkevu: Ebikolwa 26:25
- Amazima: Yokaana 17:17; Abakkolosaayi 1:5; Zabbuli 119:142
- Kituufu okuva ku ntandikwa: Zabbuli 119:160
- Kigezeseddwa: Zabbuli 18:3
- Kituufu: Zabbuli 33:4; 19:8; 119:75
- Ekigambo ky'obulamu: 1 Yokaana 1:1; Abafiripi 2:6
- Ekigambo ky'obulokozi: Ebikolwa 13:26
- Ekigambo ky'okukkiriza: Abaruumi 10:8
- Etuukiridde: Zabbuli 19:7
- Ekibuulirira: Zabbuli 119:24
- Kyesigwa: Zabbuli 119:86
- Kitebenkevu: Zabbuli 119:89
- Kya busika: Zabbuli 119:111
- Ekigambo ky'obutuukirivu: Zabbuli 119:123
- Kituukirivu era kyesigwa nnyo: Zabbuli 119:138
- Kigolokofu: Zabbuli 119:137
- Kyassanyu: Zabbuli 119:143

OKUDDAMU ERI EKIGAMBO

Tekimala kuwulira, kusoma, oba kuyiga Kigambo kya Katonda. Bayibuli eyigiriza nti olina okwanukula Ekigambo kya Katonda. Olina okukola:

- Kigwe ku ttaka eddungu mu mutima gwo: Makko 4, Lukka 8, Matayo 13
- Mukiwulire era mukikole okuba abagezi: Yokaana 12:47
- Okukuuma Ekigambo: Yokaana 14:23
- Kkiriza Yesu ekigambo kya Katonda kibeere mu ggwe: Yokaana 5:38
- Weyongere mu kigambo kye: Yokaana 8:31

- Tetubeera ku mmere ya mubiri yokka, naye n'olw'Ekigambo: Matayo 4:4; Lukka 4:4; Ekyamateeka 8:3
- Mutendereze Ekigambo kye: Zabbuli 56:4, 10
- Mwebaze olw'ekyo: Zabbuli 119:62
- Mugulumize Ekigambo kye wadde okusinga erinnya lye: Zabbuli 138:2
- Siga ekigambo kye mu mutima gwo: Yakobo 1:21
- Beera omukozi w'Ekigambo so si muwulizi yekka: Yakobo 1:22-23
- Saba okusonyiyibwa ekibi ekigambo kye kisobole okubeera mu ggwe: I Yokaana 1:10
- Yagala amata g'Ekigambo kye: I Peetero 2:2
- Ekigambo kya Katonda kibeere mu mmwe mu bugagga: Abakkolosaayi 3:16
- Gabanya bulungi ekigambo kya Katonda: II Timoseewo 2:5
- Noonya mu Byawandiikibwa: Yokaana 5:39; Ebikolwa 17:11
- Langirira Ekigambo kye: Zabbuli 119:26-27
- Londa Ekigambo kye: Zabbuli 119:30
- Munywerere ku kigambo kye: Zabbuli 119:31
- Dduka ekkubo ly'ekigambo kye: Zabbuli 119:32
- Kikuume: Zabbuli 119:33
- Weetegereze: Zabbuli 119:34
- Kisanyukire: Zabbuli 119:35; 70; 77; 143; 174.
- Okulunḡanya omutima gwo: Zabbuli 119:36
- Oyagala okukinyweza mu bulamu bwo: Zabbuli 119:38
- Kiyaayanire: Zabbuli 119:40
- Kikozese okuddamu abalala: Zabbuli 119:42
- Essuubi mu kyo: Zabbuli 119:43, 47
- Mukikuume emirembe gyonna: Zabbuli 119:44
- Noonya ebiragiro bye: Zabbuli 119:45

- Beera mwetegefu okukyogera mu maaso g'abakulembeze: Zabbuli 119:46
- Mukifumiitirizeeko: Zabbuli 119:48; 78; 148. Ebiragiro
- Tokivangako: Zabbuli 119:52
- Tambula okusenziira ku njigiriza zaakyo: Zabbuli 119:59
- Obutalwawo kukuuma Kigambo kye: Zabbuli 119:60
- Temwerabira: Zabbuli 119:61, 83, 93, 153, 176
- Londa banno nabo abatya Ekigambo ne bakikuuma: Zabbuli 119:63
- Kkiriza: Zabbuli 119:66; 128
- Kikuume n'omutima gwo gwonna: Zabbuli 119:69
- Kitwala nga kya muwendo okusinga zaabu ne ffeeza: Zabbuli 119:72
- Yayaana okukiyiga: Zabbuli 119:73
- Ssuubira mu Kigambo: Zabbuli 119:74; 81
- Funa okubudaabudibwa mu kyo: Zabbuli 119:76; 82
- Kyagale kikyuse omutima gwo: Zabbuli 119:80
- Tokireka: Zabbuli 119:87
- Mukinoonye: Zabbuli 119:94
- Kilowoozeeko: Zabbuli 119:95
- Weegombe ekigambo kya Katonda: Zabbuli 119:131
- Tambulira mu Kigambo: Zabbuli 119:133
- Nakuwala ng'Ekigambo kya Katonda tekissibwamu kitiibwa: Zabbuli 119:136; 158.
- Tya ekigambo kya Katonda: Zabbuli 119:161
- Kyagale: Zabbuli 119:163, 165, 167
- Yogera Ekigambo kye: Zabbuli 119:172

OBUVUNANYIZIBWA KU KIGAMBO

Ng'oggyeeko okuddamu obulungi Ekigambo kya Katonda, olina obuvunaanyizibwa ku Kigambo kya Katonda. Ekanisa eyasooka yatwala obuvunaanyizibwa buno nga bwe bagenda buli wamu nga

babuulira Ekigambo kya Katonda (Ebikolwa 8:4; 13:49; 12:24). Basaba Katonda obuvumu okwogera Ekigambo (Ebikolwa 4:29 ne 31) era ekigambo kya Katonda ne kyeyongera mu nsi yonna olw'okufuba kwabwe (Ebikolwa 6:7; 19:20)

Bino Baibuli by'eraga ku buvunaanyizibwa bwo eri Ekigambo kya Katonda:

-Olina okubuulira ekigambo kye mu nsi yonna: Matayo 16:15; Lukka 24:47; Makko 16:15.

Bw'oba osomesebwa mu Kigambo kya Katonda olwo olina obuvunaanyizibwa okuyigiriza abalala:

Abaggalatiya 6:6.

-Olina okubuulira Ekigambo: 2 Timoseewo 4:2

-Mulina okwogera Ekigambo kye awatali kutya: Abafiripi 1:4.

-Katonda ateeke ekigambo kye mu ggwe osobole okukyogera eri abalala: Ekyamateeka 18:18-19; Isaaya 51:16; Yereimiya 1:9; 3:12; 5:14; 26:12; Ezeekyeri 2:67.

-Tolina kwogera bigambo byo wabula olina okwogera ebigambo bye: Isaaya 58:13

-Tolina kuswala kigambo: Makko 8:38

-Mulina okukiyigiriza abaana bammwe: Ekyamateeka 6:6-9

EBY'OKULABULA MU KIGAMBO

Kuno kwe kulabula Katonda kw'awa ku bikwata ku Kigambo kye:

-Okuyigganyizibwa kujja kubanga ekigambo kya Katonda kibuulirwa: Makko 4:7

-Abantu abamu bajja kutuuka n'okuttibwa olw'obujulizi bwabwe olw'Ekigambo: Okubikkulirwa 6:9; 20:4.

-Ekigambo kiyinza obutaba na mugaso mu bulamu bwo olw'obulombolombo bw'omuntu: Makko 7:13.

-Osobola okukyusakyusa ekigambo kya Mukama: Yereimiya 23:36.

-Osobola okwonoona Ekigambo kya Mukama: 2 Abakkolinso 2:17

-Osobola okukozesa Ekigambo mu ngeri ey'obukuusa: 2 Abakkolinso 4:2

Baibuli egamba nti towuliriza buli kigambo ky'owulira: Engero14:15. (Kino kitegeeza nti buli omu agamba nti ayogera Ekigambo kya Katonda mu butuufu aba takikola.) Waliwo abasomesa ab'obulimba abatayigiriza kigambo kya Katonda ekituufu (Yuda 1). Olina okweggya mu bantu bano (1 Timoseewo 6:3-5). Abasomesa ab'obulimba teboogera Kigambo kya Katonda ekituufu. Boogera ebigambo byabwe.

Era boogera:

Ebigambo eby'obulimba: Yeremiya 29:23

Ebigambo ebitaliimu: Abaefeso 5:6

Ebigambo ebisikiriza: Abakkolosaayi 2:4

Ebigambo ebiwaana: 1 Abasessaloniika 2:5

Ebigambo ebitaliimu nsa: 1Timoseewo 6:21

Ebigambo eby'okwefuula: 2 Peetero 2:3

Ebigambo ebizimbulukusa: 2 Peetero 2:18; Yuda 16

Ebigambo ebibi: 3 Yokaana 10

Mu kumaliriza, Baibuli etuwa okulabula okusembayo okukwata ku Kigambo ekiri mu Okubikkulirwa 22:18-19:

Kubanga mbuulira buli muntu awulira ebigambo eby'obunnabbi ebiri mu kitabo, Omuntu yenna bw'anaayongerera ku bintu ebyo, Katonda anaamwongerako ebibonyoobonyo ebiwandiikiddwa mu kitabo kino.

Era omuntu yenna bw'anaggyawo ebigambo eby'ekitabo ky'obunnabbi buno; Katonda aliggyawo omugabo gwe mu kitabo eky'obulamu, ne mu kibuga ekitukuvu era okuva mu bintu ebiwandiikiddwa mu kitabo kino. (Okubikkulirwa 22:18-19)

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Wandiiika obubonero obutakka wansi wa butaano obukozesebwa mu Baibuli obukiikirira Ekigambo kya Katonda.

.....
.....

3. Ebigendererwa bingi eby'ekigambo kya Katonda byawandiikibwa mu ssuula eno. Osobola okuwandiika waakiri basatu ku byo?

.....
.....

4. Lwaki tolina kukkiriza buli kigambo ky'owulira?

.....
.....

5. Kulabula ki okuweebwa abo abeeyongera ku kigambo kya Katonda?

.....
.....

6. Kulabula ki okuweebwa abo abaggyamu ebyo ebiwandiikiddwa mu kigambo kya Katonda?

.....
.....

7. Ensibuko y'Ekigambo y'ani?

.....
.....

8. Yesu yayogera bigambo by'ani?

.....
.....

9. Ngabanya ki enkulu ebbiri eziri mu Baibuli bye

ze.....ne.....eby'Ekigambo.

10. Okusenziira ku biwandiiko bya Baibuli, ani omusajja eyasooka okuwandiika Ebigambo bya Katonda?

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Ku ssuula zonna mu Baibuli, Zabbuli 119 esinga kwogera ku Kigambo kya Katonda. Era y'essuula esinga obuwanvu mu Baibuli.

Waliwo ebigambo eby'enjawulo ebiwerako ebikozesebwa okujuliza Ekigambo kya Katonda mu ssuula eno. Buli lwe bikozebwa byongera ku kumanya kwaffe ku Kigambo kye. Soma Zabbuli 119 era olambe ku buli kigambo kino wammanga:

- ekigambo
- ebigambo
- omusango
- amateeka agafuga
- ebiragiro
- amateeka
- ekkubo lyo
- obujulizi bwo

Bw'omala okulamba ku buli nkozesa y'ebigambo bino mu Zabbuli 119, soma essuula omulundi omulala era kola ekipande okufunza okusoma kwo. Goberera enkola eno wammanga. Wandika buli nnamba y'olunyiriri erimu ekimu oba ebisingawo ku bigambo bino n'oluvannyuma ofunze ekyo olunyiriri kye luyigiriza ku kigambo kya Katonda

Weeyongere n'enkola eno:

Ennamba y'Olunyiriri

Mu bufunze

1

Tulina omukisa bwe tutambulira mu mateeka ge.

ESSUULA EY'EKKUMI

OKUSOMA KWA BAYIBULI OKW'OKWEWAAYO

EBIGENDERERWA:

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okulaga emitendera gy'enkola y'okwewaayo ey'okuyiga Baibuli.
- Okukola okuyiga kwa Baibuli okw'okwewaayo.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Ekiro kyonna nsula ntunula, nga nefumiitiriza mu kigambo kyo. (Zabuli 119:148)

ENNYANJULA

Enkola esooka ey'okuyiga Baibuli gy'ogenda okuyiga eyitibwa enkola ey'okwewaayo. Essuula ennyonnyola, era eraga ekyokulabirako eky'okuyiga Baibuli okw'okwewaayo. Ekitundu "Ky'okweyongera Okusoma" kiwa omukisa okukozesa by'oyize ng'okola okusoma okw'okwewaayo.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Enkola y'okwewaayo efuna erinnya lyayo mu kigambo "Okwewaayo" ekitegeeza "Okwawulibwa, okusinza, n'okwegatta mu bwesimbu ku nsonga oba ku muntu." Enkola y'okwewaayo ey Okuyiga Baibuli eyongera okwewaayo kwo eri Katonda. Kiviirako okusinza n'okugenda mu buziba n'enkolagana ey'obuntu ne Mukama waffe Yesu Kristo.

Enkola eno tezingiramu kusoma Kigambo kya Katonda kwokka wabula n'okussa mu nkola amazima gaakyo. Sitaani awakanya nnyo enkola eno. Sitaani tafaayo ku kusoma okusobola okufuna okumanya kwokka. Afaayo nnyo ng'okuyiga Baibuli kivaamu okukozesa ekintu nekireeta enkyukakyuka ennungi mu bulamu bwo obw'omwoyo. Tekimala kubeera "abawulizi b'Ekigambo" bokka. Omuntu omuwulizi w'Ekigambo y'oyo asoma Ekigambo kya Katonda naye nga tassa mu nkola Kigambo eri obulamu bwe:

Naye mmwe mubeere bakozi b'Ekigambo, so si bawulizi bokka, nga mwerimbarimba

Kubanga omuntu yenna bw'aba awulira Ekigambo, n'atakigondera afaanana ng'omuntu eyeeraba mu ndabirwamu, amangu ago ne yeerabira nga bw'afaananye.

Naye buli atunuulira etteeka ery'eddembe erituukiridde, n'anywerera mu lyo, ye nga si muwulize eyeerabira, wabula omukozi w'omulumu, omusajja ono aliweebwa omukisa mu kikulwa kye. (Yakobo 1:22-25)

Mu musomo guno ojja kuyiga enkola nnyingi ez'okuyiga Baibuli naye buli nkola erina okuvaamu okuteeka mu nkola. Ka kibe nti okola ekitabo, essuula, olunyiriri, ekigambo, oba okuyiga okulala kwonna, bulijjo olina okuteeka mu nkola by'oyiga bikole mu bulamu bwo n'obuweereza bwo.

ENKOZESA ENNYONNYOLWA

Kozesa foomu ewereddwa mu kitundu "Okweyongera okusoma" mu ssomo lino okukola okwewaayo kwo mu kusoma. Gino gy'emitendera gy'oyinza okugoberera:

OMUTENDERA OGUSOOKA: WANDIIKA OBUBAKA BW'EBYAWANDIIKIBWA

Wandiika erinnya ly'ekitabo ekitundu ky'osoma mwe kisangibwa. Wandiiika essuula n'ennyiriri z'olonze okusoma.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: ZUULA ESSOMO

Soma ekitundu ky'Ebyawandiikibwa ky'olonze okusoma. Londa omutwe ogufunza ensonga era ogiwandiike ku kipande kyo.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: ZUULA OLUNYIRIRI OLUKULU

Lunyiriri ki olusinga okuwa ekifunze ekirungi ku kyawandiikibwa ky'osoma? Wandiiika ebigambo olunyiriri n'ekijuliziddwa ku kipande kyo.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: FUNDIKIRA

Mu bigambo byo, funa ekitundu ekyawandiikibwa kye kiyigiriza.

1. Laga ensonga enkulu ezikwatibwako.
2. Kozesa ekipande okufunza ekitundu.
3. Kola ekiwandiiko ekimpimpi mu bufunze.
4. Funza ekitundu. Kuno kuba kukwata olunyiriri n'olufunza mu bigambo byo byennyini. Goberera ekiwandiiko, naye kiteeke mu lulimi lwa leero. (Laba ekitundu eky'ekyokulabirako eky'essuula eno).

OMUTENDERA OGW'OKUTAANO: FUUMITIRIZA

Kikulu okusoma n'okuyiga Bayibuli naye era olina okuyiga okufumiitiriza ku Kigambo kya Katonda. Ekigambo "okufumiitiriza" kitegeeza okulowooza, okufumiitiriza, n'okwefumiitiriza. Oluvannyuma lw'okulonda ekitundu kya Baibuli eky'okusoma, zuula ensonga yaayo n'olunyiriri olukulu, era ofunze enjigiriza zaayo, oluvannyuma olw'efumiitirizeeko.

Katonda yagamba Yoswa nti okufumiitiriza ku Kigambo kye kye kisumuluzo ky'obuwanguzi:

Ekitabo kino eky'amateeka tekijja kuva mu kamwa ko; naye ggwe ojja kukyefumiitirizangako emisana n'ekiro, olyoke oteekenga mu nkola ebyo bye kikulagira era bw'otyo bw'oneefunira obuwanguzi n'okukulaakulana. (Yoswa 1:8)

Soma mpola ng'oyita mu kitundu ekyo. Kisome mu ddoobozi ery'omwanguka. Teebereza Mukama ng'ayogera naawe kinnoomu n'ekitundu kino. Lowooza ku ekyo kye kikugamba ggwe kennyini ng'okozesa ebimu ku bibuuzo ekiteeseddwa wansi w'omutendera ogw'Omukaaga mu ssomo lino.

Engeri emu enkulu ey'okufumiitiriza ku Kigambo kwe kukikwata mu mutwe. Bw'okwata ebitundu mu mutwe osobola okubijukira ekiseera kyonna n'obilowoozaako. Olunyiriri olukulu lw'olonda lukwate mu mutwe. Kola kaadi ezimu ez'okuwandiika nga bwe kiragiddwa wansi. Wandiiika olunyiriri ku ludda olumu olwa kaadi eyo. Wandiiika ekiwandiiiko ekijuliziddwa olunyiriri we lusangibwa ku ludda olulala olwa kaadi:

Oludda olusooka:

Ekigambo kyo nkikwese mu mutima gwange, .

nneme okukwonoona mu maaso go.

Oludda olwokubiri:

Zabbuli 119:11

Soma olunyiriri olwo emirundi egiwerako mu ddoobozi ery'omwanguka n'oluvannyuma ogezeeko okuluddinjana nga totunuulidde kaadi. Oluvannyuma kebera kaadi yo olabe oba olwogedde bulungi. Laba oludda olujuliziddwa ku kaadi era ogezeeko okwogera olunyiriri. Tunuulira oludda lw'ennyiriri ku kaadi era ogezeeko okujjukira okwebuuzo ewalala. Teeka kaadi zo ez'okujjukira ebyawandiikibwa era ogende mu maaso n'okuziddamu n'okuzifumiitirizaako.

OMUTENDERA OGW'OMUUKAGA: TEEKA MU NKOLA

Kati oli mwetegefu okussa mu nkola by'oyize ng'ofumiitiriza. Okusaba kwe kuba nga ggwe kennyini okozesa mu bulamu bwo nemubuweereza amazima g'oyize. Oluusi tosobola amangu ago kozesa buli ky'oyiga, naye tandika okussa mu nkola byonna by'osobola. Katonda ajja kukuyamba okussa mu nkola amazima g'Ekigambo kye ne bwe kiba kitegeeza kukiteeka mu nkola mpolampola.

Ebibuuzo bino wammanga bijja kukuyamba okussa mu nkola Ekigambo kya Katonda mu bulamu bwo:

Ekyokulabirako eky'okugoberera:

Waliwo ekyokulabirako eky'okugoberera mu kitundu kino eky'Ebyawandiikibwa?

Ensobi ey'okwewala:

Waliwo ensobi oba ekibi ekirina okwewalibwa?

Omulumu gw'okukola:

Ekitundu kino eky'Ebyawandiikibwa kyetaagisa okukola. Ogambibwa okubaako ky'okola? Bwe kiba bwe kityo, kikulwa ki?

Ekisuubizo ky'okusaba:

Waliwo ekisuubizo mu kitundu kino ky'osobola okusaba?

Enkolagana ey'okukulaakulanya:

Ekitundu kino kiyigiriza ki ku nkolagana yo ne Katonda okuyita mu Yesu Kristo? Kiki ekiyigiriza ku Katonda Kitaffe, Yesu Kristo Omwana, n'Omwoyo Omutukuvu? Kiyigiriza ki ku nkolagana yo n'abalala mu maka go, mu kitundu, mu kibiina ky'ekkanisa, n'aba ensi. Kiyigiriza ki ku nkolagana yo naawe kennyini?

Enkyukakyuka ezirina okukolebwa:

Nkyukakyuka ki z'osaanidde okukola mu bulamu bwo okusenziira ku ebyo by'oyize mu Byawandiikibwa bino? Beera mulambulukufu.

Essaala y'okusaba:

Saba essaala ey'obuntu ku bikwata ku kitundu kino. Saba Katonda akuyambe okussa mu nkola amazima g'oyize. Okusaba kufuula emisingi egyo egyogerwa mu Kigambo kya Katonda egy'obuntu. Oyinza n'okwagala okuwandiika essaala yo nga bwe kiri mu kyokulabirako ekiweereddwa mu ssuula eno.

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA Y'OKWEWAAYO

OMUTENDERA OGUSOOKA: WANDIIKA OBUBAKA OKUVA MU BYAWANDIIKIBWA

Ekitabo: Abagalatiya

Essuula: 5

Ennyiriri: 16-25

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: ZUULA ESSOMO

Omulamwa: Ebikolwa by'omubiri n'ebibala by'Omwoyo

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: ZUULA OLUNYIRIRI OLUKULU

Olunyiriri Olukulu: Bwe tuba nga tubeera mu Mwoyo, tutambulire mu Mwoyo. (Abagalatiya 5:25)

OMUTENDERA OGW'OKUNA: FUNDIKIRA

1. Kino wammanga kyekyokulabirako ky'okulambika ekifunziddwa:

EBIKOLWA BY'OMUBIRI N'EBIBALA BYA MWOYO

- I. Omubiri gwegomba okulwanyisa Omwoyo ate Omwoyo ne gwegomba omubiri. Abo ababeera mu mubiri tebajja kusikira Bwakabaka bwa Katonda. Ebikolwa eby'omubiri bye:
- A. Obwenzi
  - B. Obwenzi
  - C. Obutali bulongoofu
  - D. Okwegatta
  - E. Okusinza ebifaananyi
  - F. Obulogo
  - G. Obukyayi
  - H. Enjawulo
  - I. Okukoppa
  - J. Obusungu
  - K. Okusika omuguwa
  - L. Okwegugunga
  - M. Obujeemu
  - N. Okwegomba
  - O. Ettemu
  - P. Okutamiira
  - Q. Eby'okusanyuka
- II. Ekibala ky'Omwoyo Omutukuvu Katonda ky'ayagala okutuwa kyawukana ku bikolwa by'omubiri:
- A. Okwagala
  - B. Essanyu
  - C. Emirembe

D. Okugumiikiriza

E. Obuwombeefu

F. Obulungi

G. Okukkiriza

H. Obuwombeefu

I. Okwefuga

III. Tulina okukola:

A. Tambula mu mwoyo (olunyiriri 16, 25)

B. Mukulemberwa omwoyo (olunyiriri 18)

C. Beera mu mwoyo (olunyiriri 25)

2. Kino kyekyokulabirako ky'ekipande ekifunziddwa:

EBIKOLWA BY'OMUBIRI N'EBIBALA BY'OMWOYO

Abaggalatiya 5:16-25

Ebikolwa by'omubiri

(Okutuukiriza okwegomba)

Obwenzi

Obwenzi

Obutali bulongoofu

Okwegomba

Okusinza ebifaananyi

Obulogo

Obukyayi

Enjawulo

Okukoppereza

Okukyaayi

Ekibala ky'Omwoyo

(Okubeera mu mwoyo)

Okwagala

Essanyu

Emirembe

Okugumiikiriza

Obuwombeefu

Obulungi

Okukkiriza

Obuwombeefu

Okwefuga

Enkaayana

Obujeemu

Obujeemu

Obuggya

Ettemu

Obutamiivu

4. Kino kyekyokulabirako ky'ekigambo ekifunze:

Ekitundu kino kiraga enjawulo ebbiri: Okwegomba kw'omubiri n'ebibala by'Omwoyo Omutukuvu. Bwe tuba ba Yesu, tulina okukomerera okwegomba kw'omubiri n'okubeera abalamu, tambula, era mukulemberwa Omwoyo Omutukuvu. Ebikolwa by'omubiri, obwenzi, obutali bulongoofu, obukaba, okusinza ebifaananyi, obulogo, obukyayi, obutakkaanya, okukoppa, obusungu, okuyomba, okwegugunga, obujeemu, obuggya, ettemu, okutamiira. Ekibala ky'Omwoyo kwe kwagala, essanyu, emirembe, okugumiikiriza, obukkakkamu, obulungi, okukkiriza, obuwombeefu, okwefuga.

5. Kino ky'ekyokulabirako ky'ennyiriri z'Abaggalatiya 5:24-25:

"Abo aba Kristo basaanyizzaawo okwegomba, okwagala kw'omubiri. Bwetugamba nti Omwoyo Omutukuvu abeera mu ffe, olwo tusaanidde okweyisa nga ye!"

OMUTENDERA OGW'OKUTAANO: FUMIITIRIZA

Ennyiriri z'olina okukwata mu mutwe n'okufumiitirizaako: Ennyiriri 16-18 ne 25-26. Era kwata mu mutwe olukalala lw'ebibala eby'omwoyo Katonda by'ayagala okukulaakulanya mu bulamu bwange. Fumiitiriza era osome ku makulu gabuli kibala ky'Omwoyo Omutukuvu. Kitegeeza ki okubeera omukkakkamu, omulungi, omuwombeefu, ow'obukkakkamu, n'ebirala?

OMUTENDERA OGW'OMUKAGA: TEEKA MU NKOLA

Ekyokulabirako eky'okugoberera: Okukulaakulanya ebibala by'Omwoyo Omutukuvu mu bulamu bwange.

Ensobi ey'okwewala: Ebikolwa by'omubiri.

Omulumu gw'okukola:

Tambula mu mwoyo (olunyiriri 16, 25)

Kulemberwa Omwoyo (olunyiriri 18)

Beera mu mwoyo (olunyiriri 25)

Ekisuubizo ky'okusaba: "Kale kino nkigamba nti Mutambulire mu Mwoyo muleme kutuukiriza okwegomba kw'omubiri." Olunyiriri 16.

Enkolagana gye nnina okukulaakulanya: Enkolagana yange n'abalala erina okulaga okwagala, okugumiikiriza, obuwombeefu. Nneetaaga okukulaakulanya essanyu, emirembe, obulungi, okukkiriza, n'okufuga mu buli ekitundu ky'obulamu bwange. Nayiga nti Katonda ayagala enkolagana yange naye ebeere nga yeesigamiziddwa ku butukuvu mu nneeyisa. Bwemba nga ddala ndi wa Kristo kijja kukosa enkolagana yange n'abalala, nze kennyini ne Katonda.

Enkyukakyuka ze nnina okukola: Ebintu ebisatu bye nsinga okwetaaga okukyusa:

Okwefuga: Okufuga okwegamba kwange. Okukulaakulanya okwefuga n'okukangavvula.

Okukkiriza: Okubeera ng'anzikiriza nnyo ebisuubizo bya Katonda.

Okwagala: Okulaga okwagala eri abo abanneetoolodde abatayagala.

Engeri y'okusaba:

Kitaffe ow'omu Ggulu omwagalwa: Nnyamba okutambulira mu Mwoyo wo, okukulemberwa Omwoyo wo, era buli omu mulamu akaseera mu Mwoyo wo. Olongoose obulamu bwange okuva mu bikolwa by'omubiri. Nnyamba okukomerera okwegomba kw'ensi. Kulakulanya ebibala ebirungi eby'Omwoyo Omutukuvu mu nze. Mu linnya Iya Yesu, amiina.

OKWEGEZAAMU

1. Wandika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....
.

2. Nyonnyola enkola ey'okwewaayo ey'okuyiga Baibuli

.....
.....

3. Laga emitendera omukaaga egy'enkola y'okusinza.

.....
.....

4. Kitegeza ki okubeera "Omukozi w'Ekigambo" so si "Omuwulize kyokka? Wandika Ekyawandiikibwa ekijuliza byozzeemu

.....
.....
.

5. Lwaki Sitaani alwanyisa enkozesa y'enkola y'okwewaayo mu kuyiga Baibuli?

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Soma Abafiripi 4:49 ng'okozesa enkola ey'okwewaayo ey'okuyiga Baibuli. Kozesa Ffoomu eno okukola kino.

OKUSOMESA BAYIBULI OKW'OKWEWAAYO

Ekitabo: **Essuula:** **Ennyiriri:**

Essomo:

Olunyiriri Olukulu:

Okufundikira:

Okufumiitiriza:

Okusaba:

Ekyokulabirako eky'okugoberera:

Ensobi ey'okwewala:

Omulumu gw'okukola:

Ekisuubizo ky'okusaba:

Enkolagana okukulaakulanya:

Enkyukakyuka ezirina okukolebwa:

Engeri y'okusaba:

ESSUULA EY'EKKUMI N'EMU

OKUSOMA EKITABO

EBIGENDERERWA:

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunnyonnyola engeri y'okukolamu okuyiga mu kitabo kya Baibuli.
- Okuyiga mu kitabo kya Baibuli.
- Okukola ekipande ky'okusoma mu kitabo.
- Okukola okulambika kw'ekitabo kya Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Omuvubuka anaakumanga atya empiza ze? Ng'akolera ku biragiro byo. (Zabuli 119:9)

ENNYANJULA

Mu ssuula eno ojja kuyiga engeri y'okusoma ekitabo kyonna ekya Baibuli. Ojja kuyiga n'engeri y'okukola ekipande n'okulambika okufunza emisomo gyo. Ekyokulabirako kun kola y'okusoma mu kitabo ekuweereddwa n'omukisa okukola okusoma kwo mu kitundu kya "Okweyongera Okusoma" mu ssuula eno. Mu ssuula eziddako ojja kuyiga engeri y'okuyiga essuula, obutundu, ennyiriri, n'ebigambo by'ekitabo.

Okunoonyereza mu kitabo kyakulabirako ky'okuyiga Baibuli ekiyitibwa "okusengejja". Ekigambo kino kitegeeza okusoma ekintu kyonna okufuna okumanya okw'awamu okw'ebirimu. Oluvannyuma, bwe tugabanyaamu ekitabo mu ssuula, ennyiriri, n'ebigambo, tujja kuba tukola, okusoma Baibuli "k'okwekenneenya." Okwekenneenya ekintu kwe kwawula mu bitundu byakyo eby'enjawulo n'okwekenneenya buli kimu kubwakyo. Okunoonyereza okw'okwekenneenya kugenda buziba okusinga ku kusoma kw'okusengejja.

OKUNNYONNYOLA ENKOLA

Okuyiga ekitabo kikulu kubanga essuula, obutundu, ennyiriri, n'ebigambo ebiri mu kitabo birina okutaputibwa mu mbeera yaabyo entuufu. Okusoma ekitabo kuwa okumanya ku mbeera eno.

ENNYONNYOLA Y'ENKOZESA

Gino gy'emitendera esatu gy'oyinza okuyiga ekitabo ekiri mu Bayibuli:

OMUTENDERA OGUSOOKA: OKUNOONYEREZA OKUSOOKA:

Soma ekitabo kyonna omulundi gumu okuzuula omulamwa (omulamwa) gw'ekitabo. Londa omutwe ogufunza omulamwa. Omutwe guno ojja kugukozesa ku Kipande ky'Okusoma Ekitabo. Kino nakyo kijja kufuuka omutwe gw'okulambika kwo.

Salawo ekigendererwa ekitabo kye kyawandiikibwa, ani gwe kyawandiikibwa, n'omuwandiisi. Ebitabo ebimu biraga erinnya ly'omuwandiisi naye ku mannya g'ebirala ojja kwetaaga okwebuuzza ku bitabo ebirala. Buli muwandiisi yalina ensonga ey'enjawulo lwaki yawandiika wansi w'okulungamizibwa kw'Omwoyo Omutukuvu. Ekigendererwa kino kitera okweyolekera mu biri mu kitabo.

Mannya ekifo ekitabo we kyawandiikibwa. Kino kiwandiike ku ekipande ky'Okusoma Ekitabo.

Funza omusingi omukulu ogw'obulamu n'obuweereza mu sentensi emu. Kino ky'ekikulu eky'ekitabo ekikwata ku bulamu bwo obuweereza bwo. Waliwo emisingi mingi egyasomesebwa mu kitabo ekimu, naye gezaako okuzuula ekisinga obukulu eri ekigambo kino ekifunze.

Kijjukire nti essuula eziri mu Bayibuli tezilunjamizibwa Katonda. Zaakolebwa muntu okusobola okwanguyirwa okuzuula ebitundu ebitongole mu Baibuli. Bw'osoma ekitabo kyonna nga tolina njawulo z'essuula oba weetegereza obubaka nga bwe kwasooka okuweebwa.

Mu kusoma kuno okusooka tofaayo nnyo ku bintu ebirimu. Weekenneenya ekitabo kino okumanya ebisingawo: Omulamwa, omuwandiisi, ekigendererwa, ani, embeera y'ensi, n'omusingi omukulu ogw'obulamu n'obuweereza. Soma mangu okufuna okulambika kw'ekitabo kyonna. Toyimirira kwekenneenya ky'oli mu kusoma. Ekyo ojja kukikola oluvannyuma.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: EKIPANDE KY'OKUSOMA EKITABO:

Soma ekitabo ekyo omulundi ogw'okubiri. Weetegereze enjawukana ennene eziri mu kitabo. Enjawukana zino ziyinza okuba nga zisalibwawo okusinziira ku nsonga, ebibaddewo, ebikwata ku bulamu bw'abantu, embeera z'ebifo, n'ebirala.

Tonda emitwe gya buli ssuula y'ekitabo. Omutwe gw'essuula gulina okulaga ebirimu ssuula naye tesaana kuba yawamu nnyo okutuukana n'essuula yonna eya Baibuli. Lowooza ku mitwe gy'oyinza okukozesa okukwata ebirimu mu ssuula. Zikuume nga nnyimpi zibeere nnyangu okujjukira. Yingiza emitwe gy'essuula zino ku Kipande ky'Okusoma Ekitabo.

Londa olunyiriri olukulu mu kitabo. Olunyiriri olukulu lulina okuba olusinga okufunza ekigendererwa oba ebirimu mu kitabo. Yingiza ekiwandiiko ekijuliziddwa ku Kipande ky'Okusoma Ekitabo.

Nga bw'osoma, wandiika amannya g'abantu abakulu mu kifo ekiweereddwa ku kipande. Olukalala luno lujja kukuwa okulonda okuva mu kukola okunoonyereza ku bulamu bw'omuntu. Ojja kuyiga engeri y'okukolamu emisomo ng'egyo oluvannyuma mu kkoosi eno.

Wandiika ebigambo ebikulu n’ebisoko ku kipande. Ebigambo ebikulu n’ebisoko bye bikulu ku kutegeera ekitabo. Zitera okuddibwamu enfunda eziwera oba okunnyonyolwa mu bujuvu mu kitabo. Olukalala luno osobola okulukozesa okusoma ebigambo by’ogenda okuyiga engeri y’okukolamu oluvannyuma mu kkoosi eno.

OMUTENDERA OGW’OKUSATU: OKULAMBIKIBWA KW’EKITABO:

Omutendera ogusembayo mu kusoma ekitabo kwe kukola enteekateeka. Ddamu osome ekitabo ekyo. Nga bw’osoma, kola okulambika kw’ekitabo kyonna. Egimu ku mitwe gy’okugabanyaamu n’essuula ku Kipande kyo eky’Okusoma Ekitabo bijja kufuuka ensonga enkulu mu nteekateeka yo. Ekigendererwa ky’ensengeka yo kwe kufunza byonna ebirimu mu kitabo ekyo.

EKYOKULABIRAKO KY’ENKOLA

OMUTENDERA OGUSOOKA: OKUNOONYEREZA OKUSOOKA:

Ekitabo: Ekitabo ekyaloneddwa okunoonyerezaako kye kya Abafiripi.

Omulamwa: Omulamwa gw’ekitabo kino kwe kujulira obumu bw’Abakristaayo.

Omuwandiisi: Omuwandiisi w’ekitabo kino ye Mutume Pawulo.

Kyawandiikirwa ani: Ekitabo kino kyawandiikirwa eri Abakristaayo mu kibuga Firipi.

Obukulu: Ekigendererwa ky’ekitabo kino okutwalira awamu kyali kya mirundi ebiri: Kyaali kya kwebaza Bafiripi olw’okuwagira kwabwe obuweereza bwe n’okulaajanira obumu bw’Abakristaayo.

Ebigambo Ebikulu: Musanyuke, musanyuke.

Olunyiriri Olukulu: Abafiripi 2:2

Abalimu abakulu: Ewodiya, Suntike, Timoseewo, Epafulodito, Kulementi, ab’omu maka ga Kayisaali.

Ennono y’obulamu n’obuweereza: Omusingi omukulu ogw’obulamu n’obuweereza kwe kuba nti obumu buleeta essanyu.

OMUTENDERA OGW’OKUBIRI: EKIPANDE KY’OKUSOMA EKITABO:

Omuwandiisi: Pawulo

Eri: Abakkiriza e Firipi

Obukulu: Okubeebaza olw’obuwagizi n’okulaajana olw’obumu bw’Abakristaayo

Ebigambo Ebikulu: Musanyuke, essanyu

Olunyiriri olukulu: Abafiripi 2:2

Abalimu abakulu: Ewudiya, Suntike, Timoseewo, Kulemente Epafurodito, ab'omu maka ga Kayisaali

Ennono y'obulamu n'obuweereza: Obumu bw'Abakristaayo buleeta essanyu.

EKIPANDE KY'OKUSOMA EKITABO

Erinnya ly'ekitabo: Abafiripi

Omutwe gw'ekipande: Okukubiriza Abakristaayo okuba obumu

Emitwe gy'Essuula:

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: OKULAMBIKIBWA KW'EKITABO

Abafiripi: Okukubiriza Abakristaayo okuba obumu

1. Enyanjula:
  - A. Okulamusa 1:1-2
    - a. Okuva mu Pawulo ne Timoseewo.
    - b. Eri: Abatukuvu mu Kristo Yesu, abalabirizi, n'abadyankoni e Firipi.
  - B. Okusaba Abafiripi 1:3-11
  - C. Ensonga ez'obuntu 1:12-26
    - a. Ebintu ebibadde biweerezebwa okubunyisa Enjiri 1:12-18
    - b. Okukkiriza nti ajja kuyimbulwa 1:19-21
    - c. Okubuuza kwe oba kirungi okubeera omulamu oba okufa 1:22-26
2. Okubuulirira okw'obumu 1:27-2:18
  - A. Okukubiriza obumu mu kubonaabona 1:27-30

- B. Obumu mu Kristo 2:1-11
- C. Okukula mu mwoyo kuleeta obumu 2:12-18
- 3. Enteekateeka za Pawulo 2:19-30
  - A. Asubira okusindika Timoseewo 2:19-23
  - B. Asubira okujja ye kennyini 2:24
  - C. Asindika Epapulodito 2:25-30
- 4. Okulabula 3:1-4:1
  - A. Okuwakanya abasomesa Abayudaaya 3:1-16
  - B. Ku basomesa ab'obulimba 3:17-21
- 5. Ebikubiriza 4:1-9
  - A. Obumu wakati wa Ewodiya ne Suntuke 4:1-3
  - B. Obumu mu ssanyu 4:4
  - C. Obumu mu kigero 4:5
  - D. Obumu mu kusaba 4:6
  - E. Obumu mu birowoozo 4:7-8
  - F. Obumu wakati w'okumanya n'ebikolwa 4:9
- 6. Okwebaza ekirabo kyabwe 4:10-20
- 7. Omukisa 4:21-23

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Wandiiika ennamba ennyonyola mu maaso g'ekika ky'okunoonyereza kwe kusinga okunnyonyola.

Ekika Ky'Okusoma

Ennyonyola

___ Okuyiga Baibuli Okwekenenya. 1. Okunoonyereza ku kintu okusobola okufuna ebirimu eby'awamu;

okunoonyereza mu kitabo.

___ Okusoma Baibuli Okw'okusengejja. 2. Okusoma ebitundu ssekinnoomu mu bujjuvu.

3. Laga emitendera esatu egy'Enkola y'Okusoma Ekitabo.

.....
.....
.....

4. Bintu ki mukaaga ebikulu by'olina okuwandiika ng'okola okunoonyereza okusooka ku kitabo?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu musajja ono)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Kola okusoma kw'ekitabo ekimu ku bitabo by'Endagaano Empya. Ku lw'okusoma kwo okusooka, londa ekimu ku bitabo ebimpi. Kozesa emitendera gy'enkola y'okusoma ekitabo gye wayize mu ssuula eno. Funza okuyiga kwo ng'okozesa ekipande ky'ekitabo n'ensengeka y'ebitabo. Kozesa foomu eno wammanga ng'ekulungamya ku lw'okusoma kwo mu biseera eby'omu maaso. Singa ekitabo kibaamu essuula nnyingi okusinga ku line mu Ffoomu ekuweereddwa, ojja kwetaaga okwongera layini ku Ffoomu yo.

EKIPANDE KY'OKUSABA EKITABO

Erinnya ly'ekitabo:

Omutwe gw'ekipande:

Emitwe gy'essuula:

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

Omuwandiisi:

Eri Ani:

Obukulu:

Ebigambo Ebikulu:

Olunyiriri Olukulu:

Abalimu abakulu:

Ennono y'obulamu n'obuweereza:

ESSUULA EY'EKKUMI N'EBBIRI

OKUSOMA ESSUULA

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okulaga emitendera ena mu nkola y'okusoma essuula.
- Okusoma Baibuli okusenziira ku ssuula.
- Okukola ekipande ky'essuula okufunza emisomo gyo.
- Okukola okulambika kw'essuula.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Ekigambo kyo nkikwese mu mutima gwange, neme okwonoona mu maaso go. (Zabuli 119:11)

ENNYANJULA

Mu ssuula esembayo mwayize engeri y'okwekenneenya ekitabo kyonna ekya Baibuli. Kati ojja kuyiga engeri y'okuyiga essuula emu mu kitabo kya Baibuli. Ekyokulabirako ky'okusoma essuula ewereddwa era n'oweewbwa omukisa okukola okunoonyereza mu kitundu "Okweyongera Okusoma" mu ssomo lino.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Okusoma essuula omutwe kye gutegeeza. Kwe kuyiga Ekigambo kya Katonda essuula ku ssuula.

ENKOZESA ENNYONNYOLWA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUTWE GW'ESSUULA:

Wandiika ku Kipande ky'Okusoma Essuula erinnya ly'ekitabo n'ennamba y'essuula gy'osoma. Soma essuula yonna era ogiwe omutwe ogulaga ebirimu. (Bw'oba okoze okunoonyereza kw'ekitabo, ojja kuba omaze okulonda omutwe gw'essuula. Essuula y'Ekkumi n'emu ekwata ku kuyiga mu kitabo ennyonnyola ngeri y'okulondamu emitwe gy'essuula).

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: LAMBA EBITUNDU EBYAWULWAMU

Lamba ebyawuliddwamu mu butundu bw'essuula. Mu Bayibuli ezimu obutundu buba buwandiikiddwako akabonera k'akatundu ak'enjawulo (¶). Mu Bayibuli endala ziwandiikibwako

ennamba y'olunyiriri mu nnukuta enzirugavu. (Ennukuta enzirugavu kitegeeza nti ennamba nzirugavu okusinga ennamba eziri mu maaso g'ennyiriri endala.) Singa Bayibuli terina bubonero bwa katundu oba bubonero obuddugavu olwo olina okusalawo akatundu akawulwamu ggwe wennyini. Kino okukikola olina okumanya ennyonyola y'akatundu:

"Akatundu kibiina kya nnyiriri ezikwata ku nsonga y'emu. Ensonga bwekyuka, olwo akatundu akapya wekatandikira."

Lamba enjawulo z'obutundu mu Baibuli yo ng'okuba akabonero akeetoloovu ku nnamba y'olunyiriri wetandikira.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: KOLA EKIPANDE KY'OKUSOMA ESSUULA:

Ku Kipande ky'Okusoma Essuula wandiika omutwe gw'essuula. Wandiika ennyiriri eziri mu katundu akaawula (laba ekyokulabirako). Oluvannyuma buli katundu kawe omutwe ogulaga ebiri mu katundu ako. Kozesa ennyiriri eziriko omutwe "Obubaka" okuwandiika ebirowoozo byo ku nkolagana eyo wakati w'ebitundu by'essuula (laba ekyokulabirako). Ebiwandiko bino bijja kukuyamba mu kutondawo essuula okulambulula.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOLA OKULAMBIKA KW'ESSUULA

Mu ssuula esembayo mwayiga engeri y'okulambika ekitabona kyonna ekya Baibuli. Kati ojja kukola okulambika okusingawo mu bujjuvu ey'essuula emu. Walonda dda omutwe gw'essuula bwe wakola ekipande ky'essuula. Kino kikoze ku mutwe gw'ensengeka yo.

Kozesa enjawulo z'obutundu n'emitwe gy'obutundu ku nsonga enkulu. Oluvannyuma londa ensonga entonotono era lambika ennyiriri eziri mu buli katundu ak'essuula. Wandiika ennamba z'ennyiriri okusinzira ku bubonero n'ensonga entonotono. Era ssaako ebigambo ebirala byonna ebya Baibuli ebikwatagana n'ensonga eyo era oginyonyole mu bujjuvu (laba ekyokulabirako). Singa omuwendo gw'obutundu gusukka ebifo ebiri ku kusoma essuula foomu kozesa foomu endala. Ku ssuula empanvu mu Baibuli oyinza okukozesa foomu eziwerako.

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA

Tulonze ekitabona kya Yuda, nga kino kitabona kirimu essuula emu yokka, okukozesa ng'ekyokulabirako wa nkola y'okusoma essuula.

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUTWE GW'ESSUULA

Omutwe ogwalondebwa olw'essuula emu mu Yuda ye "Okulabula ku basomesa ab'obulimba."

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: LAMBA EBITUNDU EBY'AWULWAMU:

Essuula eyo yayawulwamu obutundu nga butandikira ku lunyiriri 1, 3, 4, 5, 8, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 19, 20, 22, 24. Ennyiriri zino zaali zeetoolodwa mu Baibuli okulamba ebitundu eby'awulwamu.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: KOLA EKIPANFE KY'OKUSOMA ESSUULA

Kino ky'ekyukulabirako ky'ekipande ky'okuyiga essuula:

Ekipande ky'Okusoma Essuula

Ekitabo: Yuda   Essuula: Essuula emu   Omutwe: Okulabula ku basomesa ab'obulimba

<i>Ennyiriri</i>	<i>Omutwe gw'Akatundu</i>	<i>Obubaka</i>
1-2	<i>Enyanjula</i>	<i>Yuda omuwandiisi</i>
3	<i>Ekigendererwa</i>	<i>Okulwanirira okukkiriza</i>
4	<i>Abasajja abamu</i>	<i>Engeri etaano ezizuula</i>
5-7	<i>Ebyafaayo</i>	<i>Isiraeri, Bamalayika, Sodomu/Ggomola</i>
8-10	<i>Ennyonnyola etandika</i>	<i>Engeri endala ttaano</i>
11	<i>Ekinnyonyola mu kyukulabirako</i>	<i>Kayini, Balamu, Koole</i>
12-13	<i>Okunnyonnyolwa kw'okugeraageranya</i>	<i>Ebifo mu mbaga, ebire, emiti, amayengo, emmunyeenye</i>
14-15	<i>Omusango ogw'omu maaso</i>	<i>Ku Mukama n'abatukuvu, Eyalagulwa Enoka</i>
16	<i>Ennyonnyola kweyongerayo</i>	<i>Engeri endala ttaano</i>
17-18	<i>Jjukira Ebigambo</i>	<i>Okulabulwa kwa Yesu</i>
19	<i>Ennyonnyola yeyongerayo</i>	<i>Engeri endala ssatu</i>
20-21	<i>Okwewala Obulimba</i>	<i>Enteekateeka y'obubonero obuna</i>
22-23	<i>Engeri Y'okubakwasaganyaamu</i>	<i>Ebiti bibiri</i>
24-25. bino.	<i>Okuwumbawumba.</i>	<i>Tusobola okukuumibwa okuva ku bibi</i>

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOLA OKULAMBIKA KW'ESSUULA

Eno y'ensengeka y'essuula gye twatonda okuva mu kusoma kwaffe ku Yuda:

Essuula Ensengeka Ya Yuda: Okulabula Ku Abasomesa Ab'obulimba

1. Ennyanjula: Okulamusa: 1-2
  - A. Okuva ewa Yuda: 1
    - a. Muganda wa Yakobo.
    - b. Omuweereza awamu ne Yesu Kristo.
  - B. Eri abo: 1
    - a. Abaatukuzibwa Katonda.
    - b. Abaakuumibwa mu Kristo
    - c. Abayite.
2. Ekiruubirirwa: 3
  - A. Ekiruubirirwa ekyasooka: Obulokozi
  - B. Ekiruubirirwa ekirongoseemu: Okukuutira beeyongere okunywera mu kukkiriza kubanga waliyo abantu bangi ab'enjawulo abagenda bayingira mu kkanisa.
3. Enneeeyisa "Y'abantu abamu" (Abayigiriza ebikyamu):4
  - A. Waliyo abantu abagiyingira mu bubba
  - B. Abaatekebwo omusango.
  - C. Abataty Katonda.
  - D. Abajerega ekisa kya Katonda
  - E. Abeegaana Mukama waffe Yesu Kristo
4. Ebyafaayo ebisatu: 5-7
  - A. Isirayiri: Okulokolebwa okumu, oluvannyuma ne boonoonebwa: 5 (nnamba 13-14 ne 1 Abakolinso 10:5-10)
  - B. Malayika: Baaleka ekifo ekyasooka, ne bakuumirwa mu kkomera: 6 (2 Peetero 2:4)
  - C. Sodomu ne Gomora: Okwegomba okubi n'obukaba byaviirako okubonerezebwa n'omuliro: 7 (Oluberyeberye: 18-19)
5. Okunnyonnyola abasomesa abakyamu: 8-10 (Okunnyonnyola okulala kuli mu ssuula 4)
  - A. Ebirooto ebibi: 8
  - B. Bagwagwawaza omubiri: 8
  - C. Banyooma ab'obuyinza: 8
  - D. Bavvoola bamalayika: 8-10
    - a. Mikayiri malayika asingayo obukulu teyasobola nakwogera ku mubi: 9
    - b. Abantu bano boogera ebikyamu ku bintu bye baba tebamanyi: 10
  - E. Bakola buli kyabaagala: 10
6. Okunnyonnyola abantu bano abakyamu n'ekyokulabirako: 11
  - A. Baagenda: Ekkubo lya Kayini: Yagaana omusaayi ogwetaagisa okuggyawo ekibi (Oluberyeberye 4)

- B. Badduka: Oluvannyuma lw'ensobi ya Balamu: Baweereza okusobola okufuna ensimbi: (Okubala: 22-24)
  - C. Baasanawo: Mukwogera kwa Kore: Okugaana obukulembeze Katonda bw'abataddewo: (Okubala :16)
7. Okunnyonyola kw'abantu bano abakyamu mu ngeri y'okwebuzaabuza (Okugeraageranyizibwa ku ky'okulabirako eky'omubiri): 12-13.
- A. Amabala: Kino kitegeeza "amayinja" mu by'okulya: Amayinja mu mmere: 12
  - B. Ebire omutali mazzi: Basuubiza bingi naye tebalina kyebakola, banguwa okutwalibwa eno n'eri: 12
  - C. Emiti egy'afa: Tegirina bibala, tegirina mirandira oba obunywevu, baafa emirundi ebiri: Basooka mu kibi ne badda mu bunnanfuusi: 12
  - D. Ng'amayengo: Basiikuufu, baleekaana naye tewali kye bakola: 13
  - E. Emmunyeenye ezitaayaaya: Balabika nga bamyansa, naye baakuumiea eri ekizikiza: 13
8. Okulamulwa okulijja: 14-15 (Oluberyeberye 15:18-24)
- A. Omubaka: Enoka: 14
  - B. Omubaka: 15
    - B. Baasalira Mukama omusango n'abatukuv: Mutwalo: 14
      - Olw'ebibi by'obutatya Katonda bye baakola: 15
      - Olw'ebyo bye baayogeranga ebizibu ku ye: 15
9. Okunnyonyola kw'abantu abakyamu kweyongera: 16
- A. Abawoggana
  - B. Abeemulugunya
  - C. Abakola buli kyebeegomba
  - D. Emimwa nga gyogera ebinene (beenyumiriza)
  - E. Baagala okuweebwa ekitiibwa, nga balowooza nti abamu basinga ku balala olw'okuba nga bagagga, n'ebifo byabwe: n'ebirala
10. Jjukira: Yesu yalabula abantu bano: 17-19
- D. Abasekerezi balijja mu biro eby'oluvannyuma: 18
  - E. Bajja kutambulira mu kwegomba kwabwe okw'obutatya Katonda: 18
  - F. Balyeyawulamu (ebibinja n'obukundi): 19
  - G. Ngabakola ebitasiimibwa: 19
  - H. Tebajja kuba na mwoyo wa Katonda: 19
11. Enteekateeka ey'engeri ennya ez'okwewala okulimbibwa abakyamu bano: 20-21
- A. Zimbibwa mu kukkiriza: 20
  - B. Sabira mu mwoyo: 20
  - C. Weekumire mu kwagala kwa Katonda: 21
  - D. Lindirira okudda kwa Mukama waffe Yesu Kristo: 21
12. Eky'okukola eri abantu bano abakyamu: 22-23
- A. Abamu balina ekisa: 22
    - a. Kola enjawulo wakati w'abo abanafu n'abo abagenderera okukola ebikyamu (Laba olunyiriri 23)
    - b. Mukyawe n'ebymbalo ebirina amabala.

13. Okusiibula okusembayo: 24-25.

- A. By'atukolera kati: Asobolera ddala okutukuuma ne tutagwa: 24
- B. Kyali kola: gye bujja: Ensobi eziriwo: 24
  - a. Mu kubeerawo kw'ekitiibwa kye.
  - b. N'essanyu eringi ennyo
- C. Katonda ow'amagezi yekka omulokozi waffe, leero n'emirembe gyonna: 25
  - a. Wa kitiibwa
  - b. Wa buyinza
  - c. Afuge
  - d. Wa maanyi

OKUKOZESA EBIBUZO

Okuyiga okubuuza ebibuuzo kijja kukuyamba okuyiga ebikwata ku bitundu bya Baibuli mu bujjuvu. Olukalala luno wammanga by'ebibuuzo Ebikwata ku ssuula emu ey'ekitabo kya Yuda ekozesebwa ng'ekyokulabirako mu ssomo lino. Olukalala kyakulabirako ekiraga engeri okuyiga okubuuza gye kuyinza okukutuusa mu kusoma mu bujjuvu ebya Katonda Ekigambo.

Ennyiriri I-2:

Omuwandiisi w'ebbaluwa y'ani?

Enkolagana ki ne Yesu eyogerwako?

Enkolagana etya ne Yakobo?

Engeri ki essatu Yuda gy'alaga nti abasomi be Bakristaayo?

"Okukuumibwa" kitegeeza ki?

Okuva bwe kiri nti awandiikira abo "abakuumibwa" kino kitegeeza nti waliwo abamu abayitibwa era abagalwa naye nga tebakuumibwa mu Yesu?

Olunyiriri 3:

"Obulokozi obw'awamu" kitegeeza ki?

Kiki mu Yuda 3 ekiraga nti Omwoyo Omutukuvu yakyusa endowooza ya Yuda ku nsonga y'ebbaluwa eno?

Mu kusooka yali agenda kuwandiika ku ki?

Abatukuvu be baani?

Olunyiriri 4:

Lwaki Yuda abalabula okulwanirira okukkiriza?

"Okuvuganya" kitegeeza ki?

Ekyawandiikibwa kiraga nti abasomesa bano ab'obulimba bandizze mangu oba baali bajja dda?

Abasajja bano abatatya Katonda baali beekwese wa?

Bigambo ki ebibiri ebitegeeza Yesu Kristo?

Bintu ki ebisatu ebinnyonnyola abasajja bano abatatya Katonda?

Ennyiriri 5-8:

Biki ebibiri ebikwata ku Isiraeri ebyogeddwako mu lunyiriri 5?

Zikwatagana zitya n'ensonga Yuda gye yayogerako?

Ani malayika omukulu mu abo aboogerwako mu lunyiriri 6.

"Olunaku olukulu" kitegeeza ki?

"Omuliro ogutaggwaawo" gulina okutegeeza ki?

Ennyiriri 9-10:

Mikayiri yali ani?

Lwaki Mikayiri teyalumiriza Omulyolyomi?

Enkaayana ki ezaaliwo wakati wa Mikayiri ne Omulyolyomi?

Baani abali mu lunyiriri 10 aboogera ebibi?

Olunyiriri 11:

Ebyokulabirako ki ebisatu eby'okubonereza ebiweereddwa mu lunyiriri luno?

Kibi kya Kayini kyali ki?

Kibi ki Balamu kye yakola?

Kibi ki Koola kye yakola?

Bigambo ki ebisatu (ebikolwa, ebigambo by'ebikolwa) ebitegeeza ebikolwa by'abatali ba Katonda

Ennyiriri 12-13:

Yuda ageraageranya abasajja bano abatatya Katonda n'ebintu ebiva mu butonde. Biki?

Kiki ekifaanagana ku mayengo, ebire, n'emmunyeenye nga bwe kyayogerwako?

Ennyiriri 14-16:

Enoka yali ani?

Kiki ekiri mu lunyiriri 16 ekiyinda okukema omuntu okussa ekitiibwa mu bantu?

Olunyiriri 17-19:

Kiki mu lunyiriri 17 mu kufaanako n'olunyiriri I?

Kiki ekifaanagana mu lunyiriri 17 n'olunyiriri 5?

Emirundi emeka okusinga ekigambo "obutatya Katonda" ekikozesebwa mu nnyiriri 15 ne 18?

Olunyiriri 20-23:

Ani avunaanyizibwa okubeera n'okukkiriza okusinziira ku lunyiriri 20?

Ekigambo "okuzimba" kitegeeza ki ku sipidi y'okutuuka ku bukulu obujjuvu mu bulamu bw'Ekikristaayo?

Ani avunaanyizibwa okutukuumira mu kwagala kwa Katonda?

Ennyiriri 24-25:

Ani asobola okutukuuma obutagwa?

Kitegeeza ki okwanjulwa mu maaso ga Katonda nga tolina kamogo?

Ngeri ki eza Katonda ezoogerwako mu lunyiriri 25?

OKWEGEZAAMU

1. Wandika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Nnyonyola enkola ey'okuyiga essuula ya Baibuli

.....
.....

3. Laga emitendera ena egy'enkola y'okuyiga essuula ya Baibuli.

.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA

1. Kozesa by'oyize mu ssuula eno okukola okunoonyereza ku 2 Peetero 2. Essuula eno ekwata ku nsonga y'emu n'essuula mu Yuda eyakozesebwa ng'ekyokulabirako mu ssomo lino.

Kozesa foomu y'okuyiga ey'essuula etaliiko kintu kyonna eragiddwa ku lupapula oluddako. Kola kkopi za foomu eno eri kozesa mu kusoma essuula mu biseera eby'omu maaso.

2. Kola olukalala lw'ebibuuzo okuva mu 2 Peter 2. Olukalala luno lujja kukuyamba mu bujjuvu okusoma obutundu, ennyiriri, n'ebigambo by'olina okuyiga mu ssuula eziddako.
3. Soma okuyita mu nitabo by'eNjiri: Matayo, Makko, Lukka, Yokaana. Wandiiika ebibuuzo byonna ebyabuuzibwa Yesu era weetegereze engeri gye yakozesaamu ebibuuzo okuyamba abalala okuyiga.

OKUSOMA ESSUULA

EKITABO _____

ESSUULA: _____

OMUTWE GW'ESSUULA _____

Ennyiriri	Omutwe gw'Akatundu	Obubaka
------------------	---------------------------	----------------

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

ESSUULA EY'EKKUMI N'ESSATU

OKUSOMA EKITUNDU

EBIGENDERERWA

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okunnonnyola engeri y'okukolamu okunoonyereza ku katundu.
- Okukola okunoonyereza ku katundu.
- Okukola ekipande ky'obutundu okufunza emisomo gyo.
- Okukola okulambika kw'ekitundu mu Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Ebigambo byo bwe binnyonyolwa, biwa ekitangaala, bigeziwaza abatalina magezi. (Zabuli 119:130)

ENNYANJULA

Oyize engeri y'okwekenneenya ekitabo kya Baibuli n'okusoma essuula emu mu kitabo ekyo. Bwe wasomye essuula wagigabanyizaamu ebitundu. Kati ojja kuyiga engeri y'okusomamu obutundu. Ekyokulabirako ky'okusoma akatundu kiweereddwa era n'oweebwa omukisa okukola okunoonyereza ng'okwo mu kitundu "Okweyongera Okusoma" mu ssomo lino.

OKUSOMA EKITUNDU

OMUTENDERA OGUSOOKA: KOLA OKUSOMA KW'ESSUULA:

Nga bw'oyize, buli ssuula ya Baibuli erimu obutundu. Ebitundu biba bibinja by'ennyiriri ezikwata ku nsonga emu. Omulamwa bwe gukyuka, akatundu akapya katandika. Nga bw'osoma essuula, ojja kwetegereza obutundu oba obutundu obukulu obulabika ng'obukwatagana.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: WEETEGEREZE EBINTU EBIRIMU:

Ennyiriri eziri mu ssuula zisobola okukwatagana mu ngeri ez'enjawulo. Wano waliwo ebintu eby'enjawulo by'olina okwetegereza ng'osoma obutundu:

Ebiyungo:

Ebigambo ebityibwa "ebiyungo" bikulu nnyo. Biraga enkolagana eriwo munda ne wakati obutundu. Ekigambo "naye" kiyungo era kiyungiza enjawulo. Okugeza:

Naye abo boogera bubi ku ebyo bye batamanyi; Naye kiki kye bamanyi mu butonde, ng'ensolo enkambwe, mu bintu ebyo beeyonoona. (Yuda 1:10)

Waliwo enjawulo mu katundu kano. Abasomesa ab'obulimba boogera bubi ku bintu byebatamanyi NAYE era boonoona ebintu bye bamanyi. Olunyiriri lutandika n'ekigambo "naye" ekisaanidde okukuleetera okutunula emabega mu lunyiriri 9 olabe enjawulo eriwo:

Naye Mikayiri malayika omukulu, bwe yali ayomba ne sitaani yayombera omulambo gwa Musa, teyagumiikiriza kumuvumirira, wabula n'agamba nti: Mukama akunenye. (Yuda 1:9)

Olunyiriri 10 lulaga enjawulo y'abasomesa ab'obulimba aboogera ebibi ku kitiibwa ne malayika omukulu Mikayiri. Newankubadde nga yalina ekifo kinene, teyalumiriza sitaani wabula yagamba nti "Mukama akunenye." Ekigambo ekiyunga "oba" kiraga enjawulo. Okugeza:

Kubanga Katonda alireeta buli mulimu mu musango, na buli kintu eky'ekyama; oba kirungi OBA kibi. (Omubuulizi 12:14)

Ebigambo ebirala ebiyunga eby'okutunuulira bye bino "nga." Mu kifo ky'enjawulo ebigambo bino bye biraga okugeraageranya wakati w'ebintu. Okugeza mu lunyiriri luno wammanga sitaani ageraageranyizibwa ku mpologoma:

...Omulyolyomi NGA empologoma ewuluguma, atambula ng'anoonya gw'esobola okulya. (1 Peetero 5:8)

Ekigambo "era" kiyungo kirala. Kyongerera ku ebyo ebyaakagambibwa nti:

Nga abagezi era abaloosi bano abacaafu boonoona omubiri, banyooma obufuzi, ERA boogera obubi ku bitiibwa. (Yuda 1:8)

Ekigambo "singa" kyanjula ekigambo eky'obukwakkulizo. Bingi ku bisuubizo n'obunnabbi bw'Endagaano enkadde ziyogerwa bwe ziti. Bagamba Katonda ky'anakola SINGA (ku kakwakkulizo nti) abantu be bakola eky'okuddamu ekimu:

SINGA abantu bange, abayitibwa erinnya lyange, beetoowaza, era nebasaba, ne banoonya amaaso gange, era ne bakyuka okuva mu makubo gaabwe amabi, kale ndiwulira okuva mu Ggulu era ndisonyiwa ekibi kyabwe, era ndiwonya ensi yaabwe. (2 Ebyomumirembe 7:14)

Ekigambo "ekyo" kiteekawo ekigendererwa. Kigamba nti waliwo ekjaliwo "okusobola" okutuukiriza ekigendererwa:

N'ajja n'abeera mu kibuga ekityibwa Nazaaleesi; NTI kiyinza okuba nga bwe kiri okutuukirira ekyayogerwa bannabbi nti, "Aliyitibwa Omunazaaleesi." (Matayo 2:23)

Weetegereze era ebigambo ebiyunga "kubanga, n'olwekyo." Ebigambo bino byanjula ensonga n'ebivuddemu:

Naye bwe yalaba ebibiina, n'abasaasira, KUBANGA baali basaasaana, ng'endiga ezitalina omusumba. (Matayo 9:36)

Ebigambo "mu, ne ne" nabyo bikulu ebiyunga. Era biraga enkolagana wakati w'ensonga:

Ennyanja yagifuula ettaka kkalu ne bayita mu mataba nga batambula n'ebigere: eyo gye twamusanyukira. (Zabuli 66:6)

Ensengeka ey'awamu:

Bw'osoma obutundu weetegereze ensengeka y'ebirowoozo n'engeri ennyiriri gye zikwataganamu n'endala. Oluusi omuwandiisi akola ekigambo eky'awamu, oluvannyuma n'akinnyonnyola n'ebyokulabirako. Emirundi emirala awandiika ebirowoozo ebiddiriŋana n'oluvannyuma n'afunza n'ekigambo eky'awamu.

Mu kyokulabirako ekiweereddwa oluvannyuma mu ssuula eno, ojja kukiraba nti Yuda yawandiika obutundu obuwerako ng'awandiika engeri z'abasomesa ab'obulimba. Oluvannyuma yawa ebyokulabirako by'Endagaano Enkadde ebyalaga kiki kyeyali asomesa.

Ebiddiriŋana:

Buli kigambo kya Baibuli kiluŋgamizibwa Omwoyo Omutukuvu. Ebigambo oba ebisoko bwe biddibwamu kiba kitegeeza nti bikulu nnyo. Omwoyo Omutukuvu yaluŋgamy abawandiisi okuddamu ebigambo n'ebigambo okukusobozesa obijjukire.

Ebigambo "mazima, ddala" kyakulabirako kya kino. Yesu bwe yakulembeza ekigambo bino, kyali ng'omulangirizi ng'agamba nti "Osobola okumpuliriza?. Nnina okulangirira okukulu." Soma mu bujjuvu ebigambo byonna, oba ennyiriri eziddibwamu.

Ebibuuzo N'eby'okuddamu:

Ate era kikulu okwetegereza ebibuuzo n'eby'okuddamu ebiri mu Baibuli. Ebiseera ebisinga omuwandiisi ayanjula essomo ng'obuuzo ekibuuzo. Oluvannyuma ajja kunnyonnyola ekibuuzo kino era awa eby'okuddamu ebikwatagana n'ekibuuzo. Ekyokulabirako ekirungi ku kino ye Abaruumi 6. Soma essuula yonna. Weetegereze ebibuuzo ebiri mu lunyiriri 1-3 n'eby'okuddamu ebyakulaakulanyizibwa mu ssuula yonna.

Enyanjula:

Weetegereze obutundu obulaga ensonga agenda okuddirira. Ng'ekyokulabirako, mu kitabo kya Yuda gye wasoma mu ssuula esembayo olunyiriri 3 ayanjula ebintu ebirina okugoberera:

Abaagalwa, bwe nnafuba nnyo okubawandiikira ku bulokozi obw'awamu; kyanneetaagisa okubawandiikira n'okubakubiriza, musobole okulwanirira kukkiriza okwaweebwa abatukuvu edda. (Yuda 1:3)

Akatundu kano ak'ennyanjula kannyonnyola ekigendererwa ky'okuwandiika kwe. Abakubiriza okukola okulwanirira n'obunyiikivu olw'okukkiriza okwa nnamaddala. Ekitundu ekisigadde mu ssuula kiwa ensonga lwaki kino kibuulirwa. Waliwo abasomesa ab'obulimba abeekulukuunya mu kkanisa nga bagezaako okukyusa okukkiriza okwannamaddala.

Ebifunze N'ebimaliriziddwa:

Beera bulindaala ku butundu obufunza ekitundu kyonna, essuula, oba akatabo. Okugeza nga, ekitabo ky'Omubuulizi kirimu olunziriri lumu olufunza ekitabo kyonna. Mu Mubuulizi omuwandiisi ayogedde ku kunoonya kwe okufuna obulamu awatali Katonda. Enkomerero ye esembayo eri nti:

Tuwulire enkomerero y'ensonga yonna: Mutye Katonda, era mukuume ebiragiro bye: kubanga guno gwe mulimu gwonna ogw'omuntu. Kubanga Katonda alireeta buli mulimu mu musango, na buli kintu eky'ekyama; oba kirungi, oba kibi. (Omubuulizi 12:13-14)

Enkulaakulana Mu Birowoozo:

Bw'oba oyiga obutundu, weetegereze enkulaakulana mu birowoozo. Weetegereze akatundu kano wammanga:

Era ng'oggyeeko kino, ng'owaayo okunyiikirira kwonna, yongera ku kukkiriza kwo empisa ennungi; n'okutuuka ku mpisa ennungi okumanya;

Era eri okumanya okufuga; n'okugumiikiriza; n'okugumiikiriza okutya Katonda;

Era eri okutya Katonda ekisa eky'obwasseruganda; n'ekisa eky'obwasseruganda okwagala.

Kubanga ebintu ebyo bwe biba mu mmwe nga biyitiridde, bibafuula abatali bagumba oba abatabala bibala mu kumanya Mukama waffe Yesu Kristo.

Naye oyo abulwa ebyo aba muzibe w'amaaso, tasobola kulaba wala, era yeerabira nti yalongoosebwa okuva mu bibi bye eby'edda. (2 Peetero 1:5-9)

Waliwo okukulaakulana okukakafu mu kitundu kino. Tulina okugattako ekintu kimu ku kirala okutuusa lwe tubala ebibala.

Enkola y'Ebiwandiiko:

Enkola y'ebiwandiiko kitegeeza engeri ekitundu gye kiwandiikibwamu. Ebitundu ebimu biri mu ngeri ya nnyiriri oba embooji. Kino kitegeeza nti bisobwa ng'embooji. Ennyiriri endala ziri mu ngeri ya kitontome (ebitontome) ng'ebitundu mu kitabo kya Zabbuli. Ennyiriri ezimu ngero nga zino mbooji

nnyimpi eziraga a amazima ag'omwoyo. Ennyiriri ezimu ziri mu ngeri ya katemba. Ng'ekyokulabirako, Oluyimba lwa Sulemaani erimu enkola ya katemba nga kw'otadde n'ey'ekitontome. Enkola y'okwogera eringa ya kubuulira. Kiba kiddiringana kya obutundu obuwa okulungamizibwa ku nsonga emu.

Ebigambo Ebikulu:

Okuzuula ebigambo ebikulu kijja kukuyamba okutegeera amakulu g'akatundu. Ebigambo ebikulu byebyo ebikulu eri amakulu g'akatundu. Ebiseera ebisinga biba bigambo ebiddibwamu. Naddala weetegereze ebigambo ebikulu by'ototegeera. Ebigambo bino bisobola okusomesebwa mu kigambo okusoma. (Ojja kuyiga engeri y'okukola kino oluvannyuma mu kkoosi eno). Ng'ekyokulabirako, soma olunyiriri luno wammanga:

Kubanga waliwo abantu abamu abeekulukuunya mu butamanya, abaaliwo edda abateereddwa okusalirwa omusango guno, abantu abatatya Katonda, abakyusa ekisa kya Katonda waffe mu bugwenyufu, n'okwegaana Mukama Katonda omu yekka ne Mukama waffe Yesu Kristo. (Yuda 1:4)

Omanyi ekigambo "Obugwenyufu" kye kitegeeza? Kigambo kikulu nnyo mu katundu kano kubanga kyogera ku basomesa ab'obulimba. Emu ku mpisa zaabwe kwe kuba nti bakyusizza ekisa kya Katonda mu bugwenyufu. Ekigambo kino kyakulabirako kya kigambo ekikulu eky'okusoma.

Enzimba y'ennukuta:

Ekigambo "ennukuta" kitegeeza ebitundu by'okwogera oba ebigambo ebikwatagana okukola sentensi n'obutundu. Weetegereze ebigambo ebityibwa ebikolwa. Bino bigambo ebiraga ebikolwa omuntu kye yakola emabega, ky'akola mu kiseera kino, oba ky'agenda okukola mu biseera eby'omu maaso. Era zikozesebwa mu biragiho:

MUGENDE mu nsi yonna mubuulire Enjiri eri buli kitonde. (Makko 16:15)

Ebigambo "genda" ne "buulira" bigambo bya bikolwa. Zino bikolwa. Bino biragiho gye tuli okugonda. Erinnya kigambo ekituumibwa omuntu, ekifo oba ekintu. Ebigambo ebiri mu nnyiriri ennene wansi amannya:

YUDA, omuddu wa YESU KRISTO, era muganda wa YAKOBO... (Yuda 1:1)

Amannya gategeeza ani na kiki ekizingirwamu ne wa ekikolwa we kyakolebwa. Nakasigirwa kigambo nti kidda mu kifo oba kiyimiridde ku linnya. Ebigambo "ye" ne "ye" byakulabirako. Mu kifo ky'okugamba nti Omwoyo Omutukuvu yalunjamya Yuda okuwandiika ekitabo" oyinza okugamba nti "Omwoyo Omutukuvu yamulunjamya oku wandiika ekitabo." Ekigambo "ye" nnakyusa eyimiridde ku linnya Yuda.

Nakogenzalinnya ne Nakongezakikolwa eziraga ebitundu ebikulu mu kwogera. Nakongezakikolwa zilaga ekintu engeri gye kyakolwa. Kyogera ku ngeri ekintu gye kyaliwo. Okugeza, mu sentensi "Yadduka mangu," ekigambo "mangu" nakongezakikolwa kubanga kyogera ku ngeri gye yaddukamu. Ekigambo

ekiyitibwa nakongezalinnya kyongereza ku linnya oba ekifo. Bwe twagamba nti "Yuda yali muwanvu," ekigambo "muwanvu" nakongezalinnya ekinyonnyola Yuda.

Bw'oba tewasoma ku bitundu bya kwogera, bino by'osoma birabika ng'ebibuzaabuza, naye mu bbanga ttono ojja kukisoma yiga okuzuula bino ngawewegezesa. Ebitundu by'okwogera bikulu kubanga bitegeera abantu, ebifo, n'ebintu. Bagamba ani yakola ekintu, wa, ddi, era lwaki.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: KOLA EKIPANDE KY'OKUSOMA KW'EKITUNDU:

Bw'osoma obutundu mu bujuvu nga bwe kyayogerwako mu Mutendera ogw'Okubiri, ojja kuzuula obutundu obumu obukwatagana n'obulala. Enkolagana yaabwe eyinza okuba enjawulo, okugeraageranya, n'okukulaakulana. Londa bino mu kusoma akatundu.

Ojja kukola ekipande okufunza okusoma kwo ku butundu buno. Londa omutwe ogw'awamu ku kipande kyo ekiraga enkolagana y'obutundu oba ensonga gye zikwatako. Ekipande era kijja kubaamu emitwe gy'obutundu n'enjawukana ezaakolebwa mu kiseera ky'okusoma essuula. Wandika ku kipande ekitabo, essuula, n'obutundu bwe wasoma. Kozesa ebiba, ebipande okukola okwetegereza n'okussa mu nkola.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOLA OKULAMBIKA KW'EKITUNDU:

Kozesa ekipande okukuyamba okukola okulambika y'obutundu. Ensengeka z'otondawo ku ssuula n'obutundu bijja kukuyamba ng'obuulira abalala amazima ga Katonda kubanga bijja kukuyamba okwolesa ekyo ky'oyize mu ngeri ennungi.

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA

OMUTENDERA OKGUSOOKA: KOLA OKUSOMA KW'ESSUULA:

Okusoma essuula ku Yuda 1 kwakolebwa mu ssomo eryayita. Tujja kukola okusoma akatundu okuva essuula eno y'emu, kale twamaliriza dda Omutendera Ogusooka.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: WEETEGEREZE EBINTU EBIRIMU:

Ennyiriri za Yuda I bwe zaasomesebwa mu bujuvu, enkolagana yavaayo wakati w'obutundu 4, 8-10, 16, 17-18, ne 19. Ennyiriri zino zonna ziraga engeri z'abasomesa ab'obulimba.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: KOLA EKIPANDE KY'OKUSOMA OBUTUNDU.

Mu ssuula eziyise twakuwa ekipande ekitaliimu kintu kyonna ky'ogenda okusoma. Ku misomo gy'obutundu ojja kukuba ekipande kyo kubanga tekisoboka kusalawo kifo kituufu ky'olina okuleka ku kipande olw'okusoma mu butundu. Eno y'ensonga lwaki tetwatonda ffoomu ya mutindo. Mu ennyiriri zirimu ebikwata ku nsonga nnyingi era zeetaaga ekifo ekiwera okuteekebwamu ebiwandiiko eby'okuyiga.

Ekyokulabirako ky'Ekipande ky'Okusoma Akatundu kyekiddako. Kozesa ekyokulabirako kino okukola ekipande kyo eky'okusoma. Kakasa nti oteeka ennamba z'ennyiriri za buli katundu mu bbulooka y'akatundu mu kkono waggulu ku buli kitundu kya bulooka ku kipande.

Ekipande ky'Okusoma Akatundu

Ekitabo: Yuda Essuula: 1

Obutundu: 4, 8-10, 16, 17-18, 19

Omutwe: Engeri Z'abasomesa Ab'obulimba

4. 4.

Abajja mu bubba

Entambula

Nga tebinnabaawo eby'edda yatuuzibwa ku kuvumirira kuno

Ensibuko

Abasajja abatatya Katonda

Empisa

Okufuula ekisa kya Katonda waffe okufuuka obugwenyufu

Enjigiriza

Okwegaana Mukama Katonda omu yekka ne Mukama waffe Yesu Kristo

Enjigiriza

8-10

Abaloota abacaafu

Empisa

Bonoonye emibiri

Empisa

Okunyooma ab'obuyinza

Empisa

Yogera ebibi ku bitiibwa

Kwogera

Yogera ebibi ku bintu bye batamanyi

Kwogera

Bye bamanyi mu butonde bayonoona

Empisa

16.

Abeemulugunya

Kwogera

Abeemulugunya

Kwogera

Okutambula nga bagoberera okwegomba kwabwe

Kutambula

Akamwa kyogera bigambo ebizimba ebinene

Kwogera

Mubeere n'abantu b'abasajja mu kwegomba olw'enkizo

Enneeyisa

18.

Abasekerera

Kwogera

Tambula nga bagoberera okwegomba kwabwe okutali kwa Katonda

Tambula

Beeyawule

Empisa

Enneeyisa

Okwegomba

Tolina Njigiriza ya Mwoyo

Njigiriza

Ebigambo ebikulu by'olina okusoma:

Obugwenyufu (akatundu 4): Ekigambo kino kitegeeza ki?

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOLA OKULAMBIKA KW'EKITUNDU:

Kuno kwekulambika kw'akatundu akakwata ku "Empisa Z'abasomesa ab'obulimba."

1. Ensibuko yaabwe:

A. Nga tetunnabaawo baasalirwa omusango guno.

2. Entambula yaabwe:

A. Bajja mu bubba.

B. Okutambula ng'okwegomba kwabwe bwekuli.

C. Okutambula nga bagoberera okwegomba kwabwe okutali kwa Katonda.

3. Embooji yaabwe:

A. Bogera ebibi ku bitiibwa.

B. ogera ebibi ku bintu bye batamanyi.

C. Beemulugunya.

D. Beemulugunya.

E. Emimwa gyogera ebigambo ebinene.

F. Abasekererwa.

4. Enjigiriza yaabwe:

A. Bafuula ekisa kya Katonda eky'obugwenyufu.

B. Weegaane Mukama Katonda omu yekka era Mukama waffe Yesu Kristo.

C. Tebalina Mwoyo.

5. Enneeyisa yaabwe:

A. Obutatya Katonda.

B. Abaloota abacaafu.

C. Okwonoona omubiri.

- D. Eby'okwegomba.
- E. Beeyawula.
- F. Okumanya okw'obutonde okwonooneka.
- G. Okunyooma obufuzi.
- H. Okusosola nga kwesigamiziddwa ku kifo ky'abasajja.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Laga emitendera ena egy'enkola y'okusoma akatundu.

.....
.....

3. Laba erinnya ly'engeri y'ebiwandiiko mu lukalala olusooka. Soma ennyonyola eziri mu lukalala lw'okubiri. Wandiiika ennamba y'ennyonnyola mu maaso g'engeri y'ebiwandiiko gy'ennyonnyola.

Olukalala Olusooka

Olukalala olw'okubiri

___ Okwogera.

1. Ffoomu y'embooji

___ Ebitontome.

2. Ebitontome: Zabbuli kyakulabirako

___ Olugero.

3. Nga okubuulira

___ Ennyonnyola.

4. Embooji ennyimpi okulaga amazima ag'omwoyo

4. Laba erinnya ly'ekitundu ky'okwogera mu lukalala olusooka. Soma ennyonyola eziri mu lukalala olw'okubiri. Wandiiika ennamba y'ennyonnyola mu maaso g'ekitundu ky'okwogera kye kinnyonnyola:

Olukalala Olusooka

Olukalala olw'okubiri

___ Erinnya.

1. Ekigambo ekikolwa.

___ Nakasigirwa.

2. Anyumya engeri ekintu gye kyakolebwamu.

___ Ekikolwa.

3. Ekigambo ekinyonnyola.

___ Nakongezalinnya.

4. Erinnya ly'omuntu, ekifo oba ekintu.

___ Nakongezakikolwa.

5. Kino okikozesa mu kifo ky'erinnya ly'omuntu.

5. Laba ebigambo ebiyunga mu lukalala olusooka. Soma ennyonyola eziri mu lukalala lw'okubiri. Wandiiika ennamba y'ennyonnyola mu maaso g'ebigambo by'ennyonnyola.

Olukalala Olusooka**Olukalala olw'okubiri**

___ Nga, ate.

1. Ebigambo bino biraga nti enjawulo egenda kukolebwa.

___ Era.

2. Ekigambo kino kitegeeza ekintu ekigenda okugattibwa ku kirina
Ku kyogerebwa.

___ Singa.

3. Ebigambo bino biraga nti okugeraageranya kugenda kukolebwa.

___ Naye, oba.

4. Ekigambo kino kiraga nti ekirina obukwakkulizo ku kuddamu
kwa bantu ba Katonda.

(Eby'okuddamu mu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

1. Kola okusoma akatundu ku Yuda essuula 1 akatundu 57, 11, ne 12-13 aka Yuda essuula 1. Ennyiriri zino zonna "byakulabirako By'abasomesa ab'obulimba." Guno gwe gulina okuba omutwe gw'ekipande.

Ennyiriri 5-7 ziwa ekyokulabirako ky'omusango ogusalibwawo ku basomesa ab'obulimba.

Olunyiriri 11 luwa ebyokulabirako ku nsobi zaabwe.

Ennyiriri 12-13 ziwa ebyokulabirako eby'obutonde (okugeraageranya) eby'abasomesa ab'obulimba.

2. Mu ssuula eyasooka wakola okusoma essuula ku 2 Peetero essuula 2. Omulamwa gwaayo gufaanana n'essuula esooka eya Yuda. Kikwata ku basomesa ab'obulimba. Kati kola okunoonyereza ku katundu ku 2 Peter 2. Mpozzi oyinza okwongerako ekipande --"Engeri z'abasomesa ab'obulimbaAbasomesa" ne "Ebyokulabirako By'abasomesa ab'obulimba."

ESSUULA EY'EKKUMI N'ENNYA

OKUSOMA ENNYIRIRI

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunyonnyola engeri y'okukolamu okusoma ennyiriri.
- Okukola okusoma ennyiriri.
- Okukola ekipande okufunza okusoma kwo okw'ennyiriri.
- Okukola okulambika kw'okusoma ennyiriri.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Nnaayimbanga bye walagira, kubanga ebiragiro bya bwenkanya. (Zabuli 119:172)

ENNYANJULA

Wayiga engeri y'okupima ekitabona kya Baibuli n'okusomesa essuula mu kitabo ekyo. Naawe naawe yayiga engeri y'okuyiga obutundu obwo mu ssuula emu. Mu ssomo lino ojja kuyiga engeri y'okusoma aolunyiriri lumu mu bujjuvu. Ekyokulabirako kiweereddwa era n'oweebwa omukisa okukola olunyiriri okusoma mu kitundu "Okwongera Okusoma" mu ssuula eno. Nga bw'okola okuyiga olunyiriri, kozesa byonna ggwe bayize mu misomo egyayita ku kubuuzza n'okwekenneenya ebikwata ku nsengeka.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

OMUTENDERA OGUSOOKA: SOMA OLUNYIRIRI MU MBEERA YAALWO:

Buli lunyiriri lulina okutaputibwa mu nsonga zaalwo. Ensonga eziri mu nsonga ze nnyiriri ezeetoolodde okuyita we kisangibwa. Ensonga eziri mu kitundu ziwa obubaka obujjuvu okuva eri Katonda nga ku lunyiriri olumu kaba katundu butundu. Kikulu olunyiriri obutaggyibwa mu nsonga n'okuvvunulwa obubi. Eno yenkola y'abasomesa ab'obulimba.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: OKUSOMA ENNYIRIRI EZIKWATAGANA:

Mu nsonga eno ojja kuzuula ebikwatagana n'olunyiriri lw'olonze okusomako. Byongera obubaka obusingawo ku lunyiriri lw'osoma. Ziyinza okuwa enjawulo oba okugattika. Oluusi olunyiriri lw'osoma

luyinza okukwatagana n'ennyiriri eziri mu kitabo ekirala ekya Baibuli. (Laba ekyokulabirako mu ssuula eno). Noonya ebiwandiiiko bino ebijuliziddwa era nabyo obisome.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: KOLA EKIPANDE KY'ENNYIRIRI Z'OKUSOMA:

Londa omutwe gw'ekipande. Ku kipande ky'okuyiga olunyiriri wandiika erinnya ly'ekitabo, essuula, n'ennamba y'olunyiriri lw'osoma. Engeri gy'osengekamu ekipande kyo ejja kusinziira ku kika kya mawulire g'okung'aanya mu kusoma kwo. Bwoba omaze okukola ebikuweereddwa mu "Okweyongera mu ssuula eziyise olina obumanyirivu obumala ku bipande z'okusoma kw'onosinziira okukola ebipande ebibyo. Oyinza okukozesa ekipande ekiwanvu oba ekyesimbye okusinziira ku mawulire g'okwata.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOLA EKIRAMBIKA KY'OLUNYIRIRI

Ng'okozesa obukugu mu kulaga okulambika bw'ofunye mu mirimu egyayita, kola ensengeka y'olunyiriri. Londa omutwe ogutuukirawo, emitwe emikulu, n'emitwe emitono. Kozesa ekipande kyo okukuyamba okuteekateeka ensengeka y'olunyiriri.

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA

OMUTENDERA OGUSOOKA: SOMA OLUNYIRIRI MU MBEERA YALWO

Twalonda Yuda 1:11 ng'olunyiriri olw'okulaga enkola y'okuyiga olunyiriri. Mu misomo egyayita twasoma olunyiriri luno mu nsengeka zaalwo ez'essuula n'obutundu kale twamaliriza dda okusoma olunyiriri mu nsonga zaalwo. Bw'olonda olunyiriri lw'ogenda okusoma lwekenneenye mu nsonga zaalwo okusooka. Kino okikola ng'osoma essuula n'akatundu, obukugu bwe wayiga mu ssuula eziyise. Era jjukira okulowooza ku lunyiriri mu nkola ennene ey'ekitabo kyonna gye kisangibwa. Okuyiga Yuda 1:11 mu nsonga zaayo kuwandiikiddwa ku Kusoma lw'Ekipande.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: OKUSOMA ENNYIRIRI EZIKWATAGANA:

Yuda 1:11 ekwatagana n'ennyiriri endala ezikwata ku basomesa ab'obulimba mu ssuula esooka. Ennyiriri 5-7 ziwa ebyafaayo ebyokulabirako n'ennyiriri 12-13 biwa ebyokulabirako eby'obutonde eby'abasomesa ab'obulimba. Yuda 1:11 ekwatagana n'ebitundu bisatu ebikulu mu Ndagaano Enkadde:

Embooji ya Kayini: Olubereberye 4:115; 1 Yokaana 3:12

Embooji ya Balamu: Okubala 22-24

Embooji ya Koole: Okubala 16

Okusoma ennyiriri zino ezikwatagana kuwandiikibwa ku kipande ekifunza ne mu kirambikiddwa.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: KOLA EKIPANDE KY'OLUNYIRI EKY'OKUSOMA:

Soma ekyokulabirako ky'ekipande ky'okusoma ennyiriri ekiddako:

EKITUNDU KY'OKUSOMA OLUNYIRIRI

Ekitabo: Yuda

Essuula: 1

Olunyiriri: 11

EBY'OKULABIRAKO BY'ABASOMESA AB'OBULIMBA AB'E NDAGAANO ENKADDE

Yuda 1:11: KATONDA AGAMBA nti: Zibasanze

ENSONGA ZINO...

- 1. Bagenze mu kkubo lya KAYINI Olubereberye 4:1-15: Yagaana enteekateeka ya Katonda nti okuyita mu okuyiwa omusaayi bibi bisonyiyibwa. Laba Abebbulaniya 9:22, 1 Yokaana 3:12: Yatta muganda we kubanga ebikolwa bye byali bibi.*
- 2. Badduka n'omululu oluvannyuma lw'ensobi ya BALAAM, Okubala 22-24 Yakola ekintu kyonna olw'okuganyulwa mu by'ensimbi.*
- 3. Baazikirira mu kuwakanya Koola. Okubala 16: Yagaana obuyinza bw'obukulembeze Katonda bwe yalonda.*

Weetegereze enkulaakulana: BAGENDA mu kkubo ekyamu....Olwo ne DDUKA MUMULULU oluvannyuma lw'ensobi...Bazikirira.....

Ebyokulabirako ebirala eby'abasomesa ab'obulimba mu Yuda 1:

Ebyokulabirako by'ebyafaayo: Ennyiriri 5-7

Ebyokulabirako eby'obutonde: Ennyiriri 12-13

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOLA EKIRAMBIKA KY'OKUSOMA OLUNYIRIRI:

Kino ky'ekyokulabirako ky'ensengeka y'olunyiriri:

EBYOKULABIRAKO BY'ABASOMESA ABALIMBA EBYA NDAGAANO ENKADDE

Ekitabo: Yuda

Essuula: 1

Olunyiriri: 11

1. Katonda agamba nti zibasanze bo (abasomesa ab'obulimba).

2. Ensonga zino:

A. Bagenze mu kkubo lya Kayini:

a. Olubereberye 4:1-15 Yagaana enteekateeka ya Katonda nti okuyita mu kuyiwa omusaayi bibi bisonyiyibwa.

b. Amazima gano galagiddwa mu Abebbulaniya 9:22, 1 Yokaana 3:12: Yatta muganda we kubanga ebikolwa bye byali bibi.

B. Badduka n'omululu oluvannyuma lw'ensobi ya Balamu.

a. Okubala 22-24: Balamu yakola kyonna olw'okuganyulwa mu by'ensimbi.

C. Baazikirizibwa mu kugaana kwa Koola.

a. Okubala 16: Koola yeegaana obuyinza bw'obukulembeze Katonda bwe yalonda.

3. Waliwo okukulaakulana kw'obubi:

A. Ekisooka, tugenda mu kkubo ekyamu.

B. Mu bbanga ttono tudduka n'omululu mu nsobi.

C. Ekivaamu ku nkomerero kwe kuzikirizibwa.

4. Ebyokulabirako ebirala eby'abasomesa ab'obulimba mu Yuda 1:

A. Ebyokulabirako by'ebyafaayo: Ennyiriri 5-7

a. Isirayiri

b. Bamalayika

c. Sodomu ne Ggomola

B. Ebyokulabirako eby'obutonde: Ennyiriri 12-13

- a. Ebifo mu mbaga.
- b. Ebire ebitaliimu mazzi.
- c. Emiti egitalina bibala.
- d. Amayengo.
- e. Emmunyeenye ezitaayaaya.

Weetegereze: Kijjukire nti nga bwe kiri mu ngeri zonna ez'okuyiga Baibuli, kikulu okussa mu nkola ebyo by'oyize mu kusoma ennyiriri. Olunyiriri lwe wasoma lukwata kitya mu bulamu bwo n'obuweereza bwo? Wekkenneenye "Okusoma kw'okwewaayo" ku ndagiriro z'okuteeka mu nkola.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri Olukulu okuva mu jjukira.

.....
.....

2. Kikulu bulijjo okusoma olunyiriri mungeri ya...

.....
.....

3. Wandiiika emitendera ena egy'Enkola y'Okusoma Ennyiriri.

.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Mu misomo egyayita wamaliriza okunoonyereza mu kitabo, okusoma essuula, n'okusoma akatundu.

Londa olunyiriri okuva mu katundu ke wasoma emabegako. Nga okozesa obukugu bwe wayiga mu ssuula eno, kola okusoma kw'olunyiriri. Funza okuyiga kwo n'Ekitabo ky'Okusoma Olunyiriri era olambike mu kifo ekikuweereddwa wansi.

EKIPANDE KY'OKUSOMA OLUNYIRIRI:

OKULAMBIKA KW'OLUNYIRIRI:

ESSUULA EY'EKKUMI N'ETTAANO

OKUSOMA EBIGAMBO

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo
- Okulaga ebigambo ebikulu ebya Baibuli by'oyinza okuyiga.
- Okunyonnyola engeri y'okukolamu okusoma ebigambo bya Baibuli.
- Okukola okusoma ebigambo bya Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Mazima mbagamba nti eggulu n'ensi nga bikyaliwo, ennukuta emu, wadde akatonyeze akamu tekalidibizibwa mu Mateeka, okutuusa byonna lwe birituukirira. (Matayo 5:18)

ENNYANJULA

Oyize engeri y'okuyiga Bayibuli ng'okozesa ebitabo, essuula, obutundu, n'ennyiriri. Mu ssomo lino ojja kuyiga engeri y'okuyiga ekitundu ekisinga obutono ekya Baibuli nga kino kigambo kimu. Ekyokulabirako ky'enkola y'okusoma ekigambo kyanjuddwa era n'oweewwa omukisa okusoma mu kitundu "Okwongera Okusoma" mu ssuula eno.

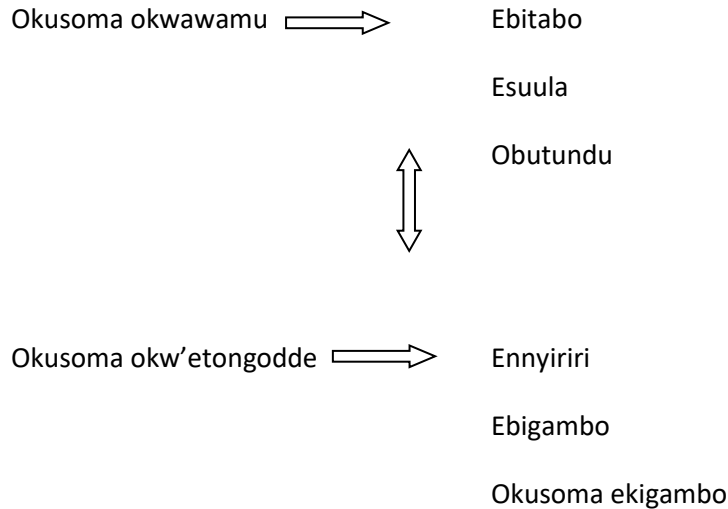
ENKOLA ENNYONNYOLWA

Okuyiga ebigambo kwe kusoma ebigambo kinakimu mu Baibuli. Ekigendererwa ky'okusoma ebigambo kwe kutegeera ekigambo mu mbeera yaakyo. Buli kintu kyonna ekikwata ku Kigambo ekyalunjamizibwa kikulu nnyo era Yesu yagamba nti:

Mazima mbagamba nti eggulu n'ensi nga bikyaliwo, ennukuta emu, wadde akatonyeze akamu tekalidibizibwa mu Mateeka, okutuusa byonna lwe birituukirira. (Matayo 5:18)

"Ennukuta n'akatonnyeze" zaali nnukuta za Lwebbulaniya. Bwe kiba nti ne bino Yesu yabiggumiza, olwo buli kigambo kya Katonda kikulu. Amakulu g'ebigambo kina kimu gakosa amakulu g'ennyiriri. Ennyiriri zinnyonnyola obutundu. Ennyiriri zikuyamba okutegeera essuula n'essuula zikuwa okumanya ku kitabo kyonna.

Ekifaananyi kino wammanga kiraga ensengeka ya Baibuli okuva ku ky'awamu (ekitabo) okutuuka ku lunyiriri.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA EKIGAMBO

Mu kusoma essuula, obutundu, n'ennyiriri, twayanjula endowooza y'ebigambo ebikulu. Ekigambo ekikulu kyekyo ekikulu mu makulu g'olunyiriri. Kigambo kikulu nnyo. Oluusi bwe kiba ekigambo ekiddibwamu olw'okuggumiza mu ngeri ey'enjawulo oba ekigambo ekizibu okutegeera.

Okwegendereza kulina okutwalibwa mu kulonda ekigambo ky'ogenda okusoma. Okugeza, ebigambo nga "oku, and, bwo," si bigambo bikulu. Bino bigambo ebiyunga era byongera amakulu, naye si bigambo birungi bya kukozeza okusoma ebigambo. Kakasa nti ekigambo ky'olonze okusoma kigambo kikulu.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: SOMA EKIGAMBO MU MBEERA YAKYO

Soma ekigambo mu nsonga z'essuula. Ekigambo ekyo kiddibwamu awalala mu ssuula? Bwe kiba bwe kityo, kiki ekibikkulwa ku makulu gaakyo? Waliwo olunyiriri olulala mu ssuula olunnyonyola amakulu g'ekigambo? Ekiddako, soma ekigambo ekyo mu mbeera z'akatundu ako. Mutwe ki ogw'akatundu? Ekigambo kino ekikulu kikwatagana kitya n'omutwe?

Oluvannyuma soma ekigambo ekyo mu mbeera z'olunyiriri olwo. Kikwatagana kitya n'olunyiriri? Kyogerera wa ku kigambo: Linnya, nnakasigirwa, kikolwa, nakongezalinnya oba nakongezakikolwa?

Bw'olonda ekigambo ky'ogenda okusoma era nga tonnaba kwekenneenya mbeera mwe kirabikira, bulijjo olina okutwala obudde okukola kino. Essuula, obutundu, ennyiriri, n'ebigambo byonna bikwatagana okuwa okutegeera okujjuvu ku Kigambo kya Katonda. Kikulu ekigambo oba olunyiriri obutatwalibwa wabweru wa mbeera zaakyo kubanga oyinza okukitaputa mu bukyamu.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: ZUULA AMAKULU G'EKIGAMBO

Oluvannyuma lw'okulonda ekigambo ekikulu n'okusoma embeera yaakyo, ekiddako kwe kuzuula amakulu g'ekigambo ekyo.

Weetegereze ebigambo eby'enjawulo naye nga birina amakulu ge gamu, okugeza, "Obwakabaka bwa Katonda" ne "Obwakabaka obw'omu Ggulu." Weetegereze ebigambo ebifaanagana naye nga birina amakulu ag'enjawulo. Okugeza, mu Yokaana 21:15-17 Yesu yabuuza Peetero emirundi esatu nti, "Onjagala okusinga bano?" Buli mulundi amakulu g'ekigambo "omukwano" gaali ga njawulo.

Okujjako ng'omanyi Oluyonaani oba Lwebbulaniya era ng'olina Baibuli mu nnimi zino tojja kusobola kusalawo amakulu g'ekigambo mu kusooka nga tolina bikozezebwa birala mu kusoma. Byewetaaga Okusoma ebikulu ebibiri bye; ekikwatagana n'ekitabo eky'okuyiga ebigambo bya Baibuli. Essuula ey'okutaano ey'ekitabo kino ennyonyola engeri y'okukozesaamu ebikozezebwa bino byombi eby'okuyiga Baibuli.

Bwoba tolina ekiwatagana oba oba ekitabo ky'okuyiga Baibuli okyayinza okuyiga ekigambo kya Baibuli wadde ng'oyinza obutasobola kulondoola makulu gaasooka. BWOBA TOLINA kikwatagana oba ekitabo ky'okuyiga ebigambo bya Baibuli, olwo goberere emitendera gino:

1. Bibuli yo bw'eba n'olukoba wakati oluwandiika ebirala ebijuliziddwa ku weesome, noonya ennyiriri zonna eziragiddwa. Zigaziya okutegeera kwo okw'ekigambo. Oluusi eky'omu makkati mu butuufu kiwa amakulu ga ekigambo.
2. Kebera emabega wa Baibuli yo. Bayibuli ezimu zirina ekikwatagana ekitono ekiwandiika ebimu ku bigambo ebisinga obukulu. Bayibuli ezimu nazo zirina enkuluze emabega egaba ennyonyola.
3. Noonya ekigambo mu nkuluze y'olulimi ey'omulembe. Kino kijja kuwa okumanya amakulu g'ekigambo ekyo mu kiseera kino wadde nga bwe kyali kyakozesebwanga mu biseera bya Baibuli biyinza okuba nga byali bya njawulo.
4. Soma enkozesa endala ey'ekigambo mu ssuula oba mu kitabo. Kino nakyo kijja kuyamba okusalawo amakulu g'ekigambo.

BW'OBA olina ekitabo ekiyigiriza ebigambo ebikwatagana n'ebigambo bya Baibuli, olwo goberera emitendera gino:

1. Baibuli yo bw'eba n'omumwa wakati oguwa ebiwandiiko ebirala era n'amakulu g'ebigambo, laba oba ekigambo ky'osoma bwekyawandiikiddwa. (Ensonga 1 mu ekitundu ekisoose ennyonyola engeri y'okukozesaamu ekitundu ekiri wakati mu Baibuli yo).

2. Noonya ekigambo mu kikwatagana kya Baibuli. Ebigambo biwandikiddwa mu kikwatagana mu nsengeka ya alfabeti. Singa ekigambo kikozezebwa ebifo ebiwerako mu Baibuli, oja kusanga olukalala lw'ennyiriri ezirimu ekigambo. Soma ennyiriri okukuyamba okutegeera amakulu.

Funa ekigambo nga bwe kikozezebwa mu lunyiriri lw'osoma.

Weetegerenze ennamba eweereddwa ku nkomerero y'olukalala lw'ebiwandiiko ebikwatagana era tunuulira ennamba eno emabega w'ekiwandiiko ekikwatagana. Bw'oba osoma ekigambo okuva mu lunyiriri mu ndagaano enkadde oja kutunula waggulu wennamba eri mu Nkuluze y'Olwebbulaniya. Bw'oba osoma ekigambo okuva mu ndagaano empya oja kunoonya ekigambo mu nkuluze y'oLuyonaani. (Essuula ey'okutaano ennyonnyola engeri y'okukola kino.)

Bw'osanga ennamba y'ekigambo, kikuwa amakulu ag'olubereberye ag'ekigambo ekyo mu Luyonaani oba mu Lwebbulaniya. Era kiyinza okukujuliza ku nnamba endala mu nkuluze. Kino kitegeeza nti ekigambo ky'osoma kyava mu kigambo ekirala. Okulondoola ekigambo kyo okudda ku makulu agasooka oja kuba olina okutunuulira ekigambo ekirala.

3. Noonya ekigambo mu kitabo ky'okuyiga ebigambo bya Baibuli. Ebigambo biwandikiddwa mu ensengeka y'ennukuta mu kitabo ky'okusoma ebigambo. Singa ekigambo kyo kikozezebwa awalala mu Bayibuli oja kusangayo olukalala oluwerako. Wadde nga oyagala okusoma bino nabyo, kakasa nti ofaayo nnyo ku lunyiriri mw'olonze ekigambo kyo. Ekigendererwa kyo kwe kuzuula ekigambo kino kye kitegeeza munda mu nsonga ezikwata ku lunyiriri olwo olutongole.
4. Noonya ekigambo mu nkuluze eya bulijjo. Kino kijja kukubuulira engeri ekigambo mu kiseera kino ekozezebwa mu lulimi olw'omulembe. Kiyinza okufaanako n'enkozesa yaakyo mu Bayibuli oba eyinza okuba nga ya njawulo nnyo. Enjawulo eriwo wakati w'enkozesa y'ebigambo mu lulimi olw'omulembe guno ne mu Baibuli biva mu bintu bibiri:

Ekiisooka, amakulu g'ebigambo gakyuka mu kiseera kyonna. Amakulu amaggya gateekebwa ku bigambo eby'edda n'oluusi amakulu agasooka geerabirwa.

Ekyokubiri, Baibuli yawandiikibwa mu Luyonaani ne mu Lwebbulaniya. Ky'ekigambo kirina amakulu ag'enjawulo mu nnimi ez'enjawulo. Ekigambo kyali kitegeeza kintu kimu mu Luyonaani oba mu Lwebbulaniya naye kiyinza okuba eky'enjawulo mu lulimi olulala.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: FUNDIKIRA OKUSOMA KWO

Mu mitendera esatu egisooka egy'okuyiga ebigambo wandiika ku by'oyiga ku kigambo. Wandiika wansi amakulu g'ekigambo okuva ku mabbali ga Baibuli, ekikwatagana, ekitabo ekisoma ebigambo, ne nkuluze ey'omulembe guno. Wandiika obuwandiike ku ngeri gye yakozesebwamu mu bitundu bya Baibuli ebirala.

Bw'omala okusoma kwo, kozesa ebyo by'oyize ku kipande n'ensengeka mu bufunze ebiwandiiiko byo eby'okusoma ebigambo. Jjukira okuwandiika awalala ku kipande kyo, eky'okulambika kyo, essuula, ennamba y'olunyiriri, n'ekigambo ky'osoma.

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA EKIGAMBO

Mu misomo egyayita twakozesa Yuda essuula 1 okulaga enkola z'essuula, akatundu, n'okusoma ennyiriri. Okuva mu kusoma kwaffe ku Yuda 1 twalonze ekigambo "obugwenyufu" mu lunyiriri 4. Ekigambo kino kigambo kikulu kubanga kinnyonnyola abasomesa ab'obulimba nga kino kye kigendererwa ky'essuula eno. Kigambo kikulu kubanga kigambo kizibu okutegeera.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: SOMA EKIGAMBO MU NSONGA YAKYO

Mu misomo egyayita wamaliriza okusoma essuula n'akatundu ku kitabo kya Yuda. Kitegeeza nti wasomada ekigambo obugwenyufu mu mbeera zaalwo. Ekyo wakiyiga ensonga ya Yuda l kwe kulabula ku basomesa ab'obulimba. Olunyiriri 4, nga mu kino ekigambo obukaba bukozesebwa kye kimu ku butundu bwa Yuda 1. Laba eby'okuyiga ebikwata ku ssuula ne okusoma akatundu okusoma ekigambo kino mu mbeera zino.

Mu ssuula esembayo twannyonnyola engeri y'okukolamu okuyiga olunyiriri. Tonnaba kukola kusoma lunyiriri ku Yuda 1:4 ekigambo eky'obukaba mwe kirabika. Sooka osome ku lunyiriri ku Yuda 1:4 nga tonnagenda mu maaso na ssomo lino ku kusoma ebigambo.

Mu kusoma kwo ennyiriri wandibadde ozudde ekigambo obugwenyufu nga nakongezakikolwa kubanga kye kigambo ekinnyonnyola ekitegeeza abasomesa ab'obulimba. Abasomesa ab'obulimba bafuula ekisa kya Katonda mu bugwenyufu.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: ZUULA AMAKULU G'EKIGAMBO

1. Baibuli gye twali tukozesa okusoma ekigambo obugwenyufu mu Yuda 1:4 yalina omusitale mu makkati. Ekitundu ekiri wakati kyatujuliza Tito 2:11 ne Abebbulaniya 12:15.
2. Wano waliwo olukalala lw'ebigambo ebikwatagana olw'ekigambo obugwenyufu:

Obugwenyufu:

<i>Obubi, obulimba, ekibi.....</i>	<i>Mak 7:22</i>	<i>766</i>
<i>I kye bakoze.....</i>	<i>2 Kol 12:21</i>	<i>766</i>
<i>obwenzi, obutali bulongoofu, l.....</i>	<i>Abag 5:19</i>	<i>766</i>
<i>beewaddeyo eri l.....</i>	<i>Bef 4:19</i>	<i>766</i>
<i>ab'amawanga, bwe twatambulira mu l.....</i>	<i>1 Peet 4:3</i>	<i>766</i>
<i>ekisa kya Katonda waffe mu l.....</i>	<i>Yuda 4</i>	<i>766</i>

Ennyiriri zonna ekigambo ekyo mwe kyakozesebwa zaatunuulirwa waggulu ne zisomesebwa. Ennamba "766" ejja kulabika ku nkomerero y'olukalala lwa Yuda 1:4. Eno nnamba y'emu ku nkomerero

y'olukalala olulala. Kino kitegeeza nti ekigambo obugwenyufu kirina amakulu ge gamu mu biwandiiko byonna ebiwandiikiddwa.

Olw'okuba ekigambo obugwenyufu kiri mu Ndagaano Empya, twakozesa nkuluze y'Oluynaani ey'ennamba 766. Luno lwe lukalala okuva mu nkuluze y'Oluynaani:

766. Aselegeia, okuva mu comp. Ya Nze (nga neg. Ekitundu)

ne selges eteeberezewa (ey'atakakafu der., naye

kirabika, kitegeeza ssemazinga); obugwenyufu (oluusi

omuli n'obubi obulala):-obucaafu, obwagazi, .

obugayaavu.

3. Oluvannyuma lwakozesebwa ekitabo ekisomesa ebigambo bya Baibuli. Wammanga lwe lukalala lw'ebikwata ku "Obugwenyufu:"

Okugwenyuka, Obugwenyufu

Aselegeia kitegeeza okusukkiridde, obuseegu,

obutaba na kwefuga, obuseegu, obugwenyufu; mu

Makko 7:22, ekimu ku bibi ebiva mu

mutima; mu 2 Kol12:21, ekimu ku bibi bya

abamu mu kkanisa y'e Kkolinso kye baali babadde

okusingibwa omusango; mu Bag 5:19, nga ziteekeddwa mu bikolwa bya

omubiri; mu Bef 4:19, mu bibi by'aba

unregenerate abayise mu kuwulira; bwe kityo mu I Peet

4:3; mu Yuda 4, ku ekyo ekisa kya

Katonda yali akusiddwa abantu abatatya Katonda;

ekyavvuunulwa "obugayaavu" mu Bar 13:13, ekimu ku

ebibi abakkiriza bye balabulwako.

"Enneewulira ez'obuseegu, ez'okwegomba, ezisanyusa, ezisikiriza."

Twasoma olukalala luno lwonna, nga tufaayo nnyo ku kigambo nga bwe kikozebwa mu Yuda 1:4.

4. Enkuluze eya bulijjo yawa amakulu ag'omulembe guno ag'ekigambo obugwenyufu:

Okugwenyuka, okwegomba, okwesanyusa, okweyoonoesa

OMUTENDERA OGW'OKUNA: FUNDIKIRA OKUSOMA KWO

Mu mitendera egyayita twakola ebiwandiiko nga bwe tusoma ekigambo obugwenyufu.

Mu Mutendera ogusooka twawandiika ekigambo ekyalondebwa okusoma.

Mu Mutendera ogw'Okubiri twasoma dda okusoma essuula n'obutundu okuva mu misomo egyayita. Bino byafuuka kitundu ky'okusoma kwaffe ebigambo. Wasabibwa okukola okusoma olunyiriri ku Yuda 1:4. Amawulire gonna okuva mu misomo gino gafuuka ekitundu ku kigambo okusoma ebiwandiiko.

Mu Mutendera ogw'Okusatu nga bwe tusoma ku mabbali ga Baibuli, ebikwatagana, ekitaboo ky'okusoma ebigambo, nkuluze eriwo kati, n'ebiwandiiko ebirala ebirimu ekigambo ekyo, twawandiika ku bye twali tuyiga ku kigambo eky'obugwenyufu.

Twakung'aanya ebigambo bingi ebikwata ku kigambo kino. Omutendera ogusembayo mu kusoma kwaffe kwe kufunza ebintu bino mu ngeri y'ekipande ne/oba okulambika. Nga bwetwayize mu misomo egyayita eno ky'engeri esinga obulungi ey'okukuuma emisomo mu ngeri entegeke. Era kikuyamba okubuulira abalala by'oyiga.

Mpapula zino wammanga ziraga mu bufunze okunoonyereza kwaffe okw'ebigambo obugwenyufu. Bino bikozeza ng'ebyokulabirako by'engeri y'okufunzamu emisomo gyo egy'ebigambo ng'oyita mu bipande n'ensengeka, wadde ebifaananyi.

Nga bwe kiri ku buli nkola eyayogeddwako emabegako, twagala okukujjukiza obukulu bw'okukozesa by'oyiga ng'oyita mu kuyiga ebigambo. Okuyiga Baibuli si kunoonya kumanya ku bwakyo. Olina okubeera omukozi oba ekigambo so si muwulize kyokka. Kino okikola ng'oyita mu kussa mu nkola amazima ga Katonda Ekigambo.

OKUSOMA EBIGAMBO

Ekitabo: Yuda

Essuula: 1

Olunyiriri: 4

Ekigambo: Obugwenyufu

Ebigambo ebirala ebirina amakulu ge gamu: Okwegomba

Ekitundu ky'Okwogera: Okwegomba kigambo kya njawulo. Mu Yuda 1:4 kikozezebwa okunnyonyola engeri z'abasomesa ab'obulimba.

Ekipande Ekisooka

Obugwenyufu: Ennyonyola

Ekitabo eky'okujuliza. Ennamba y'ekigambo, Empandiika.

Amakulu

Oluyonaani.

766.

aselgeia.

okwegomba.

obucaafu, obutaliimu.

*Omulembe guno.
obw'okwegomba, .*

---

obukaba

obw'obuseegu,

okusanyusa okw'okwegomba

enneewulira.

Okusoma ekigambo

aselgeia

okusukkiridde,

Ng'okozesa vine

obutabaawo

ow'okuziyiza,

obugwenyufu

obugayaavu.

Ekipande eky'okubiri

Obugwenyufu: Enkozesa Endala Baibuli

Ebyawandiikibwa Ebijuliziddwa.

Ekifunze

Makko 7:22.

Kye kibi ekiva mu mutima.

2 Abakkolinso 12:21

*Kyali kimu ku bibi abamu mu e Kolinso
yali abadde n'omusango*

Abaggalatiya 5:19.

Byawandiikibwa mu bikolwa by'omubiri.

Abeefeso 4:19.

Ekimu ku bibi by'abatazaalibwa buggya abayise mu kuwulira.

1 Peetero 4:3.

Ekimu ku bibi by'abatazaalibwa buggya abayise mu kuwulira.

Abaruumi 13:13

*Ekigambo kivvuunulwa "obugwenyufu" era omuntu ayonoona
ebyo abakkiriza bye balabulwa.*

2 Peetero 2:2

*Kivvuunulwa "obugayaavu" era kiwandiikiddwa nga
engeri z'abasomesa ab'obulimba.*

Yuda 1:4.

Kye mpisa y'abasomesa ab'obulimba

Obugwenyufu: Okugaziya Okunoonyereza

Okuyiga ebigambo kuyinza okuviirako okwongera okugaziya okunoonyereza ku Kigambo kya Katonda. Okuva mu kunoonyereza ku ekigambo obugwenyufu, okunoonyereza okulala kuno wammanga kuyinza okukolebwa:

1. Soma ekigambo mu Makko 7:22 nga kiwandiikiddwa ng'ekibi ekiva munda. Bibi ki ebirala ebiva munda?
2. Soma 2 Abakkolinso 12:21. Bibi ki ebirala ng'oggyeeko obugwenyufu Pawulo bye yazuula mu kkanisa y'e Kkolinso?
3. Noonya ekigambo "Okweyoononesha" mu kitabo ekikwatagana. Ekigambo kino kitegeeza kye kimu n'obugwenyufu. Waliwo engeri endala Baibuli gy'ekozeesamu ekigambo "obugwenyufu?"
4. Abaggalatiya 5:19. Bikolwa ki eby'omubiri ng'oggyeeko obugwenyufu?

5. Abaefeso 4. Soma ennyiriri 17-19. Tegeka ekipande ekiraga enjawulo y'abatakkiriza n'abakkiriza. Wandika engeri z'abatakkiriza eziweereddwa mu nnyiriri 17-19. Mu bino mulimu okwegomba. Wandika engeri z'abakkiriza mu nnyiriri 20-24.
6. Soma 1 Peetero 4:3. Biki ebimu ku bibi ebirala ng'oggyeeko obugwenyufu mwetatambulira mu biseera eby'emabega?
7. Soma Abaruumi 13:13. Ng'oggyeeko "ebinyumu," bibi ki ebirala omukkiriza by'atasaanidde kwenyigira mu?
8. Soma ekisa kya Katonda abasomesa ab'obulimba kye bafudde obugwenyufu. Okugeza , Tito 2:11 egamba nti ekisa kya Katonda kirabise eri abantu bonna. Abebbulaniya 12:15 eraga nti tusobola "okulemererwa ekisa kya Katonda."

OKWEGEZAAMU

1. Wandika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Laga emitendera ena egy'enkola y'okusoma ekigambo.

.....
.....

3. Ekigambo ekikulu kye ki?

.....
.....

4. Ekigambo ki mu lukalala wansi nga kigambo kikulu era kyandibadde nsonga nnungi ku kigambo okusoma? .....

Ye, okwegendereza, ye singa, era

5. Bitabo ki ebibiri ebikulu eby'okuyiga Baibuli bye tulina okukozesa mu kusoma ebigambo?

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Londa ekigambo okuva mu lunyiriri oba akatundu ke wasoma mu misomo egyayita. Kakasa nti kigambo kikulu oba ekigambo ky'ototegeera. Ng'okozesa obukugu bwe wayize mu ssomo lino, soma ku kigambo kye walonze.

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA EKIGAMBO

Ekigambo kye nnonze okusoma kiri nti:

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: SOMA EKIGAMBO MU NSONGA YAKYO

Ebyawandiikibwa ebijuliziddwa ku kigambo kino mu nsonga yaakyo bye bino:

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: ZUULA AMAKULU G'EKIGAMBO

Nga bwe kikozebwa mu nsonga eno, ekigambo kino kitegeeza:

OMUTENDERA OGW'OKUNA: FUNDIKIRA OKUSOMA KWO

Kola ekipande, ensengeka, ekifaananyi okufunza by'oyize ku kigambo kino.

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMUKAAGA

OKUSOMA BAYIBULI KU MUTWE

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika ennyiriri enkulu ng'ozijja mu mutwe gwo.
- Okunnonnyola enkola y'okuyiga Baibuli ey'omutwe.
- Okukola okuyiga kwa Baibuli okw'omutwe.

ENNYIRIRI ENKULU:

Naye nze njagala amateeka go okusinga zaabu, wadde zaabu omulongoose.

Kubanga mmanyi ng'ebiragiro byo byonna bituufu nkyawa buli kkubo lyonna ekyamu. (Zabuli 119:127-128)

ENNYANJULA

Essuula eno eyanjula enkola y'okuyiga Baibuli ey'omutwe. Enkola eno enyonyolwa era ekyokulabirako ky'okusoma okukwata ku mutwe kiweereddwa. Ekitundu "Okweyongera Okusoma" kiwa... omukisa gw'okussa mu nkola ebyo by'oyize ng'okola ddala okuyiga Baibuli ku mutwe.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Enkola ekwata ku mutwe essira esinga kulissa ku ssomo erilondebwa mu Baibuli. Ekigendererwa ky'okunonyereza kuno kwe kuzuula byonna Baibuli byeyigiriza ku nsonga eyo.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Gino gy'emitendera gy'olina okukola okuyiga Baibuli ku mutwe:

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUTWE:

Oyinja okulonda essomo ery'awamu, okugeza, ebyamagero byonna ebiri mu Baibuli. Oyinja okulonda a ensonga essomo etongole nga ebyamagero ebyakolebwa Yesu oba ebyamagero ebiwandikiddwa mu ekitabo ekimu ekya Baibuli.

Ku kusoma kwo okusooka kirungi okukomya omulamwa ku ssomo eggere mu kitabo kimu okusinga okusoma ensonga mu Baibuli yonna. Oyinja okulonda omulamwa ogukwata ku bwetaavu mu bulamu

bwo. Oyinza okulonda omulamwa gwe bakubuuziddwako n’otosobola kuddamu omulamwa gw’obadde gwotageera bulungi.

Oyinza okwagala okusoma emitwe gy’osobola okukozesa mu kubuulirira abalala mu kiseera ky’obwetaavu. Okugeza, oyinza okwagala okusoma omulamwa gw’okufa osobole okumanya engeri y’okubudaabuda abalala. Oba oyinza okwagala okusoma okusobola okuyamba abo abali mu kutya.

OMUTENDERA OGW’OKUBIRI: LONDA EKITUNDU KY’EBYAWANDIIBWA:

Oluvannyuma lw’okulonda omutwe, londa ekitundu ky’Ebyawandiikibwa mw’onoosoma omutwe guno. Osobola okusoma omutwe mu kitabo ekimu ekya Baibuli, mu bitabo ebiwerako, oba mu Bayibuli yonna.

OMUTENDERA OGW’OKUSATU: KUNGANYA OBUBAKA:

Funa ennyiriri zonna ezikwatagana n’omutwe mu kitundu ky’Ebyawandiikibwa ky’olonze okusoma. Ekitabo ky’ebikwatagana kiyamba naye tekyetaagisa. Ekyokulabirako, bw’oba osoma ebyamagero bya Yesu, soma ebitabo bya Matayo, Makko, Lukka, ne Yokaana. Wandika buli kyogerwako ku kyamagero ekyakolebwa Yesu.

OMUTENDERA OGW’OKUNA: FUNDIKIRA OBUBAKA:

Bw’omala okukung’aanya ebikwata ku mutwe gwonna oboolyawo ojja kuba n’olukalala oluwanvu olw’Ebyawandiikibwa. Kati olina okusengeka ennyiriri zino okusobola okwanguyirwa okutegeera ensonga.

Soma ennyiriri ze wakung’aanyiza. Laba ensonga enkulu eziragiddwa ennyiriri. Ennyiriri endala kye zikola ensonga eno y’emu? Ennyiriri zino zisengeke wamu, olwo okole ekipande oba ensengeka okufunza by’osomye.

Jjukira: Tokoma ku kwagala kuyiga byonna Baibuli by’eyigiriza ku mutwe ogumu, naye era naawe oyagala okussa mu nkola by’oyiga mu bulamu bwo n’obuweereza bwo.

EKYOKULABIRAKO KY’ENKOLA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMULAMWA

Ebyamagero

OMUTENDERA OGW’OKUBIRI: LONDA EKITUNDU KY’EBYAWANDIIBWA:

Ebyamagero ebiri mu kitabo kya Lukka bye bigenda okusomebwa.

OMUTENDERA OGW’OKUSATU: KUNGANYA OBUBAKA:

Ebyamagero mu Lukka: 1:11, 3:21, 4:30, 5:1, 7:11, 9:28, 10:17, 4:33, 13:11, 14:1, 17:11, 22: 50

OMUTENDERA OGW’OKUNA: KUNGAANYA OBUBAKA:

Ekyokulabirako ky'enteekateeka mu bufunze:

Ebyamagero Mu Kitabo Kya Lukka

1. Ebyamagero amakumi asatu mu kimu ebyawandiikiddwa mu kitabo kya Lukka.
2. Abantu abaabikola:
  - A. Mukama waffe Yesu Kristo: 4:28-30; 4:31-37; 4:38-39; 4:40-41; 5:1-11; 5:12-15; 5:17-17, 26; 6:6-11; 6:17-20; 7:1-10; 7:11-15; 7:21; 8:2-3; 8:22-25; 8:26-39; 8:41-42, 49, 56; 8:43-48 9:11-17, 9:37-43, 11:14-23, 13:10-17, 14:16; 17:11-19, 18:35-43, 22:50-51, 24:1-7; 24:50-51.
  - B. Ebirala:
    - a. Malayika Gabulyeri: 1:11, 23, 57, 59
    - b. Omwoyo Omutukuvu: 3:21-22
    - c. Katonda: 9:28-37
    - d. Abayigirizwa: 10:17
3. Okugabanya ebyamagero:
  - A. Okuzuukiza abafu: 7:11-15; 8:41-42, 49, 56; 24:1-7
  - B. Okugoba badayimooni: 4:33-37; 8:2-3; 8:26-39; 9:14-23; 9:37-43
  - C. Okuwonya: 4:38-39; 4:40-41; 5:12-16; 5:17-26; 6:6-10; 6:17-20, 7:1-10; 8:43-48; 13:11-17; 14:1-6; 17:11-19; 18:35-43, 18:35-43, 17:11-19; 22:50-51.
  - D. Ku maanyi g'obutonde: 5:1-11; 8:22-25; 9:11-17

Ekyokulabirako Ky'Ekipande Mu Bufunze:

Ekifunze ky'ekipande era kisobola okukolebwa ku buli kyamagero ekiri mu kitabo kya Lukka. Ekipande kino kiyinza okubeeramu emitwe gino wammanga:

Ekyamagero: Ekyamagero kye kyali, ekijuliziddwa.

Ekifo: Kyaali kyamagero ku butonde, okuwonya, okuzuukiza abafu, okugoba emisambwa, n'ebirala?

Ekitundu: Ekyamagero ekyo kyakolebwa mu kifo ki?

Abantu: Bantu ki abaali bakwatibwako?

Enkola: Enkola ki eyakozesebwa? Kyaali kigambo ekyogerwa, okukwatako, okusaba n'ebirala?

Ebyavaamu: Biki ebyava mu kyamagero ekyo?

Ebikolwa: Abantu abaalaba oba abaali ekitundu ku kyamagero ekyo baakola ki?

Ekyokulabirako ky'okwekenneenya ekyamagero ekimu kiragiddwa ku kipande kino wammanga. Okusoma ng'okwo kuyinza okukolebwa ku buli kyamagero ekiri mu kitabo kya Lukka.

Ebyamagero Mu Kitabo Kya Lukka

Ekyamagero, Ekifo,	Ekitundu	Abantu	Enkola	Ebyavaamu	Yaddamu atya
---------------------------	-----------------	---------------	---------------	------------------	---------------------

Okuwonya	Omubiri	Awaka wa	Peetero ne Nyazaala, Okugoba, Omusujja gwagenda, Yasituka		
----------	---------	----------	---	--	--

		nyazaala wa Peetero			
--	--	---------------------	--	--	--

					n'aweereza
--	--	--	--	--	------------

Ekipande ekyasooka kyakolebwa mu ngeri ey'enjawulo okusoma ebyamagero era tekisobola kukozezebwa ku mitwe mirala, naye kikola ng'ekyokulabirako ku ngeri gy'oyinza okwekolera ekipande kyo okufunza okusoma Baibuli okukwata ku mutwe. Bino by'ebyokulabirako by'ebitonotono ebikozesebwa mu bulamu n'obuweereza ebisobola okukolebwa okuva mu kusoma kuno. Osobola okulowooza ku birala?

-Ebyamagero bya kubeera kitundu ku buweereza bw'abakkiriza? (Laba Matayo 16:17-18; Yokaana 14:12).

-Kiki ky'oyinza okuyigira ku ngeri Yesu gye yakwatamu endwadde, okufa, ne badayimooni okutuuka gwe okubikozesa mu buweereza bwo?

-Kiki ky'oyinza okuyiga ku nkolagana y'okukkiriza n'ebyamagero okussa mu nkola mu buweereza bwo?

-Biki ebivaamu ebirina okugoberera ebyamagero bya Katonda ebituufu? Ebivaamu bino biyinza kukuyamba bitya okwawula ebyamagero ebituufu ku bubonero obulimba obw'abweereza ab'obulimba?

OKWEGEZAAMU

1. Wandika ennyiriri enkulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Nnyonyola enkola y'okuyiga Baibuli ey'omutwe.

.....
.....

3. Mitendera ki ena egy'okukola okuyiga Baibuli ku mutwe?

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Weeyongere okusoma mitwe gy'ebyamagero. Soma ebyamagero byonna ebiri mu kitabo kya Matayo.

Kola eky'okulambika ky'okusoma kwo okufaanako n'ekyokulabirako ekiweereddwa mu ssuula eno. Kozesa ekipande eky'ekyokulabirako ekiweereddwa mu ssomo lino okwekenneenya buli kyamagero mu kitabo kya Matayo. Era oyinza okwagala okumaliriza okusoma ebyamagero mu kitabo kya Lukka ekyatandikibwa mu ssuula eno. Kozesa enkola y'ekipande okwekenneenya buli kyamagero. Endagaano Empya ewandiika ebyamagero ebirala mu bitabo bya Makko, Yokaana, n'Ebikolwa by'Abatume. Oyinza okwagala okweyongera okusoma omulamwa gw'ebyamagero mu bitabo bino.

Oyinza n'okwagala okusoma ebyamagero mu ndagaano enkadde. Bw'onookola bw'otyo, olukalala luno wammanga lujja kukuyamba okuzuula ebyamagero eby'omu Ndagaano Enkadde:

Olubereberye: 1; 19:26

Okuva: 17

Okubala: 6

Yoswa: 3

Ekyabalamuzi: 3

1 ne 2 Samwiri: 3

1 ne 2 Bassekabaka: 26

Danyeri: 2

Yoweri: 1 (Yoweri 1:17)

Yona: 1

Ekipande eky'ekyokulabirako eky'okukozesa mu kusoma ebyamagero:

Ebyamagero Mu Kitabo Kya: _____

Miracle Ekifo Ekitundu Abantu Enkola E byavaamu Baddamu batya

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMUSAANVU

OKUSOMA KU BULAMU BW'OMUNTU

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunnyonyola enkola y'okusoma ebikwata ku bulamu bw'omuntu.
- Okusoma Baibuli okukwata ku bulamu bw'omuntu.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Ebyo byonna ne byabatuukako ng'eb yokulabirako gye tuli; era byawandiikibwa olw'okutulabula ffe (1 Abakkolinso 10:11)

ENNYANJULA

Essuula eno ennyonyola enkola y'okuyiga Baibuli ey'okukwata ku bulamu bw'abantu, ekyokulabirako ky'enkola kiweereddwa, era mu kitundu "Okweyongera okusoma," owebwa omukisa okukola a okunoonyereza ku bulamu bw'abantu.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Okusoma ku bulamu bw'omutu kw'ekunoonyereza ku bulamu bw'omuntu. Enkola y'okuyiga ebikwata ku bulamu bw'omuntu mu Baibuli essira erisinga kulissa ku obulamu bw'abantu ab'omu Bayibuli. Bw'osoma obulamu bw'abantu aboogerwako mu Bayibuli osobola okuyigira ku bulamu bwabwe. Bayibuli egamba nti:

Ebyo byonna ne byabatuukako ng'eb yokulabirako gye tuli; era byawandiikibwa olw'okutulabula ffe (1 Abakkolinso 10:11)

Ebintu ebyagwawo mu bulamu bw'abantu abamanyiddwa mu Baibuli byawandiikibwa olw'okulungamizibwa kw'Omwoyo Omutukuvu olw'okutuganyula. Ebyo bye bayitamu bisobola okukuyigiriza eby'okuyiga ebinene mu by'omwoyo. Okwetegereza okulemererwa kwabwe osobola okuyiga ensobi ez'eb'omwoyo z'olina okwewala. Okwetegereza obuwanguzi bwabwe osobola okukulaakulanya engeri ennungi ez'eb'omwoyo mu bulamu bwo.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUNTU W'OKUSOMAKO:

Oyinza okulonda omuntu gw'oyagala okusomako. Oyinza okwagala okulonda omuntu okuva mu lukalala mu Abebbulaniya 11, Abaggalatiya 3:7 oba Lukka 4:27. Oyinza okusoma omuntu mu kitabo kya Baibuli ky'osoma oba ky'osoma mu kiseera kino. Jjukira nti okusoma ku bulamu bw'omunt asinga obukulu ye Yesu Kristo.

Weegendereze obutatabula mannya. Ekyokulabirako, mu Baibuli mulimu ba Zaakaliya nga 30, ba Nasani 20, ba Yonasaani 15, ba Yuda 8, ba Maliyamu 7, ba Yakobo 5, ne ba Yokaana 5. Kakasa nti ennyiriri z'osoma ezikwata ku muntu gw'olonze so si muntu alina erinnya lye limu.

Era beera bulindaala eri abantu abalina amannya agasukka mu limu. Ng'ekyokulabirako, erinnya lya Yakobo lyakyusibwa eri Isirayiri, erinnya lya Ibulaamu lyakyusibwa ne lifuuka Ibulayimu, n'erinnya lya Sawulo ne likyusibwa ne lifuuka Omutume Pawulo.

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: KUNGANYA OBUBAKA:

Kunjaanya yonna ebikwata ku muntu gw'olonze ebiri mu Baibuli. Bwoba olina ekitabo eky'ebikwatagana, noonya erinnya ly'omuntu oyo era ofune olukalala lw'ebintu byonna ebimukwatako mu Baibuli. Bw'oba tolina kitabo ekikwatagana, kunjaanya ebijuliziddwa butereevu okuva mu Baibuli. Abasinga obungi ku biwandiika ebikwata ku muntu eyalondebwa mu Baibuli bisangibwa mu kitabo kimu oba mu lunyiriri lw'ekitabo ebitabo ebiddiring'ana. Wandiika byonna ebyogerwako mu Baibuli ebikwata ku muntu gw'osoma mu Baibuli obisome.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: WEKENNEENYE OBUBAKA:

Olukalala luno wammanga lulaga ebimu ku mawulire g'osaanidde okukung'aanya n'okwekenneenya mu kunoonnyereza ku bulamu bw'abantu. Baibuli eyinza obutawa mawulire ku bintu bino byonna mu buli kitabo ky'obulamu, naye gezaako okussaamu buli kimu kye kibikkula ku muntu gw'osoma.

Kozesa ekipande ekisangibwa ku nkomerero y'ekitundu "Okwongera Okusoma" mu ssuula eno okuwandiika era weekenneenye amawulire g'okung'aanya.

Ebikwata ku bulamu bw'omuntu by'olina okufuna mulimu:

Erinnya n'amakulu g'erinnya.

Abooluganda: Abazadde, ab'oluganda, bajjajja, abaana.

Okuzaalibwa: Ekifo, obukulu bw'okuzaalibwa, ebintu ebitali bya bulijjo ebikwata ku kuzaalibwa.

Okutendekebwa mu buto n'okutendekebwa nga bakyali bato.

Embeera y'ensi: Emboozi y'obulamu bw'omuntu ono yali luddawa?

Emikwano n'abo bakolagana nabo, enkolagana ey'obuntu.

Omulumu oba omulumu: Kifo ki oba ofiisi ki gye baalina? Beeyimirizaawo batya?

Ennyonyola y'endabika.

Engeri ennungi ez'empisa.

Engeri z'empisa embi.

Ebintu ebikulu ebibaawo mu by'omwoyo:

Okusooka okusisinkana Katonda

Okukyuka

Okuyitibwa mu buweereza

Ekizibu oba enkyukakyuka esinga obunene mu bulamu bw'omuntu oyo: (Okugeza, Sawulo ku luguudo lwe Damasiko)

Okufa: Ddi, wa, embeera ezitali za bulijjo

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOZESA BY'OYIGA

Kola okukozesa okw'obuntu okuva mu bulamu bw'omuntu gw'osomye. Okugeza nga:

Engeri ki ennungi ezaaliwo mu mpisa? Saba Katonda akuyambe okubikulaakulanya mu bulamu bwo.

Engeri embi ezaaliwo mu mpisa zaali ziruwa? Olaba ekimu ku bino mu bulamu bwo? Saba Katonda okukuyamba okuzivvuunuka.

Kolayo sentensi emu efunza amazima agasinga obunene g'oyize mu bulamu buno. A okugeza, ekigambo ekikwata ku bulamu bwa Sampson kiyinza okuba "Okwekiriranya mu bulamu obw'omwoyo kuvaamu "

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUNTU W'OKUSOMAKO:

Kabaka Sawulo

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: KUNG'AANYA OBUBAKA:

Emboozi ya Sawulo esangibwa mu 1 Samwiri 9-31. Amawulire agakwata ku Sawulo gaakurŋaanyizibwa okuva mu ssuula zino.

OMUDDAALA OGW'OKUSATU: OKWEKENNEENYA AMAWULIRE:

Erinnya n'amakulu g'erinnya:

Sawulo. Amakulu "Asabibwa Katonda." 1 Samwiri 9:2

Abooluganda: Abazadde, ab'oluganda, bajjajja, abaana: Mutabani wa Kisi mutabani wa Abiyeri, mutabani wa Zeroli, mutabani wa Bekolasi, mutabani wa Afiya. Kiisi yali Mubenyamini era nga musajja wa maanyi. 1 Samwiri 9:1

Sawulo yalina abaana basatu ab'obulenzi: Yonasaani, ne Yisuyi, ne Melukisula. Yalina abaana babiri ab'obuwala: Merabu ne Mikali. Erinnya lya mukazi we yali Akinowaamu. 1 Samwiri 14:49-50

Okuzaalibwa: Ekifo, obukulu bw'okuzaalibwa, ebintu ebitali bya bulijjo ebikwata ku kuzaalibwa.

Baibuli teyogera ku nsonga zino.

Okutendekebwa mu buto n'abato:

Yalabirira endogoyi za kitaawe: 1 Samwiri 9:3

Ensengeka y'Ekifo:

Yuda

Emikwano n'abo be yakolagana nabo, enkolagana ey'obuntu:

Abaana ba Beriyali baamunyooma: 1 Samwiri 10:27. Yali ku lusegere ne Abuneeri, kapiteeni w'eggye lye, eyali mutabani wa kojja we: 1 Samwiri 14:50. Dawudi yafuuka mukwano gwa Sawulo. Mu kusooka ye yali awagira, olwo Sawulo n'akwatibwa obuggya era omukwano gwabwe ne gukutuka: 1 Samwiri 18:6-9. Sawulo bwe yasooka okufuuka kabaka yalina ekibinja ky'abasajja Katonda be yali akutte ku mitima gyabwe. Sawulo bwe yatandika okugattako abasajja "ab'amaanyi era abazira" abatalina kulungamizibwa okuva eri Katonda, ebizibu bye byatandika: 1 Samwiri 10:26; 13:2; 14:52

Omulumu:

Kabaka wa Isiraeri eyasooka.

Ennyonyola y'endabika ye:

Okuva ku bibegabega bye okudda waggulu yali waggulu okusinga abantu bonna: 1 Samwiri 9:2, 10:23
Yayogerwako nga "omulungi" ekitegeeza alabika obulungi: 1 Samwiri 9:2

Engeri ennungi ez'empisa:

Yalaga okufaayo ku maka 1 Samwiri 9:5

Yalondebwa 1 Samwiri 9:2; 10:24

Omwoyo gukyuse omutima gwe 1 Samwiri 11:6; 10:6

Omuwombeefu: Yeekweka mu migugu 1 Samwiri 10:22

Agaana okutta 1 Samwiri 11

Obukulembeze: Akungaanya abantu 1 Samwiri 11

Omuntu w'omwoyo 1 Samwiri 11

Mu kusooka yali muwulize 1 Samwiri 9:27

Yeekwataganya n'abatya Katonda 1 Samwiri 11:7; 10:26

Muvvumu ku lwa Katonda 1 Samwiri 10:6

Mu kusooka yali mwetoowaze 1 Samwiri 9:21

Engeri z'empisa embi:

Yakola ekimwanguyira okusinga okugondera Katonda: 1 Samwiri 13:8-13

Yajeemera, yalimba, olwo n'agaana okukkiriza omusango: 1 Samwiri 15

Abantu ba Katonda abaanakuwaza: 1 Samwiri 15:35

Okufaayo ennyo ku muntu by'alowooza okusinga Katonda: 1 Samwiri 15:30

Yalonda abasajja ab'amaanyi era abazira okubeera ku lusegere lwe okusinga ekibinja ky'abantu Katonda kye yali akutteko: 1 Samwiri 10:26; 14:52

Okutya: 1 Samwiri 17:11

Yalamulanga okusinziira ku ndabika ey'okungulu: 1 Samwiri 17:33

Yeesiga ebyokulwanyisa by'omuntu: 1 Samwiri 17:38

Obuggya: 1 Samwiri 18:6-9

Omwoyo omubi: 1 Samwiri 18:10

Omwoyo gw'okwesasuza: 1 Samwiri 18:11

Yakolebwa olukwe ku muntu Katonda gwe yafukako amafuta: 1 Samwiri 18:20-30

Ebintu ebikulu ebyabaawo mu by'omwoyo:

Okusooka okusisinkana Katonda: 1 Samwiri 9:15-27

Okukyuka: 1 Samwiri 10:9

Okuyitibwa eri okuweereza: 1Samwiri 10:1

Ekizibu oba enkyukakyuka esinga obunene: 1 Samwiri 13

Okufa: Ddi, wa, embeera ezitali za bulijjo:

1 Samwiri 31: Yafa kulw'omukono gwe. Batabani be abasatu, omusituzi w'eb yokulwanyisa bye, n'abasajja be bonna baafa ku lunaku lwe lumu mu Lusozi Girubowa nga bali mu lutalo n'Abafirisuuti.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOZESA BY'OYIZE:

Empisa ennungi mu bulamu bwa Sawulo ze nsaanidde okunoonya okukulaakulanya mu bulamu bwange:

Omwoyo wa Mukama bw'ajja ku nze, nsobola okukyusibwa ne nfuuka "omusajja omulala:" 1 Samwiri 10:6. Nina okunoonya okufukibwako amafuta okw'ekika ekyo okuva eri Katonda.

Empisa embi mu bulamu bwa Sawulo ze nsaanidde okunoonya okwewala mu bulamu bwange:

Katonda ayagala abakulembeze abalina omutwe ng'ogugwe: 1 Samwiri 13:14. Wadde nga Sawulo yalemererwa mu kitundu kino, nze neetaaga okubeera omukulembeze ow'engeri eyo.

Obujeemu: Okukola ebyo byenjagala okusinga Katonda by'alagira. Okuteeka omusango ku abalala olw'ekibi kyange. Okufaayo ennyo ku muntu by'alowooza okusinga Katonda by'alowooza ku nze.

Kyandibadde kirungi okwekenneenya olukalala lwonna olw'engeri embi eza Sawulo ne nneekenneenya omutima gwange buli kadde.

Omulanga gwa Katonda gwali nti Sawulo abeere kapiteeni w'abantu: 1 Samwiri 10:1. Wabula abantu bamufuula Kabaka. (1 Samwiri 12:12-15; 10:24). Katonda yali wa kubeera kabaka wa Isiraeri. Nsaana okwegendereza, okutendereza abantu kuleme okunzigya ku nteekateeka ya Katonda.

Newankubadde Katonda mu kusooka yali ne Sawulo (1 Samwiri 10:7, 9; 13:14), oluvannyuma yafiirwa obwakabaka. Kyokka, ne bwe yamala okwonoona n'obunnabbi obw'okufiirwa obwakabaka, Amafuta ga Katonda g'amusigala ko (1 Samwiri 14:47). Ebirabo n'okuyitibwa kwa Katonda tebirina kwenenya. Sawulo yali akyawulira Eddoboozi lya Katonda (1 Samwiri 15:1) n'amusinza (15:31), naye yali atayatudde ekibi era n'afiirwa obwakabaka.

Dawudi yakitegeera nti kya kabi okukwata ku musajja Katonda gwe yafukako amafuta ng'omukulembeze. Okulabula kuno nsaana okukussaako omwoyo.

Amazima agasinga obunene agayigiddwa mu bulamu bwa Sawulo gava mu bujeemu eri Katonda. mu bufunze mu bigambo bya Samwiri: "Okugonda kisinga ssaddaaka, n'okuwuliriza, kusinga amasavu g'endiga ennume." 1 Samwiri 15:22. Ebyava mu bujeemu obwo bifunzibwa mu bigambo bya Dawudi ebikwata ku Sawulo: "Nga ab'amaanyi bwe bagudde." 2 Samwiri 1:19

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Nnyonnyola enkola y'okuyiga Baibuli ey'okukwata ku bulamu bw'omuntu.

.....
.....

3. Laga emitendera ena egy'enkola y'okuyiga Baibuli ekwata ku bulamu bw'omuntu.

.....
.....

(Ebiddibwamu bikuweereddwa ku nkomerero y'ekitabo kino)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Londa omuntu ayogerwako mu Bayibuli era osome ebikwata ku bulamu bwe. Kozesa ekipande kino wammanga ku kino n'okusoma okulala ku bulamu bw'omuntu kwojja okukola mu biseera eby'omu maaso.

OKUSOMA BAYIBULI OKW'OBULAMU BW'OMUNTU

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUNTU W'OKUSOMAKO:

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: KUNGANYA OBUBAKA:

Wandiika ebijuliza bya Baibuli ebiwandiika obulamu bw'omuntu ono:

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: WEKENNEENYE OBUBAKA:

Erinnya n'amakulu g'erinnya:

Abooluganda: Abazadde, ab'oluganda, bajjajja, abaana:

Okuzaalibwa: Ekifo, obukulu bw'okuzaalibwa, ebintu ebitali bya bulijjo ebikwata ku kuzaalibwa:

Obuto bwe n'okutendekebwa mu buto:

Ensengeka y'ebifo:

Emikwano n'abo beyakolagana nabo, enkolagana ey'obuntu:

Omulimu

Ennyinnyonyola y'omubiri:

Engeri ennungi ez'empisa:

Engeri z'empisa embi:

Ebintu ebikulu eby'omwoyo ebyabaawo:

Okusooka okusisinkana Katonda:

Okukyuka:

Okuyitibwa eri obuweereza:

Ekizibu oba enkyukakyuka esinga obunene:

Okufa:

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KOZESA BY'OYIZE:

Engeri ennungi ze nsobola okukulaakulanya:

Engeri embi ze nsaanidde okwewala:

Amazima agasinga obunene ge nnyiga okuva mu kusoma obulamu buno ge...

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMUNAANA

ENKOLA Y'EBY'EDDIINI

EBIGENDERERWA:

Bw'omalira essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunnonnyola enkola y'eb'eddiini ey'okuyiga Baibuli.
- Okulaga emitendera etaano egy'enkola y'eb'eddiini ey'okuyiga Baibuli.
- Okunnonnyola ekigambo "enjigiriza."
- Okunnonnyola ebigambo ebikulu eby'eb'eddiini.
- Okukola okusoma Baibuli ng'okozesa enkola y'eb'eddiini.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Ebiragiro byo bya kitalo: kyenva mbigondera. (Zabuli 119:129)

ENNYANJULA

Essuula eno ennyonnyola enkola y'eb'eddiini ey'okuyiga Baibuli. Ekyokulabirako ku nkola eno eweereddwa. Ekitundu "Okweyongera Okusoma" kiwa omukisa okukozesa ky'oyize ng'okozesa ddala enkola y'eb'eddiini ey'okuyiga Baibuli.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Enkola y'eb'eddiini essira erisinga kulissa ku kusoma enjigiriza za Baibuli ezisookerwako. Kwe kusoma ekitabo oba Baibuli okutwaliza awamu okusobola okukung'aanya, okugeraageranya, n'okusengeka enjigiriza. "Eby'eddiini" muzingiramu okusoma ku Katonda, mwe muli okusoma ku Katonda Kitaffe, Yesu Kristo Omwana, n'Omwoyo Omutukuvu. Enkola y'eb'eddiini essira erisinga kulissa ku njigiriza za Baibuli ezibikkula ebintu ebikwata ku Katonda. Enjigiriza kibinja wa ky'ensoma ezikwata ku nsonga ezimu. Enkola y'eb'eddiini essira erisinga kulissa ku njigiriza ezisookerwako (enjigiriza ez'omuggundu) ez'eb'eddiini (ebintu ebikwata ku Katonda).

Okusoma ku by'eddiini kussa essira ku bintu byonna ekitabo ekimu bye kiyigiriza ku njigiriza erongooseddwa. N'ebisingawo Baibuli byonna by'eyigiriza ku njigiriza. Enjigiriza eri tesalibwawo nga yeesigamiziddwa ku lunyiriri oba ekitundu kimu ekyetongodde. Ensobi mu njigiriza ziva mu okuyigiriza

enjigiriza eyesigamiziddwa ku biwandiiko ebitonotono ebirondeddwa. Eno nkola egobererwa eddiini ez'obulimba.

Mu kukola okuyiga Baibuli okw'eb'y'eddiini osobola okussa mu nkola buli kimu ky'oyize ku kitabo, essuula, akatundu, olunyiriri, n'okusoma ebigambo. Enkola zino zonna ez'okusoma osobola okuzikozesa nga bw'okozesa enkola y'eb'y'eddiini.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Gino gy'emitendera etaano emikulu mu nkola y'eb'y'eddiini ey'okuyiga Baibuli:

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUTWE

Enteekateeka eno wammanga ey'eb'y'eddiini eya Baibuli eja kukuyamba mu kulonda emitwe gy'ogenda okukozesa mu nkola y'eb'y'eddiini ey'okuyiga Baibuli:

Enzikiriza ya Baibuli

1. Bibliology: Okusoma enjigiriza ya Baibuli.
  - A. Ensibuko
  - B. Okubikkulirwa
  - C. Okulungamizibwa
  - D. Obuyinza
  - E. Okumulisibwa (engeri Omwoyo Omutukuvu gy'ayaka oba gy'atuyamba okutegeera Bayibuli)
  - F. Okuvvuunula
2. Eby'eddiini: Okusoma Katonda Kitaffe.
  - A. Embala za Katonda
  - B. Emirimu gya Katonda
  - C. Amannya ga Katonda
  - D. Obutonde bwa Katonda obw'obusatu
3. Enjigiriza ku Kristo: Okusoma enjigiriza ya Yesu Kristo.
  - A. Embala za Yesu
  - B. Emirimu gya Yesu
  - C. Amannya ga Yesu

- D. Obutonde bwa Yesu obw'obusatu
- E. Obulamu bwe mu mubiri:
  - a. Okuzaalibwa n'obuto bwe
  - b. Okubatiza
  - c. Okukemebwa
  - d. Okukyusibwa
  - e. Enjigiriza
  - f. Ebyamagero
  - g. Okubonaabona n'okufa
  - h. Okuzuukira
  - i. Okulinnya mu ggulu
- F. Okukomawo kwa Yesu Kristo omulundi ogwokubiri
- G. Obwakabaka bwa masiya
- H. Obwakatonda bwa Yesu: Okusoma engeri Yesu gye yali Katonda ate era ng'omuntu
- I. Okubeerawo kwe nga tannabaawo ne Katonda Kitaffe
- J. Ebika bya Yesu Kristo eby'Endagaano Enkadde
- 4. Enjigiriza ku Mwoyo Mutukuvu: Okusoma enjigiriza y'Omwoyo Omutukuvu.
  - A. Embala z'Omwoyo Omutukuvu
  - B. Omulimu n'obuweereza bw'Omwoyo Omutukuvu
    - a. Mu ndagaano enkadde
    - b. Mu ndagaano empya
    - c. Mu mulembe gw'Ekkansa oguliwo kati
  - C. Amannya g'Omwoyo Omutukuvu
  - D. Omwoyo Omutukuvu okubeerawo ne Katonda Kitaffe
  - E. Obutonde bw'Omwoyo Omutukuvu obw'obusatu

- F. Omwoyo Omutukuvu mu ndagaano enkadde yawukana ku Mwoyo Omutukuvu mu Endagaano Empya.
  - G. Ebika n’obubonero bw’Omwoyo Omutukuvu
  - H. Ebirabo by’Omwoyo Omutukuvu
  - I. Ekibala ky’Omwoyo Omutukuvu
  - J. Okubatizibwa mu Mwoyo Omutukuvu
5. Enjigiriza ku Mwoyo Omutukuvu: Okusoma ku bamalayika abalungi, bamalayika ba Katonda:
- A. Ensengeka yaabwe n’enteekateeka yaabwe
  - B. Amannya ga bamalayika
  - C. Omulimu gwa bamalayika: Ebyayita, ebiriwo, eby’omu maaso
6. Enjigiriza ku Ddayimooni: Okunoonyereza ku bamalayika ababi nga be badayimooni ba Sitaani:
- A. Ensibuko
  - B. Ensengeka n’enteekateeka
  - C. Amannya
  - D. Omulimu: Ebyayita, ebiriwo, eby’omu maaso
  - E. Omusango n’ekifo eky’olubeerera
7. Enjigiriza ku Sitaani: Okunoonyereza ku Sitaani:
- A. Ensibuko
  - B. Okugwa
  - C. Amannya
  - D. Omulimu: Ebyayita, ebiriwo, eby’omu maaso
  - E. Omusango n’ekifo kye eky’olubeerera
8. Enjigiriza ku muntu: Okunoonyereza ku nsibuko n’obutonde bw’omuntu:
- A. Ensibuko y’omuntu
  - B. Okugwa kw’omuntu
  - C. Obutonde bw’ekibi bw’omuntu

- D. Eddagala lya Katonda eri ekibi ky'omuntu
9. Enjigiriza ku bulokozi: Okusoma enjigiriza y'obulokozi.
- A. Enkulaakulana y'enteekateeka y'Obulokozi: Egobererwa okuva ku kisuubizo ekyasooka ekya obulokozi mu Olubereberye 3:15 mu Baibuli yonna
  - B. Okusoma ku Mulokozi, Yesu Kristo (laba Katonda Omwana Yesu Kristo, Enjigiriza ku Kristo)
  - C. Omulimu gw'Omulokozi oguwedde
  - D. Ebigambo by'obulokozi
10. Enjigiriza ku Kkanisa: Kuno kwe kusoma enjigiriza y'Ekkansa. Essira lisinga kulissa ku Baibuli byonna by'esomesa ku Mubiri gwa Yesu Kristo ogw'omwoyo oguyitibwa Ekkansa:
- A. Ekkansa ng'ekiramu: Omubiri gwa Kristo
  - B. Enjawulo wakati wa Isiraeri n'Ekkansa
  - C. Entegeka y'Ekkansa:
    - a. Ebiragiro
    - b. Okulagira
    - c. Enzimba y'ebintu
    - d. Empeereza
    - e. Enjigiriza y'ekkanisa
11. Enjigiriza ku bunnabbi: Okusoma ebisembayo ebigenda okubaawo nga emirembe gyonna teginnatandika:
- A. Obunnabbi obukwata ku Kkanisa
  - B. Obunnabbi obukwata ku Isiraeri
  - C. Obunnabbi obukwata ku mawanga amalala ag'ensi
  - D. Obunnabbi obukwata ku Masiya: Okudda kwe n'okunyweza obwakabaka bwe.
  - E. Okuzuukira kw'abafu
  - F. Okusalawo omusango.
  - G. Ekibonyoobonyo

H. Emyaka olukumi

I. Embeera ez'olubeerera ez'abatuukirivu n'abatali batuukirivu

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: NNYONNYOLA ENJIGIRIZA ERONDEDWA

Ennyonyola z'enjigiriza za Baibuli ezisookerwako ziweereddwa mu kulambika okusoose. Mu bino mulimu enjigiriza ku Kristo, ku Mwoyo Mutukuvu, ku by'eddiini, ku bya Baibuli, ku bamalayika, ku Ddayimooni, ku Sitaani.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: LONDA EKITUNDU KYA BAYIBULI EKY'OKUSOMA

Salawo ekitabo oba ebitabo bya Baibuli mw'ogenda okusoma ku njigiriza eno. Ebitabo by'Endagaano empya bye bisinga obulungi okukozesebwa mu kunoonyereza ku by'eddiini. Endagaano Enkadde okusinga ya bunnabbi oba mu ngeri y'okunyumya (emboosi). Endagaano Empya naddala ebitabo by'Enjiri n'Ebbaluwa, biwa ebintu bingi eby'okuyiga Baibuli ku by'eddiini.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KUNGANYA OBUBAKA KU NJIGIRIZA

Kozesa ebyo by'oyize ku kusoma ekitabo, essuula, akatundu, olunyiriri, n'ebigambo okukuyamba okukungaanya obubaka ku njigiriza gy'osoma. Nga bw'osoma, kola obubonero ku byonna Ebyawandiikibwa bye bibikkula ku njigiriza.

OMUTENDERA OGW'OKUTANO: FUNZA OBUBAKA BW'OKUNGANYIIZA

Funza amawulire ge wawandiika ng'oyiga Bayibuli. Kozesa ensengeka ku by'eddiini eweereddwa mu ssuula eno okukuyamba okusengeka ebiwandiiko byo eby'okusoma mu nteekateeka.

EKYOKULABIRAKO KY'ENKOLA

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA OMUTWE

Ku lw'ekyokulabirako ky'enkola y'eby'eddiini tulonze omutwe gwa "Enjigiriza ku Kristo."

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: NNYONNYOLA ENJIGIRIZA

Enjigiriza ku Kristo kwe kusoma okukwata ku Yesu Kristo.

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: LONDA EKITUNDU KYA BAYIBULI EKY'OKUSOMA

Tujja kusoma ku njigiriza mu kitabo ky'Abakkolosaayi.

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KUNGANYA OBUBAKA KU NJIGIRIZA

Ku lw'okusoma kuno twasooka kusoma era ne tulambika ekitabo ky'Abakkolosaayi:

Ekitabo Ky'Abakkolosaayi

1. Enyanjula:1:1-14

- A. Okulamusa: 1:1-2
  - B. Okwebaza: 1:3-8
  - C. Essaala ya Pawulo eri Abakristaayo mu Kkolosaayi: 1:9-14
2. Obuntu n'omulimu gwa Yesu: 1:15-23
- A. Mukama w'ebitonde: 1:15-17
  - B. Mukama w'Ekkansa: 1:18-19
  - C. Omutabaganya: 1:20-23
3. Pawulo: Omuweereza wa Katonda ow'okutabagana: 1:24-2:7
- A. Okubonaabona: 1:24
  - B. Omuweereza w'ebyama bya Kristo: 1:25-29
  - C. Okwagala obumu n'obutebenkevu mu Kristo: 2:1-7
4. Obukulu bwa Kristo ku njigiriza ey'obulimba: 2:8-3:4
- A. Mukama wa maanyi: 2:8-10
  - B. Ensibuko y'obulamu obupya: 2:11-14
  - C. Omuwanguzi w'obufuzi n'obuyinza: 2:15
  - D. Ebikolwa by'Abakkolosaayi nga okwegaana obwakabaka bwa Kristo: 2:16-3:4
    - a. Omukolo: 2:16-17
    - b. Okusinza malayika: 2:18-19
    - c. Okusinziira ku bintu ebisookerwako eby'ensi: 2:20-23
    - d. Eby'ensi, omukwano ogw'ekiseera: 3:1-4
5. Obwakama bwa Kristo n'obulamu bw'Ekikristaayo: 3:54:6
- A. Obulamu obukadde buteekabwa ku bbali: 3:5-9
  - B. Obulamu obupya obw'okwambala: 3:10-17
  - C. Embeera ez'enjawulo: 3:18-4:6
    - a. Awaka: 3:18-21

- b. Omulimu: 3:22; 4:1
- c. Ebiragirow eby'awamu: 3:23-25
- 6. Ebiragirow ebisembayo: 4:2-6
  - A. Obuvunaanyizibwa bw'okusaba: 4:2-4
  - B. Obuvunaanyizibwa bw'okujuliza: 4:5-6
- 7. Okuggalawo: 4:7-18
  - A. Okulamusa okw'obuntu: 4:7-17
  - B. Okulamusa: 4:18

(Weetegereze: Ng'oggyeeko okulambika ekitabo, oyinza n'okukola essuula, akatundu, olunyiriri, n'ekigambo okusoma enjigiriza mu kitabo. Emisomo gy'okola gisiinziira ku ngeri gy'okola mu bujjuvu okusalawo okusoma essomo eryo. Ku lw'ebigendererwa by'ekyokulabirako kino, tukoze okulambika kwokka ku Abakkolosaayi)

Ekiddako, tuddamu okusoma ekitabo ekyo ne tuwandiika buli kyogera ku Yesu Kristo ne tufunza ebyo ebyasomesebwa mu kiwandiiko ekyo:

Essuula Esooka:

- 1:1 Erinnya lye: Yesu Kristo.
- 1:2. Emirembe giva eri Yesu.
- 1:3 Katonda ye Kitaffe wa Mukama waffe Yesu.
- 1:4 Okukkiriza kuli mu Yesu Kristo.
- 1:13. Obwakabaka bwe.
- 1:14. Mu Yesu tulina okununulibwa n'okusonyiyibwa ekibi.
- 1:15 Yesu kye kifaananyi kya Katonda atalabika; Ye mubereberye w'ebitonde byonna.
- 1:16. Ebintu byonna Yesu ye yabitonda.
- 1:17. Yesu yaliwo nga byonna tebinnabaawo era byonna biri mu ye.
- 1:18. Yesu ye mutwe gw'Ekkanisa nga gwe mubiri gwe ogw'omwoyo.
- 1:18. Yesu ye mubereberye okuva mu bafu (kino kitegeeza nti ye yasooka okubeerawo yazuukizibwa okuva mu bafu).

- 1:19. Obujjuvu bwonna buli mu ye.
- 1:20. Yesu yaleeta emirembe olw'omusaayi gw'omusaalaba gwe.
- 1:20. Yesu yatuukiriza okutabagana.
- 1:22. Obutukuvu buyita mu Yesu Kristo.
- 1:24. Ekkansa gwe mubiri gwe ogw'omwoyo.
- 1:27. Yesu bw'aba munda mu ffe tuba n'essubi ery'ekitiibwa.
- 1:28. Yesu ye butuukirivu bwaffe.
- 1:29. Akola mu ffe n'amaanyi.

Essuula eyokubiri:

- 2:3. Eby'obugagga byonna eby'amagezi n'okumanya biri mu ye.
- 2:5. Yesu kye kigendererwa ky'okukkiriza kwaffe.
- 2:6. Tulina okutambulira mu ye.
- 2:7. Tulina okukula mu ye.
- 2:9. Mu Yesu obujjuvu bw'Obwakatonda mwe bubeera mu mubiri.
- 2:10. Yesu ye mutwe gw'obufuzi bwonna n'obuyinza bwe tutuukiridde mu ye.
- 2:13. Yesu yatusonyiwa (okukomolebwa kw'omutima).
- 2:14. Yesu yatuukiriza amateeka gonna agali mu ndagaano enkadde.
- 2:15. Yesu yasalira emisango n'obuyinza.
- 2:17. Omubiri gwa Kristo.
- 2:19. Ye mutwe gw'omubiri.
- 2:20. Bwe tuba nga tufudde ne Kristo, tetugondera bintu bya nsi.

Essuula ey'okusatu:

- 3:1. Tuzuukiziddwa wamu ne Yesu.
- 3:1. Atudde ku mukono ogwa ddyo ogwa Katonda.
- 3:4. Yesu bwe bulamu bwaffe.

- 3:4. Yesu ajja kweyolekera naffe tujja kweyoleka wamu naye ("okulabika" kyandikoze okusoma ebigambo okulungi).
- 3:11 Kristo ye byonna era mu byonna; Amenya bbugwe ow'okwawukana.
- 3:10. Tuzzibwa obuggya mu kumanya mu kifaananyi kye
- 3:13. Okusonyiwa wakati w'abooluganda kisoboka okusenziira ku kusonyiyibwa kwa Kristo.
- 3:15. Emirembe giva eri Yesu.
- 3:16. Ekigambo kye kibeera mu ffe mu bugagga.
- 3:17. Byonna tulina okubikola mu linnya lye.
- 3:17. Tulina okusaba mu linnya lye.
- 3:24. Tulina okuweereza Mukama waffe Yesu Kristo.

Essuula ey'okuna:

- 4:3. Ekyama kya Kristo (Enjiri).

OMUTENDERA OGW'OKUTANO: FUNDIKIRA OBUBAKA BW'OKUNGANYIIZA

Okulambika kuno wammanga kwekenneenya obubaka obukung'aanyiziddwa mu Bakkolosaayi ku Njigiriza ya Kristo. Kifunza enjigiriza enkulu ezisomesebwa ku Yesu mu kitabo kino:

Okusoma Ku Kristo Mu Bakkolosaayi

1. Amannya ga Yesu Kristo:
  - A. Kristo Yesu: 1:1
  - B. Mukama Yesu Kristo: 1:3
  - C. Omutwe gw'Omubiri: 1:18, 24
  - D. Omwana w'okwagala kwe: 1:13
  - E. Mukama Kristo: 3:24
2. Embala za Yesu Kristo:
  - A. Amanyi byonna: Amanyi byonna (mu ye mulimu amagezi n'okumanya byonna): 2:3
  - B. Okwagala: Yakola emirembe okuyita mu musaayi gw'omusaalaba gwe olw'okwagala kwe eri abantu aboononyi: 1:20
  - C. Obutukuvu: Ye mutuukirivu: 1:29

- D. Abeera buli wamu: Abeera mu buli kifo; Kristo ali mu byonna: 3:11
  - E. Taliiko kkomo: Nga byonna tebinnabaawo: 1:17; Kristo ye byonna: 3:11
  - F. Omuyinza wa byonna: Wa maanyi:
    - a. Ebintu byonna ye yabitonda: 1:16
    - b. Byonna bikwatibwa wamu ye: 1:17
    - c. Ab'obuyinza n'amaanyi byonna bimugondera: 2:10
  - G. Omutonzi: 1:16
  - H. Asonyiwa: 2:13
  - I. Emirembe: 1:2
  - J. Okukkiriza: 1:4
  - K. Amagezi n'okumanya: 2:23
3. Obwakatonda bwa Yesu Kristo: Yali Katonda mu mubiri.
- A. Enkolagana ye ne Katonda:
    - a. Omwana wa Katonda: 1:3, 13
    - b. Yatondebwa mu kifaananyi kya Katonda atalabika: 1:15
    - c. Mu ye mwe mwabeeranga Katonda omujjuvu: 1:19; 2:9
  - B. Ebikolwa bye:
    - a. Omutonzi: 1:16
    - b. Omuyimirizaawo obulamu: 1:17
    - c. Omulokozi w'abantu: 1:14, 20, 22; 2:13,14
    - d. Obufuzi n'obuyinza obusalirwa omusango: 2:15
  - C. Ekifo kye:
    - a. Omukulu w'obufuzi n'obuyinza: 2:10
    - b. Ekigendererwa ky'okukkiriza kw'omukkiriza: 1:4, 2:5
    - c. Ensonga n'oyo afuna obuweereza bw'omukkiriza: 3:17

- d. Ekitongole omukkiriza mw'ayita okutuukirira Katonda: 3:17
  - e. Omukulu w'ekkanisa, Omubiri gwe: 1:24; 2:17, 19
  - f. Omutwe gw'Obwakabaka: 1:13
  - g. Atudde ku mukono gwa Katonda ogwa ddyo: 3:1
  - h. Ye byonna era mu byonna: 3:11
4. Obuntu bwa Yesu: Wadde yali Katonda naye yafuulibwa omubiri n'abeera ng'omuntu, n'agondera okukemebwa kwonna, naye nga talina kibi:
- A. Yayiwa omusaayi gwe: 1:20
  - B. Yafa: 2:15
  - C. Yazuukizibwa mu bafu: 2:15; 1:18
5. Okufa kwe
- A. Yatuukiriza amateeka: 2:17
  - B. Yaleeta obufuzi n'obuyinza mu musango: 2:15
  - C. Yakolera abantu emirembe n'okutabagana: 1:20,22
  - D. Okusonyiyibwa ebibi 2:13; 3:13
6. Okuzuukira kwe
- A. Yali mubereberye oba eyasooka okuzuukira mu bafu: 1:18
  - B. Yakakasa okuzuukira kwaffe: 3:1
7. Okudda kwe: Ajja kweyolekera mu biseera eby'omu maaso era naffe tujja kweyolekera naye: 3:4

OKWEGEZAAMU

1. Ebigambo by'eby'eddiini ebiwerako byannyonyolwa mu ssuula eno. Kirungi ggwe okubeera ng'omanyidde ddala n'ebigambo bino olwo ojja kubitegeera nga bikozezebwa abalala oba wobasisinkana mu bintu eby'okuyiga Baibuli.

Laba ebigambo ebiri mu lukalala olusooka. Soma ennyonyola eziri mu olukalala lw'okubiri. Londa ennyonyola esinga okunnyonyola buli kigambo. Wandiiika ennamba y'ennyonyola ku kifo ekitaliimu kintu kyonna ekiweereddwa mu maaso g'ekigambo kye kinnyonyola.

Olukalala Olumu

_____ Enjigiriza ku bamalayika.

_____ Enjigiriza ku ddayimooni.

_____ Enjigiriza ku bulokozi.

_____ Enjigiriza y'Ekkansa.

_____ Enjigiriza ku bunnabbi.

_____ Enjigiriza ku Kristo.

_____ Enjigiriza ku Baibuli.

_____ Enjigiriza ku muntu.

_____ Enjigiriza ku Sitaani.

_____ Enjigiriza ku Mwoyo Mutukuvu.

Olukalala Lw'okubiri

1. Okuyiga enjigiriza ya Baibuli.

2. Okuyiga Yesu Kristo.

3. Okusoma enjigiriza y'Ekkansa.

4. Okusoma ebintu ebisembayo.

5. Enjigiriza y'obulokozi.

6. Okusoma ku muntu.

7. Okusoma bamalayika abalungi.

8. Okusoma bamalayika ababi badayimooni ba Sitaani.

9. Okusoma ku Sitaani.

10. Okusoma ku y'Omwoyo Omutukuvu.

2. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
.....
.....

3. Nnyonyola enkola y'eby'eddiini ey'okuyiga Baibuli?
.....
.....

4. Laga emitendera etaano egy'enkola y'eby'eddiini.

.....
.....
.....

5. Nyonnyola ekigambo "enjigiriza."

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Enjigiriza ku bunnabbi kwe kusoma enjigiriza ezikwata ku bintu ebisembayo. Ebitabo bya 1 ne 2 Abasessaloniika bibikkula ebintu ebiwerako ebikwata ku njigiriza eno oba ebintu ebisembayo. Essira biliteeka nnyo ku okudda kwa Yesu Kristo ekimanyiddwa nga okukwakulibwa.

Okukwakulibwa kye kiseera eky'omu maaso Yesu lw'ajja okudda mu bire by'Eggulu okutwala abakkiriza bonna abatuufu. Abo abakkiriza abaafa emabegako bajja kuzuukizibwa okuva mu bafu okutuuka okumusisinkana mu bbanga. Abakkiriza abalamu ku nsi bajja kukwakulibwa okwegatta ku Yesu n'abo abazuukizibwa okuva mu bafu. Ffenna olwo tujja kubeera emirembe gyonna mu maaso ga Katonda.

Ng'okozesa ekyokulabirako ekiweereddwa mu ssuula eno, kola okunoonyereza okw'eb'y'eddiini ku bitabo bya 1 ne 2 Abasessaloniika. Kunjjaanya era weekenneenye amawulire gonna agali mu bitabo bino agakwata ku njigiriza eno, naddala okudda kwa Yesu Kristo.

OMUTENDERA OGUSOOKA: LONDA O MUTWE

OMUTENDERA OGW'OKUBIRI: NNYONNYOLA ENJIGIRIZA

OMUTENDERA OGW'OKUSATU: LONDA EKITUNDU KYA BAYIBULI EKY'OKUSOMA

OMUTENDERA OGW'OKUNA: KUNGANYA OBUBAKA KU NJIGIRIZA

OMUTENDERA OGW'OKUTAANO: FUNDIKIRA OBUBAKA BW'OKUNGANYIZA

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMWENDA

OKUSOMA EBITONTOME BYA BAIBULI

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri lukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okuzuula engeri ez'enjawulo ez'ebitontome bya Baibuli.
- Okuzuula ebika by'ebitontome bya Baibuli eby'enjawulo.
- Okusoma ebitontome bya Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Mu lunaku nkutendereza emirundi musanvu olw'amateeka go amatuukiriv. (Zabuli 119:164)

ENNYANJULA

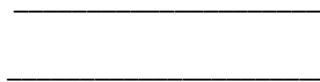
Baibuli erimu ebitabo 66 ebirimu ebyafaayo, katemba, omukwano, ebizibu, n'ebitontome. Baibuli essukawo okuba ekitabo ekinene eky'ebiwandiike, naye kitabo kinene nnyo mu birimu n'ebiwandiike. Bw'osoma ebirimu mu kitabo osoma obubaka obuli mu kitabo. Oyiga amazima ag'ebymwoyo ge kibikkula.

Bw'osoma engeri y'ekitabo weetegereza engeri ekitabo gye kitegekeddwa ng'akyanjula ekibirimu. Baibuli ezisinga ziri mu ngeri ya nnyiriri eziraga amazima ga Katonda mu mbooji enyangu okutegeera. Naye ebitabo bitaano ebya Baibuli--Yobu, Zabbuli, Engero, Omubuulizi, n'Oluylimba Iwa Sulemaani-- bitegekeddwa mu ngeri y'ebitontome. Waliwo ebitundu ebirala eby'ebitontome mu bitundu ebirala ebya Baibuli wadde ng'ebitabo tebiri mu kugabanya mu bitontome. Okugeza ebitontome bisangibwa mu bimu ku bitabo eby'amateeka n'ebymunnabbi.

Engeri y'ebitontome ey'okwanjula amazima ga Katonda ya njawulo nnyo ku ngeri y'okunyumya (embooji) ekozesebwa mu bitundu ebisinga obungi ebya Baibuli. Ebitontome bya Baibuli nabyo bya njawulo ku ngeri z'ebitontome ezisinga obungi z'okozesa ayinza okuba ng'omanyi. Olw'ensonga zino, ebiragiro eby'enjawulo byetaagisa okukuyamba okusoma ebitabo bino. Essuula eno ennyonnyola engeri n'ebika by'ebitontome bya Baibuli. Okumanya kuno kujja kukuyamba okutegeera n'okussa mu nkola amazima amanene ag'ebymwoyo agasangibwa mu bitabo by'ebitontome ebiri mu Baibuli.

ENGERI Z'EBITONTOME

Ebitontome bya Baibuli tebiringa 'ebitontome byonna by'oyinza okuba ng'omanyi. Ebitontome bya Baibuli biwandiikiddwa mu ngeri y'ebitontome eby'Olwebbulaniya olw'okuba nti ebitabo ebisinga mu Ndagaano Enkadde byawandiikiddwa mu lulimi luno. Ennono enkulu ey'ebitontome bya Baibuli kwe kuba nti birimu "ebikwatagana" mu ekirowoozo. Ekigambo "ebikwatagana" kiva mu kigambo "okukwatagana." Okugeza, obusaze buno obubiri bukwatagana:

Ebintu bwe bukwatagana, okufaananako n'obusaze buno obubiri, obufaanagana. Ebitontome by'Olwebbulaniya bwe okukwatagana mu ndowooza ng'obusaze buno obubiri zikwatagana mu ndabika. Buli lunyiriri lw'ekitontome lukiriziganya n'ennyiriri endala ez'ekitontome.

Zino z'engeri nnya eza bulijjo ezifaanagana ezikozesebwa mu bitontome by'Olwebbulaniya:

1. EBIKKWATAGANA:

Ekigambo "Ekikwatagana" kitegeeza okufaanagana. Mu bitontome ebikwatagana olunyiriri olwokubiri olw'ekitontome luddinjana ekirowoozo ky'olunyiriri olusooka. Okugeza nga:

Ayi Mukama, abalabe bange nga beeyongedde obungi!

Bangi abasituka okunnumba. (Zabuli 3:1)

Mukama ng'ali waggulu abasunga!

Era abasekerera. (Zabuli 2:4)

Mu byokulabirako bino byombi olunyiriri olwokubiri luddamu okuwandiika endowooza y'emu n'olunyiriri olusooka. Ekirowoozo ekiragibwa mu layini eyookubiri kikwatagana n'ekyo ekiragibwa mu layini esooka.

2. EBITAKWATAGANA:

"Ekitakwatagana" kitegeeza ekikontana. Mu bitontome ebitakwatagana, ebikontana, olunyiriri olwokubiri kirowoozo ekikontana n'olunyiriri olusooka. Naye kiba kikwatagana oba n'olunyiriri olusooka kubanga lwogera amazima agafaananako bwe gatyo. Kikozesa ekintu ekikontana n'okwogera amazima agafaananako bwe gatyo. Eno y'ensonga lwaki kiyitibwa ekikontana. Okugeza:

Kubanga Mukama amanyi ekkubo ly'abatuukirivu;

Naye ekkubo ly'abatatya Katonda lirizikirizibwa. (Zabuli 1:6)

Mu kyokulabirako kino olunyiriri olwokubiri lukontana n'olunyiriri olusooka. Olunyiriri olusooka lwogera ku kkubo ly'abatuukirivu. Ekyokubiri kyogera ku kkubo ly'abatali batuukirivu. Naye olunyiriri olwokubiri luba lukwatagana n'ebyo ebyogerwa mu layini esooka nga eyanjula an amazima agakontana.

3. EBITAFAANAGANA:

Ekika kino eky'okugeraageranya kiringa okuzimba n'amatofaali. Olunyiriri olwokubiri mu kitontome zonna ennyiriri eziddako zongera oba okukulaakulanya ekirowoozo ky'olunyiriri olusooka. Soma eky'okulabirako kino wammanga. Ennyiriri ez'okubiri n'eziddako zizimba oba zongera ku lunyiriri olusooka mu kitontome:

Alina omukisa omuntu atatambulira mu kuteesa kw'abatatya Katonda.

So tayimirira mu kkubo ly'aboonoonyi;

So tatuula mu ntebe y'abanyooma;

Naye okusanyuka kwe kuli mu mateeka ga Mukama;

Era mu mateeka ge mw'afumiitiriza emisana n'ekiro. (Zabuli 1:1-2)

Mu lunyiriri 1, olunyiriri olusooka lugamba nti omuntu afuna omukisa singa tatambulira mu kubuulirira kw'abatatya Katonda. Ennyiriri zino wammanga zizimba ku mazima gano nga zigamba nti naye tasaanidde kuyimirira oba kutuula mu ekkubo lyabwe. Mu lunyiriri olwokubiri layini esooka etugamba nti omusajja ono asanyukira amateeka ga Mukama. Layini eyokubiri eyongera ku ndowooza eno nti afumiitiriza mu mateeka ga Katonda buli kiseera.

4. EBY'OBUBONERO:

"Akabonero" kye kintu ekiyimiridde oba ekiraga ekintu ekirala. Ekyokulabirako, emmunyeenye mu bendera ya Amerika mulimu obubonero bwa (Obukiikirira) amasaza 50 nga gano bammemba b'omukago guno. Mu bitontone by'obubonero, layini ey'okubiri n'eziddirira buba bubonero obukiikirira line esooka. Okugeza:

Ng'empeewo bw'ewejjawejja olw'amazzi,

Nange bwe nkwettanira, ayi Mukama. (Zabuli 42:1)

Layini ey'okubiri mu lunyiriri luno ennyonnyola esooka. Dawudi alaga omwoyo gwe nga guyaananira Katonda ng'empeewo bwewejjawejja ng'ennyonta ejiluma. Ekyokulabirako ky'omuntu alina ennyonta empologoma kabonero akalaga ennyonta ya Dawudi ey'eby'omwoyo. Wadde nga waliwo ebika ebirala ebiberako ebikwatagana mu bitontome by'Olwebbulaniya naye tebyetaaga kuagattibwa mu kusoma kwaffe.

OKUKOZESA EBIKA OKUTEGEERA AMAKULU AGALIMU

Okutegeera ebitontome bino ebikulu kijja kukuyamba ng'osoma ebitontome bya Baibuli. Ojja kusobola okutegeera ebirimu nga bwe biragibwa mu:

1. Eby'okuddamu ebifaanagana eby'amazima :

Kino kijja kukuyamba okutegeera amazima ge gamu agayogerwako mu ngeri ezifaananako. Okuddingana ng'okwo kujja kutereza amazima agaayolesebwa n'amaanyi mu birowoozo byo ne mu mutima gwo. Y'engeri enkulu ey'okufumiitiriza ku Ekigambo kya Katonda. Singa olw'ensonga ezimu totegeera mazima agamu mu ngeri gye galagibwamu mu lunyiriri olusooka mu kitontome, ennyiriri zino wammanga eziraga amazima ge gamu zijja kukuyamba okutegeera.

2. Ebigambo ebikontana eby'amazima agafaanagana:

Tojja kuyiga mazima manene gokka, naye n'okufaanaagana okukontana n'amazima gano. Mu kyokulabirako kya Zabbuli 1:6 tewakoma ku kuyiga kintu ku kkubo ly'abatuukirivu naye era wayiga n'amazima agakontana ku kkubo ly'abatatya Katonda. Nga bw'oyiga y'ebitakwatagana, tojja kusobola kukozeza mazima malungi gokka mu bulamu bwo naye era ojja kulabulwa obulabe obw'ekikontana. Mu kyokulabirako kye twakozesezza wayiga nti Katonda amanyi ekkubo lyo bw'oba oli obutuukirivu nga kino kye mazima amalungi. Era wayiga nti bw'oba tolina butuukirivu ojja kuzikirizibwa. Endowooza eno ey'enjawulo etuwa okulabula okukulu.

3. Okuzimba ebizimbe by'amazima:

Nga buli lunyiriri lw'ekitontome luzimba oba lwongera ku ebyo ebyanjuddwa mu lunyiriri olusooka, amazima ago gajja gakulaakulanyizibwa mu ndowooza yo.

4. Obubonero obulaga amazima ga Katonda:

Ennyinnyonyola ng'ezo ziwa ekifaananyi ekirabika ag'amazima ga Katonda mu birowoozo byo.

EBIKA BY'EBITONTOME

Waliwo ebika bisatu ebikulu eby'ebitontome by'Olwebbulaniya. Okugabanya ebitontome mu bika kukolebwa ku omusingi gw'ebirimu n'engeri ekitontome gye kyayanjulwamu. Singa otegeera ebika by'ebitontome bya Baibuli eby'enjawulo kijja kukuyamba okutegeera by'osoma. Ebika ebisatu ebikulu by'ebitontome bya Baibuli mulimu:

1. EBITONTOME BY'OBUZIRA:

Kino kitontome kya nnyiriri. Kinyumya embooji y'ekikolwa eky'obuzira. Waliwo ebitontome bingi mu bitabo by'ebyafaayo byonna. Soma Okubala 22 okutuuka ku 24 ey'embooji ya Balamu. Ky'ekyokulabirako by'ekitontome ky'obuzira.

2. EBITONTOME BY'AKATEMBA:

Ebitontome eby'akatemba biba bitontome ebizannyibwa. Ekitabo kya Yobu kye kyokulabirako ekisinga obulungi eky'ebitontome ekyakatemba. Ku ntandikwa tukkirizibwa okulaba emabega w'empenda n'okuzuula ekivaako ebizibu bya Yobu nti yali Sitaani. Ekiddako tusanga ababaka nga bategeeza Yobu akatyabaga k'okufiirwa abaana be n'ebintu. Awo Yobu atudde ku mabbali g'entuumu y'evvu. Mu biddirira tulaba mikwano gye nga bamuwa amagezi ag'enjawulo ku nsonga lwaki abonaabona. Waliwo entikko ennene nga Yobu awulira okuva eri Katonda era ku nkomerero azzibwawo ebintu bye. Ekitabo kya Yobu katemba ayanjuddwa mu ngeri y'ekitontome.

3. EBITONTOME BY'OLUYIMBA:

Ebitontome eby'oluyimba biba bitontome eby'okuyimba. Ebyokulabirako bibiri ebirungi ennyo bisangibwa mu luyimba lwa Debola olw'Abalamuzi 5 ne Oluyimba lwa Miriam mu Okuva 15. Waliwo n'ebitundu by'ebitontome eby'oluyimba ebyakozesebwanga okukungubaga oba okulaga ennaku. Eby'okulabirako ku bino bisangibwa mu Zabbuli 137, 74, 80, ne 2 Samwiri 1:19-27. Ekitabo ky'Okukungubaga nakyo kyakulabirako kya kika kino eky'ebitontome eby'oluyimba oba okuyimba okw'okukungubaga. Ekitabo kino kiwandikiddwa mu ngeri y'ebitontome naye nga kigabanyizibwamu n'ebitabo eby'ebyaafaayo kubanga ebitontome bikwata ku kintu eky'ennaku ekyaliwo mu byafaayo by'abantu ba Katonda.

EBITABO BY'EBITONTOME: ENKULAAKULANA YAABYO

Ebitabo ebitaano eby'ebitontome biraga enkulaakulana y'obulamu obw'omwoyo. Ekitabo kya Yobu kyogera ku kufa eri obulamu obw'edda obw'okwefaako. Zabbuli ziraga obulamu obupya mu Katonda, nga bweyoleka mu kutendereza, okusaba, okusinza, okwegayirira, okwatula, n'okwegayirira. Mu Engero tuli mu kuyiga kwa Katonda amagezi ag'omu ggulu naye nga ga mugaso eri obulamu ku nsi. Omubuulizi ayogera ku bwereere bw'okugoberera obulamu "wansi w'enjuba" omutali Katonda. Oluyimba lwa Sulemaani lwogera ku kunoonya obulamu n'amakulu okuyita mu nkolagana ey'obuntu ne Yesu Kristo.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo

.....
.....

2. Laba Olukalala olusooka ku bika by'ebitontome bya Baibuli. Soma Olukalala Lwokubiri ofune ennyonyola ekitegeeza buli kika. Wandiiika ennukuta y'ennyonyola entuufu mu maaso g'ekika kya ebitontome bye binnyonyola.

Olukalala Olusooka

Olukalala olw'okubiri

___ Ebitontome eby'akatemba.

a. Ebitontome eby'ekika kino biyimbibwa.

___ Ebitontome eby'ebyobuzira.

b. Ebitontome eby'ekika kinobiba bya katemba.

___ Ebitontome eby'oluyimba.

c. Ebitontome eby'ekika kino biba bya mboosi
etera okunyumya ku bikolwa eby'obuzira.

3. Laba Olukalala olusooka ku ngeri ez'enjawulo ez'ebitontome bya Baibuli. Soma Olukalala lw'Okubiri ozuule ennyinnyonyola enyonyola buli ngeri. Wandiiika ennukuta y'ennyonyola entuufu mu maaso g'engeri gye kinnyonyola.

Olukalala Olusooka.

Olukalala olw'okubiri.

___ Ebikwatagana.

a. Ennyiriri ez'okubiri n'eziddako ziwa
ekyokulabirako oba akabonero okulaga
amazima g'olunyiriri olusooka.

___ Ebitakwatagana.

b. Ennyiriri ez'okubiri n'eziddako zikontana n'amazima
ekikwatagana n'olunyiriri olusooka mu kitontome.

___ Ebitafaanagana.

c. Ennyiriri ez'okubiri n'eziddako ziraga
ekirowoozo ekifaanagana n'olunyiriri olusooka.

___ Eby'obubonero.

d. Ennyiriri ez'okubiri n'eziddako zizimba ku
amazima agalagiddwa mu lunyiriri olusooka.

4. Noonya Zabbuli 3:1 mu Baibuli yo. Olunyiriri luno luwandiikiddwa mu ngeri ya.....

5. Noonya Zabbuli 1:6 mu Bayibuli yo. Olunyiriri luno luwandiikiddwa mu ngeri ya.....
6. Noonya Zabbuli 1:1-2 mu Baibuli yo. Olunyiriri luno luwandiikiddwa mu ngeri ya.....
7. Noonya Zabbuli 42:1 mu Bayibuli yo. Olunyiriri luno luwandiikiddwa mu ngeri ya.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Ng'oggyeeko ebitabo by'ebitontome waliwo ebitundu by'ebitontome ebisaasaanidde mu bitabo by'Endagaano. Ebimu ku bino biwandiikiddwa wansi. Kozesa ebiwandiiko bino okwongera okuyiga obutontomi mu Baibuli yo:

Olubereberye 4:23-24	Lameka eri bakazi be
Okuva 15:121	Oluyimba lwa Musa/Miriyamu
Okubala 21:27-30	Oluyimba lw'abayimbi ba balaadi.
Okubala 23:7-10	Oluyimba lwa Balamu
Ekyamateeka 33:1-47	Oluyimba lwa Musa
Yoswa 10:12-14	Oluyimba lwa Yoswa
Abalamuzi 5:1-31	Oluyimba lwa Debola ne Balak
Luusi 1:16-17	Oluyimba lwa Luusi
1 Samwiri 2:1-10	Oluyimba lwa Kaana
2 Samwiri 3:33-34	Okukungubaga kwa Dawudi olw'okukungubaga Abuneeri
2 Samwiri 1:17-27	Oluyimba lwa Sawulo ne Yonasaani
2 Samwiri 22:2-51	Oluyimba lwa Dawudi olw'obuwanguzi
2 Samwiri 23:1-7	Ebigambo bya Dawudi ebisembayo
1 Ebyomumirembe 16:8-36	Okwebaza kwa Dawudi
Yeremiya 9:17-22	Okukungubaga olw'eggwanga eryagwa
Okukungubaga 1,2,3,4,5	Okukungubaga olw'eggwanga eryagwa
Ezeekyeri 27:2528:23	Obunnabbi obukwata ku Ttuulo, engeri y'ebitontome
Ezeekyeri 19:1-14	Okukungubaga olw'abalangira ba Isiraeri
Koseya 2:1-15	Oluyimba olw'okubonerezebwa kwa Isiraeri
Kaabakuuku 3:1-19	Essaala ya Kaabakuuku
Lukka 1:46-55	Oluyimba lwa Maria

Lukka 1:68-79

Oluyimba lwaZakaliya

Lukka 2:29-32

Omukisa gwa Simyoni

ESSUULA EY'AMAKUMI ABIRI

OKUSOMESA OBUNNABBI BWA BAIBULI

EBIGENDERERWA:

Bw'omala essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okulaga ensonga ssatu lwaki kikulu okuyiga obunnabbi bwa Baibuli.
- Okulaga ensibuko y'obunnabbi bwa Baibuli.
- Okunnyonyola obunnabbi bwa Baibuli.
- Okumenya enkola bbiri Katonda gye yawa obunnabbi.
- Okwawula wakati wa bannabbi ab'amazima n'ab'obulimba.
- Okulaga ebigendererwa bisatu eby'obunnabbi.
- Okulaga ebisumuluzo bitaano eby'okutegeera obunnabbi bwa Baibuli.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

N'abagamba nti bye bigambo bye nabagamba nga nkyali nammwe nti byonna ebyawandiikibwa nga binjogerako mu Mateeka ga Musa ne mu bitabo by'abalanzi ne Zabbuli, biteekwa okutuukirira. (Lukka 24:44)

ENNYANJULA

Nga bwewayiga emabegako mu musomo guno, waliwo ebitabo ebiwerako mu kigambo kya Katonda ebiyitibwa ebitabo eby'obunnabbi. Essuula eno eraga obiragiro ebikulu obw'okuyiga n'okutegeera obunnabbi bwa Baibuli.

EKITABO EKY'OBUNNABBI

Ekiigambo kya Katonda ekyawandiikibwa, Baibuli Entukuvu, kyawukana mu bintu bingi ku biwandiiko eb'amaddiini amalala. Naye waliwo enjawulo emu enkulu. Enjawulo eyo eri nti ebitabo ebitukuvu eby'eddiini endala teziriimu bunnabbi butuukiridde. Obunnabbi obuli mu Baibuli, bungi ku bwo bumaze okutuukiririra, bujulizi bukulu obulaga nti Ebyawandiikibwa byalungamizibwa Katonda.

ENNYONNYOLA Y'OBUNNABBI

Ekigambo "obunnabbi" kitegeeza okwogera. Obunnabbi bwa Baibuli buzingiramu ebika bisatu ebikulu eby'okwogera:

1. Obubaka obw'okulungamizibwa okuva eri Katonda.
2. Okuteebereza ebigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso mu nteekateeka ya Katonda ey'olubeerera.
3. Okuvvuunula kw'omuntu ku bikolwa bya Katonda.

BANNABBI

Katonda yalagira buli nnabbi wa Baibuli okutuukiriza omulimu ogw'enjawulo mu nteekateeka ye.

-Ng'abavvuunuzi bannyonnyola abantu ebikolwa bya Katonda.

-Ng'aboogezi baayogera amazima ga Katonda. Baayogera obubaka obw'essuubi n'okulungamya.

-Nga bannabbi balagula ebigenda okubaawo mu maaso mu nteekateeka ya Katonda nga bayita mu kubikkulirwa okwaweebwa Omwoyo Omutukuvu

Ebintu ebyalagulwa mu bunnabbi bwa Baibuli bissukuluma ku busobozi bwa bantu. Mulimu ebintu ebimala ebikwata ku nsonga okumalawo okuteebereza oba okuteebereza.

ENGERI Z'OBUNNABBI

Waliwo engeri bbiri enkulu Katonda gye yayogera mu ng'ayita mu bannabbi.

EKIGAMBO EKYOGEDDWA:

Enkola eyasinga okukozesebwa yali kigambo ekyogerwa. Katonda yagambanga ba nnabbi ebigambo byebalina okwoogera. Ekyokulabirako, Katonda yagamba nnabbi Yeremiya nti:

...kubanga onoogendanga yonna gye ndikusindika, ne byonna bye nkulagir, onoobyegorea. (Yeremiya 1:7)

Mu kitabo kya Yeremiya kyonna ebiragiro Katonda bye yamuwa byali...

**Genda olangirire nga Yerusaalemu ewulira nti, Bwatyo bw'ayogera Mukama Katonda nti,...
(Yeremiya 2:2)**

Yeremiya yayogera ebigambo Katonda bye yamugamba okwogera.

OBUNNABBI OBUZANNYE:

Ng'oggyeeko obunnabbi obw ogerwa, Katonda yalagira bannabbi okuzannya obubaka mu ngeri ey'okulaba. Okugeza Katonda yagamba Yeremiya nti:

...Weekolere ekikoligo okiteeko yo. (Yeremiya 27:2)

Ebikoligo bino byali bunnabbi obulabika obw'ebikoligo by'obuddu ebyali bigenda okujja ku bantu olw'ekibi kyabwe. Yeremiya yazannya obubaka bwa Katonda obw'obunnabbi.

ENSIBUKO Y'OBUNNABBI

Ensibuko y'obunnabbi bwa Baibuli ye Katonda abikkulira omuntu obubaka bwe ng'ayita mu Mwoyo Omutukuvu:

Kubanga obunnabbi tebwajja mu biseera eby'edda olw'okwagala kw'omuntu; naye abasajja ba Katonda abatukuvu bayogera ngabalungamizibwa Omwoyo Omutukuvu. (2 Peetero 1:21)

Naye Katonda yabitubikkulira mu Mwoyo we: kubanga Omwoyo akebera byonna, weewaawo, ebintu eby'ebuziba ebya Katonda. (1 Abakkolinso 2:10)

Katonda asobola okwogera mu butuufu ku biseera eby'omu maaso kubanga:

Katonda y'amanyi emirimu gye gyonna okuva ku ntandikwa y'ensi. (Ebikolwa 15:18)

Mujjukire eby'edda: kubanga nze Katonda, so tewali mulala; Nze Katonda, era tewali alinga nze.

Okulangirira enkomerero okuva ku lubereberye, era okuva edda ebintu ebitannaba kukolebwa, nga boogera nti Okuteesa kwange kuliyimirira, era nja kukola byonna bye njagala. (Isaaya 46:9-10)

Katonda azuukiza bannabbi ab'amazima:

Mukama Katonda wo agenda kukuyimusiza Nnabbi ali nga nze, ng'amuggya mu bantu bo. Nnabbi oyo mumuwulirizanga era mumugonderanga. (Ekyamateeka 18:15)

Katonda abikkulira bannabbi bano enteekateeka ze ez'omu maaso:

Mazima Mukama Katonda takola kintu kyonna nga tasoosa kukibbikulira baweeraza be bannabbi. (Amosi 3:7)

BANNABBI AB'OBULIMBA

Sitaani akoppa obunnabbi obw'amazima ng'ayita mu kulagula okw'obulimba okukolebwa abalaguzi, abalogo, n'abalaguzi b'emmunyeenye. Enkola zino si za Katonda. Nabbi Danyeri yagamba nti:

Danyeri n'addamu mu maaso ga kabaka n'agamba nti, "Ekyama kabaka kyasabye bagezi, abalaguzi b'emmunyeenye, abalogo, ba kabaka tebasobola kukikutegeeza.

Naye waliwo Katonda mu ggulu abikkula ebyama era amanyisa abantu kabaka Nebukadduneeza kiki ekigenda okubaawo mu nnaku ez'oluvannyuma. (Danyeri 2:27-28)

Obunnabbi obw'amazima bussa essira ku Yesu Kristo:

Noolwekyo mbawa okutegeera nti tewali muntu yenna ayogera ku Mwoyo wa Katonda ayita Yesu akolimiddwa; era nti tewali muntu ayinza kugamba nti Yesu ye Mukama, naye lwa Mwoyo Mutukuvu. (1 Abakkolinso 12:3)

Baibuli erabula ku bannabbi ab'obulimba (Matayo 24:11,24, Makko 13:22). Omuntu ayitibwa "Nnabbi ow'obulimba" ajja kweyolekera mu bigenda okubaawo ku nkomerero y'ensi (Okubikkulirwa 13:11-17; 16:13; 19:20; 20:10). Bayibuli eraga engeri eziwerako ez'okuzuulamu bannabbi ab'obulimba:

-Bayigiriza obugwenyufu olw'okwesanyusa: 2 Peetero 2:13

-Bagezaako okujja abantu okuva mu buwulize bw'Ekigambo kya Katonda: Ekyamateeka 13:1-5

-Bakola ebigambo eby'obulimba: Matayo 24:23-24

-Balimba abantu n'obubonero obw'ekyamagero: Matayo 24:11, 24

Tebalagula okusenziira ku kigero ky'okukkiriza (mu nkolagana entuufu n'Ekigambo kya Katonda): Abaruumi 12:6

-Bannabbi ab'obulimba tebalina bibala bya Mwoyo Mutukuvu mu bulamu bwabwe: Matayo 7:15-16; Abaggalatiya 5:22-23

-Bye balagula tebituukirira: Ekyamateeka 18:20-22

EBIGENDERERWA BY'OBUNNABBI

Baibuli raga ebigererwa eby'enjawulo Katonda by'alina okwogera n'abantu ng'ayita mu bunnabbi:

OKUKAKASIBWA KW'OBUBAKA BWA KATONDA:

Obunnabbi obutuukiridde bukakasa nti obubaka bwa Katonda bwa mazima. Mu Isaaya 41:21-23 Katonda asoomooza bakatonda b'abannamawanga okulaga amaanyi gaabwe nga balagula ebigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso. Bbo tebaasobola kukikola kubanga baali bakatonda ab'obulimba;

Muleete ensonga zammwe, bw'ayogera Mukama; muleete ensonga zammwe ez'amaanyi, bw'agamba Kabaka wa Yakobo.

Babalete, batulage ekigenda okubaawo: bategeeze ebintu eby'edda, bye biri, tulyoke tubirowooze, n'okumanya eby'oluvannyuma n'enkomerero yaabyo; oba okutulangirira ebintu ebigenda okujja.

Mulage ebigenda okujja oluvannyuma, tulyoke tutegeere nga bwe muli bakatonda. (Isaaya 41:21-23)

OKUKAKASA OBUBAKA WA KATONDA:

Obunnabbi bukakasa ababaka ba Katonda abatuufu:

Naye Nnabbi eyategeza obunnabbi obw'emirembe ajja kulabibwa nga ddala atumiddwa Mukama era ng'obubaka bwategeza butuukiridde. (Yeremiya 28:9)

OKUYIGIRIZA ABAKKIRIZI:

Abakkiriza balina okufuna okuyigirizibwa okuva mu bunnabbi era n'okufaayo ku nsonga eno:

Noolwekyo tweyongedde okufuna obukakafu ku ebyo bannabbi bye baayogera. Musaanidde okubissaako omwoyo kubanga biri ng'ettaala eyakira mu kifo eky'ekizikiza... (2 Peetero 1:19)

EMIGASO GY'OKUSOMA OBUNNABBI

Waliwo ensonga ssatu enkulu lwaki kikulu okuyiga obunnabbi bwa Baibuli:

1. Ebyawandiikibwa byonna byalunjamizibwa Katonda era bya mugaso mu kusoma:

Ebyawandiikibwa byonna biweebwa olw'okulunjamizibwa kwa Katonda, era biba bya mugaso eri enjigiriza, okunenya, okutereza, olw'okuyigirizibwa mu butuukirivu;

Omuntu wa Katonda alyoke abeere omutuukirivu, nga yeetegese bulungi mu byakola byonna. (2 Timoseewo 3:16-17)

2. Obunnabbi buleeta okutegeera ebibaddewo emabega, ebiriwo kati, n'ebyo'omu maaso mu nteekateeka ya Katonda:

...ebintu by'olabye n'ebiriwo n'ebintu ekigenda okubaawo oluvannyuma. (Okubikkulirwa 1:19)

3. Okutegeera enteekateeka ya Katonda ey'omu maaso kiziyiza obulimba bwa Sitaani:

Mu biro ebyo, singa omuntu abagambanga nti Kristo ali wano, ob anti ali wali temukkirizanga. Kubanga abalimba nga beeyita Kristo, oba nga beeyita bannabbi balirabika, ne bakola eby'amagero era ebyewuunyisa nga bagenderera okukyanya abalondemu ba Katonda, singa kisoboka:

Mwerinda mbabuulidde bukyali.

Kale bwebabagamba nti, Kristo ali mu ddungu, temugendanagayo, oba nti, ali mu nnyumba, temukkirizanga. (Matayo 24:23-26)

Enteekateeka ya Katonda ey'omu maaso emanyiddwa bulungi nga tennabaawo kale tetujja kulimbibwa Sitaani.

4. Waliwo omukisa ogw'enjawulo ogulangibwa ku abo abasoma obunnabbi bwa Baibuli:

Alina omukisa oyo asoma, n'oyo awulira ebigambo by'obunnabbi buno, ne babikwata kubanga ekiseera kimpi. (Okubikkulirwa 1:3)

OKUSOMA OBUNNABBI

Obunnabbi bwa Baibuli kitundu ku "nnyama" y'ekigambo kya Katonda kye twasomyeko emabegako mu ssomo lino. "Ennyama" y'obunnabbi nzibu okutegeera okusinga "amata" g'Ekigambo kya Katonda eraga ensonga enkulu ezikwata ku nzikiriza y'Ekikristaayo.

Bw'oba ng'oli mukkiriza mupya era nga tolina ky'omanyi ku Baibuli, olina okusooka okusoma ebitundu ebirala eby'Ekigambo kya Katonda nga tonnagezaako kuyiga bitabo bya bunnabbi. Soma ku bitabo by'Enjiri, Ebikolwa, n'Ebbaluwa z'Endagaano Empya. Soma enjawulo z'Ebitontome, Amateeka, n'Ebyafaayo by'Endagaano Enkadde. Nga bw'osoma, kozesa by'oyize mu kkoosi eno ebikwata ku kitabo, essuula, akatundu, olunyiriri, n'okusoma ebigambo.

Bw'omala okufuna okumanya okusookerwako ku njawulo zino, olwo soma ebitabo by'obunnabbi ebiri mu Baibuli. Tofaayo bw'oba totegeera bunnabbi bwonna obuli mu Baibuli. Abasomi ba Baibuli abamanyi bamaze emyaka mingi nga bakubaganya ebirowoozo ku makulu g'ebitundu ebimu eby'obunnabbi bwa Baibuli.

EBITABO BY'OBUNNABBI

Ng'oggyeeko ebitabo by'obunnabbi waliwo essuula n'ennyiriri endala nnyingi ez'obunnabbi esaasaanidde mu Kigambo kya Katonda kyonna.

Obunnabbi obwasooka okuwandiikiddwa mu Baibuli buli mu kitabo ky'Olubereberye:

Era nditeeka obulabe wakati wo n'omukazi, ne wakati w'ezzadde lyo ne ezzadde lye: lirimenya omutwe gwo, naawe olibetenta ekisinziro. (Olubereberye 3:15)

Olunyiriri luno lulagula okujja kwa Yesu Kristo eyayita mu kufa kwe olw'ebibi by'omuntu, yandibetenta omulabe, Sitaani.

Tekisoboka kuwandiika mu kitabo kino buli bunnabbi obuli mu Kigambo kya Katonda. Twagala ggwe okimanye nti mu Baibuli yonna mulimu obunnabbi. Obunnabbi tebukoma ku bitabo ebimanyiddwa nga Ebitabo by'Obunnabbi. Okuyita kusoma n'obumanyirivu ojja kusobola okumanya omulamwa ogw'obunnabbi ogutambulira mu Baibuli yonna.

OKUTEGEERA OBUNNABBI

Abantu abamu bagwamu amaanyi bwe bagezaako okuyiga obunnabbi bwa Baibuli. Kubanga obunnabbi buzibu ko okusinga ebitundu bya Baibuli ebirala, beebuuza obanga ddala Katonda ayagala bautegeere. Kisoboka okutegeera obunnabbi bwa Baibuli. Katonda yali ayagala nnyo Danyeri okutegeera obunnabbi kwe kutuma malayika okumunyonnyola. Malayika n'agamba nti:

...Kaakano nvuddeyo okukuwa obukugu n'okutegeera (Danyeri 9:22)

Yesu yafuna obudde okunyonnyola Abayigirizwa be obunnabbi bw'Endagaano Enkadde:

N'abagamba nti bye bigambo bye nabagamba nga nkyali nammwe nti byonna ebyawandiikibwa nga binjogerako mu Mateeka ga Musa ne mu bitabo by'abalanzi ne Zabbuli, biteekwa okutuukirira. (Lukka 24:44)

Abayigirizwa bwe baabuuza Yesu ku nkomerero y'ensi, Yesu yalaga obubonero obw'obunnabbi obuwerako bwe baali balina okutunuulira. Yali yayagala bategeere ebigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso. Yesu yagamba nti:

Bwe mutyo nammwe bwe munaalaba ebintu bino byonna, mumanye nga kiri kumpi, awo ku mulyango. (Matayo 24:33)

Mu nnyanjula y'ekitabo ky'Okubikkulirwa, ekitabo abamu kye batwala nti kizibu nnyo abantu okutegeera, kyeyoleka bulungi nti Katonda ayagala abantu be bategeere obunnabbi:

Okubikkulirwa kwa Yesu Kristo Katonda kwe yamuwa, okulaga abaweereza be ebintu ebiteekwa okutuukirira mu bbanga ttono... (Okubikkulirwa 1:1)

EBISUMULUZO BY'OKUTEGEERA

Waliwo ebisumuluzo ebimu ebikulu ebijja okukuyamba okutegeera n'okutaputa obulungi obunnabbi bwa Baibuli.

EKISOOKA: OMULAMWA OMUKULU GW'OBUNNABBI

Mukama waffe Yesu Kristo gwe mulamwa omukulu mu bunnabbi bwa Baibuli. Waliwo amasomo amalala mangi ag'Obunnabbi bwa Baibuli. Ekyokulabirako, waliwo obunnabbi obulaga nti Katonda ajja kusalira amawanga amabi omusango. Naye omulamwa omukulu mu bunnabbi bwonna obwa Baibuli kwe kuba nti mu ngeri emu oba endala bukwatagana ne Yesu n'ekigendererwa kya Katonda ekikwata ku ye:

Nga yatutegeeza ekyama ky'okwagala kwe, kye yali yategeka edda okutuukiriza mu Kristo

Nti mu kiseera ky'ebiseera ebijjuvu Asobole okukunjaana mu omu byonna mu Kristo, ebiri mu ggulu ne ku nsi; mu Ye. (Abaefeso 1:9-10)

Obunnabbi bwonna obwa Baibuli, ne bwe buba nga bukwata ku nsonga gamba ng'okusalirwa omusango ku mawanga n'ebirala, bukwatagana n'enteekateeka ya Katonda okutwalira awamu. Enteekateeka eyo kwe kuleeta abantu bonna mu nkolagana entuufu ne Katonda okuyita mu Mukama waffe Yesu Kristo. Ekigendererwa kwe kukungaanya mu kimu ebintu byonna mu Kristo.

Baibuli egamba nti "omwoyo" oba omulamwa gw'obunnabbi bwa Baibuli ye Yesu:

...kubanga obujulirwa bwa Yesu gwe mwoyo ogw'obunnabbi. (Okubikkulirwa 19:10)

Bw'oba oyiga obunnabbi bwa Baibuli bulowoozeeko mu ngeri y'ekibuuzo kino: Obunnabbi buno bukola bukwatagana butya ne Yesu Kristo (omwoyo gw'obunnabbi) n'enteekateeka ya Katonda okutwalira awamu?

EKY'OKUBIRI: BAYIBULI YEVVUUNULA YOKKA

Ekirala ekiyinda okutuyamba okutegeera kwe kukimanya nti emirundi mingi Baibuli ennyonyola obunnabbi bwayo. Ekyokulabirako ku ngeri Baibuli gye yeevuuunula soma Danyeri essuula 2. Wano kabaka ayitibwa Nebukadduneeza aweebwa ekirooto okuva eri Katonda. Bw'azuukuka tasobola kujjukira kirooto ekyo. Yayita abalaguzi b'emmunyeenye n'abalogo okujjukira n'okutaputa ekirooto ekyo. Tebasobola kukikola. Olwo Katonda n'akozesa nnabbi Danyeri okubuulira kabaka bye yaloose n'okubimutaputira. Ekirooto kyannyonyolwa Danyeri mu nnyiriri 31-35. Entaputa y'ekirooto eweereddwa mu nnyiriri 36-45. Kino kyakulabirako ku ngeri, mu bitundu bingi, Baibuli gy'evvuunula obunnabbi bwayo.

Endagaano Empya evvuunula obunnabbi bungi obw'endagaano enkadde kubanga bungi ku bunnabbi bw'Endagaano Enkadde butuukirizibwa mu Ndagaano Empya. Okugeza, geraageranya obunnabbi bw'endagaano enkadde obwatuukirizibwa mu ndagaano Empya:

..era ndigamba abo abatali bantu bange nti muli bantu bange, era baligamba nti Ggwe Katonda wange. (Koseya 2:23)

Naffe, be yayita, si mu Bayudaaya bokka, naye n'ab'amawanga?

Nga bw'ayogera ne mu Koseya nti Ndibayita abantu bange, abatali bantu bange; n'omwagalwa we, atayagalibwa.

Era kinaatuuka mu kifo we kyabagambibwa, nti temuli bantu bange; eyo gye baliyitibwa abaana ba Katonda omulamu. (Abaruumi 9:24-26)

Obunnabbi obutuukiridde mu Ndagaano Empya buzingiramu obunnabbi bungi obw'omu Ndagaano Enkadde obukwata ku Masiya ajja, Yesu Kristo.

EKY'OKUSATU: ETTEEKERA LY'OKUJULIZA KW'EMIRUNDI EBIRI

Ekisumuluzo ekirala eky'okutegeera obunnabbi bwa Baibuli lye "etteeka ery'okujuliza emirundi ebiri." Etteeka lino ery'okuvvuunula obunnabbi bwa Baibuli kugamba nti obunnabbi obw'okutuukirizibwa amangu bukolebwa ng'engeri ya okuyigiriza amazima amazibu oba okulagula ekintu ekigenda okutuukirira ewala mu biseera eby'omu maaso.

Emirundi mingi mu Baibuli obunnabbi bwatuukirizibwa amangu ddala nga bumaze okuweebwa, naye nga bwe bumu obunnabbi tebwakwata ku kintu ekyo kyokka ekyatuukirizibwa amangu ago, naye ne ku kutuukirizibwa okw'okubiri mu biseera by'omumaaso eby'ewala.

Okugeza, waliwo obunnabbi obuweereddwa mu Ezeekyeri 28:1-19 nga bugendereddwamu Esubaali eyali awo kabaka w'e Ttuulo. Yali kabaka mubi. Yali kifaananyi ky'awakanya Kristo agenda okusituka mu

kiseera ky'enkomerero y'ensi. Nga tugamba nti Esubaali ya "Kika" tutegeeza nti mu butonde ne mu bikolwa ye yali ng'Omulabe wa Kristo agenda okujja mu biseera eby'omu maaso. (Ojja kuyiga ebisingawo ku "bika" mu essuula eddako.) Katonda bwe yayogera mu bunnabbi ng'ayita mu Ezeekyeri, kyatuukirizibwa mu bwangu mu biseera eby'omu maaso mu bulamu bwa Esubaali. Naye waliwo ekintu ekigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso, nga tekinnatuukirira, nga kye kimu n'obunnabbi obukwata ku mufuzi omubi ow'ekiseera eky'enkomerero ayitibwa Omulabe wa Kristo.

Nga bw'oyiga obunnabbi bwa Baibuli jjukira etteeka lino ery'okujuliza emirundi ebiri. Weebuuzze ebibuuzo bibiri:

1. Obunnabbi buno bwali butegeeza ki mu kiseera we bwaweebwa abantu?
2. Waliwo ebiseera eby'omu maaso ebijuliziddwa emirundi ebiri mu bunnabbi buno?

Okubuuza ebibuuzo bino kijja kukuyamba okutaputa obunnabbi okutuuka ku makulu gabwo mu bujuvu.

EKY'OKUNA: ENDOWOOZA Y'OBUNNABBI

Bannabbi baayogera ku bintu ebyali bigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso nga bilinga ebigenda mu maaso oba nga bigenda kubaawo mu kaseera katono. Okugeza, Isaaya yalagula nti:

Omwoyo wa Mukama Katonda ali ku nze; kubanga Mukama anfuseeko amafuta okubuulira amawulire amalungi eri abawombeefu; Antumye okusiba emitima ebimenyese, okulangirira eddembe eri abasibe, n'okuggulawo ekkomera eri abo abasibiddwa;

Okulangirira omwaka gwa Mukama ogw'okulabiramu obulungi bwe; olunaku lwa Mukama olw'okuwalanirako eggwanga era n'okuzzaamu amaanyi abo bonna abakungubaga.

Okugabirira abo abakungubagira mu Sayuuni, okubawa engule mu kifo ky'evvu; n'amafuta ag'essanyu mu kifo ky'okukungubaga, ekyambalo eky'okutendereza olw'omwoyo ogw'obuzito; balyoke bayitibwa emiti egy'obutuukirivu, ebisimbe bya Mukama, balyoke baweebwe. (Isaaya 61:1-3)

Yesu bwe yasoma okuva mu kitundu kino ekya Isaaya mu Lukka 4:17-20 yakoma n'ebigambo "okutuuka." mulangirire omwaka gwa Mukama ogusiimibwa." Awo n'abikako ekitabo n'agamba nti Ebyawandiikibwa bino byatuukirizibwa mu Ye ku lunaku olwo. Mu kino yali ategeeza nti yali atuukiriza obunnabbi buno. Yali omu n'Omwoyo wa Katonda ku Ye okubuulira amawulire amalungi, okusiba abamenyese emitima, okulangirira eddembe, n'okuggulawo amakomera.

Naye kya makulu nti Yesu yalekera awo okusoma n'ebigambo "okulangirira omwaka ogukkirizibwa ogwa." Mukama." Teyasoma kitundu ekikwata ku "olunaku olw'okwesasuza kwa Katonda waffe" kubanga olunaku olw'okwesasuza lwali terunnatuuka. Emyaka kumpi 2,000 giyiseewo okuva Yesu weyasoma ekitundu kino. Olunaku lwa Katonda olw'okwesasuza n'okutuusa kati terunnatuuka.

Endowooza y'obunnabbi ewandiika ebibaddewo nga bwe biba eby'amangu. Okuyita mu kubikkulirwa kw'Omwoyo Omutukuvu Isaaya yalaba enteekateeka ya Katonda yonna. Yalaba Yesu ng'ajja okubuulira,

okusiba, okulangirira eddembe, ggulawo amakkomera, alangirire omwaka gwa Mukama ogukirizibwa, n'okwesasuza kwa Katonda.

Isaaya yalaba ebyaliwo nga bw'onotunuulira ensozi eziri ewala. Ebiwonvu ebiri wakati w'ensozi tebirabika okutuusa ng'olinnye ku ntikko y'olusozi. Obunnabbi endowooza eraga enteekateeka yonna eya Katonda okuva ewala. Oluusi ebibaawo birabika nga bibaawo amangu ddala nga biddiriŋŋana. Naye ng'obunnabbi bwe butuukirira wabaawo emirundi mingi ebiwonvu by'ebiseera wakati waabyo nga bwe kiragibwa mu kitundu kino okuva mu Isaaya. Yesu tannatuukiriza Ebyawandiikibwa ebikwata ku lunaku olw'okwesasuza.

EKY'OKUTAANO: EMBALA Y'OBUKUKWAKULIZO Y'OBUNNABBI

Obunnabbi bwa Baibuli bungi bulina obukwakkulizo mu butonde. Kino kitegeeza nti Katonda agamba nti ajja kukola ebintu ebimu okusenziira ku ngeri omuntu gy'addamu. SINGA omuntu tawuliriza bubaka bwa Katonda, ebintu ebimu bijja obubaawo. SINGA omuntu AWULIRA obubaka bwa Katonda n'abuddamu bulungi, olwo ekintu ekirala kijja bubaaawo.

Katonda yagamba nti:

Mu kiseera ki kye ndiyogera ku ggwanga n'obwakabaka; okusikula, n'okusimbula wansi, n'okukizikiriza;

SINGA eggwanga eryo, lye nnavumirira, likyuka okuva ku bubi bwalyo, nange nja kukyuka, neenenye ebibi bye nnalowooza okubakola.

Era mu kaseera ki lwe ndiyogera ku ggwanga, era ku bikwata ku a obwakabaka, okubuzimba n'okubusimba,

BWE likola ebibi mu maaso gange, ne litagondera ddooboozi lyange, nja kwennenya mu bulungi, kye nnagamba nti kijja kubaganyula. (Yeremiya 18:7-10)

Mu bunnabbi bwa Baibuli bungi, olina okweyongera okusoma okusobola okuzuula engeri omuntu gy'addamu kubanga okutuukirizibwa kw'obunnabbi kutera okuba n'obukwakkulizo ku ngeri omuntu gy'addamu. Ku lw'ebirungi ekyokulabirako ky'ennono eno soma ekitabo kya Yona. Nabbi Yona yabikkula nti Katonda yali wakusaanyaawo Nineva mu nnaku ssatu SINGA tebeeneyezza. Okuzikirizibwa tekwaajja. Ensonga yali nti Nineeva yaddamu bulungi obubaka bwa Katonda era nebeeneya ebibi byabwe.

OBUNNABBI BW'ENDAGANO ENKADDE

Obunnabbi mu Ndagaano Enkadde bwesigamye ku:

1. Abantu ba Isirayiri eggwanga Katonda lye yayimusa mwe yayita okwebikkula eri ensi. Mu kiseera Isiraeri we yagabanyizibwamu obwakabaka obw'emirundi ebiri obunnabbi butunuulidde Isiraeri ne Yuda. Ekyokulabirako eky'obunnabbi eri Isirayiri kye kitabo kya Koseya. Ekyokulabirako eky'obunnabbi eri Yuda kye kitabo kya Yoweeri.

2. Obunnabbi eri amawanga ageetoolodde abantu ba Isirayiri. Ekyokulabirako, obunnabbi buwa eri Babulooni, Misiri, Ttuulo, Edomu, n'ebirala Ekyokulabirako bwe bunnabbi bwa Obadiya yalagira eggwanga lya Edomu.
3. Obunnabbi obukwata ku Masiya ajja, Yesu Kristo. Buno tebuli mu kintu kyonna ekitabo kimu eky'obunnabbi. Busaasaanidde mu Ndagaano Enkadde yonna. Ekyokulabirako ekirungi kyekya Isaaya 7:14.
4. Obunnabbi obukwata ku nsi yonna, enkomerero yaayo, ebigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso, enkomerero y'ensi, n'enkomerero y'ebiseera nga bwe tukimanyi. Ekitabo kya Danyeri kyakulabirako kirungi nnyo eky'ekika kino eky'obunnabbi. Ekipande kino wammanga kifunza ebirimu mu bitabo by'obunnabbi mu bulambalamba mu Ndagaano Enkadde. Nga bw'okozesa ekipande kino kakasa nti ojjukira etteeka ly'okujuliza okw'emirundi ebiri. Wadde ng'obunnabbi bwatunuulirwa mu mawanga agamu era ne butuukirira mu mu biseera eby'omu maaso eby'amangu, obunnabbi bungi bwayogera ku bintu ebinene ennyo ebyali bigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso eby'ewala:

Bannabbi b'Endagaano Enkadde

Nnabbi	Obubaka	Ekiseera
Yona	Katonda ayagala nnyo Abamawanga	Eri Bwasuli Nga tannawangangusibwa
Nakkumu	Okuzikirizibwa kwa Nineva olw'obukambwe bwayo	(800-650 B.C.)
<hr/>		
Obadiya	Okuzikirizibwa kwa Edomu olw'enkwe zaayo	Eri Edomu Nga Tebannawangangusibwa
		(800 B.C.E.)
Koseya	Okwagala kwa Katonda eri Isiraeri omwenzi.	Eri Isiraeri Nga tebannawangangusibwa
Amosi.	Abantu ba katonda bingedde okubonerezebwa.	(750 B.C.)
<hr/>		
Isaaya	Masiya ajja	
Yeremiya/	Omusango kati, ekitiibwa kigoberere	
Okukungubaga		
Yoweeri	Omusango gujja kugwa nga kawumpuli	Eri Yuda Nga tebannawangangusibwa
Mikka.	Abantu ba Katonda nga bawozesebwa.	(800-606 B.C.)
Kaabakuuku.	Omutuukirivu alibeera mulamu olw'okukkiriza	
Zeffaniya.	Olunaku lwa Katonda lujja	
Ezeekyeri.	Katonda tamaliriza na Israel	Eri Yuda Mu Buwanganguse.
Danyeri.	Omukono gwa Katonda mu bigenda mu maaso mu nsi.	(606-536 B.C.)
Kaggayi	Obulabe bw'ekitundu ky'omutima	Eri Yuda Oluvannyuma lw'Obuwanganguse
Zekkaliya.	Ekitiibwa kya Masiya.	(536-400 B.C.)
Malaki.	Obulabe bw'omutima omukalubo.	

OBUNNABBI BW'ENDAGANO EMPYA

Waliwo obunnabbi bungi obusaasaanidde mu ndagaano empya yonna. Ebisinga ku bino byogera ku bigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso ng'ensi tennaggwawo. Okugeza ebyokulabirako soma obunnabbi mu Matayo essuula 24.

Waliwo ekitabo kimu kyokka mu kugabanya obunnabbi mu Ndagaano Empya, naye. Ekyo ky'ekitabo ky'Okubikkulirwa. Yokaana, Omuyigirizwa wa Yesu, yaweebwa okubikkulirwa kuno okuva eri Katonda okuyita mu Mwoyo Omutukuvu. Kwe kubikkulirwa kwa Yesu Kristo:

Okubikkulirwa kwa Yesu Kristo, Katonda kwe yamuwa, okumulaga abaweereza be ebintu ebiteekwa okutuukirira mu bbanga ttono... (Okubikkulirwa 1:1)

Yokaana yategeezebwa nti...

Wandiika ebintu by'olabye, n'ebyo ebiriwo, n'ebyo ebintu ebigenda okubaawo oluvannyuma. (Okubikkulirwa 1:19)

Ekitabo kya Danyeri kisaana okusomesebwa awamu n'ekitabo ky'Okubikkulirwa.

Waliwo enzivuunula nnyingi ez'enjawulo eziweereddwa ku bunnabbi obuli mu kitabo ky'Okubikkulirwa. Entaputa zino zeesigamiziddwa ku kiseera ekituufu ekibaddewo ku bintu ebimu oba ebikwata ku bintu ebitongole ebibaddewo. Kikulu okuba n'okutegeera okwa bulijjo, naye, ku ekyo Baibuli ky'egamba nti kijja kubaawo. Enteekateeka eno wammanga etuwa okutegeera ku bintu ebikulu ebibaddewo:

EBINTU EBIKULU EBIJJA MU MAASO

1. Baibuli eyigiriza nti Yesu ajja kudda ku nsi ku lw'abakkiriza: Yokaana 14:2-3.
- A. Okukwakulibwa: 1 Abasessaloniika 4:13-18 awa ebisingawo ebikwata ku kudda kwa Kristo ku lw'abakkiriza. Okudda kuno kuyitibwa okukwakulibwa:
  - a. Kristo yennyini ajja kudda: Olunyiriri 16
  - b. Walibaawo okuzuukira okuva mu ntaana kw'abo abaali abakkiriza abaafa: Olunyiriri 16
  - c. Wajja kubaawo okukwakulibwa, ekitegeeza "ekikolwa eky'okuggya omuntu okuva mu kifo ekimu okudda mu kirala." Abakkiriza abalamu bajja kuggyibwa ku nsi okutuuka okusisinkana Yesu: Olunyiriri 17.
  - d. Walibaawo okuddamu okugatta wakati w'abakkiriza abaafa emabegako, abakkiriza ababeera mu kiseera kya Kristo okukomawo, ne Mukama waffe Yesu Kristo: Olunyiriri 17.
- B. Ekibonyoobonyo: Baibuli eyogera ku kiseera eky'entiisa ku nsi ekiyitibwa ekibonyoobonyo.
  - a. Ekibonyoobonyo kijja kumala emyezi 42 oba ennaku 1,260: Danyeri 9:24-27

- b. Kijja kuba kiseera kizibu nnyo. Wabaddewo ebiseera bingi ebizibu mu nsi, naye ebintu bisatu bye bijja okwawula ekibonyoobonyo ku byonna ebiseera ebirala eby'obuzibu.
- ✓ Ekisooka, kijja kuba kya nsi yonna so si kya kitundu kyokka: Okubikkulirwa 3:10
  - ✓ Ekyokubiri, abantu bajja kukitegeera nti enkomerero y'ensi eri kumpi: Okubikkulirwa 6:16
  - ✓ Ekyokusatu, amaanyi g'ekizibu gajja kuba manene okusinga bwe kyali kibadde nga tannafuna bumanyirivu: Matayo 24:4-14
- c. Ennyonnyola yaayo: Waliwo emisango egy'omuddiring'anwa ku nsi mu kiseera ky'ekibonyoobonyo. Bino byogerwako mu Okubikkulirwa essuula 6, 8-9, ne 16 ne Matayo 24:4-14.
- d. Ensonga y'ekibonyoobonyo: Obubi bw'omuntu bulina okubonerezebwa, Sitaani n'awangulwa, era Yesu n'akkiriza nti ye Mukama wa bonna. Kino kimaliriza enteekateeka ya Katonda ey'emyaka egyogeddwako mu Abeefeso 1:8-9.
- C. Ekiseera ky'okukwakulibwa: Abantu abamu bakkiriza nti okukwakulibwa kujja kubaawo nga ng'ekibonyoobonyo tekinabaawo era nti abakkiriza tebajja kuisinkana biseera by'antiisa mu kiseera kino. Abalala balowooza nti okukwakulibwa kuno kujja kubaawo wakati mu kiseera kino mwenyini. Abalala era balowooza nti okukwakulibwa kujja kubaawo ku nkomerero y'ekibonyoobonyo. Entaputa esinga okumanyibwa eri nti okukwakulibwa kw'abakkiriza kujja kubaawo ng'ekibonyoobonyo tekinnatandika. Endowooza ez'enjawulo ku kiseera ky'okukwakulibwa kiva mu kutaputa okw'enjawulo okw'obunnabbi amawulire agaweereddwa mu Okubikkulirwa n'ebitabo ebirala ebiri mu Bayibuli. Ekisinga obukulu kwe kumanya nti oli mukkiriza wa mazima era ojja kuba mwetegefu okugenda ne Yesu ng'okukwakulibwa kutuuse.
- D. Emyaka lukumi: Emyaka lukumi kiseera kya myaka 1,000 oluvannyuma lw'ekibonyoobonyo Yesu mw'alifuga ensi mu butuukirivu (Zakaliya 14:9; Danyeri 7:14). Ekibuga Yerusaalemi kye kijja okuba wakati mu gavumenti (Isaaya 2:3). Ekiseera kino kijja kuggwaawo nga Sitaani akola okujeemera Katonda okusembayo (Okubikkulirwa 20:7-9). Katonda ajja kusindika omuliro okuva mu ggulu era okukomya okuwakanya kwonna. Sitaani ajja kusuulibwa mu nnyanja ey'omuliro emirembe gyonna. (Okubikkulirwa 20:10).
- E. Omusango: Ebitonde byonna bijja kusalirwa omusango Katonda. Kino kimanyiddwa nga ekiseera ky'omusango ogw'olubeerera. Abo abaafa nga abatakkiriza bajja kuzuukizibwa okwolekera okusalirwa omusango. Kubanga tebeeneyi mu kibi nebakiriza Yesu nga Omulokozi bajja kusalirwa omusango emirembe n'emirembe mu Geyeena (Okubikkulirwa 20:12-15). Abakkiriza abatuufu ab'enyanya ekibi ne bakkiriza Yesu ng'Omulokozi bajja kumala emirembe n'emirembe mu ggulu mu okubeerawo kwa Katonda (Okubikkulirwa 21).

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo

.....
.....

2. Laga ebigendererwa ebisatu eby'obunnabbi bwa Baibuli.

.....
.....

3. Laga ensonga nnya lwaki kikulu okusoma obunnabbi.

.....
.....

4. Laga ebisumuluzo bitaano ebinyinza okukuyamba okutegeera obunnabbi bwa Baibuli.

.....
.....

5. Ensibuko y'obunnabbi bwa Baibuli y'ani?

.....
.....

6. Nnyonnyola ekigambo "obunnabbi."

.....
.....

7. Laba ebika bisatu ebya "okwogera" ebizingirwa mu bunnabbi bwa Baibuli.

.....
.....

8. Nkola ki ebbiri Katonda gye yakozesa mu Baibuli okuwa abantu obubaka obw'obunnabbi?

.....
.....

9. Obunnabbi obusooka mu Baibuli busangibwa wa?

.....
.....

10. Baibuli etuwa engeri eziwerako ez'okuzuula bannabbi ab'obulimba. Wandika waakiri bisatu ku bino.

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

1. Kozesa by'oyize mu ssomo lino okusoma ebitabo bino wammanga eby'obunnabbi:

Endagaano Enkadde:

___ Isaaya ___ Yerehiya ___ Okukungubaga ___ Ezeekyeri ___ Danyeri ___ Koseya ___ Yoweeri
Amosi ___ Obadiya ___ Yona ___ Mikka ___ Nakumu ___ Kaabakuuku ___ Zeffaniya ___
___ Kaggayi ___ Zakaliya ___ Malaki

Endagaano Empya: ___ Okubikkulirwa

2. Katonda ayogera ng'ayita mu bunnabbi mu Baibuli eri abantu be. Era akozesa bannabbi mu Kkanisa okwogera eri abantu be:

Era Katonda yateeka abamu mu kkanisa, abatume abasooka, ne bannabbi... (1 Abakkolinso 12:28)

Obubaka obuwebwa bannabbi leero tebufuuka kitundu kya Kigambo kya Katonda ekiwandiikiddwa. Obubaka bwabwe buwebwa nga bakakasa Ekigambo kya Katonda ekiwandiikiddwa. Kye boogera kiri ku okusalirwa omusango okusinziira ku butuufu bwayo okusinziira ku Baibuli.

Okwongera okusoma ekirabo ky'obunnabbi nga bwe kikola mu Kkanisa leero funa Omusomo gwa Harvestime International Institute ogutumiddwa "Obuweereza bw'Omwoyo Omutukuvu." Omusomo guno gwongera okunyonnyola mu bujuvu ku kirabo kino eky'omwoyo era n'ebijuliziddwa ku byonna ebya bannabbi mu Baibuli.

ESSUULA Y'AMAKUMI ABIRI MU EMU

ENKOLA Y'EBIKA

EBIGENDERERWA:

Bw'omaliriza essuula eno ojja kuba osobola:

- Okuwandiika olunyiriri Olukulu okuva mu mutwe gwo.
- Okunnyonyola enkola y'ebika.
- Okulaga ebibinja bina eby'awamu ebika bya Baibuli byonna mwe bigabanyizibwamu.
- Okukola okusoma kwa Baibuli okw'ekika.

OLUNYIRIRI OLUKULU:

Kubanga amateeka kisiikirize busiikirize eky'ebirungi ebigenda okujja, go ku bwago tegamala, kubanga ssaddaaka ezo ze zimu eza buli mwaka ze bawayo obutayosa ezitayinza kutukuza abo abaziwaayo. (Abaebbulaniya 10:1)

ENNYANJULA

Essuula eno ennyonyola engeri y'okuyiga Baibuli nga tukozesa enkola y'Ebika. Enkola eno eyitibwa okunonyereza nga "ebika." Enkola eno etegezebwa, ennyonyolwa, era ekyokulabirako kiweebwa. Mu kitundu kya "Okweyongera Okusoma" owebwa omukisa okukola okunonyereza kwa Baibuli okw'ebika.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Okutegeera engeri y'okukolamu okunonyereza ku bika olina okusooka okutegeera amakulu g'ekigambo "Ekika." Waliwo ennyiriri eziwerako mu Baibuli ezinyonyola amakulu g'ekika kya Baibuli. Olunyiriri olukulu olw'essuula eno, Abebbulaniya 10:1, lwogera ku mateeka okuba ng'ekisiikirize ky'ekintu ebirungi ebigenda okujja. "Ekisiikirize" kigambo kimu okunnyonyola "ekika" mu Baibuli.

"Ekifaananyi" kigambo kirala ekitegeeza ekika:

Naye okufa kwafuga okuva ku Adamu okutuuka ku Musa, ne ku abo abatayonoona oluvannyuma lw'okufaananako n'okusobya kwa Adamu, oyo ye kifaananyi ky'oyo eyali agenda okujja. (Abaruumi 5:14)

Okusenziira ku lunyiiri luno, Adamu yali "kifaananyi" kya muntu mulala eyali agenda okujja. Amakulu g'ekigambo "ekifaananyi" kifaananako n'eky'ekika. Adamu yali kifaananyi kya Mukama waffe Yesu Kristo eyali agenda okujja oluvannyuma.

Okuwaayo ssaddaaka olw'ekibi mu Ndagaano Enkadde kyali kifaananyi kya ssaddaaka ey'enkomerero olw'ekibi eyali egenda okuweebwayo Yesu mu Ndagaano Empya:

Omwoyo Omutukuvu bw'atyo ng'alaga nti ekkubo eriyingira mu kifo ekisinga obutukuvu mu byonna lyali terinnalabisibwa, nga weema ey'olubereberye yali eyimiridde.

Ekyo kyali kyakulabirako ky'ekiseera ekjaliwo mu kiseera ekyo, nga mu kino baawaayo ebirabo ne ssaddaaka ezitaasobola kufuula kutukuza mutima gw'oyo asinza. (Abaebbulaniya 9:8-9)

"Eky'okulabirako" kigambo kirala ekitegeeza ebika bya Baibuli:

Kubanga singa yali ku nsi, teyandibadde kabona, kubanga waliwo bakabona abawaayo ebirabo ng'amateeka bwe gali;

Abaweereza ng'ekyokulabirako n'ekisiikirize ky'ebintu eby'omu ggulu, nga Musa bwe yali yabuulirira Katonda bwe yali anaatera okuzimba weema: kubanga Laba, bw'ayogera ye, nti okola ebintu byonna ng'ekyokulabirako ekyakulagibwa ku lusozi. (Abaebbulaniya 8:4-5)

Buli kimu ku bigambo bino--ekisiikirize, ekifaananyi, n'ekyokulabirako--byona birimu endowooza gye twogerako nga twogera ku bika. Ekika ye muntu oba ekintu mu Baibuli Katonda kye yakozesa okukiikirira omuntu omulala, ekintu ekyandibaddewo mu biseera eby'omu maaso. Kyali kisiikirize, ky'ekifaananyi oba ekyokulabirako ky'ebyo ebyali bigenda okujja.

ENKOLA ENNYONNYOLWA

Bwe tusoma ebika bino kiyitibwa okusoma Baibuli mu ngeri ey'ekika. Tusoma omuntu, ekifo, ekintu ekibaawo, oba ekintu olwo ne tusoma ekintu kyekikiikirira. Mu ngeri emu, ebika biba ng'obunnabbi. Biwa endowooza ku ebyo ebigenda okujja mu nteekateeka ya Katonda ey'omu maaso. Okufaananako n'obunnabbi, ebika ebimu bituukiridde. Ebirala tebinnatuukirira.

Wadde ng'ekika kikulu ku bwakyo, kirina amakulu agasingawo n'okusingawo mu muntu ow'omu maaso gwekikiikirira. Ebika bifaananyi bya mubiri eby'ebintu eby'omwoyo. Okugeza, embeera y'abaana ba Isirayiri okuwona okuva mu kulumwa emisota, kya ndagaano enkadde. Ebyawandiikibwa mu ndagaano

enkadde mu Kubala 21:6-9 bigamba nti emisota gyaluma abantu era n’abantu abamu baafa. Musa yakola omusota ogw’ekikomo n’aguteeka ku muti. Buli muntu eyatunuulira ku musota ogw’ekikomo yawonyezebwa okuva mu musagwa bw’omusota. Kino kyali kika kya kufa kwa Yesu:

Era nga Musa bwe yaswanika omusota mu ddungu, bwe kityo n’Omwana w’omuntu kimugwanira okuwanikibwa ; buli amukkiriza aleme okuzikirira, wabula abeere obulamu obutaggwaawo. (Yokaana 3:14-15)

Amazima mangi agali mu Bayibuli gayogerwako mu ngeri ennyangu nti n’omwana asobola okugategeera. Waliwo amazima amalala agayitibwa “obugagga obwakwekebwa obw’ebifo eby’ekyama.” Zeetaaga okusoma okw’amaanyi okusingawo okusobola okutegeera. Enjigiriza za Baibuli ezimanyiddwa ennyo ziringa obugagga obukwekebwa. Olina okutwala obudde okunoonya amazima gano ozuule enjigiriza ezisinga obugagga mu Kigambo kya Katonda.

Ebika byonna bigwa mu nsengeka nnya ez’awamu:

1. Abantu
2. Ebifo
3. Ebibaddewo (eby’ebyafaayo, eby’emikolo, n’ebirala)
4. Ebintu ebikozesebwa

EKYOKULABIRAKO KY’ENKOLA

Ekimu ku bika ebisinga obukulu mu Baibuli kisangibwa kyekya Yusufu mu Ndagaano Enkadde. Okusoma embooji ya Yusufu mu Olubereberye essuula 37-50. Yusufu yali kifaananyi kya Mukama waffe Yesu Kristo. Waaliwo ebintu bingi mu bulamu bwe ebyali ekyokulabirako ky’ebyo ebyandibadde mu bulamu bwa Yesu. Bino byeyolekera ku kipande kino wammanga:

Okuyiga Baibuli mu ngeri ey’Ekika

OKUSOMESA KU YUSUUFU	Ng’ekika kya	YESU KRISTO
Okujuliza	Ebyaliwo	Ebijuliziddwa
Olubereberye 37:2	Yali musumba	Yokaana 10:11
Olubereberye 37:3	Yali omwagalwa wa kitaawe	
Olubereberye 37:4	Yakyayibwa baganda be bennyini	
Olubereberye 37:8	Baganda be baagaana obufuzi bwe	

Olubereberye 37:11	Kitaawe yamulabamu enteekateeka ya Katonda ey'omu maaso nga Maliyamu bwe yakola ku Yesu
Olubereberye 37:13	Kitawe n'amutuma eri baganda be
Olubereberye 37:13	Yali mwetegefu okukola kitaawe by'ayagala
Olubereberye 37:18	Baganda be ne bamukolako olukwe
Olubereberye 37:29	Nga bwe kyali ku Piraato ne Yesu, omukulembeze (Lewubeeni) yagezaako okunoonya engeri gy'ayinza okumununula
Olubereberye 37:23	Yayambulwako ekyambalo kye ekirabika obulungi
Olubereberye 37:28	Yatundibwa ne ffeeza
Olubereberye 37:26-28	Yatundibwa Yuda (Yuda mu Luyonaani) .
Olubereberye 39:2	Yafuuka omuddu
Olubereberye 39:7-23	Yaziyiza okukemebwa
Olubereberye 39:13-20	Yasalirwa omusango abajulirwa ab'obulimba
Olubereberye 39:20	Yabonaabona wadde nga talina musango
Olubereberye 40:1-3	Yali wamu n'aboonoonyi babiri mu kubonaabona kwe. Omu yataasibwa omulala teyataasibwa
Olubereberye 41:14	Yava mu "ntaana" y'ekkomera
Olubereberye 41:57	Yalokola ensi okuva mu kufa
Olubereberye 47:1-2	Baganda be ne bagenda ewa kabaka nga bayita mu ye
Olubereberye 41:50	Yawasa mu nnamawanga
Olubereberye 50:14-21	Yalaga omwoyo ogusonyiwa

Obulamu bwa Yusufu bwali bukulu ku bwabwo naye era bwali nkola ya bulamu obusingako obukulu obwali bugenda okujja mu maaso. Obulamu obwo obusinga obunene bwali bulamu bwa Mukama waffe Yesu Kristo. Ojja kwetegereza ekipande kino nti ekifo ky'okujuliza wansi w'omutwe "Yesu Kristo," kirekeddwawo. Maliriza okunoonyereza ku bika nga tuzuula ebiwandiiiko ebijuliziddwa mu Njiri ebinyumya ku bintu ebifaanagana mu bulamu bwa Yesu. Ekisooka kikolebwa ng'ekyokulabirako ky'oyinza okugoberera. Kino kyakulabirako ky'Okuyiga Baibuli ku bika, Yusufu ng'ekyokulabirako kya

Yesu Kristo. Bw'omala okumaliriza "Okwegezesa," kozesa "Okweyongera" ekitundu ky'essuula eno okukola okunoonyereza kwo okw'ekika.

OKWEGEZAAMU

1. Wandiiika olunyiriri olukulu okuva mu mutwe gwo.

.....
.....

2. Nnyonnyola enkola y'ebika ey'okuyiga Baibuli.

.....
.....

3. Bigambo ki ebirala ebikozesebwa mu Baibuli ku kigambo "ebika"?

.....
.....
.....

4. Ngeri ki ennya ez'awamu ebika bya Baibuli mwe bigabanyizibwamu?

.....
.....

5. Muntu ki ow'omu Ndagaano Enkadde eyakozesebwa mu ssuula eno ng'ekyokulabirako ky'ekika kya Baibuli?

.....
.....
.....

6. Yali kika kya ani?

.....
.....
.....

(Eby'okuddamu biweereddwa ku nkomerero y'essuula esembayo mu kitabo kino.)

OKWEYONGERA OKUSOMA

Ebyokulabirako ebiwerako eby'ebika biweereddwa mu kitundu kino by'oyinza okukozesa okusoma Baibuli kw'ebika. Waliwo Ffoomu y'okusoma ku nkomerero y'ekitundu kino okukozesa mu kukola okunoonyereza ku bika.

1. Soma Isaaka ng'ekyokulabirako kya Yesu Kristo. (Olubereberye 21-28)

Ebimu ku bintu eby'okwegendereza: Isaaka yali mwana omu yekka era yali mwetegefu okubeera saddaakibwa ku lusozi. Era yalonda omugole, Lebbeeka.

2. Soma Lebbeeka ng'ekyokulabirako ky'ekkanisa nga ye mugole wa Kristo. (Olubereberye 24)

Yalina okuba n'ebisaanyizo eky'okubeera maka ga Ibulayimu, yalina okwekolera okusalawo okujja eri Isaaka, era yalina okuva mu bitundu ebyali bimwetooolodde. Oluvannyuma lw'olugendo lwe oluwanvu yalaba Isaaka maaso ku maaso.

3. Soma eryato lya Nuuwa ng'ekyokulabirako ky'obulokozi. (Olubereberye 6-8).

Weetegerereze nti ekibonerezo ky'ekibi kyali kya kufa. Amataba kabonero ka musango gwa Katonda. Okugaba obukuumi mu lyato kwategekebwa ddala, waaliwo oluggi lumu lwokka, era nga waliwo ekifo ekimala bonna. Eryato lyali libikkiddwako ekituli ekiziyiza amazzi okuyingira. Ekigamb "eddoboozi" liva mu kigambo ky'Olwebbulaniya ekitegeeza "okubikka." Ekigambo kye kimu kivvuunulwa "okutangirira" mu bitundu ebirala eby'Endagaano Enkadde. Kino kibeera kitya ekika ky'obulokozi kuyita mu Yesu Kristo?

4. Soma okutaayaaya kwa Isiraeri okwawandiikibwa mu Okuva, Okubala ne Ekyamateeka.

1 Abakkolinso 10:11 egamba nti "...ebyo byonna byabatuukako ng'ebyokulabirako; era byawandiikibwa olw'okutubuulirira." Okuva e Misiri kabonero ka kuva mu kibi. Okutaayaaya mu ddungu kabonero ka bulamu bw'Omukristaayo ow'omubiri afugibwa okwagala kwe okw'okwefaako yekka n'okwegomba kwe okw'omubiri. Tagaana Katonda, naye agaana okuyingira mu nteekateeka ya Katonda etuukiridde ey'obulamu bwe. Soma ku kulemererwa kwa Isiraeri mu ddungu. 1 Abakkolinso 10 eraga nti okulemererwa kwabwe kulina amakulu mu by'omwoyo. Bwe tuba nga tetuli begendereza, tusobola okulemererwa oluvannyuma lw'ekyokulabirako kyabwe.

5. Kozesa eky'okujuliza kino wammanga okukuyamba okuzuula n'okusoma ebika bya Baibuli ebirala. Luno lukalala lw'ebika bingi ebikozesebwa mu Baibuli.

OKUJULIZA KU BIKA

ABANTU:

Alooni/bakabona	Yesu nga Kabona waffe Asinga Obukulu
Ibulayimu	Katonda Kitaffe
Dawudi	Kristo nga Kabaka
Esawu	Omuntu ow'okwegomba, ow'obutonde
Isaaka	Kristo, omwana omuwulize
Yakobo	Omusajja ow'omwoyo ayawukana ku Esawu
Yona	Ekika ky'okufa kwa Kristo, okuziikibwa, okuzuukira
Yusufu	Yesu
Yoswa	Yesu nga omukulembeze waffe
MerukizeddeekiY	esu nga kabona era kabaka
Musa	Yesu nga omununuzi era omufuzi
Lebbeeka	Ekkansa, omugole wa Kristo
Omusumba	Yesu nga Omusumba Omulungi

EBIFO:

Ddungu	Okukemebwa
Eddungu	Obulamu bw'Omukristaayo ow'omubiri
Misiri	Ekibi
Kanani	Obulamu obujjudde omwoyo
Ggomola/Sodomu	Obubi
Yerusaalemi	Eggulu
Ebibuga eby'obuddukiro	Yesu ng'obukuumi bwaffe
Refidimu	Obulamu mu mwoyo

Ebyaliwo:**Ebyaliwo mu byafaayo:**

Ennyanja Emmyufu	Okuleka ensi emabega
------------------	----------------------

Ebiriwo eby'awamu:

Okubatizibwa	Okufa, okuziikibwa, okuzuukira kwa Yesu
--------------	---

Olutalo	Enkaayana ez'omwoyo
---------	---------------------

Okunaaba	Okutukuza
----------	-----------

Ebintu Eby'o Butonde:

Omuliro	Okubeerawo kwa Katonda mu kusiimibwa oba okusalirwa omusango
---------	--

Amataba	Omusango
---------	----------

Enkuba	Omukisa
--------	---------

Omuzira	Obulongoofu
---------	-------------

Empewo	Obuyinza, amaanyi
--------	-------------------

Emikolo:

Ebiweebwayo bya Isiraeri:

-Ekiweebwayo olw'ekibi: Eby'Abaleevi 4:1-6. Ekifaananyi ky'okutangirira kwa Yesu okuyita mu kuyiwa omusaayi.

-Ekiweebwayo ekyokebwa: Oyo eyakiwaayo yakkiriza nti okwewaayo eri Katonda kyetaagisa olw'okusinza okwa nnamaddala. Okutukuzibwa kulina okuzzibwa obugya buli kiseera. Eby'Abaleevi 1:14

-Ekiweebwayo olw'emirembe: Kyalaga endowooza y'emirembe n'okussa ekimu ne Katonda. Ekitundu ku ssaddaaka kyayokebwa ku kyoto eri Katonda, ekitundu ne kiweebwa bakabona, ate ekitundu ne kiweebwa omusinza okuliibwa.

Embaga za Isiraeri:

-Okuyitako: Omwana gw'endiga gwali kabonero ka Yesu ate omusaayi nga kabonero ka kutangirira kwe okuva mu kibi; Okuva 12:3-5; 11-13

-Pentekooti: Amakulu aga bulijjo ag'embaga ya Pentekooti gatuukirira ku lunaku lwa Pentekooti Omwoyo Omutukuvu bwe yajja eri Abayigirizwa mu kisenge ekya waggulu. Laba Eby'Abaleevi 23:15-17 ne Ebikolwa 4.

-Embaga ya Weema: Kino tekinnatuukirira mu kifaananyi. Kikuba ekifaananyi ky'okusanyuka okunene mu Eggulu abanunuliddwa ab'emirembe gyonna bwe bakunjaana okwetoolola entebe ya Katonda. Ekyamateeka 16:1315

EBINTU EBIKWATIBWAKO:

Weema ya Mukama:

Katonda yawa weema ng'ekifo w'ayinza okusisinkana n'abantu be.

-Oluggya olw'ebweru: Kino kyali kifo abantu ne bakabona we baakunjaaniranga. Entimbe ezalwetoolola kyali kikiikirira okuggyibwako olw'ekibi. Naye olw'okuba ebisenge byali bya lugoye, okuggyibwako kwali kwa kaseera buseera. Omulyango oguyingira mu kifo ey'Ebweru guyigiriza nti waliwo okuyingira eri Katonda, Ekyoto eky'Ekikomo kyali kikiikirira okutangirira ekibi, era Ekibya eky'Ekikomo kyajjukiza obwetaavu bw'okulongoosa nga tebannaba kuweereza.

-Ekifo Ekitukuvu: Kyakiikirira okuweereza kwa bakabona. Mu yo mwalimu ekikondo kya zaabu ekyali kifaananyizibwa obujulizi, emmeeza y'omugaati ogw'okulaga ebiraga ebiriisa eby'omwoyo n'okukolagana, ne Zaabu Ekyoto n'Obubaane ebiraga okusinza n'okwegayirira.

-Ekitukuvu eky'Ebitukuvu: Kino kyali kifo kya Katonda eky'enjawulo mwe yabeeranga. Ekibikka ekyagyawula ku Ekifo Ekitukuvu kyalaga nti okutuuka ku Katonda mu ngeri etuukiridde kyali tekinnasoboka. Essanduuko omuli amateeka yayigiriza obwenkanya bwa Katonda. Entebe y'okusaasira yayigiriza nti Katonda ow'obwenkanya naye asobola okuba ow'ekisa olw'okuyiwa omusaayi. Okuyita mu weema Katonda yalaga by'agenda okukola mu biseera eby'omu maaso. Yandibadde ateekawo ekkubo ery'okussa ekimu okutuukiridde n'abantu okuyita mu Yesu Kristo. Katonda yandibadde abeera mu yeekaalu ey'omwoyo ey'ekkanisa. Era yandibadde abeera mu mukkiriza ssekinnoomu. Kino kitegeeza nti enkola eya bulijjo ey'eb'okuyiga okuva mu weema byogera ku Yesu, Ekkkanisa Ye, n'omukkiriza.

Ebyuma Ebimanyiddwa:

Ekikomo Okusala omusango

Zaabu Ekitiibwa

Ffeeza Okununula

Langi ezimanyiddwa:

Bbululu Ebintu eby'omu ggulu

Emmyufu. Okubonaabona oba ssaddaaka

Enjeru Obulongoofu

Emmere:

Omugaati	Okuyimirizaawo obulamu
Ebibala	Okwongera oba okukubisaamu
Enjuki	Obuwoomi obw'obutonde
Maanu	Yesu, omugaati gw'obulamu
Ennyama	Emmere ey'omwoyo ey'amaanyi
Amata	Emmere ey'omwoyo eri abakkiriza abato
Omunnyo	Obutavunda, okukuumibwa
Omwenge	Okusomesa: Omwenge oguzimbulukuse gukiikirira enjigiriza ey'obulimba.
	Omwenge ogutali muzimbulukusa gukiikirira enjigiriza eya nnamaddala.

Ebitonde:

Ebinyonyi	Emyoyo emibi
Ente	Amaanyi oba obuweereza
Ebyennyanja	Abantu
Embuzi	Ekibi oba omwonoonyi
Omwana gw'endiga	Yesu, ekiweebwayo ekituukiridde
Empologoma	Obufuzi
Omusota	Setaani
Endiga	Abantu ba Katonda

OKUSOMESA BAYIBULI OKW'EBIKA

Okusoma ku _____ ng'ekika kya _____ .

Ebijuliziddwa

Ebintu

Ebijuliziddwa

OKUJULIZA

ENGERI ENDALA EZ'OKUSOMA BAYIBULI

Enkola z'obuyiia ku kuyiga Baibuli mu ngeri ezoogerwako mu musomo guno ze zino eziwa emigaso egy'omwoyo egisinga obunene mu ngeri y'okukozesebwa mu bulamu n'obuweereza. Engeri endala eziwerako ez'okusoma zinyonyoddwa mu kujjuliza kuno. Enkola zino zinyuma era zijja gaziya okumanya kwo ku Baibuli, tezikwata ku bulamu bw'Ekikristaayo ng'ebyo ebinnyonnyoddwako emabegako. Olw'ensonga eno tuwaddeyo ennyonyola ennyimpimpi yokka ku nkola zino.

ENKOLA Y'EBY'OBUFUZI:

Enkola y'ebyobufuzi esoma ensonga ezikwatagana n'ebyobufuzi by'amawanga mu Baibuli. Ewa okutegeera gavumenti z'amawanga ezaaliwo mu biseera bya Baibuli. Okusoma okwo olina okuzuula:

1. Ekika kya gavumenti: Okugeza, gavumenti ya nnakyemalira oba ya ssemateeka?
2. Obufirosoofu bwa gavumenti: Bufirosofo bwa demokulasiya oba bulala?
3. Ebitundu bya gavumenti:
  - A. Ekitundu ekifugibwa.
  - B. Okutegeka ebitundu ebitonotono.
  - C. Ebitebe bya gavumenti.
  - D. Ngeri obutonde gye bukosaamu gavumenti.
4. Abakulembeze mu gavumenti.
5. Emirimu gya gavumenti.
  - A. Enzirukanya y'emirimu.
  - B. Ensimbi za gavumenti.
  - C. Olutalo n'enkolagana y'ensi yonna.

- D. Ensonga z'ekitongole ekiramuzi.
6. Enfuga y'ebibiina by'eddiini ku gavumenti.
7. Engeri gavumenti eno gye yakosaamu ebibaddewo mu Baibuli by'osoma.

ENKOLA Y'ENDOWOOZA:

Enkola y'eby'endowooza yeetegereza enneeeyisa, engeri, enneewulira, n'endowooza z'abantu mu Baibuli. Kigezaako okuzuula ekigendererwa oba ensonga eri emabega w'enneeyisa yaabwe. Eby'okulabirako ku kusoma ku by'endowooza kulimu bino wammanga:

1. Okwekenenya ebigendererwa by'obuweereza bw'Ekikristaayo mu Abafiripi 1:14-19.
2. Okunoonyereza ku ngeri embeera ya Sulemaani gye yakwatamu enkola ze ez'ebyobufuzi.
3. Okunoonyereza ku nneewulira z'abantu Yesu ze yayitamu.
4. Okunoonyereza ku bikolwa by'Omufalisaayo n'engeri gye yeeyisaamu eri Yesu.
5. Okunoonyereza ku bikolwa n'endowooza za Eriya oluvannyuma lw'ekintu ekyaliwo ku lusozi Kalumeeri.
6. Okunoonyereza ku bigendererwa ebiri emabega w'okuwakanya Nekkemiya okuddamu okuzimba bbugwe wa Yerusaalemi.

ENKOLA YA SSAYANSI:

Enkola ya ssaayansi ey'okusoma ekwata ku nsonga za ssaayansi eziri mu Baibuli. Ng'ekyokulabirako, oyinza okuyiga ebimera, ebisolo, oba eby'obugagga eby'omu ttaka ebiri mu Baibuli. Okusobola okukola okunoonyereza okw'ekika kino, manya ensonga gy'ogenda okusoma osome n'ebijuliziddwa we kyogerwako, olwo osalewo amakulu g'omwoyo. Kino ky'ekyokulabirako okusoma bwe kutyo bwe kwongera ku kumanya amazima ga Baibuli:

Omulamwa: Kaladaali (ensigo n'ekimera)

Kozesa Mu Byawandiikibwa: Matayo 13:31; 17:20; Makko 4:31; Lukka 13:19; 17:6

Okukozesa mu by'omwoyo: Ekimera kya Kaladaali oluusi kikula ne kituuka ku buwanvu bwa ffuuti 12. Kikozesebwa Yesu okulaga Obwakabaka bwa Katonda n'okukkiriza. Entandikwa entono ey'Obwakabaka eragiddwa n'ensigo ya Kaladaali entonotono. Wadde ku ntandikwa tekiba kikulu, ku nkomerero ensigo ya Kaladaali ekula n'efuuka omuti omunene. Kino kiraga okukula kw'Obwakabaka bwa Katonda. Yesu era yagamba nti abantu bwe banaaba n'okukkiriza okunene ng'empeke ya Kaladaali basobola okukola ebintu ebinene.

ENKOLA Y'EBYENNEEYISA:

Enkola y'ebyenneeeyisa kwe kusoma embeera z'abantu. Kwe kusoma ebibinja, enneeeyisa y'ebibinja, n'enkolagana mu kibiina. Enkola y'ebyenneeeyisa erimu okunoonyereza ku maka, ekitundu, gavumenti, n'ebitongole by'embeera z'abantu, empuliziganya, entambula, okugaba ebintu, abakozi ne enkolagana y'abaddukanya emirimu, eggwanga, eddiini, eby'enjigiriza eby'okwesanyusaamu, n'ebymikono. Ekyokulabirako ky'engeri eyo kugeraageranya n'enkolagana y'abantu mu Abeefeso 5:21-6:9 ne Abakkolosaayi 3:18- 4:1. Ekyokulabirako ekirala eky'okusoma gwe mulimu gw'abakyala mu bibiina bya Baibuli eby'enjawulo.

ENKOLA Y'OKUSOMA KU BANTU:

Kuno kwe kusoma omuntu, olulimi lwe, obuwangwa bwe, enkula y'omubiri, n'ebyafaayo. Ebyafaayo by'omuntu bitera okusomesebwa okuyita mu by'okuzuula eby'edda. Ekyokulabirako ky'okusoma olulimi kyandibadde kugeraageranya ennimi ku munaala gwa Babel (Olubereberye 11) n'ekirabo ky'ennimi ku lunaku lwa Pentekooti (Ebikolwa 4). Okunoonyereza ku Baibuli ku buwangwa bwandibadde kusoma ku ddiini, ebifaananyi, ennyimba, ssaayansi, n'ebitabo eby'omu kiseera kya Baibuli. Okugeza, oyinza okusoma ennyimba za Isiraeri n'ebivuga ebyogerwako mu Baibuli.

OKUSENGEKA BY'OSOMA MU BAIBULI

Kikulu okutegeka obuwandiike bwo obw'okuyiga Bayibuli. Oyinza okwagala okusoma omulamwa gwe gumu, ekitabo kye kimu mu biseera ebiddako. Era oja kwagala okubuulira abalala ebyo by'oyize.

Engeri ennyangu ey'okusengekamu ebiwandiiko byo kwe kukola fayiro z'okuyiga Baibuli. Kino kiyinza okukolebwa mu ngeri bbiri:

1. Osobola okukozesa fayiro mw'osobola okuteeka ebiwandiiko. Osobola n'okugattako emiko okuva mu mpapula z'amawulire oba magazini ezikwata ku nsonga eyo wamu n'ebiwandiiko by'owandiika mu kuwuliriza abalala nga bayigiriza ku mulamwa. Teeka ebitabo byo mu nsengeka entuufu. Bw'oba tosobola gula Fayiro ennene mw'osobola okutereka ebiwandiiko byo.
2. Bw'oba olini kompyuta, osobola okukola obusenge bwa Fayiro za buli kitabo kya Baibuli n'omulamwa mu by'osobola okukuuma obuwandiike bwo.

Bino by'ebika bya fayiro ebisatu ebikulu by'osaanidde okukola n'okusengeka:

1. Ebitabo Bya Baibuli: Kola obusenge bwa buli kitabo kya Baibuli. Teeka mu busenge buno by'owandiika okuva mu kusoma kwo ekitabo ekyo, essuula zaakyo, obutundu, ennyiriri, n'ebigambo byakyo. Tegeka obusenge buno obuli mu kasanduuko ko aka fayiro mu nsengeka y'emu ng'ebitabo bwe bitegekeddwa mu Baibuli, okutandika n'Olubereberye n'okuggwaako n'Okubikkulirwa. Oja kukola akasenge kamu ku buli kitabo kya Baibuli.

2. Emitwe: Nga bw'osoma emitwe egy'enjawulo, kola ebitabo okusenziira ku mannya g'essomo. Okugeza, ggwe oyinza okusoma ku kusaba, engero za Yesu, oba amannya ga Katonda. Tegeka ebitabo bino mu kasanduuko ko aka fayiro mu nnyiriri okusenziira ku linnya ly'omutwe.
3. Abantu ssekinnoomu: Fayiro zino zijja kubaamu okunoonyereza ku bulamu bw'omuntu. Ziteekeko amannya gaabwe, okugeza Musa, Daudi, Yusuufu. Tegeka ebitabo bino mu kasanduuko ko aka fayiro mu nnyiriri okusenziira ku mannya.

OKUDDAMU KU BIBUZO BY'OKWEGEZAAMU

ESSUULA ESOOKA:

1. Ebyawandiikibwa Ebitukuvu byonna, Katonda ye yabirunghama nga biwandiikibwa, era bigasa mu kuyigiriza, mu kunenya, mu kulunghama ne mu kubuuliranga omuntu abe omutuukirivu.

Omuntu wa Katonda alyoke abe ng'atuukiridde, ng'alina byonna ebyetaagibwa okukola buli mulimu omulungi. (2 Timoseewo 3:16-17)

2. Ekigambo "Baibuli" kitegeeza "Ebitabo"
3. Ekigambo "Ekyawandiikibwa" kitegeeza "Ekigambo kya Katonda"
4. Endagaano enkadde n'endagaano empya.
5. 66
6. Amateeka, Ebyafaayo, Ebitontome, Obunnabbi.
7. Enjiri, Ebyafaayo, Ebbaluwa, Obunnabbi.
8. Ekigambo "Endagaano" kitegeeza "Okulagaana"
9. Kuyigiriza, kunenya, kulunghama, kubuulira mu butuukirivu (2 Timoseewo 3:16-17)
10. Baibuli terina weekontana era eri bumu ku mulamwa gwayo.
11. Baibuli erimu bingi nnyo.
12. a. T, b. T, c. F, d. F, e. F
13. Yesu: Lukka 24:44-48

ESSUULA EYOOKUBIRI:

1. Okukaaba kwange kutuuke gy'oli, Ayi Mukama ompe okutegeera ng'ekigambo kyo bwe kiri. (Zabuli 119:169)
2. 39.
3. 27
4. Oteekwa okugisoma mu ngeri ennuhhamu bw'obeera wakutegeera ebigirimu.
5. Soma buli lunaku, soma ng'olondobamu, soma nga bw'osaba, soma mu ngeri ennuhhamu.

ESSUULA EYOOKUSATU:

1. Mukama yalangirira;ne babunyisa ekigambo kye; baali bangi ne boogera nti. (Zabuli 68:11)
2. “Enzivvunnula” Kitegeeza Baibuli eyawandiikibwa mu lulimi olulala olutali ku ezo ekigambo kya Katonda mwe kyasooka okuwandiikibwa
3. Ekikyusiddwa. Kwe kuleeta ebigambo ebyali mu Luyonaani, olw’ebbulaniya n’olulamayika mu ngeri yennyini mu lulimi olulala. Ekitaputiddwa tekikyusa kigambo ku kigambo, tekikyusa ndowooza ku ndowooza.
4. Ekya “King James”
5. Kubanga teri nnimi bbiri nga zifaanaganira ddala, era enjawulo ejjawo ng’okukyusa kukoledwa.
6. Olw’ebbulaniya, olulamayika n’oluyonaani.

ESSUULA EY’OKUNA:

1. Buli muntu wa Katonda awulira ebigambo bya Katonda: Naye mmwe temuwulira kubanga temuli ba Katonda. (Yokaana 8:47)
2. Kubanga bagezaako okukisoma nga bwe bakola ekitabo ekirala kyonna.
3. Ekintu kyolina okukola nga tonnaba kukola kintu kirala.
4. Okumanya Katonda n’okukkiriza Yesu Kristo ng’Omulokozi.
5. Abakkiriza abayitibwa ng’abasomesa. Omwoyo Omutukuvu.
6. Omwoyo Omutukuvu.
7. Amata ge mazima amangu ag’Ekigambo kya Katonda.
8. Ennyama ge mazima ag’omwoyo amazito aga Baibuli agatali mangu nnyo okutegeera.
9. -Yaayanira amata.
-Beera muwulize eri Ekigambo kya Katonda.
-Noonya ennyama y’ekigambo.
10. -Muteekewo ekiseera eky’enjawulo buli lunaku lw’okusoma.
-Londa ekifo eky'enjawulo w'onoosomera.
-Buli kiseera ky’okusoma kitandike n’okusaba.

ESSUULA EY’OKUTANO:

1. (Zabuli 119:98-100) .
2. -Okuzuula byonna ebyogerwako mu Baibuli ku kigambo.

- Okusobola okuzuula ekyawandiikibwa kya Baibuli.

-Okuzuula amakulu g'ekigambo.

3. 4, 2, 6, 1, 3, 5. Enkola y'okusomesa abantu

ESSUULA EY'OMUKAAGA:

1. (2 Timoseewo 2:15)
2. Kitegeeza nti olina okutegeera ebyogerwa ani. Era olina okutaputa era okozesa amakulu mu ngeri entuufu.
3. Okulunjamizibwa mu bigambo kwa Baibuli kitegeeza nti buli kigambo mu biwandiiko byalunjamizibwa Katonda.
4. Okulunjamizibwa kwa Baibuli mu bujjuvu kitegeeza okulunjamizibwa okujjuvu okw'Ebyawandiikibwa byonna okuwukana okutuuka ku kubudaabudibwa okw'ekitundu. Buli kitundu kya Baibuli kyalunjamizibwa.
5. Amateeka n'okunnyonyola bye bino wammanga:
  - a. Etteeka ly'obuyinza obw'obwakatonda. Tukkiriza Bayibuli ng'obuyinza obusembayo kubanga yalunjamizibwa Katonda.
  - b. Etteeka ly'okutaputa mu ngeri nga bweri. Bayibuli etegeza ddala ekyo ky'eyogera.
  - c. Etteeka ly'okulwooza ku mbeera zaayo. Buli lunyiriri lulina okusomesebwa mu enkolagana n'embeera yaayo.
  - d. Etteeka ly'okusooka okwogera. Omulundi ogusooka ekigambo, ekisoko, ekintu oba ekintu ekibaddewo kyogerwako mu Baibuli, kiwa ekisumuluzo ky'amakulu gaakyo awalala wonna we kikozezebwa mu Baibuli.
  - e. Etteeka ly'okuddingana. Ekintu bwe kiddibwamu mu Baibuli kisaana okufaayo okw'enjawulo kuba kikulu nnyo.
  - f. Etteeka ly'okubikkulirwa okukunjaanyizibwa. Amazima amajjuvu ag'Ekigambo kya Katonda ku mutwe tegulina kukunjaanyizibwa okuva mu kitundu ekyetongode. Ekikunjaanyiziddwa (omugatte) okubikkulirwa kwa Baibuli yonna by'eyogera ku bikwata ku mazima kulina okuloozebwako.

ESSUULA EY'OMUSANVU:

1. (Zabuli 119:152)
2. k, l, c, d, e, g, f, j, h, i, b, a

3. Lwaki.
4. Eby'okuzuula eby'edda mu Baibuli kwe kusoma ebisigalira ebisangibwa mu nsi za Baibuli. Ye ssaayansi afuna okumanya ku biseera bya Baibuli okuva mu kusoma ebisigalira.

ESSUULA EY'OMUNAANA:

1. (Zabuli 119:144)
2. Ensonga enkulu eyookubiri tesaana kujja wansi wa nsonga esooka. Esaana kuba nsonga ya njawulo era ekiragibwa ennamba y'olu Rooma II. Weekenneenye ebiragiyo by'okulambika ebiweereddwa mu essuula eno.
3. Obukiika n'obusimba.
4. Okulamba ngeri ya kuggumiza bitundu bya Baibuli ebikulu. Ossaako akabonero ku nnyiriri oba ennyiriri ezironeddwa obubonero obuli ku mabbali.

ESSUULA EY'OMWENDA:

1. (Zabuli 119:18)
2. Laba obubonero obuwandiikiddwa mu Ssuula ey'Omwenda.
3. Laba ebigendererwa ebiragiddwa mu Ssuula ey'Omwenda.
4. Buli muntu yenna agamba nti ayogera ekigambo kya Katonda mu butuufu aba takikola. Waliwo abasomesa ab'obulimba.
5. Katonda ajja kubagattako ebibonyoobonyo ebiwandiikiddwa mu Kigambo. Okubikkulirwa 22:18-19
6. Ekitundu kyabwe kijja kuggyibwa mu kitabo kya Katonda eky'obulamu ne mu kibuga ekitukuvu ne mu bintu ebiwandiikiddwa mu Kigambo. Okubikkulirwa 22:18-19.
7. Katonda.
8. Ebigambo bya Katonda.
9. Amata n'ennyama.
10. Musa.

ESSUULA EY'EKKUMI:

1. (Zabuli 119:148)
2. Enkola eno essa essira ku kukozeza okumanya mu bulamu n'obuweereza. Kivaamu okwewaayo eri Katonda okweyongera.

3. -Wandiika amawulire agakwata ku kitundu -Laba ensonga
 -Laba olunyiriri olukulu -Fundikira
 -Okufumiitiriza -Teeka mu nkola
4. Tekimala kuwulira kigambo kyokka. Era olina okussa mu nkola Ekigambo mu bulamu bwo. Yakobo 1:22-25
5. Sitaani alwanyisa enkola eno kubanga yeeraliikirira nga okusoma Baibuli kuvaamu okukozesa ekireeta enkyukakyuka ennungi mu bulamu obw'omwoyo.

ESSUULA EY'EKKUMI N'EMU:

1. (Zabuli 119:9)
2. 2, 1
3. -Kola okunoonyereza okusooka

-Kola ekipande ky'okusoma ekitabo

-Teekawo okulambika

4. -Omutwe gw'ekitabo
 -Omulamwa
 -Omuwandiisi
 -Ekitabo kyawandiikirwa ani
 -Obukulu
 -Ennono y'obulamu n'obuweereza

ESSUULA EY'EKKUMI N'EBIRI:

1. (Zabuli 119:11)
2. .Okusoma Baibuli okusinzira ku ssuula.
3. -Londa omutwe gw'essuula.
 -Lambika ku njawukana z'obutundu.
 -Kola ekipande ky'okuyiga essuula.
 -Kola okulambika kw'essuula.

ESSUULA EY'EKKUMI N'ESSATU:

1. (119:130)
2. -Kola okusoma essuula
-Weetegereze ebikwata ku katundu
-Kola ekipande ky'okuyiga akatundu
-Kola ensengeka y'okusoma akatundu
3. 3, 2, 4, 1
4. 4, 5, 1, 2, 3
5. 3, 2, 4, 1

ESSUULA EY'EKKUMI N'ENNYA:

1. (Zabuli 119:172)
2. Embeera.
3. Soma olunyiriri mu nsonga zaalwo
-Soma ennyiriri ezikwatagana
-Kola ekipande ky'okuyiga ennyiriri
-Kola okulambika kw'okusoma ennyiriri

ESSUULA EY'EKKUMI N'ETTAANO:

1. (Matayo 5:18)
2. -Londa ekigambo.
-Soma ekigambo mu mbeera yaakyo.
-Zuula amakulu gaakyo.
-Fundikira okusoma kwo.
3. Ekigambo ekikulu ky'ekiraga amakulu g'olunyiriri. Kigambo kikulu nnyo.Oluusi kiba kigambo ekizibu okutegeera oba kiddibwamu okusobola okuggumiza ensonga mu ngeri ey'enjawulo.
4. Ekigambo "Okwefuga" lyandibadde ssomo ery'okusomako. Ebigambo ebirala si bigambo bikulu.
5. Ekitabo ky'okuyiga ebigambo ebikwatagana n'ekitabo ky'okusoma Baibuli.

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMUKAAGA:

1. (Zabuli 119:127-128)
2. Enkola y'okusoma ku mutwe essira esinga kulissa ku ssomo erirondeddwa. Ekigendererwa ky'okunoonyereza kuno kwe kuzuula byonna Baibuli eyigiriza ku nsonga eyo.
3. -Londa omutwe.
-Londa ekitundu ky'Ebyawandiikibwa.
-Kuŋŋaanya obubaka.
-Fundikira amawulire.

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMUSANVU:

1. (1 Abakkolinso 10:11)
2. Enkola y'okuwandiika ebikwata ku bulamu bw'omuntu essira erisinga kulissa ku bulamu bw'abantu aba Baibuli. Bwe tusoma ku bulamu bwabwe tusobola okuyigira mw'ebyo byebayitamu
3. -Londa omuntu gw'ogenda okusomako.
-Kuŋŋaanya amawulire.
-Wekennenye Amawulire.
-Kozesa by'oyize.

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMUNAANA:

1. 7, 8, 5, 3, 4, 2, 1, 6, 9, 10. Enkola y'okukuuma obutonde bw'ensi
2. (Zabuli 119:129)
3. Enkola y'eby'eddiini kwe kusoma enjigiriza za Baibuli ezisookerwako ezikwata ku Katonda. Enkola mulimu okukung'aanya, okugeraageranya, n'okusengeka ebigambo by'enjigiriza.
4. -Londa omulamwa gw'osoma.
-Nnyonyola enjigiriza erondeddwa.
-Londa ekitundu kya Baibuli ky'ogenda okusoma.
-Kuŋŋaanya amawulire ku njigiriza.
Funza amawulire g'okung'aanyiiza.

5. "Enjigiriza" kibinja kya njigiriza ezikwata ku ssomo erimu. Mulimu Baibuli byonna byesomesa ku ssomo erirondeddwa.

ESSUULA EY'EKKUMI N'OMWENDA:

1. (Zabuli 119:164)
2. b, c, a
3. c, a, b, d
4. Ebikwatagana.
5. Ebitakwatagana.
6. Ebitafaanagana
7. Eby'obubonero.

ESSUULA EY'AMAKUMI ABIRI:

1. (Lukka 24:44)
2. –Okukakasibwa kw'obubaka bwa Katonda.
-Okukakasa omubaka wa Katonda.
-Okuyigiriza abakkiriza.
3. Ebyawandiikibwa byonna byalunjamizibwa Katonda era biba bya mugaso mu kusoma. Obunnabbi bulaga endowooza entuufu ey'ebintu eby'emabega, ebiriwo kati, n'eby'omu maaso mu nteekateeka ya Katonda. Okutegeera ebya Katonda enteekateeka ey'omu maaso eremesa okulimbibwa kwa Sitaani. Omukisa ogw'enjawulo gulangirirwa ku abo abakisoma.
4. Kkiriza nti Yesu gwe mulamwa omukulu ogw'obunnabbi.
Kimanye nti emirundi mingi Baibuli yeevвуunula.
-Tegeera etteeka ly'okujuliza emirundi ebiri.
-Okutegeera endowooza y'obunnabbi.
-Kitege nti obunnabbi bulina obukwakkulizo mu butonde.
5. Katonda.
6. Obunnabbi kitegeeza okwogera nga Katonda alunjamizibwa.
7. Obubaka obw'okubudaabudibwa okuva eri Katonda.

-Okuteebereza ebigenda okubaawo mu biseera eby'omu maaso mu nteekateeka ya Katonda.

-Okuvvuunula eri omuntu ku bikolwa bya Katonda.

8. Ekigambo ekyogerwa n'obunnabbi obukolebwa.

9. Olubereberye 3:15. Kye kisuubizo kya Masiya.

10. Laba amakubo g'okuzuula bannabbi ab'obulimba agayogerwako mu Ssuula Amakumi Abiri.

ESSUULA EY'AMAKUMI ABIRI MU EMU:

1. (Abaebbulaniya 10:1)

2. Enkola y'ekika kwe kusoma omuntu, ekifo, ekintu ekibaddewo, oba ekintu ng'ekika ky'ekintu ekirala. Ebika biwa endowooza nga bukyali ku bigenda okujja mu nteekateeka ya Katonda ey'omu maaso. Wadde ng'ekika kino kikulu ku bwakyo, kirina amakulu agasingawo mu biseera eby'omu maaso ku muntu oba ekintu kye kikiikirira.

3. Ekisiikirize, ekifaananyi, eky'okulabirako

4. -Abantu

-Ebifo

-Ebibaddewo

Ebintu eby'omubiri

5. Yusufu.

6. Yesu Kristo.